

Τ.Ε.Ι Πατρών
Σχολή Επαγγελμάτων Υγείας και Πρόνοιας
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Συνθήκες Κράτησης των Σωφρονιστικών
Καταστημάτων και Νεότερες Προσεγγίσεις
Σωφρονισμού»**

Σπουδάστριες:
Ζέρβα Σταυρούλα
Σταμπολτά Γεωργία

Εποπτεύων Καθηγητής:
Δρ. Δρίτσας Ιωάννης

Πάτρα 2009

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε στον κύριο Δρίτσα Ιωάννη, υπεύθυνο της εργασίας μας, για την συνεργασία που είχε μαζί μας όλο αυτό το διάστημα. Χωρίς τις συμβουλές, την πολύτιμη βοήθεια και την υπομονή του απέναντι και στις δύο μας, δε θα είχαμε πραγματοποιήσει τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία.

Ευχαριστούμε ακόμα την Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής για τις χρήσιμες πληροφορίες που μας παρείχε σχετικά με το έργο της. Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κύριο Ζέρβα Κων/νο, Κοινωνικό Λειτουργό του Καταστήματος Κράτησης Πάτρας καθώς και την Κοινωνιολόγο του Καταστήματος, κυρία Ρουμπίνη Γιάνναρου, για τις πολύτιμες πληροφορίες τους που αφορούσαν στατιστικά στοιχεία κρατουμένων και εσωτερικούς κανονισμούς των Σωφρονιστικών Καταστημάτων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η εργασία αναφέρεται στην παραβατικότητα και στις αλλαγές που υπέστη με την πάροδο του χρόνου. Η εξέλιξη του φαινομένου της παραβατικότητας συσχετίστηκε τόσο με τις κοινωνικές όσο και με τις τεχνολογικές εξελίξεις στη χώρα μας αλλά και παγκοσμίως. Ωστόσο θα μας απασχολήσει ο ρυθμός εξέλιξης της παραβατικότητας στην Ελλάδα, καθώς και οι κατηγορίες των εγκλημάτων που βρίσκονται σε έξαρση τα τελευταία χρόνια.

Επιπλέον θα αναφερθούν οι θεωρίες που αφορούν την εξήγηση της εγκληματικότητας των ενηλίκων και παράγοντες που την επηρεάζουν. Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν οι θεωρίες που σχετίζονται με τις Βιολογικές Προσεγγίσεις, τις Ψυχολογικές Προσεγγίσεις και τις Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις όπως και άλλοι σημαντικοί λόγοι που οδηγούν τους ενήλικες στην εγκληματικότητα.

Σημαντική αναφορά γίνεται στα επιδημιολογικά στοιχεία των κρατουμένων, στην εξέλιξη του θεσμού φυλάκισης στην Ελλάδα και αναλυτικά σε κάθε περίοδο, στην πορεία της σωφρονιστικής πολιτικής από το παρελθόν μέχρι σήμερα καθώς και στις κατηγορίες και τον αριθμό των σωφρονιστικών καταστημάτων που υπάρχουν στη χώρα μας.

Παρατίθενται αναλυτικά οι συνθήκες κράτησης των σωφρονιστικών καταστημάτων, οι διάφορες μορφές βίας εντός των φυλακών καθώς και οι ποικίλες συνέπειες που μπορεί να προκαλέσει ο εγκλεισμός.

Γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση των νεότερων προσεγγίσεων και των σύγχρονων κατευθύνσεων και τάσεων του σωφρονισμού καθώς και αναφορά στις καινοτομίες και στις ρυθμίσεις του κώδικα για την μεταχείριση των κρατουμένων.

Μελετάται η αποτελεσματικότητα του σωφρονιστικού συστήματος και οι τρόποι με τους οποίους η εγκληματικότητα μπορεί να θεραπευτεί. Επιπλέον, επισημαίνεται κατά πόσο η φυλάκιση επηρεάζει την εγκληματικότητα.

Τέλος παρουσιάζεται η κατάσταση που επικρατεί στις ελληνικές φυλακές, όσον αφορά το θέμα της διακίνησης και της χρήσης ναρκωτικών ουσιών μέσα στο χώρο των φυλακών αλλά και της αντιμετώπισης των τοξικομανών κρατουμένων. Επιπλέον τα άρθρα που παρατίθενται θα αναδείξουν την πραγματική σύνδεση «ναρκωτικών-φυλακής».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή	σελ. 8
Ορισμοί όρων	σελ. 9
Πρόβλημα μελέτης	σελ.12
Σκοποί Μελέτης	σελ. 13

Κεφάλαιο 2

Το φαινόμενο της παραβατικότητας

Εισαγωγή	
2.1 Εξέλιξη φαινομένου παραβατικότητας στην Ελλάδα	σελ.15
2.2 Η ελληνική πραγματικότητα	σελ.16
Ανακεφαλαίωση	

Κεφάλαιο 3

Θεωρίες για την εξήγηση της εγκληματικότητας των ενηλίκων

Εισαγωγή	
3.1 Βιολογικές Προσεγγίσεις	σελ.22
3.1 α Κληρονομικότητα	σελ.24
3.1 β Οργανικές Δυσλειτουργίες	σελ.25
3.2 Ψυχολογικές Θεωρίες	σελ.25
3.2 α Οι βάσεις της ψυχανάλυσης :Sigmund Freud	σελ.27
3.2 β Η μετάβαση στην εγκληματική πράξη	σελ.29
3.3 Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις	σελ.32
3.3 α Κοινωνική Παθολογία- Κοινωνική Αποδιοργάνωση	σελ.34
3.4 Εγκληματικότητα	σελ.36
3.5 Γυναικεία Εγκληματικότητα	σελ.37
3.6 Ανομία	σελ.40
3.7 Οι συνθετικές απόψεις και εμπειρικά δεδομένα: Η συνδυασμένη δράση και αλληλεπίδραση βιολογικών και κοινωνικών παραγόντων	σελ.42
Ανακεφαλαίωση	

Κεφάλαιο 4

Επιδημιολογικά στοιχεία και σωφρονιστική πολιτική

Εισαγωγή

4.1 Επιδημιολογικά στοιχεία Κρατουμένων	σελ. 46
4.2 Η Εξέλιξη του θεσμού φυλάκισης στην Ελλάδα	σελ. 49
4.2.1 Η πρώτη περίοδος (1823-1900)	σελ. 49
4.2.2 Η δεύτερη περίοδος (1901-1950)	σελ. 50
4.2.3 Η τρίτη περίοδος-Η κατάργηση του Σ.Κ. του 1967	σελ. 51
4.2.4 Η τέταρτη περίοδος-Η ψήφιση του νέου Σ.Κ. του 1999	σελ. 54
4.3 Σωφρονιστική πολιτική στην Ελλάδα	σελ. 54
4.3.1 Έννοια και περιεχόμενο Σωφρονιστικής Πολιτικής	σελ. 54
4.3.2 Η Ελληνική Σωφρονιστική Πολιτική από το παρελθόν στο Μέλλον	σελ. 56
4.3.2 α Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια του 1991	σελ. 56
4.3.2 β Οι επιδράσεις του σχεδίου Σ.Κ. του 1991 στη μεταγενέστερη Σωφρονιστική Πολιτική.	σελ. 57
4.3.2 γ Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια του 1994	σελ. 57
4.3.2 δ Η ψήφιση του νέου Σωφρονιστικού Κώδικα	σελ. 58
4.3.3 Ο συντονισμός της Σωφρονιστικής Πολιτικής	σελ. 59

Ανακεφαλαίωση

Κεφάλαιο 5

Η ζωή μέσα στη φυλακή

Εισαγωγή

ΕΝΟΤΗΤΑ Α' : Συνθήκες Κράτησης στα σωφρονιστικά καταστήματα

5.1.1 Δικαιώματα- Υποχρεώσεις Κρατουμένων	σελ. 61
5.1.2 Όροι διαβίωσης Κρατουμένων	σελ. 62
5.1.3 Επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον	σελ. 63
5.1.4 Είδη Αδειών	σελ. 65
5.1.5 Καθημερινό Πρόγραμμα Φυλακισμένων	σελ. 66
5.1.6 Η Αγωγή των κρατουμένων	σελ. 67
5.1.6 α Η κοινωνική αγωγή των κρατουμένων	σελ. 68

5.1.6 β Η φυσική αγωγή των κρατουμένων	σελ.69
5.1.6 γ Η πνευματική αγωγή των κρατουμένων	σελ.70
5.1.6 δ Η θρησκευτική αγωγή των κρατουμένων	σελ.70
5.1.6 ε Η ψυχαγωγία των κρατουμένων	σελ.71
5.1.6 στ Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων	σελ.72
5.1.7 Η εργασία των κρατουμένων	σελ.74
5.1.8 Προβλήματα Ελληνικού Σωφρονιστικού Συστήματος	σελ.79
5.1.9 Συνθήκες Διαβίωσης	σελ.90
5.1.10 «Η κοινωνία της φυλακής»	σελ.91
5.1.11 Η φυλακή όπως βιώνεται από τους κρατούμενους	σελ.92
5.1.12 Η φυλακή ως ετεροτοπία	σελ.93

ΕΝΟΤΗΤΑ Β' : Η βία στα Σωφρονιστικά Καταστήματα

5.2.1 Μορφές Βίας	σελ.95
5.2.2 Παράγοντες συνδεόμενοι με την επιθετική συμπεριφορά σε ιδρύματα εγκλεισμού.	σελ.96
5.2.2 α Οι επιτιθέμενοι και τα θύματά τους	σελ.96
5.2.2 β Οι συνθήκες κράτησης: αντικειμενικές συνθήκες και «ρουτίνα» της φυλακής	σελ.97
5.2.2 γ Σύνοψη και κριτική	σελ.98
5.2.3 Αντιλήψεις και στάσεις κρατουμένων που ευνοούν την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς	σελ.100
5.2.3 α Ο ρόλος των αντιλήψεων για τις Συνθήκες Κράτησης	σελ.100
5.2.3 β Ο ρόλος των αντιλήψεων και στάσεων ως προς τις ομάδες ομοεθνών-αλλοεθνών	σελ.101
5.2.3.γ Θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας και επιθετικότητα προς την ομάδα των αλλοεθνών	σελ.105
5.2.4 Ο ρόλος του εισαγγελέα κατά της χρήσης βίας	σελ.105
5.2.5 Άρθρα-Αληθινή Ιστορία	σελ.106

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ' : Συνέπειες Εγκλεισμού Στα Σωφρονιστικά Καταστήματα

5.3.1 Ένταξη στην Υποπολιτισμική Ομάδα της Φυλακής	σελ.115
5.3.2 Ψυχολογικές Επιπτώσεις	σελ.116

Ανακεφαλαίωση

Κεφάλαιο 6

Νεότερες Προσεγγίσεις Σωφρονισμού

Εισαγωγή

ΕΝΟΤΗΤΑ Α' : Νεότερες Προσεγγίσεις Σωφρονισμού σε Ελλάδα και

Εξωτερικό

6.1.1 Σύγχρονες Κατευθύνσεις: Η μεταχείριση υπό καθεστώς ελευθερίας σε κλειστές φυλακές σελ.130

6.1.2 Σύγχρονες Κατευθύνσεις: Σωφρονιστικά Καταστήματα ανοιχτής μεταχείρισης σελ.132

6.1.3 Σύγχρονες Τάσεις Σωφρονισμού σελ.134

6.1.3 α Η τάση προς κατάργηση των ποινών κατά της ελευθερίας σελ.138

6.1.3 β Η κίνηση προς κατάργηση των φυλακών σελ.143

6.1.4 Καινοτομίες και ρυθμίσεις του κώδικα για τη μεταχείριση των κρατουμένων σελ.145

6.1.5 Εξελίξεις στο σύγχρονο σωφρονισμό: φυλακή και εγκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες σελ.148

6.1.5 α Εισαγωγή: Τα πλαίσια του ποινικού σωφρονισμού και το σύστημα της φυλακής σελ.149

6.1.5 β Σύνοψη των σύγχρονων τάσεων στα σωφρονιστικά συστήματα σελ.150

ΕΝΟΤΗΤΑ Β' : Σωφρονιστικά Μέτρα Ενηλίκων

6.2.1 Σωφρονισμός σε ελεύθερο περιβάλλον σελ.157

6.2.1 α Αναστολή εκτέλεσης ποινής σελ.157

6.2.1 β Ημιελευθερία σελ.159

6.2.1 γ Απόλυση υπό όρους σελ.160

6.2.2 Εναλλακτικοί τρόποι έκτισης των στερητικών της ελευθερία ποινών σελ.162

6.2.2 α Κατ' οίκον περιορισμός. Ηλεκτρονική Επιτήρηση σελ.162

6.2.2 β Κοινωφελής εργασία σελ.162

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ' : Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής(Υ.Ε.Κ.Α.) σελ.164

Ανακεφαλαίωση

Κεφάλαιο 7

Κάτω από ποιές προϋποθέσεις και συνθήκες η θεραπεία της εγκληματικότητας είναι αποτελεσματική

Εισαγωγή

7.1 Η Αποτελεσματικότητα του Σωφρονιστικού Συστήματος-Φυλάκιση σελ.168

7.2 Αντιμετωπίζοντας θεραπευτικά την νεανική παραβατική συμπεριφορά σελ.174

Ανακεφαλαίωση

Κεφάλαιο 8

Φυλακές και χρήση τοξικών ουσιών

Εισαγωγή

8.1 Τοξικομανείς Κρατούμενοι και η μεταχείρισή τους μέσα στην Ελληνική Φυλακή σελ.182

8.2 Πρότυπα Προγράμματα για χρήστες κρατούμενους που εφαρμόζονται στο Εξωτερικό σελ.184

8.3 Υπάρχουσα έρευνα στο Κατάστημα Κράτησης Πατρών σελ.186

8.4 Άρθρα που αφορούν τη διακίνηση ναρκωτικών στο χώρο των Ελληνικών Φυλακών σελ.188

Ανακεφαλαίωση

Κεφάλαιο 9

Συμπεράσματα-Προτάσεις σελ.198

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ σελ.207

Τα Σωφρονιστικά Καταστήματα της χώρας

Βιβλιογραφία σελ.243

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως αναφέρει ο Foucault, η φυλακή αποτέλεσε πάντα μέρος ενός πεδίου δράσης όπου αφθονούσαν τα σχέδια, οι επαναδιευθετήσεις, οι πειραματισμοί, οι θεωρητικές συζητήσεις, οι μαρτυρίες, οι έρευνες. Γύρω από τον θεσμό της φυλακής, μια αφάνταστη γονιμότητα, ένας απίστευτος ζήλος. Η φυλακή είναι, μήπως, μια σκοτεινή και εγκαταλειμμένη περιοχή; Ή, μήπως, το γεγονός ότι υπάρχει επί αιώνες είναι η απόδειξη πως δεν πρόκειται για κάτι τέτοιο; Μετατρέπόμενη σε νόμιμη τιμωρία, εφοδίασε το παλιό νομικό-πολιτικό ζήτημα με το δικαίωμα κολασμού (τιμωρίας) όλων των προβλημάτων, όλων των ταραχών που συνδέθηκαν με τις επανορθωτικές τεχνολογίες του ατόμου.

Η φυλακή πρέπει να είναι ένας εξαντλητικός πειθαρχικός μηχανισμός. Και αυτό, με πολλές έννοιες: πρέπει να ασχολείται με όλες τις όψεις του ατόμου, με τη σωματική εκγύμνασή του, την κλίση του για εργασία, την καθημερινή του συμπεριφορά, την ηθική του στάση, τις ικανότητές του. Η φυλακή είναι «πανκλαδική». Επιπλέον, η φυλακή δεν διακόπτεται, παρά μονάχα όταν το έργο της έχει ολότελα εκπληρωθεί. Αδιάλειπτη πρέπει να είναι η επιβολή της πάνω στο άτομο: ακατάπαυστη πειθαρχία. Τέλος, διαθέτει σχεδόν απόλυτη εξουσία πάνω στους κρατούμενους και έχει τους εσωτερικούς της μηχανισμούς καταστολής και τιμωρίας: τυραννική πειθαρχία. Η φυλακή πρέπει να είναι η ισχυρότερη δυνατή μηχανή, για να κατορθώσει να επιβάλει μια καινούργια μορφή στο διεστραμμένο άτομο. Τρόπος δράσης της είναι η ολόπλευρη καταναγκαστική διαπαιδαγώγηση: «Με τη φυλάκιση, η κυβέρνηση έχει αδιαφιλονίκητη εξουσία πάνω στην ελευθερία του ατόμου και στο χρόνο του κρατουμένου. Εύκολα, λοιπόν, αντιλαμβάνεται κανείς τη δύναμη της διαπαιδαγώγησης η οποία, όχι μονάχα για μία και μόνη μέρα, αλλά για πολλές μέρες, ακόμα και για χρόνια, μπορεί να ρυθμίζει για τον άνθρωπο τον χρόνο του ύπνου και του ξύπνιου, της δραστηριότητας και της ανάπαυσης, τον αριθμό και τη διάρκεια των γευμάτων, την ποιότητα και την ποσότητα της τροφής, τη φύση και το προϊόν της εργασίας, το χρόνο της προσευχής, τη χρήση του λόγου, ακόμα ως και της σκέψης θα λέγαμε, αυτής της διαπαιδαγώγησης η οποία στις απλές και σύντομες διαδρομές από την τραπεζαρία ως το εργαστήριο, από το εργαστήριο ως το

κελί, ρυθμίζει τις κινήσεις του σώματος, και που ακόμα και στις στιγμές ανάπαυσης προσδιορίζει την καθημερινή ενασχόληση, αυτής της διαπαιδαγώγησης, με λίγα λόγια, που κατακτά τον άνθρωπο στην ολότητά του, καθώς και όλες τις σωματικές και διανοητικές ικανότητές του, ακόμα και τον ελάχιστο χρόνο που διαθέτει για τον εαυτό του». (Foucault, 1976)

1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

- **Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά:** Ο Talcott Parsons ένας από τους πρώτους κοινωνιολόγους που μελέτησαν το θέμα, ορίζει την παρέκκλιση «ως μια παρεκτροπή από τα φυσιολογικά πρότυπα, τα οποία έχουν εδραιωθεί ως συνήθης κουλτούρα». Εξηγεί περαιτέρω ότι «η τάση προς παρέκκλιση με αυτή την έννοια, είναι μια διαδικασία συνειδητής πράξης όπως π.χ. στη περίπτωση του ηθοποιού, ο οποίος βέβαια έχει την ευκαιρία να μάθει ότι του χρειάζεται με σκοπό να παρεκκλίνει από τα γενικά αποδεκτά κοινωνικά πρότυπα, εφόσον αυτό απαιτεί το περιεχόμενο του ρόλου του». Με άλλα λόγια υπάρχει στη κοινωνία μια γενικά αποδεκτή αντίληψη, σύμφωνα με την οποία πρέπει να συμπεριφερόμαστε μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο, όταν «παίζουμε» έναν κοινωνικό ρόλο, και αν συμπεριφερθούμε διαφορετικά, η συμπεριφορά μας θεωρείται παρεκκλίνουσα. Ο Robert Merton, διακεκριμένος μαθητής του Parsons, ορίζει την παρέκκλιση με τον ίδιο περίπου τρόπο: «Η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αναφέρεται στη συμπεριφορά που αποκλίνει σημαντικά από τις νόρμες που θεσπίζονται για τους ανθρώπους στο κοινωνικό τους πλαίσιο. Όταν ένας άνδρας συμπεριφέρεται «σαν παιδί» ή ένας άσχετος με την ιατρική επιστήμη συμπεριφέρεται «σαν γιατρός», η συμπεριφορά του θεωρείται παρεκκλίνουσα».

Για τον Albert Cohen, η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά δεν αφορά μόνο την παράβαση των προσδοκιών για το κοινωνικό μας status και ρόλο. Αναφέρεται επίσης στη παράβαση κάθε κανόνα οπουδήποτε, εφόσον η παράβαση «προκαλεί αποδοκιμασία, θυμό ή αγανάκτηση». Κατ' αυτόν τον τρόπο, η παρέκκλιση αναφέρεται σε συμπεριφορές όπως «υποκρισία, απάτη, αδικία, έγκλημα, ανηθικότητα, ατιμία, προδοσία, δωροδοκία, διαφθορά, διαστροφή και αμαρτία».

Όταν οι παρεκκλίνουσες συμπεριφορές, όπως η αυτοκτονία και η διανοητική ασθένεια δεν «προκαλούν αποδοκιμασία, θυμό ή αγανάκτηση», ο Cohen τις αποκλείει από το σχετικό κατάλογο που έχει φτιάξει. Αντίθετα, ο John Lofland τις περιλαμβάνει στο δικό του κατάλογο. Για τον Lofland παρεκκλίνοντα είναι τα «άτομα τα οποία εμπνέουν φόβο, μίσος, απειλή και απέναντι στα οποία τηρεί κάποιος αμυντική στάση και, κατά περίπτωση, εκείνα για τα οποία μπορεί να αισθανθεί κανείς συμπόνια, να του προκαλέσουν το ενδιαφέρον ή να θελήσει να τα βοηθήσει».

Ο Edward Sagarin χρησιμοποιεί έναν ακόμα πιο ευρύ ορισμό. Ενώ άλλοι κοινωνιολόγοι περιορίζουν την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά στις πράξεις παραβάσεις των κανόνων, ο ορισμός του Sagarin περιλαμβάνει και τους παραβάτες των κανόνων αλλά και κάποια άτομα που δεν έχουν διαπράξει παρεκκλίνουσες πράξεις. Στην τελευταία αυτή ομάδα ανήκουν οι ανάπηροι, η διανοητικά καθυστερημένοι, τα σπαστικά άτομα, οι σωματικά παραμορφωμένοι, οι λεπτροί, οι τυφλοί, οι κουφοί και οι μουγκοί. Παρ' όλα που αυτά τα άτομα δεν έχουν παραβεί τους κανόνες, ταυτίζονται με τα σωματικώς φυσιολογικά άτομα που έχουν κάνει κάτι τέτοιο και γι' αυτό δεν χαίρουν και μεγάλης εκτίμησης από το κοινωνικό σύνολο. Ο Sagarin γράφει «Ως άτομα μ' ένα δεδομένο κοινωνικό status, ανεξάρτητα από το αν κάνουν κοινωνικά αποδεκτές πράξεις ή όχι, η κοινωνία τους αντιμετωπίζει αρνητικά, με αποτέλεσμα την ανάλογη αντίδρασή τους απέναντι σ' αυτή». (A.Thio,2003,sel.26-27).

- **Κοινωνική παθολογία:** Έννοια που παρομοιάζει τη λειτουργία της κοινωνίας με αυτή ενός βιολογικού οργανισμού. Η κοινωνική παθολογία αναφέρεται στις κοινωνίες που μπορούν να αναπτύξουν παθολογίες ή ανωμαλίες, όπως είναι το έγκλημα, όπως π. χ οι ασθένειες που προσβάλλουν έναν υγιή οργανισμό.
- **Ανομία:** Η ανομία αποτελεί μια από τις βασικότερες έννοιες της σύγχρονης Εγκληματολογίας. Ως κεντρικό σημείο ανάλυσης η θεωρία της ανομίας έχει την υφιστάμενη κοινωνική δομή και βασίζεται, κατά κύριο λόγο στους θεσμούς και στις αντιλήψεις της αμερικανικής κοινωνίας της δεκαετίας του '30. Ανομία επέρχεται όταν ένα άτομο δεν μπορεί πλέον να ταυτιστεί με τα κανονιστικά πρότυπα συμπεριφοράς ή με τα πιστεύω.

- **Ενδογενής κατάθλιψη:** είναι η πιο σοβαρή περίπτωση. Χαρακτηρίζεται από διακυμάνσεις της διάθεσης κατά τη διάρκεια της ημέρας, από πολύ πρωινό ξύπνημα, από απώλεια βάρους, από ευερεθιστότητα και ένταση.
- **Απόσυρση:** Χαρακτηρίζεται από την ελαχιστοποίηση των επαφών με τους άλλους και την είσοδο σε μια κατάσταση πλήρους απομόνωσης. Συνδέεται με αυτό που ονομάζεται σύνδρομο του παγώματος, το οποίο συμβαίνει στα πρώτα στάδια του εγκλεισμού και συνίσταται σε μια πλήρη έλλειψη οποιουδήποτε συναισθήματος.
- **Αδιαλλαξία:** Χαρακτηρίζεται από την άρνηση του κρατούμενου να συνεργαστεί με το προσωπικό, από μια συνεχή αμφισβήτηση των κανόνων και από επιθετικότητα.
- **Αποίκιση:** Είναι η αίσθηση ότι η ζωή στη φυλακή είναι καλύτερη από έξω. Αναφέρεται κυρίως μετά από μακροχρόνιο εγκλεισμό και συνδέεται με την ιδρυματοποίηση.
- **Μετατροπή:** Χαρακτηρίζεται από πλήρη συμμόρφωση του κρατούμενου με την εικόνα που έχει το προσωπικό γι' αυτόν και την πλήρη αναγωγή των μελών του προσωπικού σε σημαντικούς άλλους.
- **Απονομιμοποίηση:** ορίζεται το γεγονός ότι ο λόγος του κρατούμενου αντιμετωπίζεται ως προκατειλημμένος, άρα εξ' ορισμού αναξιόπιστος.
- **Ουδετεροποίηση:** αναφερόμαστε στην ενσωμάτωση του λόγου του κρατουμένου στον επίσημο «μεταρρυθμιστικό» λόγο, όταν το κράτος εμφανίζεται να συνδιαλέγεται με τους κρατούμενους στη βάση του κοινού στόχου για μια «καλύτερη φυλακή».
- **Καταργητισμός:** είναι κατεύθυνση αντεγκληματικής πολιτικής, ή πρόταση εξάλειψης των ποινών και κατάργησης του ποινικού συστήματος, ή βελτίωση του ποινικού συστήματος, με αποδοχή της κρατικής κυριαρχίας.
- **Ιδρυματισμός:** όταν το άτομο απομονώνεται και αποκλείεται από το κοινωνικό του περιβάλλον, αναγκάζεται να προσαρμοστεί στην κουλτούρα της φυλακής, να παραιτηθεί από τον εαυτό του και εντελώς αποδιοργανωμένο οδηγείται στην αδράνεια και την παθητικότητα.
- **Οικονομικό έγκλημα:** είναι η επίτευξη μεγάλου οικονομικού ή άλλου οφέλους μέσω διάπραξης παρανομιών.

- **Αγωγή:** νοείται ως μια ευρύτατη παιδευτική διαδικασία, η οποία αποβλέπει στην άσκηση ευεργετικής επίδρασης στον αποδέκτη της, μέσω της μεταβίβασης σε αυτόν πολιτιστικών στοιχείων και αξιών επιστήμης, τέχνης, θρησκείας, θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων κτλ.
- **Εποίκιση.** Οι κρατούμενοι ικανοποιούνται από το μικρό στοιχείο του έξω κόσμου, το ομοίωμα του και το λαμβάνουν ως όλο. Οι κρατούμενοι δείχνουν ενθουσιασμό, είναι ευχαριστημένοι από τη ζωή τους.
- **Μεταστροφή.** Οι κρατούμενοι ενστερνίζονται την άποψη του προσωπικού για τους ίδιους και ανταποκρίνονται τέλεια στο ρόλο που η ίδια η φυλακή τους δένει. Είναι πάντα διαθέσιμοι και έτοιμοι να τελέσουν κάθε διαταγή και να ικανοποιήσουν κάθε επιθυμία του προσωπικού. Χαρακτηρίζονται ως «καλά παιδιά» και είναι πρόθυμοι να ξεναγήσουν και να μιλήσουν στους επισκέπτες.

1.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η φυλακή ως θεσμός, προσπαθεί να συνδυάσει τους πιο αντιφατικούς στόχους: την προστασία της κοινωνίας και την αλλαγή της συμπεριφοράς των κρατουμένων με απώτερο στόχο την κοινωνική τους επανένταξη, την τήρηση της τάξης και της ασφάλειας, μαζί με την προσπάθεια ανάπτυξης της προσωπικής ευθύνης, την βελτίωση και την αποκατάσταση του κρατουμένου ενώ η «ετικέτα» και το στίγμα τον ακολουθεί και το κοινωνικό σύνολο τον απορρίπτει.

Κοινό χαρακτηριστικό της διαβίωσης στη φυλακή είναι η αντικειμενικές συνθήκες και οι τρόποι συμπεριφοράς που επιβάλλονται. Διαφέρουν όμως, τόσο οι στάσεις και οι αξίες, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί πριν τη φυλάκιση, όσο και ο τρόπος με τον οποίο βιώνει τη φυλακή κάθε κρατούμενος.

Ο έγκλειστος για να προσαρμοστεί στην κοινωνία της φυλακής, θα πρέπει να υποταγεί και να προσαρμοστεί στους νόμους που επιβάλλει αφενός η θεσμοθετημένη εξουσία και αφετέρου η ιδιότυπη κοινωνία των εγκλειστών. Συχνά, αυτή η διαδικασία προσαρμογής οδηγεί σε πλήρη αποδιοργάνωση της προσωπικότητας του κρατουμένου. Το άτομο-κρατούμενος αφού δεν μπορεί να καταργήσει τη φυλακή, πνίγει τις προσωπικές του δυνατότητες και καταλήγει σε πλήρη παραίτηση και αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές. Με δεδομένη την πλήρη

εξάρτηση του ατόμου από τους κανόνες του συστήματος, τυπικούς και άτυπους, η συναισθηματική απόσυρση καταλήγει να είναι μια μορφή άμυνας.

Οι σχέσεις του κρατούμενου με το οικογενειακό περιβάλλον κλονίζονται ή διαλύονται, ενώ η επαγγελματική και οικονομική του κατάρρευση είναι σχεδόν αναπόφευκτη. Η σεξουαλική καταπίεση είναι έντονη, εξαιτίας της έλλειψης φυσιολογικής ζωής, με αποτέλεσμα παρεκκλίσεις και ψυχικές διαταραχές.

Η καθημερινή ρουτίνα, η έλλειψη δράσης, η έλλειψη ερεθισμάτων και ενδιαφερόντων οδηγεί σε συναισθηματική αδιαφορία, απάθεια και μείωση της διανοητικής απόδοσης. Η ανάγκη για επιβίωση παρά τις απαγορεύσεις της τυπικής και άτυπης δομής της φυλακής, δημιουργεί καθεστώς καχυποψίας και φόβου, επιφέρει απόκρυψη σκέψεων και αποφυγή έκφρασης συναισθημάτων που τελικά εμποδίζουν οποιαδήποτε πραγματική επικοινωνία.

Μολονότι η φυλακή επικρίνεται από την πρώτη στιγμή που δημιουργήθηκε και παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει στους εγκλείστους, καταφέρνει να παραμείνει αναλλοίωτη ως θεσμός διαιωνίζοντας τον μύθο που τη θεωρεί ως μοναδική λύση.

Ο νέος Κώδικας των Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των κρατουμένων (ΚωδΜεκ, ν. 1851/89) που ισχύει από τον Ιανουάριο του 1990 στη χώρα μας, καθιερώνει τις βασικές θέσεις της σύγχρονης σωφρονιστικής επιστήμης και αντεγκληματικής πολιτικής. Ρητά θεσπίζονται τα βασικά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των κρατουμένων καθώς και τα αντίστοιχα καθήκοντα της Πολιτείας.

Το σύνολο της μεταχείρισης των κρατουμένων, σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο, πρέπει να αποσκοπεί στην ενθάρρυνση των εγκλείστων με στόχο την ανάπτυξη της θέλησης και των ικανοτήτων τους να επανενταχθούν επαγγελματικά και κοινωνικά. Ωστόσο, παρά τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι ελλείψεις του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος σε οργάνωση, κτίρια προσωπικό και ειδικούς επιστήμονες είναι τεράστιες και ο νόμος παραμένει «γράμμα κενό».

1.3 ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Είναι ποικίλοι οι λόγοι που θεμελιώνουν την ανάγκη διερεύνησης των συνθηκών κράτησης καθώς και των νεότερων προσεγγίσεων σωφρονισμού. Στην Ελλάδα μέχρι σήμερα πολύ λίγο έχει διερευνηθεί ο θεσμός της φυλάκισης και η

επίδραση του εγκλεισμού στο άτομο. Ακόμα λιγότερο έχουν μελετηθεί οι πραγματικές συνθήκες κράτησης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, όπως και οι νεότερες προσεγγίσεις που προσπαθούν να δώσουν μια καλύτερη εκδοχή σωφρονισμού.

Η παρούσα εργασία αναφέρεται κυρίως στις συνθήκες κράτησης στα σωφρονιστικά καταστήματα και στις νεότερες προσεγγίσεις σωφρονισμού, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Τα θέματα που αναφέρονται διεξοδικά αφορούν: την εξέλιξη του φαινομένου της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, τις θεωρίες που προσπαθούν να δώσουν εξήγηση στην παραβατικότητα, την εξέλιξη της σωφρονιστικής πολιτικής στη χώρα μας, τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις που θα έκαναν πιο αποτελεσματική την θεραπεία της παραβατικότητας, καθώς και ποια είναι η ακριβής μεταχείριση που έχουν οι τοξικομανείς κρατούμενοι. Επιπλέον σημαντική είναι η παρουσία ερευνών και στατιστικών δεδομένων που οδηγούν σε μια πιο ρεαλιστική εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης στα Σωφρονιστικά Καταστήματα .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο αναφέρεται στην παραβατικότητα και στις αλλαγές που υπέστη με την πάροδο του χρόνου. Η εξέλιξη του φαινομένου της παραβατικότητας συσχετίστηκε τόσο με τις κοινωνικές όσο και με τις τεχνολογικές εξελίξεις στη χώρα μας αλλά και παγκοσμίως. Ωστόσο θα μας απασχολήσει ο ρυθμός εξέλιξης της παραβατικότητας στην Ελλάδα, καθώς και οι κατηγορίες των εγκλημάτων που βρίσκονται σε έξαρση τα τελευταία χρόνια.

2.1 ΕΞΕΛΙΞΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ.

Είναι σε όλους γνωστό ότι το έγκλημα είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που δεν έλειψε ποτέ από τη ζωή του ανθρώπου. Απεναντίας, παρακολουθεί τις κοινωνικές και τις τεχνολογικές εξελίξεις, αναπροσαρμόζεται συνεχώς, με αποτέλεσμα σε κάθε εποχή να παρουσιάζεται με διαφορετική μορφή και ένταση, και διεθνώς, και στη χώρα μας. Το σύνολο δε των διαπραττομένων εγκλημάτων σε συγκεκριμένη περίοδο, σε ορισμένο χώρο, αποτελεί την εγκληματικότητα, η οποία στην εποχή μας οξύνεται υπερβολικά και αποκτά ιδιαίτερη ποικιλομορφία και ένταση, με την εμφάνιση πρωτόγνωρων εγκλημάτων νέας μορφής και την τάση παγίωσης του οργανωμένου εγκλήματος.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα, ότι τα κίνητρα και ο τρόπος τελέσεως των εγκλημάτων της τελευταίας εικοσαετίας, διαφέρουν ουσιαδώς από εκείνα των παλαιότερων εποχών. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι παύει να υπάρχει το έγκλημα για λόγους ερωτικής αντιζηλίας, για λόγους τιμής, κοινωνικής ντροπής ή για ένα μέτρο γης.

Παράλληλα όμως εμφανίστηκαν και εγκλήματα που τα κίνητρά τους απορρέουν από τις σημαντικές αλλαγές που έφεραν στην ελληνική κοινωνία, η είσοδος και παραμονή λαθρομεταναστών στη χώρα μας και η μεταβιομηχανική πυρηνική εποχή που διανύουμε σε συνδυασμό με την τεχνολογική επανάσταση.

Ειδικότερα, σημαντικό ρόλο έπαιξαν, ο υδροκεφαλισμός των αστικών κέντρων, ο τουρισμός, η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τα κράτη μέλη της, η διάδοση της εμπορίας και χρήσεως σκληρών πια ναρκωτικών,

ο νέος υπερκαταναλωτικός τρόπος ζωής και βέβαια η ευρύτερη αποδοχή της τάσης του εύκολου πλουτισμού, σε μία κοινωνία που κυριαρχείται από τη σύγκρουση συμφερόντων και τη βία ως μέσο επίλυσης των διαφορών, λόγω χαλάρωσης του πνεύματος αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών και εξασθένησης των κοινωνικοποιητικών αξιών που στηρίζονται στο πνεύμα αυτό και συγκρατούν από την τέλεση εγκλημάτων. Στα «μοντέρνα» αυτά εγκλήματα και σε εκείνα που εμφανίστηκαν παράλληλα με αυτά, της αεροπειρατείας, της ομηρίας προσώπων και της τρομοκρατίας, ο δράστης παρουσιάζεται πιο ψυχρός στη διάπραξή τους, διαθέτει άριστη τεχνογνωσία, χρησιμοποιεί μέσα σύγχρονης τεχνολογίας και οπλισμού, νέες εγκληματικές μεθόδους άγνωστες στη χώρα μας, είναι προσεκτικότερος στο σχεδιασμό του. Κινείται αιφνιδιαστικά και με ταχύτητα, μεγαλύτερη από αυτή της Αστυνομίας, μελετά με λεπτομέρεια το χώρο όπου θα κινηθεί, έχει εξασφαλίσει κατά μεγαλύτερο ποσοστό τη διαφυγή και την απόκρυψή του, καταβάλλει ιδιαίτερη επιμέλεια να μην εγκαταλείψει πίσω του ίχνη, αποπροσανατολίζει την έρευνα και δημιουργεί ισχυρό «άλλοθι». Με άλλα λόγια γίνεται «επαγγελματίας».

2.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στην Ελλάδα του σήμερα η εγκληματικότητα παρουσιάζει τάση αυξητική σε σύγκριση με άλλες εποχές.

Τα τελούμενα εγκλήματα αποτελούν παραβάσεις τόσο του κοινού Ποινικού Δικαίου (πταίσματα, πλημμελήματα, κακουργήματα), όσο και των λοιπών ειδικών ποινικών νόμων που ισχύουν και τα οποία αποτελούν τον συνήθη όγκο της βεβαιωμένης ελαφράς εγκληματικότητας δευτερεύουσας σημασίας, από απόψεως ποινικής βαρύτητας (π.χ. παραβάσεις δασικού κώδικα, οικοδομικού κανονισμού, αγορανομικού κώδικα, ασφαλιστικών εισφορών, τροχονομικές, αστυιατρικές κ.λ.π.).

Αν κανείς μελετήσει τα στοιχεία όσον αφορά τα εγκλήματα της τελευταίας πενταετίας που περιήλθαν σε γνώση των Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και τα συγκρίνει με αυτά της περιόδου του 1980 και μετά, εύκολα θα συμπεράνει ότι η βαριά εγκληματικότητα (εκφράζεται με τα κακουργήματα), παρουσιάζει έντονη ανοδική πορεία, ποσοτική και ποιοτική, σε σχέση με την

ελαφρά, η οποία παρουσιάζει μεν και αυτή αύξηση, αλλά αυτή είναι μικρότερης κλίμακας και αφανέστερη, ως προς την συνολική της έκταση.

Ειδικότερα κατακόρυφη αύξηση παρουσιάζει το κακούργημα της ληστείας, τα εγκλήματα βίας (ανθρωποκτονίες, σωματικές βλάβες, αυτοδικίες) και αυτά που στρέφονται κατά της περιουσίας (κλοπές, απάτες, διαρρήξεις κ.λ.π). Σε αλματώδη άνοδο επίσης βρίσκονται τα εγκλήματα, γύρω από το όλο φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης γυναικών και τα οικονομικά εγκλήματα με έμφαση τα ηλεκτρονικά. Ορισμένα από τα εγκλήματα αυτά (παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών, δουλεμπόριο, απάτη μέσω πιστωτικών καρτών κ.λ.π.) είναι πρωτόγνωρα για την ελληνική κοινωνία. Όσον αφορά τη χρήση και διακίνηση ναρκωτικών ουσιών και των συναφών εγκλημάτων που σχετίζονται έμμεσα με αυτά (διαρρήξεις φαρμακείων ή ληστείες προς απόκτηση της αναγκαίας δόσης ναρκωτικού), η αύξηση είναι τρομακτική.

Εκείνο όμως που πρέπει να εμβάλλει τους πάντες σε ανησυχία είναι το γεγονός που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, μιας ευρύτερης μετεξέλιξης και ποιοτικής αναβάθμισης της εγκληματικότητας προς την κατεύθυνση του οικονομικού εγκλήματος και του οργανωμένου εγκλήματος. Τα εγκλήματα αυτά, λόγω του διεθνικού-διακρατικού τους χαρακτήρα, απειλούν την οικονομία και την εθνική ασφάλεια, τόσο σε επίπεδο εθνικό όσο και σε παγκόσμιο. (Π.Λάγγαρης, 2003).

Ο συνήθης όγκος βεβαιωμένης (από την Αστυνομία) συνολικής εγκληματικότητας, δηλ. πλημμελημάτων και κακούργημάτων, κάθε χρόνο σημειώνει τις τελευταίες δεκαετίες *ελαφρά αύξηση*: Από 295.353 περιπτώσεις το 1980, σε 330.803 το 1990, σε 373.680 το 1999 και σε 441.839 το 2003 (τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της αστυνομικής στατιστικής εγκλημάτων). Όμως τα περισσότερα από τα «εγκλήματα» αυτά είναι δευτερεύοντα αδικήματα: τροχαίες παραβάσεις, αγορανομικές παραβάσεις και παραβάσεις ως προς την καταβολή ασφαλιστικών εισφορών. Εάν επικεντρωθεί το ενδιαφέρον μόνο στα *κακούργηματα*, τότε η *αύξηση είναι πολύ εντονότερη*: Από 1.042 το 1980, σε 4.690 το 1990, σε 4.993 το 1999 και σε 5.131 το 2003. Μάλιστα το 1995 τα κακούργηματα είχαν φθάσει τα 8.244, *αλλά έκτοτε σημειώθηκε μείωση*, που όμως είναι περισσότερο πλασματική και λιγότερο πραγματική, δεδομένου ότι, με τον ν. 2408/1996, μετατράπηκαν σε πλημμελήματα σειρά συνήθων στην πράξη κακούργημάτων, όπως είναι οι πλαστογραφίες, οι

απάτες και οι υπεξαιρέσεις μέχρις ορισμένου ποσού, οι αρπαγές τσάντας κ.λπ. Άλλωστε, τα περισσότερα από τα σημαντικά αδικήματα εμφανίζουν αυξητικές τάσεις και μετά το 1995: πλαστογραφίες, απάτες, ναρκωτικά, αντίσταση, σωματικές βλάβες, βιασμοί (μικρή σταθεροποίηση ή καθοδική τάση παρατηρείται ωστόσο στις ανθρωποκτονίες από πρόθεση, στις ληστείες, τις κλοπές και τους εμπρησμούς).

Βέβαια, οι αριθμοί αυτοί αφορούν μόνο σε *βεβαιωμένα εγκλήματα*, σε αυτά δηλ. που (απλώς) περιήλθαν σε γνώση των αστυνομικών αρχών. Άρα δεν απεικονίζουν την πραγματική εγκληματικότητα, αφού αρκετά εγκλήματα δεν καταγγέλλονται, είτε λόγω απροθυμίας των θυμάτων, είτε και λόγω αδυναμίας των διωκτικών αρχών να τα εντοπίζουν και να τα εξιχνιάζουν (πράγματι, από τα βεβαιωμένα εγκλήματα συνολικά εξιχνιάζονται το 80,4% και από τα κακούργηματα μόλις το 58,2%, σύμφωνα με τα στοιχεία του 1999, ενώ και σύμφωνα με τα αντίστοιχα στοιχεία για το 2003, τα εξιχνιασθέντα εγκλήματα (γενικά) ανέρχονταν σε 83,3%, τα δε εξιχνιασθέντα κακούργηματα σε 60,4%). Εξάλλου, στη διαχρονική αξιολόγηση αυτών των στοιχείων σημασία έχουν και παράγοντες όπως οι αυξομειώσεις των γεννήσεων και οι μεταβολές της νομοθεσίας, πράγμα που συνέβη, όπως σημειώθηκε ήδη, και με τον ν. 2408/1996. Πάντως, ανεξάρτητα από τις επιφυλάξεις αυτές, κατά τα υπάρχοντα στοιχεία η Ελλάδα φαίνεται, σε διευρωπαϊκό επίπεδο, να έχει μια *μέτριας έκτασης βεβαιωμένη εγκληματικότητα*, με μέσο όρο 3.759 εγκλημάτων ανά 100.000 κατοίκους, για το 1998, έναντι 4.214 για την Ιταλία, 6.099 για τη Γαλλία και 7.869 για τη Γερμανία, 8.576 για τη Μ. Βρετανία και 13.520,8 για τη Σουηδία, αλλά μόλις 690 της Κύπρου και 653 της Πορτογαλίας (στοιχεία Interpol), αν και για την ορθή εκτίμηση αυτών των στοιχείων πρέπει να ληφθεί υπόψη η διαφορά του εύρους και της φύσης των αξιόποινων πράξεων στην κάθε χώρα, καθώς και η ετοιμότητα των θυμάτων να καταγγέλλουν τις πράξεις αυτές στις κατά τόπους διωκτικές αρχές.

Πρέπει να σημειωθεί ιδιαίτερα ότι τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα άτομα νεαρής ηλικίας 13 - 29 ετών γίνονται δράστες εγκλημάτων (από 35% του συνολικού αριθμού δραστών το 1980, φθάσαμε στο 45% το 1999 και στο 47% το 2002).

Πέρα από τις όποιες αυξητικές τάσεις, διαφορές εμφανίζονται και ως προς την *ποιότητα των εγκλημάτων* κατά τα τελευταία χρόνια. Ιδίως σημειώνουν έξαρση *τρεις κατηγορίες εγκλημάτων*.

(α) Τα **εγκλήματα βίας**, που τελούνται μάλιστα, συχνά, με τρόπο θρασύ, αδίστακτο και καλοσχεδιασμένο. Π.χ. οι **ληστείες** (=προσβολές κατά της ιδιοκτησίας με στοιχείο σωματικής βίας ή σοβαρής απειλής) από 81 στις αστυνομικές στατιστικές το 1980, έφθασαν στις 1.102 το 1990, στις 2.048 το 1999 και στις 2.320 το 2003 (δηλ. περίπου 29 φορές περισσότερες σε 23 χρόνια, με κατά μέσο όρο 6,4 καταγραφόμενες ληστείες την ημέρα). Μικρότερη είναι η αύξηση σε αδικήματα που δεν έχουν το στοιχείο της βίας - π.χ. κλοπές (από 17.750 το 1980, σε 74.024 το 1999 και σε 68.255 το 2003 – αύξηση κατά 4 περίπου φορές σε 23 χρόνια) και απάτες (από 443 το 1980, σε 1019 το 1999 και σε 1.076 το 2003, δηλ. περίπου 2,4 φορές περισσότερες σε 23 χρόνια).

(β) Το **οργανωμένο έγκλημα**. Πέρα από τα εγκλήματα διακίνησης ναρκωτικών, που απετέλεσαν την παραδοσιακή μορφή οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του '70 και μετέπειτα, σημειώθηκε από τη δεκαετία του '80 και ιδίως του '90 η διάπραξη και άλλου είδους εγκλημάτων από ομάδες εγκληματιών, των οποίων οι δράστες έχουν ως κύρια χαρακτηριστικά την ιεραρχική διάρθρωση, τον αποκλειστικό ή κύριο στόχο της επίτευξης μεγάλου οικονομικού ή άλλου οφέλους μέσω αυτής της διάπραξης εγκλημάτων καθώς και τις στενές διασυνδέσεις με τον κρατικό μηχανισμό (διαφθορά): Τέτοιες περιπτώσεις οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα είναι η αθέμιτη διακίνηση γυναικών και παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση, λαθρομεταναστών, όπλων, τσιγάρων κ.λπ. (κυρίως μετά την αλλαγή του πολιτικοοικονομικού καθεστώτος στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης και, επίσης, μετά την κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα της Ενιαίας Αγοράς της Ευρώπης την 1.1.1993), η παροχή «προστασίας» σε κέντρα διασκέδασης ή επιχειρήσεις κ.λπ., η κλοπή αυτοκινήτων με σκοπό την εκβίαση των ιδιοκτητών τους, η διάπραξη δολοφονιών από «συνδικάτα του εγκλήματος», οι απαγωγές, το συστηματικό ξέπλυμα χρήματος, η συστηματική εμπορία αρχαιοτήτων, η πλαστογράφηση έργων τέχνης, η καταπάτηση και πώληση δασικών ή άλλων εκτάσεων του Δημοσίου, η πρόκληση ναυαγίου προς είσπραξη ασφάλειας κ.λπ.

(γ) Το **οικονομικό έγκλημα**. Σε αντίθεση με την προηγούμενη κατηγορία του οργανωμένου εγκλήματος, στο οικονομικό έγκλημα η επίτευξη μεγάλου οικονομικού ή άλλου οφέλους μέσω διάπραξης παρανομιών είναι μία μόνο από τις δραστηριότητες που αναλαμβάνονται και ασφαλώς όχι ο αποκλειστικός στόχος των

εμπλεκόμενων σ' αυτό. Το έγκλημα δηλ. αυτό έρχεται συνήθως ως απόρροια μιας ριψοκίνδυνης οικονομικής δραστηριότητας και όχι ως ο κύριος στόχος αυτής της δραστηριότητας. Και η μορφή αυτή εγκληματικότητας έχει προσλάβει ιδιαίτερη έκταση στην Ελλάδα, ιδίως από τη δεκαετία '80 και μετά. Πέρα από τις κλασικές περιπτώσεις φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής, τα τελευταία χρόνια, έχουν σημειώσει έξαρση δραστηριότητες όπως οι μεθοδευμένες τελωνειακές παραβάσεις (κυρίως λαθρεμπόριο υγρών καυσίμων), η παράνομη λήψη επιχορηγήσεων και επιδοτήσεων από κοινοτικά κονδύλια («ευρωπαϊκά» - π.χ. δημιουργία «νέων» θέσεων με απόλυση του προσωπικού και επαναπρόσληψή του στην ίδια επιχείρηση με άλλο όνομα), η εξαπάτηση, με εικονικές αγορές μετοχών, εις βάρος ατόμων που επενδύουν τα εισοδήματά τους στο Χρηματιστήριο, η οικειοποίηση τραπεζικών καταθέσεων προς ίδιον όφελος, η παραβίαση διατάξεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας (ιδίως παράνομη κυκλοφόρηση μαγνητοταινιών και ψηφιακών κασετών – CDs ή DVDs), η διευκόλυνση ξεπλύματος χρημάτων από τράπεζες, ανταλλακτήρια, καζίνο κ.λπ., η νόθευση του ανταγωνισμού με την αθέμιτη προώθηση trusts και cartels ή με καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης επιχειρήσεων, καθώς και η ανάπτυξη εξελιγμένων μεθόδων προς αποφυγή πληρωμής φόρων – π.χ. εικονική μεταβίβαση κεφαλαίων από την Ελλάδα σε θυγατρικές ή υπεράκτιες εταιρείες του εξωτερικού, καθώς και η αλλοίωση της εικόνας των πραγματικών κερδών μιας εταιρείας μέσω υπερτιμολόγησης εισαγομένων προϊόντων και υποτιμολόγησης εξαγομένων. (N.E. Κουράκης, 2006).

Συμπερασματικά, η παραβατικότητα σε κάθε εποχή παρουσιάζεται με διαφορετική μορφή και ένταση, σύμφωνα με τις αλλαγές στις οποίες υποβάλλεται κάθε κοινωνία. Οι σημαντικότεροι λόγοι που επηρέασαν την αύξηση της παραβατικότητας σχετίζονται με τον υδροκεφαλισμό των αστικών κέντρων, το τουρισμό, την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τα κράτη μέλη της, τον υπερκαταναλωτικό τρόπο ζωής, την τάση του εύκολου πλουτισμού κ.α.

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αυξητική τάση της παραβατικότητας στην Ελλάδα και συγκεκριμένα σε εγκλήματα που αφορούν ληστείες, εγκλήματα βίας και εγκλήματα κατά της περιουσίας. Κατά συνέπεια, οι τρεις κατηγορίες εγκλημάτων

που παρουσιάζουν έξαρση είναι τα εγκλήματα βίας, το οργανωμένο έγκλημα και το οικονομικό έγκλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούν οι θεωρίες που αφορούν την εξήγηση της εγκληματικότητας των ενηλίκων και παράγοντες που την επηρεάζουν. Συγκεκριμένα θα παρουσιαστούν οι θεωρίες που σχετίζονται με τις Βιολογικές Προσεγγίσεις, τις Ψυχολογικές Προσεγγίσεις και τις Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις όπως και άλλοι σημαντικοί λόγοι που οδηγούν τους ενήλικες στην εγκληματικότητα.

ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

3.1 ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Για πολλούς λόγους, τα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς αναζητήθηκαν ανέκαθεν σε ιδιότυπα ατομικά χαρακτηριστικά των εγκληματιών. Παρά τις σημαντικότερες κοινωνιολογικές μελέτες του 19^{ου} κυρίως αιώνα, ο μεγάλος όγκος των ερευνών έχει ως αντικείμενο τη βιολογική υπόσταση του παραβάτη του νόμου. Αυτό οφείλεται στο ότι η εγκληματολογική σκέψη επηρεάστηκε την εποχή εκείνη από την επιστήμη της Ανθρωπολογίας και τις επαναστατικές αλλαγές στο χώρο της Βιολογίας.

Παρά το ότι, με τα σημερινά δεδομένα, οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν κατά το 19^ο αιώνα δεν έχουν καμία απολύτως εγκυρότητα, εν τούτοις επηρέασαν τη σκέψη του ιδρυτή της Ιταλικής σχολής Cesare Lombroso και καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό την πορεία της Εγκληματολογίας στα πρώτα τουλάχιστον χρόνια. Από ένα πλήθος μελετών, αυτές που κατά κύριο λόγο άσκησαν επίδραση στο έργο του C.Lombroso είναι οι έρευνες του J.Della Porta (1545-1615), ο οποίος εξέταζε σωματικά τους εγκληματίες και των «φρενολόγων» F.Gall (1758-1828) και J.G.Spurzheim (1776-1832). Ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα ο Ελβετός Johan Caspar Lavater (1741-1801) δημοσίευσε μια μελέτη πάνω στη φυσιognωμία (1775), όπου υποστήριζε ότι ο χαρακτήρας του ατόμου είναι συνδεδεμένος με τα χαρακτηριστικά του προσώπου του (μια αντίληψη που επικρατεί στο έργο του C.Lombroso).

Δεν είναι τυχαίο το ότι εξακολουθούν ακόμα και στις μέρες μας να διεξάγονται έρευνες γύρω από τη βιολογική υπόσταση του ανθρώπου, με τελειότερες μεθόδους και καταλληλότερα εργαλεία, σε συνάρτηση με την εμφάνιση της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, ακόμα και αν δεχτούμε ότι υπάρχει μια ομάδα επιστημόνων που θέλγεται από την αναζήτηση των βιολογικών ιδιαιτεροτήτων που διαφοροποιούν ενδεχομένως τον εγκληματία από τον μη εγκληματία άνθρωπο.

Βιολόγοι, ψυχολόγοι, καθώς και πολιτικοί επιστήμονες έχουν ασχοληθεί μέχρι σήμερα με ζητήματα που ανάγονται στη βιολογική υπόσταση και την προσωπικότητα του εγκληματία, προσπαθώντας να εδραιώσουν μια αιτιολογική σχέση ανάμεσα στους παράγοντες που εντοπίζουν στις έρευνές τους, στο πλαίσιο του επιστημονικού κλάδου στον οποίο ανήκουν, και στην εμφάνιση της παρεκκλίνουσας ή και εγκληματικής συμπεριφοράς. (Χάϊδου, 1996, σελ.21-22). Μερικές από αυτές τις αιτιολογικές προσεγγίσεις αναφέρονται, για παράδειγμα, στη σχέση βλάβης του εγκεφάλου ή της χαμηλής ευφυΐας με την εγκληματικότητα, στις γενετικές καταβολές της αντικοινωνικής συμπεριφοράς ή στις βιοχημικές διεργασίες που ευθύνονται για την παρέκκλιση (C.R.Jeffery 1979,14). Πάντως, καμία θεωρία δεν εμφανίζεται αρκετά πειστική για τις βιολογικές βάσεις του εγκλήματος, ούτε πιθανολογείται ότι παρόμοιες προσεγγίσεις θα δώσουν τις απαντήσεις στα βασανιστικά ερωτήματα της θετικιστικής εγκληματολογίας. Γιατί τότε εξακολουθεί η «επιστήμη» να περιστρέφεται γύρω από τέτοιες αναζητήσεις;

Ίσως το άλλοθι, το οποίο προσφέρει μια τέτοια προσέγγιση για την ερμηνεία του εγκλήματος, απαλλάσσει την κοινωνία από κάθε είδους ευθύνη για την εμφάνιση της εγκληματικότητας, αποτελεί ένα πλαίσιο αναφοράς που ενδεχομένως υποστηρίζεται από την εκάστοτε εξουσία, χρηματοδοτείται ευκολότερα και σε τελευταία ανάλυση προβάλλεται στον επιστημονικό χώρο, σε σχέση με άλλες εγκληματολογικές αναζητήσεις που παραμένουν στην αφάνεια, στο βαθμό που θεωρούνται ότι θίγουν συμφέροντα των ισχυρών.

Έμμεσα όμως οι βιολογικές αναζητήσεις των αιτιών της εγκληματικότητας συμβάλλουν στην παραδοχή των κοινωνιολογικών προσεγγίσεων, διότι σχεδόν όλες, ακόμα και από την εποχή του C.Lombroso, παραδέχονται ότι παράλληλα με τις βιολογικές ιδιαιτερότητες, τα κοινωνικά αίτια καθώς και η κοινωνικοποίηση του ατόμου είναι εξίσου σημαντικές μεταβλητές για την εγκληματογενετική διαδικασία. (Χάϊδου, 1996,σελ.22-23)

3.1.α ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ

Ένα πρόβλημα που απασχόλησε τους επιστήμονες ήδη από τις αρχές του αιώνα ήταν το αν η εγκληματικότητα κληρονομείται. Η παράλληλη εξέλιξη της βιολογίας και η εδραίωση της στατιστικής ως μεθοδολογικό εργαλείο βοήθησαν σημαντικά την εγκληματολογική έρευνα στο χώρο της κληρονομικότητας.

Όπως είναι γνωστό, οι επιστημονικές βάσεις της κληρονομικότητας έχουν τεθεί από τον Gregor Mendel (1886), αυστριακό μοναχό και καθηγητή γυμνασίου: Αυτός διαπίστωσε ότι στην κληρονομικότητα συμβάλλουν κατά το 1/4 ο πατέρας και η μητέρα, κατά το 1/16 οι παππούδες και κατά το 1/64 οι προπάπποι. Υπάρχουν κληρονομικές ιδιότητες που φαίνονται, εκδηλώνονται (φαινότυποι) και άλλες λανθάνουσες, που δεν εμφανίζονται και το άτομο είναι απλώς φορέας αυτών(γονότυποι). Κατά τη σύλληψη ενώνονται 23 χρωμοσώματα του πατέρα με τα 23 της μητέρας από τα 46 που έχει ο καθένας. Είναι τυχαίο ποια 23 θα ενωθούν και ποια θα μείνουν έξω, τόσο από τον πατέρα όσο και από την μητέρα. Τυχαίο είναι, επομένως, και το ποιες ιδιότητες θα μεταβιβαστούν στο παιδί και ποιες όχι.

Ένα σοβαρότατο ζήτημα υποτίθεται είναι το κατά πόσο, εκτός από τις σωματικές, μεταβιβάζονται και ψυχικές ιδιότητες, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας; Κατ' αρχήν η απάντηση στο ερώτημα θα μπορούσε να είναι καταφατική, με την επιφύλαξη ότι οι ψυχικές αυτές ιδιότητες που θα κληρονομηθούν πρέπει να εκληφθούν ως τάσεις, απλές προδιαθέσεις, η πραγματοποίηση των οποίων θα εξαρτηθεί από τις συνθήκες ζωής, από τα βιώματα του ατόμου. Ειδικά για το θέμα της εγκληματικότητας, η κληρονομικότητα θα είχε την έννοια της μεταβίβασης ορισμένων βιοψυχικών και ιδίως χαρακτηρολογικών ιδιοτήτων, ο συνδυασμός των οποίων θα μπορούσε να δημιουργήσει μια εγκληματική ροπή. Για να διαπιστωθεί κάτι τέτοιο μελετήθηκαν αρχικά, από τα στοιχεία αρχείων, τα γενεαλογικά δέντρα οικογενειών που είχαν δοσοληψίες με την ποινική δικαιοσύνη επί γενεές. Ενώ αρχικά φάνηκε ότι τα αποτελέσματα ήταν ικανοποιητικά, τελικά αποδείχτηκαν στατιστικά μη σημαντικά και ανατράπηκαν. (Χαΐδου, 1996, σελ.36-37)

3.1.β ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Η ραγδαία εξέλιξη της βιολογίας- κυρίως μετά το 1950- έδωσε τη δυνατότητα στην επιστήμη να διαγνώσει και να περιγράψει μια σειρά από οργανικές δυσλειτουργίες. Η Εγκληματολογία δεν έμεινε αδιάφορη απέναντι σε αυτή την εξέλιξη και προσπάθησε να αξιοποιήσει τα πορίσματα των βιολογικών ερευνών στην αναζήτηση των αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς. Δύο τομείς οι οποίοι κίνησαν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των εγκληματολόγων ήταν οι χρωμοσωματικές ανωμαλίες και οι δυσλειτουργίες των εκκρίσεων των ενδοκρινών αδένων (έσω εκκρίσεων). (Χαΐδου, 1996,σελ.52)

3.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Με την εμφάνιση της εγκληματολογίας ως αυτοτελούς επιστήμης κατά το δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα αρχίζουν και οι σχετικές με τον κλάδο επιστημονικές αναζητήσεις: Ενώ οι νομικοί, εφαρμοστές κυρίως, επιδιώκουν τη σύνθεση των αιτιολογικών του εγκλήματος και των θεωρητικών του περιβάλλοντος προσανατολισμών, οι ψυχίατροι αναζητούν την περαιτέρω ανάπτυξη του επιστημονικού πεδίου με έρευνες πάνω στη βιολογική ιδιοσυστασία, τη γενετική βιολογία και την ψυχοπαθολογία του ατόμου.

Οι ψυχολογικές, κοινωνιολογικές και ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις, παρά την προ πολλού συζήτησή τους στον επιστημονικό χώρο, μπορούν να επιβληθούν αρχικά απέναντί τους με τον ίδιο τρόπο. Πολύ αργότερα θα κερδίσουν έδαφος, θα επηρεάσουν και θα οδηγήσουν σε λύσεις προβλημάτων με την πολυπαραγοντική προσέγγιση ή τη σύλληψη της ιδέας κληρονομικότητας – περιβάλλοντος.

Προοδευτικά θα αποκτήσουν σημασία σε παγκόσμιο επίπεδο, οι θεωρητικές προσεγγίσεις της μάθησης και της κοινωνιολογίας του εγκλήματος. Αν τις δούμε στο σύνολό τους, προκύπτει μια μετατόπιση του οπτικού πεδίου από τον ψυχιατρικό τρόπο θεώρησης, μέσω μιας στενότερης εγκληματοψυχολογικής παρατήρησης, σε ένα προσανατολισμό προς τις κοινωνικές επιστήμες. Συγχρόνως οι θεωρητικές απόψεις θα αντλούν τα συμπεράσματά τους από το θεωρητικό υπόβαθρο της

κοινωνικής ψυχολογίας και τη διαδικασία από το οργανωμένο πλαίσιο της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας. (Χαΐδου, 1996, σελ.95)

Ήδη στα τέλη του 18^{ου} και αρχές του 19^{ου} αιώνα ήταν υπαρκτή η παρουσία και η συμβολή της ψυχολογίας για την αιτιολογία του εγκλήματος. Ως εμπειρική επιστήμη ασχολείται με όλα τα θέματα που έχουν σχέση με τη «μη παθολογική» συμπεριφορά και τα βιώματα των ανθρώπων και των ομάδων, στις οποίες ανήκουν. Οι πιο συστηματικές ψυχολογικές έρευνες για το έγκλημα εμφανίζονται λίγο αργότερα, με την ανάπτυξη των διεξοδικότερων ψυχολογικών μεθόδων έρευνας και τη διαδικασία των «tests». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι διάφορα συμβάντα στη ζωή του ανθρώπου επιδρούν κατά ορισμένο τρόπο στη ψυχολογική του σφαίρα και επηρεάζουν τη συμπεριφορά του. Μέχρι σήμερα τουλάχιστον λείπει μια ασφαλής γνώση και καταγραφή των συσχετισμών και της συνάφειας των επιδράσεων αυτών μεταξύ τους, τόσο από ποιοτική όσο και ποσοτική άποψη.

Προσπάθεια ερμηνείας της εγκληματογένεσης επιχειρήθηκε και από ψυχαναλυτική σκοπιά. Οι ψυχολόγοι του βάθους παρουσιάζουν το συσχετισμό των ψυχολογικών συμβάντων στο πλαίσιο μιας γενετικής αιτιολογικής προσέγγισης. Τονίζουν την ύπαρξη εγκληματικών τάσεων και επιθυμιών σε κάθε άνθρωπο και αποδίδουν την εγκληματική ενέργεια κυρίως στην ψυχική του εξέλιξη, από την εμβρυακή ζωή μέχρι τη στιγμή της εγκληματικής απόφασης. Κατά τους ψυχαναλυτές, μόνο καθαρά ψυχολογικός παράγοντας (όπως διαμορφώθηκε από τη συνθετική και δυναμική διεργασία όλων των βιωμάτων της ζωής του συγκεκριμένου ατόμου) είναι σε θέση να εξηγήσει τόσο την αντικοινωνική του τοποθέτηση, όσο και την έλλειψη ανασχετικών δυνάμεων στις εγκληματικές αυτές ωθήσεις. Και για την ψυχαναλυτική προσέγγιση ισχύει το ότι δεν πρόκειται για μια κλειστή θεωρία που την ασπάζονται από κοινού όλοι οι οπαδοί της.

Η απόκλιση ορισμένων ψυχαναλυτών από την ορθόδοξη διδασκαλία του Sigmund Freud συνέλαβε στο να μη μπορέσει να υπάρξει ένα κλειστό ψυχαναλυτικό εγκληματολογικό θεωρητικό σχήμα. «Η ψυχανάλυση μελετά την εγκληματικότητα σε δύο επίπεδα : Αφενός από τη σκοπιά του εγκληματία αναφορικά με το πεπρωμένο του και αφετέρου από τις κοινωνικές δομές που υπάρχουν». Οι διάφορες ψυχαναλυτικές σχολές καθώς και οι ψυχολόγοι του βάθους, οι οποίοι έχοντας ως βάση τη θεωρία του Sigmund Freud, ασχολούνται με τις εγκληματογενετικές διαδικασίες, εξέτασαν τόσο το θέμα του σχηματισμού της

αντικοινωνικής προσωπικότητας όσο και τις ψυχικές διεργασίες για τη λήψη της εγκληματικής απόφασης (Χάϊδου, 1996, σελ.95-97) (τη φάση, όπως αποκαλείται από τους Γάλλους του «περάσματος στην πράξη») (Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1984, σελ.100)

3.2.α. ΟΙ ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗΣ: SIGMUND FREUD

Παλαιότερα θεωρείτο ότι, αυτός που έχει «σώας τας φρένας» και μια υγιή βούληση μπορεί και πρέπει να υπακούει στις διατάξεις του ποινικού νόμου .Με την εμφάνιση της ψυχανάλυσης όμως παγιώθηκε η αντίληψη ότι η ορμητικές τάσεις και οι ισχυρές συναισθηματικές πιέσεις είναι εκείνες που κυρίως επιδρούν στη δραστηριότητα του ατόμου και πολύ περισσότερο στην εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς.

Για να κατανοηθούν οι ψυχαναλυτικοί διαλογισμοί, είναι απαραίτητη η παράθεση μερικών βασικών θέσεων της ψυχανάλυσης. Ο όρος αναφέρεται κυρίως στη διδασκαλία του Sigmund Freud, που διατύπωσε τη θεωρία του «libido». Υποδηλώνει, όμως, ταυτόχρονα και την τεχνική που αναπτύχθηκε από τον Sigmund Freud για την έρευνα του ασυνείδητου. Κατά την θεωρία του Sigmund Freud, διάφορες ορμές, δυσάρεστες εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας και ηθικά αποδοκιμαζόμενες επιθυμίες και ιδιαίτερα οι επιθυμίες της γενετήσιας σφαίρας απωθούνται στο ασυνείδητο , όπου παραμένουν, ως ασυνείδητες καταστάσεις. Στο βιβλίο του « Μια παιδική ανάμνηση του Leonardo da Vinci » αναφέρει τα εξής: «Για την ψυχαναλυτική έρευνα έχουμε από τη μια μεριά τη συμπτωματοκότητα των δεδομένων και την επιρροών του περιβάλλοντος, από την άλλη τις αντιδράσεις του ατόμου, που τις πληροφορούμαστε από την εξιστόρηση. Η ψυχανάλυση, βασισμένη στις γνώσεις της των ψυχικών μηχανισμών, προσπαθεί με τη σειρά της να εξακριβώσει δυναμικά την ύπαρξη του ατόμου από τις αντιδράσεις του ,να αποκαλύψει τις αρχέγονες ψυχικές κινητήριες δυνάμεις, καθώς και τις μετέπειτα μεταβολές και εξελίξεις τους. Οι ορμές και η μεταβολή είναι το τελευταίο πράγμα που μπορεί να διαγνώσει η ψυχανάλυση. Χρειαζόμαστε απωθημένες τάσεις και ικανότητες εξαγνισμού, για τα τις αποδώσουμε στα οργανικά θεμέλια του χαρακτήρα, πάνω στα οποία αναφύεται το ψυχικό οικοδόμημα». (Χάϊδου, 1996, σελ.97-99)

Για την κατανόηση της διδασκαλίας του Sigmund Freud απαραίτητος είναι ο καθορισμός των εννοιών «αυτό»(Es), «εγώ» (Ich) και «υπερεγώ» (Uber-Ich) της ψυχής του ανθρώπου ή , όπως λέει ο S.Freud ,της « ψυχικής του συσκευής».

Στο έργο του «Σκιαγραφία της ψυχανάλυσης» γράφει ο S.Freud :Την πιο παλιά από τις ψυχικές περιοχές ονομάζουμε « αυτό». Το περιεχόμενό του είναι όλα αυτά που κληρονομεί κανείς, που φέρει κατά τη γέννησή του, που καθορίζονται δημιουργικά, είναι κυρίως τα ένστικτα, που προέρχονται από τη σωματική οργάνωση, που βρίσκουν μια πρώτη και άγνωστη, ως προς τη μορφή της, ψυχική έκφραση. Υπό την επίδραση του περιβάλλοντος , του πραγματικού, που μας περιβάλλει, ένα μέρος του «αυτό» γνώρισε μια ιδιαίτερη ανάπτυξη. Αρχικά, ως φλοιώδες στρώμα μαζί με τα όργανα, έτσι κατασκευασμένο ώστε να λαμβάνει τον ερεθισμό και συγχρόνως με οργάνωση τέτοια ώστε να προστατεύεται από τον ερεθισμό, εξελίχθηκε σε μια ιδιαίτερη μορφή, που μεσολαβεί πλέον μεταξύ του «αυτό» και του περιβάλλοντος. Στο πεδίο αυτό της ψυχικής μας ζωής δίνουμε το όνομα «εγώ». Σκοπό έχει την αυτοκυριαρχία, που την εκπληρώνει με το να γνωρίζει την πορεία του ερεθισμού, να εναποθηκεύει εμπειρίες μέσω αυτής (στη μνήμη), να αποφεύγει (με τη φυγή) τον πολύ σοβαρό ερεθισμό, να αντιμετωπίζει μέσους ερεθισμούς (με την προσαρμογή) και να μαθαίνει τελικά, να αλλάζει σκόπιμα το περιβάλλον προς όφελός του (με τη δραστηριότητα). Αποφασίζει μέσα του, όπου επικρατεί η κυριαρχία απέναντι στις απαιτήσεις των ορμών εναντίον του «αυτό», αν οι προκλήσεις αυτές θα μετατεθούν για ικανοποίηση σε κατάλληλους καιρούς και περιστάσεις ή θα κατασταλούν ολωσδιόλου. Ως αντίκτυπο της παιδικής ηλικίας, κατά τη διάρκεια της οποίας ο «εν τω γενέσθαι» άνθρωπος ζει υπό την εξάρτηση των γονιών του, σχηματίζεται στο «εγώ» του ατόμου μια ιδιαίτερη βαθμίδα, στο πλαίσιο της οποίας συνεχίζεται η γονική επιρροή. Ονομάζεται «υπερεγώ». Μια πράξη του «εγώ» είναι ορθή τότε, όταν συγχρόνως αρκείται στις απαιτήσεις του «αυτό», του «υπερεγώ» και της πραγματικότητας, γνωρίζει δηλαδή να συμφιλιώνει τις απαιτήσεις αυτών μεταξύ τους. Με άλλα λόγια, διαίτητής των συγκρούσεων είναι το «εγώ» που χρησιμοποιεί διάφορες μεθόδους, συνειδητές και υποσυνειδητές, για να επιτύχει την ψυχική ισορροπία και να δώσει τελικά διεξόδους. (Χαΐδου, 1996, σελ.99-101)

Η ψυχανάλυση, που καθιερώθηκε από τον S.Freud, ως μέθοδος ιατρικής θεραπείας των νευρώσεων, έδωσε πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις αναφορικά με την

αιτιολογία της εγκληματικής συμπεριφοράς. Η ψυχαναλυτική ερμηνεία του εγκλήματος αιτιολογεί το έγκλημα με το φαινόμενο της απώθησης: σύμφωνα με αυτό, «διάφορες ορμές, δυσάρεστες εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας και ηθικά αποδοκιμαζόμενες επιθυμίες, παραστάσεις ή ιδέες απωθούνται στο ασυνείδητο, όπου παραμένουν ως ασυνείδητες παραστάσεις. Μεταξύ αυτών πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζουν οι επιθυμίες της γενετήσιας σφαίρας (libido)». Όταν διατηρείται μια ισορροπία μεταξύ του «εγώ», του «υπερεγώ» και του «αυτό», σε κάθε περίπτωση που υπάρχει αντιπαλότητα μεταξύ του συνειδητού και του ασυνείδητου, ήδη από την περίοδο της παιδικής ηλικίας, το άτομο δεν οδηγείται σε παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Αντίθετα, όταν διαταράσσεται η ισορροπία αυτή δημιουργούνται συγκρούσεις στον ψυχικό κόσμο του ατόμου, που επιζητούν κάποια διέξοδο. Αυτή η διέξοδος μπορεί να οδηγήσει το άτομο είτε σε κοινωνικά παραδεκτή συμπεριφορά, μέσα από διάφορες θεμιτές δραστηριότητες, είτε σε αντικοινωνική, ακόμη και με τη μορφή εγκλήματος. (Χάιδου, 1996, σελ.101)

3.2.β. Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

Η μετάβαση στην πράξη είναι άμεσα συνυφασμένη τόσο με την προσωπικότητα του δράστη, από άποψη χρονικής διάρκειας και περιεχομένου, όσο και με τις καταστάσεις που επικρατούν κατά τη στιγμή της εγκληματικής απόφασης. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο δράστης αποφασίζει συνειδητά την τέλεση της πράξης και προετοιμάζεται ψυχικά για την εφαρμογή του εγκληματικού του σχεδίου, άλλοτε μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα και άλλοτε για χρόνια ολόκληρα. Για παράδειγμα, κάποιος έχει καταστρώσει σχέδιο για το πώς θα σκοτώσει τη γυναίκα του για να εισπράξει την ασφάλεια ζωής που ανέρχεται σε πολλά εκατομμύρια ,οι περιστάσεις όμως δεν τον βοηθούν και η εφαρμογή του σχεδίου του αναστέλλεται για μεγάλο χρονικό διάστημα. Άλλες όμως φορές, η εγκληματική ενέργεια μπορεί να γίνει χωρίς να έχει προηγηθεί συνειδητή απόφαση του δράστη (όταν λ.χ. βρίσκομαι μπροστά σε ένα χρηματικό ποσό και, έχοντας ανάγκη χρημάτων, δρω στιγμιαία και τα αφαιρώ χωρίς να προλάβω να το σκεφτώ). (Χάιδου. 1996, σελ.114)

Για την ανάλογη ερμηνεία της εγκληματικής πράξης έχουμε και την αποδοχή αιτιών που προέρχονται από την προσωπικότητα και προδιαθέτουν το δράστη για τη μελλοντική λήψη της εγκληματικής απόφασης καθώς και αιτιών τα οποία δίνουν

την τελική ώθηση στην εγκληματική απόφαση. Από την όλη προσωπικότητα του δράστη και από τις συγκεκριμένες συνθήκες που επικρατούν κατά τη στιγμή της λήψης της εγκληματικής απόφασης, θα εξαρτηθεί αν υπερισχύσουν τα κίνητρα ή τα αντικίνητρα τα σχετικά με την πράξη.

Αν επιχειρηθεί μια ψυχαναλυτική ερμηνεία, τα κίνητρα για την τέλεση της πράξης προέρχονται από το «αυτό», ενώ τα αντικίνητρα από το «υπερεγώ» και το «εγώ». Τόσο όμως το «εγώ» όσο και το «υπερεγώ» μπορεί να γεννήσουν πρόσθετα κίνητρα, οπότε η εγκληματική απόφαση θα είναι εύκολη και γρήγορη. Μπορεί ακόμα να γεννήσουν συγχρόνως κίνητρα και αντικίνητρα. Από την πάλη με τα κίνητρα του «αυτό» είτε θα νικήσουν τα κίνητρα, οπότε θα έχουμε σχηματισμό της εγκληματικής απόφασης, είτε τα αντικίνητρα, οπότε η απόφαση θα είναι αρνητική.

Με το ρόλο που διαδραματίζουν τα κίνητρα και αντικίνητρα στη λήψη της εγκληματικής απόφασης και στο πέρασμα στη πράξη ασχολήθηκαν ιδιαίτερα οι D.Abrahamsen και O. Kinberg. Τα κίνητρα και τα αντικίνητρα είναι απόρροια της προσωπικότητας και των συνθηκών που επικρατούν, όταν αρχίζει η διαδικασία της εγκληματικής απόφασης. Ο O.Kinberg ερμηνεύοντας με μαθηματικό τρόπο τη διαδικασία αυτή υπογραμμίζει ότι το έγκλημα είναι ανάλογο με την ώθηση προς αυτό και αντιστρόφως ανάλογο προς την αντίσταση. Ο D.Abrahamsen διατυπώνει κάτι ανάλογο: το έγκλημα είναι ανάλογο με την ωθητική τάση και τις ωθούσες συνθήκες υπό τις οποίες βρίσκεται ο δράστης και αντιστρόφως ανάλογο προς την αντίσταση.

Η μελέτη και ανάλυση των φάσεων της ψυχικής διαδικασίας του περάσματος στη διάπραξη σοβαρών κυρίως εγκλημάτων επιχειρήθηκε κυρίως από τον Βέλγο E.de Greeff. Οι τέσσερις αυτές φάσεις είναι :

α. η «αδιαμόρφωτη συναίνεση», κατά την οποία το άτομο επηρεάζεται με στη λήψη της εγκληματικής απόφασης από τον έλεγχο του «υπερεγώ», οι δισταγμοί του όμως έχουν ελαττωθεί. (Χάϊδου, 1996, σελ.114-115)

β. η «διαμορφωμένη συναίνεση», κατά την οποία το άτομο υπερνικά τις ανασχετικές επιδράσεις του «υπερεγώ» και έχει πεισθεί από τα κίνητρα της πράξης που θέλει να επιχειρήσει.

γ. η «κρίση και απόφαση», όπου πλέον κρίνει ο δράστης ότι πρέπει να διαπράξει το έγκλημα και έχουμε την οριστική του απόφαση και τέλος

δ. η «εγκληματική πράξη».

Φυσικά από δράστη σε δράστη διαφέρουν οι επιμέρους φάσεις και ποικίλει τόσο η ένταση όσο και η διάρκεια της καθεμιάς. Η προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου, όσο και οι περιβαλλοντικές συνθήκες θα παίξουν οπωσδήποτε καθοριστικό ρόλο στην εκδήλωση της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Οι αναλύσεις του E.de Greeff επηρέασαν το μαθητή του Christian Debuyst ο οποίος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το ζήτημα της «επικινδυνότητας», δημιουργώντας με τις μελέτες του πάνω στο θέμα μια από τις σημαντικότερες σχολές στο χώρο. Οι περί επικίνδυνης προσωπικότητας απόψεις, οι οποίες βρήκαν έδαφος και σε άλλες χώρες, κυρίως λόγω της εφαρμογής που θα μπορούσαν να έχουν στον τομέα της πρόγνωσης και της πρόληψης, αποτέλεσαν αντικείμενο έντονης κριτικής και αντιπαράθεσης, ακόμα και πέρα από τα πλαίσια της Εγκληματολογίας.

Γενικά, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η λεγόμενη «επικίνδυνη προσωπικότητα» και η όλη προβληματική γύρω από τη διαδικασία του «περάσματος στην πράξη» αποτελούν τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα της εισβολής της ψυχιατρικής στο χώρο της Εγκληματολογίας. Μια εισβολή που διαμόρφωσε ένα πλήθος αμφιλεγόμενων και έντονα αμφισβητούμενα απόψεων οι οποίες προσπάθησαν να επιβάλλουν μια μηχανιστική και έντονα ντετερμινιστική αντίληψη γύρω από το έγκλημα και την αιτιολογία του. Η διαμάχη, φυσικά, συνεχίζεται ακόμη, όμως οι έντονες ανακατατάξεις στον κλάδο- και ιδιαίτερα η εμφάνιση νεότερων, ριζοσπαστικών απόψεων- οδηγούν σε μια επικράτηση του κοινωνιολογικού λόγου και στη διαμόρφωση μιας σύγχρονης Εγκληματολογίας, ενταγμένης, πλέον, στο χώρο των Κοινωνικών Επιστημών.

Πάντως, (Χαΐδου, 1996, σελ.115-116) και το ψυχαναλυτικό μοντέλο, όπως ακριβώς το βιολογικό και το κοινωνιολογικό, όλα στα πλαίσια ενός θετικιστικού παραδείγματος, έχει ως στόχο να θέσει και αυτό με τη σειρά του την παρεκκλίνουσα και κατ' επέκταση την εγκληματική συμπεριφορά κάτω από έναν εξορθολογισμένο έλεγχο και να νομιμοποιήσει την άσκηση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου απέναντί της εξυπηρετώντας καλυμμένη κάτω από το δικό της επιστημονικό μανδύα τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης (Χαΐδου, 1996, σελ. 116).

3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Στην ιστορία της Εγκληματολογίας εναρκτήριο σημείο θεωρείται από τους περισσότερους η έκδοση, το 1876, του «Εγκληματία Ανθρώπου» του Cesare Lombroso. Αυτό το – όχι τυχαίο- γεγονός σημάδεψε την εξέλιξή της ως επιστημονικού κλάδου και καθόρισε για αρκετές δεκαετίες το χαρακτήρα και την αποστολή της. Αναμφισβήτητα γέννημα του θετικισμού του 19^{ου} αιώνα η Εγκληματολογία, εστιάζοντας τη μελέτη της στον εγκληματία ως ένα ιδιότυπο ανθρωπολογικό είδος, προσπάθησε να αποδυναμώσει την αντίληψη του εγκλήματος του κοινωνικού φαινομένου και, κατά συνέπεια, τις ευθύνες της κοινωνίας και τις δυνατότητες παρέμβασης για την μεταβολή των κοινωνικών δεδομένων.

Όπως χαρακτηριστικά παρατηρούν οι A.Lindesmith και Y.Levin, αναφερόμενοι σε αυτήν την υποβάθμιση της κοινωνιολογικής ανάλυσης: «Ίσως η θεωρία του γεννημένου εγκληματία πρόσφερε μια βολική εκλογίκευση της αποτυχίας των προληπτικών προσπαθειών καθώς και μια αποφυγή του επικίνδυνου δόγματος ότι το έγκλημα είναι ένα αναπόφευκτο προϊόν της κοινωνικής μας οργάνωσης. Ίσως επίσης, ο κόσμος που ενοχοποιείτο από τους αναμορφωτές επί αιώνες, δέχτηκε με ανακούφιση την ευκαιρία να αποδιώξει τις ευθύνες γι 'αυτό το ενοχλητικό πρόβλημα».

Εν τούτοις, ο ρόλος της κοινωνιολογικής μελέτης και έρευνας για την προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου είναι τόσο ουσιώδης ώστε αρκετά γρήγορα αναβίωσαν οι αναζητήσεις των κοινωνιολόγων του 19^{ου} αιώνα που είχαν τεθεί στο περιθώριο από τις βιολογικές και ψυχιατρικές απόψεις οι οποίες είχαν επικρατήσει.

Ως μια πρώτη κοινωνιολογική προσέγγιση στην Εγκληματολογία θα μπορούσε να θεωρηθεί το έργο των «ηθικών στατιστικολόγων», του Βέλγου μαθηματικού Adolphe-Jacques Quetelet και του Γάλλου νομικού Andre-Michel Guerry, τους οποίους μάλιστα οι A.Lindesmith και Y. Levin θεωρούν ως τους θεμελιωτές της Εγκληματολογίας. (Χάιδου, 1996, σελ.119-120) Και οι δύο χρησιμοποίησαν τις γαλλικές στατιστικές –που είχαν αρχίσει να δημοσιεύονται από το 1825- ως την πρώτη ύλη για την επιστημονική μελέτη της κοινωνίας. Ο A. Guerry μάλιστα έκανε συγκρίσεις με τα αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία άλλων χωρών όπως και μεταξύ

διαφορετικών περιοχών της Γαλλίας για να μελετήσει την επίδραση των κοινωνικών συνθηκών και της νομοθεσίας στη διακύμανση της εγκληματικότητας. Ο A. Quetelet έκανε σημαντικές στατιστικές αναλύσεις μελετώντας τη γεωγραφική κατανομή της εγκληματικότητας (εγκληματολογική γεωγραφία) και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ετήσια εγκληματικότητα στη Γαλλία παρουσίαζε αξιοσημείωτη σταθερότητα. Υποστήριξε ότι η σταθερότητα αυτή ήταν αποτέλεσμα φυσικών παραγόντων όπως το φύλλο, η ηλικία ή το κλίμα.

Η συνεισφορά και των δύο στην Εγκληματολογία είναι σημαντικότερη: όπως παρατηρεί ο Leon Radzinowicz, «για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρώπινης σκέψης το έγκλημα θεωρείται ως ένα εγκληματικό γεγονός που διαμορφώνεται πρωτίστως από το περιβάλλον εκείνο του οποίου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος». Όντως, για πρώτη φορά διατυπώνεται το 1835 από τον Quetelet η άποψη ότι « η κοινωνία φέρει μέσα της, κατά μια έννοια, τους σπόρους όλων των εγκλημάτων που πρόκειται να διαπραχθούν μαζί με τα μέσα για την ανάπτυξή τους». Ο W. I. Thomas θα θεωρήσει το 1923 τον εγκληματία προϊόν μιας συγκεκριμένης κοινότητας, η οποία καθορίζει τη συμπεριφορά του.

Οι πρώτες ολοκληρωμένες κοινωνιολογικές μελέτες γύρω από τη λειτουργία και τα αίτια του εγκλήματος προέρχονται από τη σχολή της Λυών (την επονομαζόμενη γαλλική κοινωνιολογική σχολή) και τον διάσημο κοινωνιολόγο Emile Durkheim.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα ο A.Lacassagne ιδρύει στη Λυών τα «Αρχεία της Εγκληματολογικής Ανθρωπολογίας». Θεωρεί ότι κάθε κοινωνία έχει τους εγκληματίες και τα εγκλήματα που της «αξίζουν» που αρμόζουν δηλαδή στις πολιτισμικές, ηθικές, κοινωνικές, θρησκευτικές και οικονομικές συνθήκες που τη χαρακτηρίζουν. Με τους συμπατριώτες του G.Tarde και L. Manougnier συγκροτούν τη σχολή της Λυών και υποστηρίζουν ότι οι βιολογικοί παράγοντες έχουν ελάχιστη σημασία, ενώ πρωταρχικό ρόλο στη γέννηση του εγκλήματος διαδραματίζουν οι κοινωνικοί παράγοντες. Μεταξύ των τελευταίων αυτών, ιδιαίτερη επίδραση ασκούν οι οικονομικές συνθήκες, η φτώχεια και ο αλκοολισμός. Για τους θεωρητικούς της Λυών, η οικονομική εξαθλίωση είναι η βασική αιτία του εγκλήματος: ακόμη και οι παρατηρούμενες στους εγκληματίες ψυχικές ή άλλες ανωμαλίες είναι συνέπεια των δυσμενών κοινωνικών όρων διαβίωσής τους. (Χάιδου, 1996, σελ.120-121)

Ο Gabriel Tarde, προσγειωμένος στις κοινωνιολογικές του αναζητήσεις για την ανάλυση του εγκλήματος, εστιάζει σε συγκεκριμένα, πραγματικά, κοινωνικο-ψυχολογικά στοιχεία σε ατομικό επίπεδο, σε αντίθεση με τους ηθικούς στατιστικολόγους, που ανατρέχουν σε σημαντικά, κατά τη γνώμη τους, αλλά «κενά περιεχομένου και ασαφή αίτια, για την ερμηνεία της εγκληματογένεσης». Θεωρεί ότι δεν είναι αυτοί καθαυτοί οι οικονομικοί παράγοντες (φτώχεια, αθλιότητα) που προκαλούν το έγκλημα, όσο ο κορεσμός ή η έλλειψη κορεσμού των ορμών. Στο θέμα αυτό ιδιαίτερη σημασία αποκτούν οι κοινωνικοί νόμοι της μήνυσης και της υποβολής, με βάση τους οποίους μπορεί να ερμηνευτεί η εξάπλωση της εγκληματικότητας. (Χαΐδου, 1996, σελ.121-122)

3.3.α ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Μια από τις πρώτες κοινωνιολογικές προσεγγίσεις του εγκλήματος υπήρξε η «κοινωνική παθολογία», η οποία αναπτύχθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και εξακολούθησε ως τα τέλη της δεκαετίας του '30. Η θεωρία αυτή βασιζόμενη σε μια οργανική αναλογία, παρομοίαζε τη λειτουργία της κοινωνίας με αυτήν ενός βιολογικού οργανισμού. Οι θεωρητικοί της κοινωνικής παθολογίας υποστήριζαν ότι σε μια κοινωνία υφίστανται ορισμένα καθολικά κριτήρια για το χαρακτηρισμό της ως υγιούς, αλλά ταυτόχρονα είναι δυνατό οι κοινωνίες να αναπτύξουν παθολογίες ή ανωμαλίες όπως είναι το έγκλημα, κατ' αναλογία προς τις ασθένειες που προσβάλλουν έναν υγιή οργανισμό.

Οι καταστάσεις που θεωρούνται παρεκκλίνουσες είναι αυτές που πλήττουν τις «ομαλές» ή «επιθυμητές» λειτουργίες της κοινωνίας. Με δεδομένη την αντίληψη της κοινωνίας ως οργανισμού, είναι αυτονόητο ότι αυτή πρέπει να διατηρείται υγιής. (Χαΐδου, 1996, σελ.129) Ενώ η παθολογία είναι ανεπιθύμητη, άρα βλαβερή. Για την κοινωνική παθολογία, λοιπόν, τα κοινωνικά προβλήματα δεν αποτελούν παρά παραβίαση των ηθικών προσδοκιών και τα άτομα που παρεκκλίνουν από αυτές τις προσδοκίες δεν μπορεί να είναι υγιή. Έτσι, στο χώρο της κοινωνιολογίας αναπτύχθηκε η αντίληψη ότι στο επίκεντρο των φαινομένων που χαρακτήρισαν ως κοινωνική παθολογία βρίσκονται προβλήματα δυσπροσαρμοστικότητας προσωπικού χαρακτήρα, όπως η βεβαρημένη κληρονομικότητα, η οργανική ασθένεια, ο αλκοολισμός, η έλλειψη μόρφωσης, η ανηθικότητα, κ.α.

Για να γίνει καλύτερα κατανοητό το ιδεολογικό υπόβαθρο της θεωρίας της κοινωνικής παθολογίας, θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι περισσότεροι οπαδοί της προέρχονταν από μικρές αγροτικές κοινότητες όπου είχαν ανατραφεί με έντονη την αίσθηση της παράδοσης και της θρησκείας καθώς και μια δυσπιστία προς την κοινωνική αλλαγή. Σαν αποτέλεσμα, ανέπτυξαν μια ηθικολογική αντίληψη για την παρέκκλιση και εν γένει για τα κοινωνικά προβλήματα. Δεν χρησιμοποίησαν κάποιο κανονιστικό πρότυπο για την κρίση ατόμων και συμπεριφορών, αλλά ένα ηθικολογικό πρότυπο με βάση το οποίο καθοριζόταν ποια συμπεριφορά ήταν αποδεκτή και ποια παρεκκλίνουσα. Φυσικά, είναι αυτονόητο ότι είναι εντελώς αδύνατο να σταθούν σήμερα τέτοιου είδους απόψεις: Η απλούστερη κριτική που θα μπορούσε να ασκήσει κανείς σε αυτήν την οργανική αναλογία είναι ότι, ακόμη και αν είναι εφικτός ο καθορισμός της έννοιας του παθολογικού σε ό, τι αφορά το βιολογικό οργανισμό (πράγμα που είναι αρκετά αμφισβητήσιμο), είναι εντελώς αδύνατο να θέσει κανείς κριτήρια «υγείας» στη λειτουργία μιας κοινωνίας.

Η αμφισβήτηση των «καθολικών» αξιών στην κοινωνία και η ανάπτυξη της «πολιτισμικής σχετικότητας» στο χώρο της κοινωνιολογίας, έφεραν το τέλος της θεωρίας της κοινωνικής παθολογίας. Οι έντονες κοινωνικές αλλαγές που ακολούθησαν το 1^ο Παγκόσμιο Πόλεμο και η μεγάλη οικονομική κρίση, σε συνδυασμό με την μετανάστευση, την αστικοποίηση και την έντονη εκβιομηχάνιση που εμφανίζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες, έδωσαν νέα ερεθίσματα στους κοινωνιολόγους για κάποιες εναλλακτικές αναλύσεις των κοινωνικών προβλημάτων και ειδικότερα της παρέκκλισης. Η κατάσταση επιτάχθηκε από το γεγονός ότι, εξαιτίας του μεταναστευτικού ρεύματος, άτομα προερχόμενα από ποικίλα πολιτισμικά πλαίσια έπρεπε να ενταχθούν στις αστικοποιημένες περιοχές όπου θα έβρισκαν εργασία. (Χαΐδου, 1996, σελ.129-131). Το φαινόμενο αυτό επηρέασε βαθύτατα την εγκληματολογική σκέψη, στο χώρο τουλάχιστον της κοινωνιολογίας, σε όλη της την εξέλιξη. Έτσι, γύρω στα 1920 αναπτύχθηκε από τους W.Thomas και F. Znaniecki καθώς και τον Charles Cooley η έννοια της «κοινωνικής αποδιοργάνωσης», η οποία επικράτησε ως τα τέλη του 1950.

Σύμφωνα με τη νέα αυτή άποψη, «η παρέκκλιση ήταν το αποτέλεσμα της άνισης ανάπτυξης της κοινωνίας όπου επικρατούν ραγδαίες κοινωνικές αλλαγές και έντονες συγκρούσεις. Μια κοινωνία θεωρείται οργανωμένη όταν τα μέλη της έχουν αναπτύξει κάποια συναίνεση όσον αφορά τις βασικές αξίες και κανόνες. Με άλλα

λόγια, κοινωνική οργάνωση (τάξη) υφίσταται μόνον όταν υπάρχει υψηλός βαθμός συνοχής ανάμεσα σε άτομα και θεσμούς μέσα στην κοινωνία. Η συνοχή αυτή αφορά, κατά κύριο λόγο, τη συναίνεση ως προς τους στόχους που πρέπει να επιδιώκονται (αξίες) και, από την άλλη, ως προς τους κανόνες συμπεριφοράς. Η κοινωνική αποδιοργάνωση εμφανίζεται όταν διαταράσσονται οι κανόνες και οι αξίες. Βασική θέση, λοιπόν, της θεωρίας είναι ότι η σύγκρουση και η κοινωνική αποδιοργάνωση είναι πολύ πιθανότερο να ενταθούν σε περιόδους ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών όταν διαταράσσεται η κοινωνική ισορροπία. Παράλληλα με την κοινωνική αποδιοργάνωση αυξάνονται και τα ποσοστά εγκληματικότητας». (Χαΐδου, 1996, σελ.131)

3.4 ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η εγκληματικότητα συνίσταται στο σύνολο των εγκλημάτων που τελούνται από μια κοινωνική ομάδα σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο.

Η μελέτη της εγκληματικότητας, βασίζεται σε στοιχεία της ιστορίας, της εθνογραφίας, της δημογραφίας, της στατιστικής που επιτρέπουν την εξαγωγή συμπερασμάτων, για τις συνθήκες που επηρεάζουν την εγκληματικότητα σε μια κοινωνία συνολικά (π. χ οικονομική κρίση του 1929 στις ΗΠΑ) ή σ' ένα τμήμα της κοινωνίας (π. χ παραβάσεις ανηλίκων στην περιφέρεια Θεσσαλονίκης το 1982). (Πανούσης, 1990, σελ. 135)

Έχει υποστηριχτεί πως σε ένα δεδομένο περιβάλλον, υπάρχει μια σταθερή ποσότητα εγκληματικότητας και σε κάθε φάση εξέλιξης μιας κοινωνίας, αντιστοιχεί μια σταθερή αλληλεξάρτηση των διαφόρων παραγόντων γένεσης του εγκλήματος. Διατυπώθηκε επίσης η άποψη, πως η μεταβολή ορισμένων παραγόντων λόγω εκτάκτων συνθηκών (π. χ πόλεμος), προκαλεί μια πρόσκαιρη αύξηση της εγκληματικότητας στο δεδομένο περιβάλλον, η οποία εξαφανίζεται όταν και οι έκτακτες συνθήκες πάψουν να υπάρχουν.

Η εγκληματικότητα έχει επίσης μελετηθεί σε σχέση με τη πυκνότητα του πληθυσμού, τη θρησκεία, το φύλλο, τα ήθη και έθιμα, το κλίμα, την εποχή κ.τ.λ.

Η ερμηνεία της εγκληματικότητας για να είναι πλήρης πρέπει να θεμελιώνεται σε σταθερά και επαληθευμένα δεδομένα. Γι' αυτό και η εγκληματικότητα (και στην

Ελλάδα), καταγράφεται σε επίσημες πηγές (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας – Στατιστική της Δικαιοσύνης). Τα αποτελέσματα των στατιστικών έχουν σχετικό χαρακτήρα γιατί μας γνωστοποιούν μόνο την εμφανή εγκληματικότητα, δηλ., αυτή που διαπιστώνεται από τα στοιχεία των ποινικών δικαστηρίων, (εγκλήματα των οποίων οι δράστες παραπέμφθηκαν και καταδικάστηκαν) κι αυτή που διαπιστώνεται από τα ανάλογα στοιχεία δραστηριότητας της αστυνομίας, (περιπτώσεις που καταγγέλθηκαν ή με άλλο τρόπο θεωρήθηκαν «εγκλήματα» ανεξάρτητα αν τελικά διαπιστώθηκε ότι ήταν ψευδείς οι καταγγελίες).

Η αφανής εγκληματικότητα, δηλ. το τμήμα εκείνο που περιλαμβάνει τα εγκλήματα που δεν αποκαλύπτονται ή δεν καταγγέλλονται ποτέ, δεν είναι εύκολο να μετρηθεί γι' αυτό και τη χαρακτηρίζουμε σκοτεινό αριθμό εγκληματικότητας. (Πανούσης, 1990, σελ.135-136)

3.5 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η διάκριση της εγκληματικότητας σε γυναικεία και ανδρική, τουλάχιστον ως αποφασιστικός παράγων για την ερμηνεία των αιτιών της εγκληματογένεσης, θα μπορούσε σήμερα πλέον να καταληφθεί. Σημαντικότερη, ίσως θα ήταν η αναφορά στην ηλικία των δραστών, ανεξάρτητα από το φύλο. Επειδή όμως, κατά καιρούς στην εγκληματολογία ο παράγων φύλο αποτέλεσε συχνά μια από τις βασικές μεταβλητές στις διάφορες έρευνες και στις στατιστικές καταχωρίσεις όλων των χωρών έχουμε μια σταθερή υπερεκπροσώπηση των ανθρώπων στην διάπραξη των διαφόρων εγκλημάτων, θα ήταν σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά ειδικά στους λόγους που κρατάνε τη γυναικεία εγκληματικότητα σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα των ανδρών και γενικά στα αίτια εμφάνισής της. Ήδη ο C. Lombroso γράφοντας σε συνεργασία με τον G. Ferrero τη «Γυναίκα Εγκληματία», υποδήλωσε την αντίληψή του για την εγκληματολογική διαφορά ανδρών και γυναικών. Γι' αυτόν το έγκλημα αποτελεί καθαρά «ανδρική υπόθεση»: οι γυναίκες εξαιτίας ιδιαίτερων βιολογικών και ψυχικών χαρακτηριστικών, δεν διαπράττουν εγκλήματα, αλλά επιδίδονται στην πορνεία. Η πορνεία σύμφωνα με τον C.Lombroso, αποτελεί για την γυναίκα ένα υποκατάστατο της εγκληματικής συμπεριφοράς (Α. Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου, 1979). Στις έρευνες του βρήκε ότι μεταξύ των γυναικών εγκλείστων το ποσοστό των «γεννημένων εγκληματιών» έφτανε μόλις το 14% -

έναντι 31% στους άνδρες- ενώ μεταξύ των πορνών ήταν περίπου 38%. Το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί φυσικά. Η πορνεία δεν είναι έγκλημα, θα μπορούσε ίσως να χαρακτηριστεί ως αποκλίνουσα συμπεριφορά. Εξάλλου στη σημερινή εποχή είναι διαδεδομένη και σε άνδρες και σε γυναίκες.

Οι C. Lombroso και G. Ferrero αναφέρθηκαν στη βιολογική υπόσταση της γυναίκας και υποστήριξαν ότι ο λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκε η γυναίκα είναι η μητρότητα. Της λείπει η φαντασία, το κουράγιο και η φυσική δύναμη, στοιχεία απαραίτητα για τη διάπραξη ενός εγκλήματος. Οι γυναίκες που εγκληματούν είναι βιολογικά ανώμαλα όντα, και επειδή στρέφονται ενάντια στη φύση τους, που της θέλει ήρεμες και φιλειρηνικές, είναι πραγματικά τέρατα άτομα περισσότερο διεστραμμένα και επικίνδυνα από τους άνδρες εγκληματίες (Α. Υοτοπουλος-Μαραγοπουλος 1992). Αλλά και ο S. Freud αναφέρθηκε στη γυναικεία βιοψυχολογική προσωπικότητα και υποστήριξε ότι η γυναίκα φθονεί τον άνδρα διότι είναι σεξουαλικά υποδεέστερη από αυτόν, θεωρεί δηλαδή ότι είναι «ευνουχισμένη» συγκριτικά με αυτόν. Όπως προαναφέρθηκε, είναι σημαντική η υπερεκπροσώπηση του ανδρικού φύλου στις εγκληματολογικές στατιστικές όλων των χωρών σε όλες τις εποχές. Η λεγόμενη γυναικεία εγκληματικότητα αποτελεί ένα μικρό μόνο ποσοστό στο συνολικό όγκο της εγκληματικότητας, που κυμαίνεται μεταξύ 10% και 20%. Ενδεικτικά, η συμμετοχή των γυναικών στην ετήσια εγκληματικότητα σε διάφορες χώρες ήταν η εξής: Ελλάδα 10,3% (1990), ΗΠΑ 18,4% (1990), Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας 23,5% (1990), 21,4% (1993).

Φυσικά, όπως είναι γνωστό, τα στατιστικά στοιχεία πρέπει να αντιμετωπίζονται με αρκετή επιφύλαξη, αφ' ενός λόγω της ύπαρξης του σκοτεινού αριθμού και αφ' ετέρου λόγω της διαφορετικής στάσης του ποινικού συστήματος κάθε χώρας (αστυνομίας-δικαστηρίων) απέναντι στις γυναίκες. Ο σκοτεινός αριθμός, ειδικότερα, θεωρείται ότι είναι μεγαλύτερος στις γυναίκες, δεδομένου ότι αδικήματα καθαρά «γυναικεία», όπως είναι η παιδοκτονία και η άμβλωση (που αποποινικοποιήθηκε εν μέρει στην Ελλάδα), καθώς και οι κλοπές σε καταστήματα και άλλα αδικήματα που διαπράττουν κυρίως γυναίκες παραμένουν σε πολύ μεγάλο ποσοστό στην αφανή εγκληματικότητα.

Σχετικά με την υπερεκπροσώπηση των ανδρών στις εγκληματολογικές στατιστικές, ο O. Pollak τόνισε, από κοινωνιολογική άποψη, ότι οι εγκληματολογικές δραστηριότητες της γυναίκας δεν είναι στην πραγματικότητα λιγότερες από τις

ανδρικές, απλώς οι γυναίκες αποκαλύπτονται σπανιότερα, καταγγέλλονται και δικάζονται σε μικρότερο βαθμό από τους άνδρες. Ο λόγος οφείλεται κυρίως στο ότι η γυναίκα εμπλέκεται συχνά στην εγκληματική πράξη μόνο ως συνεργός ή ηθική αυτουργός, μα τελικά δεν εξακριβώνεται η συμμετοχή της στο έγκλημα. Εξάλλου γυναίκα είναι ικανότερη να παραπλανήσει, να εξαπατήσει ή να αποκρύψει κάτι, σε σχέση με τον άνδρα. Χρησιμοποιήθηκε μάλιστα και ο όρος εγκληματικότητα με «καλυμμένο χαρακτήρα» η οποία γίνεται λιγότερο αντιληπτή και δεν αποκαλύπτεται. Έχει επίσης αποδειχθεί ότι η γυναίκες ευνοούνται περισσότερο από τα όργανα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, σε όλα τα στάδια απονομής ποινικής δικαιοσύνης.

Οι εκδοχές οι οποίες σχετίζονται με τις βιολογικές ιδιαιτερότητες της γυναίκας, δεν ευσταθούν, διότι υποβαθμίζοντας τις κοινωνικές και ψυχοδυναμικές διαδικασίες που την κάνουν να υιοθετήσει το γυναικείο της ρόλο. Ανθρωπολογικές μελέτες υπογραμμίζουν, ότι δεν υπάρχουν διαφορετικές φυσικές καταβολές μεταξύ άνδρα και γυναίκας, απλώς οι διαφορές στην προσωπικότητα οφείλονται σε διαφορετικά πρότυπα συμπεριφοράς. Η απάντηση για την μικρότερη εγκληματικότητα των γυναικών από την ανδρική ίσως να κρύβεται στη διαδικασία κοινωνικοποίησης της γυναίκας μέσα στην οικογένεια και γενικότερα στη κοινωνία, στο πλαίσιο της οποίας γίνεται η, από την πλευρά της εκμάθηση ειδικών τρόπων συμπεριφοράς, κινήτρων και παραστάσεων.

Από όλες τις εγκληματολογικές θεωρίες, η θεωρία του ελέγχου είναι ίσως η μόνη που μπορεί να δώσει κάποια ερμηνεία για τη γυναικεία εγκληματικότητα, για την οποία κυρίως ευθύνονται οι διαφοροποιήσεις στην ανατροφή, η αποτυχία στο σχολείο, στο γάμο, στην οικογένεια και στο επάγγελμα, καθώς και η ανυπαρξία εξωτερικού ελέγχου σε κοινωνικές ομάδες και θεσμούς.

Η αύξηση της γυναικείας εγκληματικότητας κατά τις τελευταίες δεκαετίες ερμηνεύεται κυρίως μέσα από τα τρία βασικά θεωρητικά σχήματα. Η «θεωρία του νέου θηλυκού εγκληματία» υποστηρίζει ότι η ολοένα αυξανόμενη απελευθέρωση των γυναικών συντελεί στην εμφάνιση μιας «νέας γυναικείας εγκληματικότητας» που χαρακτηρίζεται από βίαιη συμπεριφορά. Η «θεωρία της οικονομικής αναγκαιότητας» υποθέτει ότι η γυναικεία εγκληματικότητα οφείλεται στην οικονομική αναγκαιότητα, διότι η χειραφέτηση των γυναικών συνεπάγεται στην ικανοποίηση των δικών τους αναγκών και τη διακοπή της επανάπαυσής τους στον ανδρικό πατερναλισμό. Τέλος, η «θεωρία των οικονομικών ευκαιριών» υπογραμμίζει ότι η γυναικεία

εγκληματικότητα είναι το προϊόν της διευρυμένης πρόσβασης σε δομές οικονομικών ευκαιριών και ότι η συμμετοχή των γυναικών σε οικονομικούς οργανισμούς έχει σημαντική επίδραση στην επιλογή τους να εμπλακούν σε εγκληματικές δραστηριότητες,

Παρά το ότι οι τρεις θεωρίες είναι αρκετά σύγχρονες και συμβάλουν στην κατανόηση των μεταβολών της γυναικείας εγκληματικότητας, ερμηνεύουν το φαινόμενο από ατομικούς προσδιορισμούς, όπως και παλαιότερες θεωρητικές προσεγγίσεις και «αγνοούν βασικές δομικές παραμέτρους, παρούσες οικονομικές συνθήκες και το γεγονός ότι η κατάσταση των γυναικών επιζητεί ενδεχομένως μια διαφορετική ερμηνεία και ανάλυση από εκείνη που χρησιμοποιείται για την ανδρική εγκληματικότητα».

Σε κάθε περίπτωση πάντως, για μια αντικειμενική ερμηνεία της γυναικείας εγκληματικότητας σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ορισμένα δεδομένα, όπως είναι, λόγου χάρη, οι ρόλοι των δυο φύλων, οι μηχανισμοί του κοινωνικού ελέγχου, η ιστορική συνάφεια και η σχέση ανάμεσα στην κοινωνική τάξη και την επίσημα καταχωρισμένη εγκληματικότητα. (Χαΐδου,1996,σελ.265-274)

3.6 ANOMIA

Η υπόθεση στην οποία στηρίζεται η βάση των θεωριών, στις οποίες συγκαταλέγεται και η θεωρία της ανομίας του R. Merton, είναι ότι ο άνθρωπος είναι ένα ηθικό ζώο που έχει την έμφυτη τάση να συμμορφώνεται. Αν το άτομο αποτύχει στο να συμμορφωθεί, αυτό οφείλεται σύμφωνα με τις υποθέσεις των θεωρητικών σε κάποια πίεση ή ώθηση. Στις κλασικές θεωρίες ώθησης αυτή η πίεση αποδίδεται στις νόμιμες επιθυμίες. Και η παραβατική συμπεριφορά δεν αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο αλλά απαιτεί μια εξαιρετική πίεση ή ώθηση για να εκδηλωθεί. «Αυτή η πίεση προκαλείται μερικές φορές από το πραγματικό ή νομιζόμενο χάσμα μεταξύ των προσδοκιών του κοινωνικού συνόλου και της κατάστασης του ατόμου».

Η ανομία αποτελεί μια από τις βασικότερες έννοιες της σύγχρονης Εγκληματολογίας. Ως κεντρικό σημείο ανάλυσης η θεωρία της ανομίας έχει την υφιστάμενη κοινωνική δομή και βασίζεται, κατά κύριο λόγο στους θεσμούς και στις αντιλήψεις της αμερικανικής κοινωνίας της δεκαετίας του '30. Στα τέλη αυτής της

δεκαετίας ο περίφημος κοινωνιολόγος Robert Merton, βασισμένος στις αρχικές περιανομίας αναλύσεις του E. Durkheim, επεξεργάστηκε μια νέα θεωρία η οποία δημιούργησε μια παράδοση με τεράστια επορροή στην εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης.

Υπάρχουν βέβαια σημαντικές διαφορές στις θεωρητικές τοποθετήσεις του E. Durkheim και του R. Merton. Ο πρώτος αντιλαμβάνεται την ανομία ως κάτι που συμβαίνει μόνο κατά τη διάρκεια των ραγδαίων οικονομικών αλλαγών και κατανέμεται ομαλά σε όλη την κοινωνία. Ο R. Merton την αντιλαμβάνεται ως το σχετικά μόνιμο χαρακτηριστικό γνώρισμα της αμερικανικής κοινωνίας που έχει δυσανάλογες επιπτώσεις στις κατώτερες τάξεις.

Οι διαφορές μεταξύ των δυο θεωριών μπορούν να εξακριβωθούν, «διακρίνοντας μεταξύ κουλτούρα, δηλαδή τρόπου σκέψης των μελών μιας κοινωνίας και δομής, δηλαδή τρόπου οργάνωσης της κοινωνίας και λαμβάνοντας υπόψη πως οι δυο θεωρίες περιγράφουν τις δυνάμεις που οδηγούν το άτομο στην εγκληματική συμπεριφορά και εκείνες που το απωθούν από αυτήν» (G.B. Vold, Th.J. Bernard, 1986).

Βασικά σημεία της θεωρίας του αναπτύσσει ο E. Durkheim στους «Κανόνες της κοινωνιολογικής μεθόδου» (1985) και διεξοδικότερα στην «αυτοκτονία» (1987). Η θεωρία του δεν αναφέρεται μόνο στη γένεση της εγκληματικότητας (λόγω της ανομίας) αλλά δείχνει και τις συνέπειες που έχει στις κοινωνικές δομές και τα συστήματα. Αναλυτικότερα ο E. Durkheim υποστήριζε ότι οι ωθητικές δυνάμεις του εγκλήματος απορρέουν από την ανθρώπινη φύση. Όπως λοιπόν η ανθρώπινη δεν υπόκειται σε αλλαγές, έτσι και οι δυνάμεις αυτές παρουσιάζονται ως σχετικά σταθερές. Γι' αυτό «οι διαφορές στους δείκτες εγκληματικότητας σε διαφορετικό χρόνο και τόπο δεν μπορούσαν να ερμηνευθούν με διαφορές στις δυνάμεις που ωθούσαν τα άτομα στη διάπραξη εγκληματικών πράξεων. Οι διαφορές στο ποσοστό εγκληματικής συμπεριφοράς μπορούσαν να ερμηνευθούν μόνο με διαφορές στις απωθητικές δυνάμεις.

Ο E. Durkheim ανέφερε ότι η συγκράτηση από την εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς επιτυγχάνεται σε μια κοινωνία μέσω της κουλτούρας και της κοινωνικής δομής. Στη περίπτωση όμως ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών οι μηχανισμοί αυτοί καταρρέουν με αποτέλεσμα να εμφανίζονται υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας. Στην ανάλυση του, ξεκίνησε από το γεγονός ότι στις σύγχρονες

βιομηχανικές κοινωνίες υπάρχει σημαντικός καταμερισμός εργασίας που συντελεί στην εξάλειψη της συλλογικής συνείδησης. Μπροστά στις ατομικές αξίες οι συλλογικές υπαναχωρούν. Για την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αυτό σημαίνει ότι ο υψηλός βαθμός κοινωνικού καταμερισμού εργασίας οδηγεί σε σαφή αποσύνθεσης της κοινωνίας. Αυτή την αποσύνθεση αποκαλεί ο E. Durkheim ανομία. Επίσης, στη μελέτη του για την αυτοκτονία, αναφέρεται, μεταξύ άλλων μορφών, και στην έννοια της ανομικής αυτοκτονίας. «Η ανομική αυτοκτονία είναι συνέπεια της ελαττωμένης ηθικής ρύθμισης της κοινωνίας και της έλλειψης κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης. Ανομία επέρχεται όταν ένα άτομο δεν μπορεί πλέον να ταυτιστεί με τα κανονιστικά πρότυπα συμπεριφοράς ή με τα πιστεύω. Αυτή η εξασθενημένη αίσθηση της κοινωνικής αλληλεγγύης οδηγεί σε ανησυχίες που εκδηλώνονται με τη μορφή της παραβατικής συμπεριφοράς» (Χαΐδου, 1996,σελ.146-148).

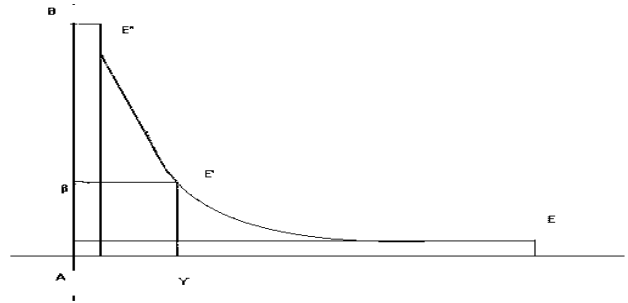
3.7 ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ: Η ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΗ ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ (ΕΡΕΥΝΑ).

Η αποτυχία των μονόπλευρων («single-factor») θεωριών να προσφέρουν μια ικανοποιητική και γενικής αποδοχής θεωρητική κατασκευή ως προς την αιτιολόγηση του εγκλήματος, οδήγησε πολλούς συγγραφείς στην υιοθέτηση της ιδέας ότι το έγκλημα οφείλεται στη συνδυασμένη δράση πολλών παραγόντων, τόσο βιολογικών όσο και κοινωνιολογικών («multiple-factor approach»).

Κατά την άποψη αυτή, δεν αποκλείεται να υπάρχει διάφορος βαθμός επίδρασης σε συγκεκριμένο έγκλημα ενός ή περισσότερων από τους εν λόγω παράγοντες. Σε καμία όμως περίπτωση *δεν είναι δυνατό να αποκλειστεί* εντελώς η δράση ορισμένων από αυτούς. Έτσι εξηγείται, γιατί, παρόλο που απαντά η συνδρομή ενός τέτοιου παράγοντα σε πολλά άτομα, ορισμένα μόνον από αυτά καταλήγουν στο έγκλημα, ενώ άλλα όχι. Η εν λόγω άποψη φαίνεται να επικράτησε στο 2^ο Διεθνές Συνέδριο Εγκληματολογίας (Παρίσι, 1950).

Οι διάφορες παραλλαγές της βασικής άποψης, ότι το έγκλημα οφείλεται στη συνδυασμένη δράση βιολογικών και κοινωνιολογικών παραγόντων, στηρίχθηκαν στην παρατήρηση, ότι σε κάθε εγκληματολογική έρευνα επισημαίνεται η ύπαρξη κάποιων από αυτούς.

Σχηματική παράσταση της εν λόγω άποψης έδωσε ο Γάλλος G.Guilhermet με το ακόλουθο σχήμα:

Όπου AB: άξονας κοινωνικών αιτίων

ΑΓ: άξονας ψυχοφυσιολογικών (οργανικών- ψυχολογικών) αιτίων

EE'E'': έγκλημα

E: σημαντική δράση ψυχο-φυσιολογικών και ελάχιστη δράση κοινωνικών αιτίων

E': ισοδύναμη δράση ψυχο-φυσιολογικών (αγ) και κοινωνικών (αβ) αιτίων

E'': σημαντική δράση κοινωνικών και ελάχιστη δράση ψυχο-φυσιολογικών αιτίων

Όσονδήποτε και αν επεκταθεί η καμπύλη EE'E'', είτε προς την κατεύθυνση AB είτε προς την κατεύθυνση ΑΓ, ποτέ δεν θα συμπέσει με τους άξονες AB και ΑΓ.

Πάντως, σε μια προσπάθεια να διαμορφώσει την προεκτεθείσα συνθετική άποψη σε θεωρία, ο αμερικανός ψυχίατρος-εγκληματολόγος D.Abrahamsen τη διατύπωσε σε 2 νόμους (κανόνες), με το εξής περιεχόμενο:

1^{ος} Νόμος: Η εγκληματική συμπεριφορά οφείλεται στην πολλαπλή δράση παραγωγικών αιτίων. Δεδομένου ότι αυτές οι παραγωγικές αιτίες (παράγοντες) διαφέρουν κατά περίπτωση τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, η αιτιολογία της εγκληματικής συμπεριφοράς είναι σχετική. Από εκεί και πέρα, το ερώτημα αν ασκει μεγαλύτερη επιρροή η κληρονομικότητα ή το περιβάλλον έχει ακαδημαϊκή μόνο

σημασία, ανάλογη με εκείνην που έχει το ερώτημα αν στο ψήσιμο μιας ομελέτας είναι σπουδαιότερος ο ρόλος της φωτιάς ή του αυγού.

2^{ος} Νόμος: Ένα συγκεκριμένο έγκλημα εμφανίζεται ως άθροισμα των εγκληματικών τάσεων (ροπών) του ατόμου και της όλης κοινωνικής του κατάστασης, διαιρούμενο δια της συνολικής αντίστασής του (για τη μη τέλεση του εγκλήματος). Ο «νόμος» αυτός μπορεί να παρασταθεί με τον εξής μαθηματικό τύπο: $E=(T+K)/A$ όπου:

E: έγκλημα

T: εγκληματικές τάσεις

K: κοινωνική κατάσταση

A: αντίσταση του ατόμου

Δεδομένου ότι σε όλους τους ανθρώπους αναπτύσσονται εγκληματικές τάσεις και αντίθετες αναστολές, το αν το άτομο θα καταλήξει στο έγκλημα ή όχι εξαρτάται από το αν θα επικρατήσουν τελικά οι πρώτες ή οι δεύτερες.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας θεώρησης του προβλήματος της αιτιολογίας του εγκλήματος ερευνώνται ειδικότερα ο ρόλος των επιμέρους στοιχείων της ιδιοσυστασίας του ατόμου (κληρονομικότητα, σωματική διάπλαση, διανοητική ανάπτυξη και πνευματική καλλιέργεια, ψυχολογικές διαταραχές), του περιβάλλοντός του σε όλες του τις κλίμακες (οικογενειακό, σχολικό, γειτονικό κ. α), όπως επίσης και όλων εκείνων των παραγόντων που μπορεί να επιδρούν στους προηγούμενους (οινόπνευμα, κινηματογράφος και τύπος, πόλεμοι, οικονομικές κρίσεις κ. α)

Η εν λόγω συνθετική άποψη («μικτή θεωρία») για την αιτιολόγηση του εγκλήματος κέρδισε πολλούς οπαδούς. Παρόλα αυτά, είναι αμφίβολο αν συνιστά επιστημονική θεωρία που εξηγεί τη γένεση του εγκλήματος, αφού έχει χαρακτήρα απλώς περιγραφικό, μάλλον αρνητικό παρά θετικό. Πραγματικά, η άποψη αυτή δεν μπορεί να εξηγήσει πως καταλήγει ορισμένο άτομο στη διάπραξη ενός εγκλήματος, αλλά απλώς περιορίζεται στη διαπίστωση, ότι όποτε συμβαίνει κάτι τέτοιο συναντάται η ύπαρξη περισσότερων από έναν εγκληματογόνων παραγόντων. Ο χαρακτηρισμός, πάλι, ορισμένων παραγόντων ως «εγκληματογόνων» γίνεται με βάση το γεγονός (που αποδεικνύεται από εγκληματολογικές έρευνες), ότι οι παράγοντες αυτοί απαντούν μεταξύ των εγκληματιών σε συχνότητα και ποσοστό μεγαλύτερο από ό,τι μεταξύ των μη εγκληματιών. Προφανώς όμως έτσι

δημιουργείται ένας «φαύλος κύκλος» και συνάγεται συμπέρασμα με συλλογισμό που στηρίζεται σε λογικό σφάλμα. (Αλεξιάδης, 2004).

Καταλήγουμε λοιπόν στο ότι η εγκληματικότητα επηρεάζεται άμεσα από πολλούς παράγοντες, όπως από την κληρονομικότητα, τις οργανικές δυσλειτουργίες, τις συναισθηματικές πιέσεις και δυσάρεστες εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας, την κοινωνική αποδιοργάνωση, από την εμφάνιση εκτάκτων συνθηκών (π.χ. πόλεμος), την πυκνότητα του πληθυσμού, τη θρησκεία, το φύλο, τα ήθη και τα έθιμα, το κλίμα, την εποχή καθώς και από την ασυμφωνία των πεποιθήσεων και των προτύπων συμπεριφοράς κοινωνίας-ατόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Στο παρακάτω κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα επιδημιολογικά στοιχεία των κρατουμένων, στην εξέλιξη του θεσμού φυλάκισης στην Ελλάδα και αναλυτικά σε κάθε περίοδο, στην πορεία της σωφρονιστικής πολιτικής από το παρελθόν μέχρι σήμερα καθώς και στις κατηγορίες και τον αριθμό των σωφρονιστικών καταστημάτων που υπάρχουν στη χώρα μας.

4.1 ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.

Από πηγές του Υπουργείου Δικαιοσύνης συλλέξαμε πληροφορίες σχετικές με τα χαρακτηριστικά κρατουμένων, ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση, την ηλικιακή κατανομή και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων ανέρχεται στους 63.818 το 1998 και στους 72.188 το 2004, εκ των οποίων 65.056 είναι άνδρες και 9.132 είναι γυναίκες. Ο αριθμός των ανδρών είναι κατά πολύ μεγαλύτερος από ότι των γυναικών και ο αριθμός των εφήβων υπολογίζεται στα 760 άτομα.

Οι ηλικίες μεταξύ 35-44 και 45-59 είναι αυτές που παρουσιάζονται συχνότερα τόσο σε άνδρες όσο και σε γυναίκες. Το μεγαλύτερο ποσοστό κρατουμένων, όσο αφορά την οικογενειακή κατάσταση, το κατείχαν οι έγγαμοι με τέκνα έως το 1998 με 36.371 άτομα και ακολουθούσαν οι άγαμοι με 26.287 άτομα, ωστόσο με την πάροδο του χρόνου, έως το 2004, οι αναλογίες άλλαξαν και οι άγαμοι βρέθηκαν στην πρώτη θέση με 39.040 άτομα, ενώ οι έγγαμοι ήταν 33.190 άτομα.

Η πλειονότητα των κρατουμένων, ήτοι 46.472 εξ' αυτών, αναφέρει στοιχειώδη επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ 24.338 απάντησαν ότι κατέχουν μέσο επίπεδο εκπαίδευσης. (Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2004).

Ωστόσο τα πιο πρόσφατα στοιχεία (2008) προκύπτουν από μια μελέτη στο χώρο του καταστήματος κράτησης της Πάτρας. Πιο συγκεκριμένα το 15.7% των κρατουμένων έχουν ποινή ισόβιας κάθειρξης και ο αριθμός των αλλοδαπών είναι αρκετά μεγάλος σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των κρατουμένων (από τους 731 οι 450 είναι αλλοδαποί). Επιπλέον το 8% είναι αγράμματοι ενώ το 40% είναι

υποχρεωτικής εκπαίδευσης, καθώς και η επαγγελματική τους κατάσταση αφορά, είτε ανειδίκευτα εργατικά επαγγέλματα, είτε ειδικευμένα, όπως και θέσεις υπαλλήλων, με χαμηλή όμως εξειδίκευση. Το 86% των κρατουμένων αντικατοπτρίζει ηλικίες κάτω των 50 ετών, ενώ, το 49% απευθύνεται σε ηλικίες μεταξύ 20 με 35.

Το 1983 ο αριθμός των κρατουμένων ήταν 7.043 ενώ το 2008 ο αριθμός των κρατουμένων ανέρχεται γύρω στις 12.000. (Κ.Κ Πατρών, 2008).

Σχετικές πληροφορίες που αφορούν κοινωνικά και δημογραφικά στοιχεία κρατουμένων αντλήσαμε και από την έρευνα που πραγματοποίησε ο κ. Μιχάλης Μαυρής στο Κατάστημα Κράτησης Πάτρας κατά το χρονικό έτος 1998 και αφορούσε πληθυσμό 102 Ελλήνων κρατουμένων. Συγκεκριμένα:

Τόπος γέννησης

Σχετικά με τον τόπο γέννησης, διαπιστώθηκε ότι το 70,6% κατάγεται από αγροτικές περιοχές (επαρχιακές πόλεις και χωριά), και μόλις το 23,5% του δείγματος από μεγάλα αστικά κέντρα. Επίσης τέσσερις κρατούμενοι γεννήθηκαν στο εξωτερικό και άλλοι δυο δεν απάντησαν.

Ηλικία

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εγκλείστων του δείγματος (75,5%) έχει ηλικία μεταξύ 25-45 χρόνων ενώ υπάρχουν και αρκετοί άνω των 45 ετών (25,5%).

Εκπαίδευση

Το μορφωτικό επίπεδο των κρατουμένων είναι πολύ χαμηλό, με το 54% να έχει τελειώσει μόνο το δημοτικό, το 20,6 το γυμνάσιο, το 18,5 το λύκειο και τεχνικές σχολές ενώ μόνο το 4% ανήκει στην ανώτερη και ανώτατη βαθμίδα της εκπαίδευσης. Επίσης υπάρχουν και δυο άτομα που δήλωσα αγράμματοι.

Επάγγελμα

Το 16,6% πριν την κράτησή τους εργάζονταν ως έμποροι, ελεύθεροι επαγγελματίες και υπάλληλοι, το 67,7% ως τεχνίτες, εργάτες και αγρότες, το 6,9% ως ναυτικοί και το 8,9 ήταν ανεπάγγελτοι.

Οικογενειακή κατάσταση

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος 54,9 είναι έγγαμοι, ενώ οι άγαμοι ανέρχονται στο 36,3%. Επίσης το 5,8% δηλώνει ότι βρίσκεται σε διάσταση, το 2,9 ότι είναι διαζευγμένοι και οι περισσότεροι (58,2%) έχουν παιδιά.

Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους (75%) οι κρατούμενοι είναι ηλικίας 25-45 ετών, απόφοιτοι δημοτικού, αγρωτικής καταγωγής, αγρότες ή εργάτες στο επάγγελμα, έγγαμοι με παιδιά.

Ποινική κατάσταση

Η ποινική κατάσταση των κρατουμένων αφορά το είδος του αδικήματος, το ύψος της ποινής, το χρόνο παραμονής στη φυλακή και το ζήτημα της υποτροπής.

Είδος ποινής

Η φυλακή της Πάτρας αποτελείται από καταδικασμένους για «βαριά» εγκληματικότητα (ανθρωποκτονίες, ληστείες, ναρκωτικά κ.λ.π.) με τις παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών να αποτελούν το κυρίαρχο αδίκημα. Έτσι το 75,5% των κρατουμένων έχει καταδικαστεί μόνο για παραβάσεις νόμου περί ναρκωτικών ενώ αν συνυπολογίσουμε και όσους έχουν καταδικαστεί σε άλλες ποινές με παράλληλη καταδίκη για ναρκωτικά, τότε το ποσοστό φτάνει το 85,3% του συνόλου των κρατουμένων. Ακολουθούν οι ανθρωποκτονίες με 6,9%, οι ληστείες με αφαίρεση ζωής με 3,9%.

Ύψος ποινής

Η πλειονότητα του δείγματος εκτίει πολύ μεγάλες ποινές. Αναλυτικότερα: το 57,84% έχει καταδικαστεί σε ποινές κάθειρξης 10-19 χρόνια, το 16,67σε ισόβια κάθειρξη και ακολουθούν με 22,55% κατάδικοι σε ποινές 6-9 χρόνων και ελάχιστοι (2,94%)σε ποινές 5-6 χρόνων.

Χρόνος παραμονής στη φυλακή

Το 20,6% των κρατουμένων βρίσκεται ήδη στη φυλακή για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε ετών, ενώ το 77,5% διανύει χρόνο μικρότερο των πέντε ετών. Αν όμως συνδυάσουμε το γεγονός ότι το 33,3% του συνόλου των εγκλειστων είναι υπότροποι και το ποσοστό των υποτρόπων με χρόνο παραμονής στη φυλακή άνω των 5 ετών είναι 61,76%, τότε ο συνολικός πραγματικός αριθμός των ατόμων που έχουν παραμείνει στη φυλακή πάνω από 5 χρόνια υπερβαίνει το 50%.

Υποτροπή

Για το 67% των κρατουμένων, η τωρινή τους φυλάκιση είναι η πρώτη τους εμπειρία ενώ το ποσοστό υποτροπής ανέρχεται σε 33%. Επίσης παρατηρείται ότι το 80% περίπου των υποτρόπων διέπραξε το πρώτο του έγκλημα σε μικρή ηλικία (14-24 ετών).

Συμπερασματικά η εικόνα των κρατουμένων σχετικά με την ποινική τους κατάσταση στο Κατάστημα Κράτησης Πατρών παρουσιάζεται ως εξής:

Το 75% των εγκλείστων έχει καταδικαστεί σε ποινές κάθειρξης άνω των 10 ετών με κυρίαρχο αδίκημα τις παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών, ενώ στην κατηγορία των υποτρόπων ανήκει περίπου το 33% του δείγματος, όπου οι περισσότεροι από αυτούς έχουν διαπράξει το πρώτο τους αδίκημα σε νεαρή ηλικία. Τέλος οι κρατούμενοι έχουν παραμείνει στη φυλακή για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε ετών. (Μ. Μαυρής, 2003,σελ.89-95).

4.2 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΦΥΛΑΚΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η πορεία την οποία ακολούθησε το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα από τη συγκρότηση του νέου Ελληνικού κράτους, μετά την Επανάσταση του 1821 μέχρι τις μέρες μας, όπως αυτή η πορεία αντικατοπτρίζεται στο νομοθετικό καθεστώς που ίσχυε εκάστοτε. Γι' αυτό το λόγο και οι αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις και μεταρρυθμίσεις, που επηρέαζαν σημαντικά τη μορφή του, αποτελούν τα όρια των περιόδων που εξετάζονται στη συνέχεια.

4.2.1 Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1823-1900)

Η Β' των Ελλήνων Συνέλευση, η οποία συνήλθε το 1823 ψήφισε το «Απάνθισμα των Εγκληματικών» το οποίο για τα εγκλήματα που περιέγραφε πρόβλεπε, μεταξύ των άλλων ποινών και την ποινή της φυλάκισης (από 3 μέρες μέχρι 19 χρόνια). Η πρόβλεψη αυτή κατέστησε αναγκαία την επεξεργασία σωφρονιστικής νομοθεσίας για την εκτέλεση της εν λόγω ποινής. Αλλά μόλις το 1830 επί κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια εμφανίστηκε το πρώτο σωφρονιστικό νομοθέτημα: ήταν το Ψήφισμα αριθμ. 278 της 14 Δεκεμβρίου 1830, το οποίο κατά ορισμένους συγγραφείς ήταν τόσο πλήρες – για την κατάσταση που επικρατούσε τότε- ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο πρώτος ελληνικός Σωφρονιστικός Κώδικας.

Μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα ψηφίστηκαν οι νόμοι «περί διαιρέσεως και διοικήσεως των φυλακών», «περί διοικήσεως των φυλακών των δια χρέη

κρατουμένων» και « περί φυλακών εν γένει και της διοικήσεως αυτών». Ακολούθησε το Β.Δ «περί εκτελέσεως του περί φυλακών εν γένει και της διοικήσεως αυτών νόμου», ενώ ανασύρθηκε από τη λήθη το Β.Δ «περί σωφρονιστικής φυλακής». Επρόκειτο για μια περίοδο εντατικής οργάνωσης του σωφρονιστικού συστήματος, στο οποίο πρόσφατα είχαν προστεθεί οι φυλακές των Ιονίων νήσων και το οποίο ήδη πλουτιζόταν με τις νέες φυλακές Συγγρού. Πάντως το σύστημα ήταν λειψό, διότι από τις καθοριζόμενες κατηγορίες φυλακών (1. Εξεταστικές, 2. Επανορθωτικές, 3. Ποινικές, 4. Σωφρονιστήρια, 5. Φυλακές γυναικών, 6. Φυλακές υποδίκων) δεν υπήρχαν καθόλου στον ελληνικό χώρο ούτε «εξεταστικές» φυλακές ούτε φυλακές γυναικών.

4.2.2 Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1901-1950)

Με την ανατολή του 20ου αιώνα στο Υπουργείο Δικαιοσύνης ξεκίνησαν αξιόλογες και ειλικρινείς προσπάθειες για την αποτελεσματική αναμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος. Σωστή ενέργεια αποτέλεσε η αποστολή από τον Υπουργό Δικαιοσύνης Δ.Κ Βοκοτόπουλο, εγγράφου προς τον Αρεοπαγίτη Αντ. Πεταλά, στο οποίο θέτονται μια σειρά από ερωτήματα για τη χωροταξική αναδιοργάνωση του σωφρονιστικού συστήματος, την ειδικότερη μεταχείριση των κρατουμένων και το είδος του σωφρονιστικού συστήματος που θα έπρεπε να επιλεγεί.

Η θητεία στο Υπουργείο Δικαιοσύνης του δραστήριου Ν. Δημητρακόπουλου έδωσε μεταξύ άλλων και τον εξαιρετικά σημαντικό για την εποχή του νόμο της 21 Νοεμβρίου 1911 «περί οργανώσεως των Φυλακών του Κράτους». Ο νόμος αυτός υπήρξε –κατά τον Καστόρχη- το πρώτο νομοθέτημα που στήριξε σε επιστημονικές βάσεις την αναμόρφωση του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος και χαρακτηρίστηκε «το μεταίχμιον μεταξύ της προ αυτού στοιχειώδους και ανεπιστημονικής έτι νομοθετικής εργασίας από της μετέπειτα επελθούσης». Ο εν λόγω νόμος διέκρινε τις φυλακές σε δικαστικές (με τμήματα γυναικών και ανηλίκων) και σε κεντρικές (είδος των οποίων ήσαν οι αγροτικές). Καθιέρωνε για μεν τους υποδίκους και τους καταδίκους σε ποινές μέχρι ένα μήνα το απομονωτικό σύστημα (απομόνωση μέρα και νύχτα) για δε τους λοιπούς το μικτό σύστημα (απομόνωση τη νύχτα, από κοινού εργασία με απόλυτη σιγή την ημέρα).

Ο ν.2231/1920 διέκρινε τις φυλακές σε επανορθωτικές, εγκληματικές, γυναικείες και ειδικές, πρόβλεψε για την ίδρυση στο Υπουργείο Δικαιοσύνης «Υγειονομικής Επιθεώρησης Φυλακών» και επέτρεψε την εργασία των κρατουμένων (υποχρεωτική για τους ποινικούς καταδίκους, προαιρετική για τους για πολιτικά εγκλήματα καταδίκους) στο ύπαιθρο σε δημόσια ή ιδιωτικά έργα υγείας, κοινής ωφέλειας, εθνικής οικονομίας ή γεωργίας (οι αγροτικές φυλακές δεν είχαν ιδρυθεί ακόμη). Έτσι, ένα σημαντικό μέρος της ανασυγκρότησης της χώρας ανατέθηκε στο σωφρονιστικό σύστημα.

Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της δεκαετίας υπήρξε επίσης η ίδρυση επτά αγροτικών φυλακών. Προβλέφθηκαν εσωτερικοί κανονισμοί λειτουργίας αυτών, καθώς και των λοιπών φυλακών και πάρθηκε μέριμνα για το σωφρονιστικό προσωπικό, για το οποίο για πρώτη φορά προβλέφθηκε επιμόρφωσή του με το Β.Δ της 2.3.1923 «περί της Σχολής των φυλάκων των οργανωμένων Φυλακών». Η μέριμνα για το προσωπικό συνεχίστηκε με το Β.Δ της 28.9.1935 «περί οργανώσεως Σωφρονιστικού Προσωπικού και διαχειρίσεως Φυλακών», ενώ για πρώτη φορά επιδείχθηκε φροντίδα για τη μετασωφρονιστική μέριμνα των αποφυλακιζομένων με τον Ν. «περί ιδρύσεως Γενικής Εταιρίας Φυλακών και Προστατευτικών Εταιριών αποφυλακιζομένων». Ο ν. 2349/1940 πρόβλεψε την ίδρυση ψυχιατρικού παραρτήματος σε κάποια φυλακή της Αθήνας.

4.2.3 Η ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΤΟΥ 1967

Το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα της Επιτροπής έγινε τελικά ο α.ν.125/24.8-4.9.1967 «Σωφρονιστικός κώδιξ εκτελέσεως ποινών και ασφαλιστικών μέτρων». Η ισχύς του άρχισε μετά έξι μήνες από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο ελληνικός Σωφρονιστικός Κώδικας καταρτίστηκε α) από Επιτροπή που τη συγκρότησαν μέλη που θεωρήθηκε ότι διέθεταν ειδικές γνώσεις ή εμπειρία, β) ύστερα από εργασίες που διάρκεσαν αρκετά χρόνια, γ) κατά τις οποίες πάρθηκε υπόψη το μέχρι τότε νομοθετικό καθεστώς στη Χώρα μας, ενώ δ) δεν αγνοήθηκαν, σε ορισμένη τουλάχιστον έκταση, ξένα νομοθετικά πρότυπα και οι απαιτήσεις της σύγχρονης αντεγκληματικής και σωφρονιστικής πολιτικής.

Για μια σωστότερη, ωστόσο, κατανόηση του πνεύματος που επικράτησε κατά τις εργασίες της ενλόγω Επιτροπής υπάρχουν δύο διαπιστώσεις: α) Δεν αξιοποιήθηκαν, όσο ήταν δυνατό, το επιστημονικό δυναμικό της Χώρας και οι όποιες κατακτήσεις της ελληνικής σωφρονιστικής επιστήμης, ούτε κατά τη συγκρότηση της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής (τα μέλη της οποίας στην πλειοψηφία τους ήταν διοικητικοί υπάλληλοι του Υπουργείου Δικαιοσύνης) ούτε από την ίδια την Επιτροπή κατά τις εργασίες της. β) Επίσης, κάποιες ρυθμίσεις δεν έγιναν πράξη. Έτσι, λ. χ, ενώ αποτελούν θεμελιώδεις αρχές του Σωφρονιστικού Κώδικα η κατάταξη των κρατουμένων σε σωφρονιστικές κατηγορίες, η κατανομή τους σε ομοιογενείς ομάδες και η διαφορετική κατά κατηγορίες μεταχείρισή τους, η υλοποίηση των προβλέψεων αυτών ήταν αδύνατη, επειδή δεν υπήρχαν σωφρονιστικά καταστήματα με κατάλληλη εσωτερική διάταξη που να την επιτρέπει.

Απώτερη συνέπεια της κατάστασης αυτής υπήρξε ότι θεμελιώδους σημασίας θεσμοί, όπως π. χ η εφαρμογή του προοδευτικού σωφρονιστικού συστήματος για τις μακροχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές, η εφαρμογή ειδικής μεταχείρισης των ανηλίκων, των καθ' έξη και κατ' επάγγελμα εγκληματιών, των οιοφλύγων και τοξικομανών κ. α, για την οποία ήταν αναγκαία η έκδοση διαταγμάτων που ουδέποτε εκδόθηκαν, παρέμειναν γράμμα κενό. Ενώ, λοιπόν, ο ελληνικός Σωφρονιστικός Κώδικας φιλοδοξούσε να αποτελέσει ένα άρτιο σωφρονιστικό νομοθέτημα, αποδείχτηκε ελάχιστα εφαρμόσιμος με την κατάσταση που επικρατούσε (και εξακολουθεί να επικρατεί) στην ελληνική πραγματικότητα.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ 1971

Στα 1971 αποφασίστηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης η αναμόρφωση του Σωφρ. Κ. του 1967. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής ήταν η κατάρτιση ενός «Σχεδίου Νομοθετικού Διατάγματος περί Σωφρονιστικού Κώδικος», με χρονολογία 9 Μαρτίου 1972, που περιλάμβανε 82 άρθρα κατανεμημένα σε πέντε μέρη.

Το πνεύμα, ωστόσο, με το οποίο συντάχθηκε το πιο πάνω Σχέδιο Ν. Δ. περί σωφρονιστικού κώδικα καταφαίνεται από τις ακόλουθες ρυθμίσεις:

§ Από μια σειρά ειδικότερων «σκοπών», άσχετων προς το σωφρονισμό των κρατουμένων, όπως: « η προσπάθεια προς εξύψωσιν του εθνικού φρονήματος των κρατουμένων», η εθνική διαπαιδαγώγησις των κρατουμένων, ο έλεγχος της αλληλογραφίας των κρατουμένων προς προστασία της «εθνικής

αμύνης», ο χαρακτηρισμός «πάσης πολιτικού χαρακτήρος εκδηλώσεως» ως «πειθαρχικού αδικήματος», κ. α

§ Την παραμόρφωση της αρχής της νομιμότητας κατά τη μεταχείριση των κρατουμένων: Η μεταχείριση του κρατούμενου θα εγκαταλείπεται στην άμετρη αυθαιρεσία της διοικητικής αρχής. Κι' αυτό γιατί ο νόμος, διαμορφωμένος σε νόμο –πλαίσιο, θα ρύθμιζε μόνο γενικής φύσης θέματα, έτσι ώστε οι κανονισμοί των φυλακών και οι εγκύκλιοι του Υπουργείου θα αποτελούσαν τους τρόπους με τους οποίους η Διοίκηση θα είχε την ευχέρεια ουσιαστικά να νομοθετεί χωρίς περιορισμούς. Από την άλλη μεριά το περιεχόμενο των «κοινώς παραδεδεγμένων αρχών» της σωφρονιστικής επιστήμης θα προσδιοριζόταν κάθε φορά ανάλογα με τις επιδιώξεις, τη νοοτροπία και τις αντιλήψεις των οργάνων που βρίσκονται στην κορυφή της ιεραρχίας της κεντρικής σωφρονιστικής διοίκησης και της διοίκησης των σωφρονιστικών καταστημάτων.

§ Τον περιορισμό των επισκέψεων των συνηγόρων των κρατουμένων με την αιτιολογία ότι αυτή η ελεύθερη επικοινωνία είχε φτάσει πολλές φορές σε σημείο κατάχρησης ή καταστρατήγησης και ίσως να αποβλέπει και σε άλλους ανεπίτρεπτους δεοντολογικούς σκοπούς.

Το γεγονός ότι αυτό το Σχέδιο περιλάμβανε ορισμένες ελάχιστες καινοτομίες ή προοδευτικές διατάξεις (όπως η εισαγωγή του θεσμού της «διακεκομμένης» ποινής, δηλ. η έκταση της ποινής κατά τα Σαββατοκύριακα και τις αργίες, η εφαρμογή του οποίου όμως ανατέθηκε σε διοικητική αρχή, η κατάργηση των διακρίσεων του ΣΚ ως προς τον περιορισμό των επισκέψεων κ της αλληλογραφίας των διαφόρων κατηγοριών) δεν αρκούσε για να μεταβάλλει το χαρακτήρα της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας του 1971.

Η ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΤΟΥ 1989

Στη σημαδιακή ημερομηνία της 21^{ης} Απριλίου 1989 η Ελληνική Βουλή ψήφισε τον «Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων», που δημοσιεύθηκε κατόπιν ως ν. 1851 της 11/16 Μαΐου 1989. Ο Κώδικας αυτός ήλθε σε αντικατάσταση του αν. ν. 125 της 29^{ης} Αυγ./4^{ης} Σεπτ. 1967 «Σωφρονιστικός Κώδιξ εκτελέσεως ποινών και ασφαλιστικών μέτρων», που είχε κατά κόρο κατηγορηθεί ως «χουντικός» κώδικας. Εύλογα, λοιπόν, θα μπορούσε κάποιος να πει, ότι η ιστορία

του σωφρονιστικού μας συστήματος βρέθηκε τότε σε μια νέα καμπή, σ' ένα νέο ξεκίνημα, η αφετηρία του οποίου τοποθετήθηκε από το ακροτελεύτιο άρθρο του ν. 1851/1989 στην 1^η Ιανουαρίου 1990. Αν λάβει κάποιος υπόψη το γεγονός, ότι επρόκειτο για μια εποχή με πυρετώδεις κινήσεις αναμόρφωσης των ευρωπαϊκών σωφρονιστικών συστημάτων η ψήφιση του ν.1851/1989 για την κύρωση του Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων αποτελούσε αληθινή πρόκληση και εξαιρετική ευκαιρία αναμόρφωσης του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος.

4.2.4 Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η τέταρτη περίοδος περιλαμβάνει την ψήφιση του νέου σωφρονιστικού κώδικα του 1999, τα μεταρρυθμιστικά σχέδια σωφρονιστικού κώδικα του 1991 και 1996, την έκθεση της διακομματικής κοινοβουλευτικής επιτροπής της βουλής για την εξέταση του σωφρονιστικού συστήματος του 1994 καθώς και την ψήφιση του ν.2776/1999 «σωφρονιστικός κώδικας», των οποίων αναλυτική αναφορά ακολουθεί παρακάτω.

4.3 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

4.3.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

Για να επιτευχθεί ο κύριος βασικός σκοπός της σωφρονιστικής πολιτικής που είναι η περιστολή του εγκλήματος, χρειάζεται η μελέτη και η αξιολόγηση των επιστημονικών πορισμάτων στα οποία καταλήγει η έρευνα στο χώρο της εγκληματολογίας. Ωστόσο η χάραξη της ορθότερης σωφρονιστικής πολιτικής ανήκει στα καθ' ύλη αρμόδια όργανα της Πολιτείας. Σημαντικό στοιχείο για την χάραξη κατευθύνσεων και την υπόδειξη λύσεων στο χώρο του σωφρονιστικού συστήματος, είναι η συνύπαρξη και ο συνδυασμός της κοινωνικής πραγματικότητας, τις ανάγκες της κοινωνίας, καθώς και τις δυνατότητες της κρατικής παρέμβασης με την επιστημονική θεμελίωση.

Συγκεκριμένα ρεαλιστική σωφρονιστική πολιτική δεν είναι παρά η επιλογή των καταλληλότερων, κατά την κρίση και την διακριτική ευχέρεια των κρατικών οργάνων, από τις υποδεικνυόμενες και τις προσφερόμενες λύσεις των σωφρονιστικών προβλημάτων. Ως σωφρονιστική πολιτική μπορεί λοιπόν να οριστεί

το σύστημα των βασικών αρχών που διέπουν την επιλογή από την Πολιτεία των κατιδίων κατευθύνσεων και την λήψη των μέτρων, που υποδεικνύονται από τη σωφρονιστική θεωρία, για την αριότερη οργάνωση του ενγένει σωφρονιστικού συστήματος.

Αυτό που πρέπει να γίνει, αυτό που μπορεί να υλοποιηθεί και αυτό που τελικά επιλέγεται ως καταλληλότερο αποτελούν τα στοιχεία που προσδιορίζουν την ποιότητα της ακολουθούμενης από ορισμένη Πολιτεία, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, σωφρονιστικής πολιτικής. Τα στοιχεία του «δέοντος», του «εφικτού», του «καταλληλότερου», συνθέτουν τον άξονά της. Σε περίπτωση που η επιλογή συγκεκριμένης κατεύθυνσης δεν είναι ορθή ή αν τα μέτρα που θα παρθούν στο πλαίσιο της δεν είναι τα κατάλληλα ή δεν εφαρμοστούν σωστά, τότε η συγκεκριμένη σωφρονιστική πολιτική δεν θα αποβεί αποτελεσματική ως προς τους στόχους της, δηλαδή την οργάνωση του αποτελεσματικού συστήματος. Σε μια τέτοια περίπτωση επιβάλλεται η αναθεώρησή της, που είναι κάτι το δυσκολότερο.

Για την κατάστρωση μιας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής, πρέπει να υπάρχει αρμονία ανάμεσα στις ακολουθούμενες κατά τομείς «πολιτικές», δηλαδή ανάμεσα στην ποινική πολιτική, στην ποινικοοικονομική πολιτική, στην σωφρονιστική πολιτική και στην ευρύτερη κοινωνική πολιτική..

Σύμφωνα με τον Η.Δασκαλάκη, «για αντεγκληματική πολιτική μπορεί να μιλήσει κανείς, από την στιγμή κατά την οποία η αντίδραση κατά του εγκλήματος παύει να υπακούει σε τυφλούς συγκινησιακούς μηχανισμούς και να εκδηλώνεται αποκλειστικά με την χρήση της δύναμης και να αρχίζει να διαπλάσσεται ορθολογικά ως σκόπιμη δράση που αποβλέπει στην επίτευξη ορισμένων στόχων».

Από την εποχή που ο Feuerbach (1803) όρισε την αντεγκληματική πολιτική ως «το σύνολο των κατασταλτικών διαδικασιών μέσω των οποίων τα κράτος αντιδρά στο έγκλημα» και την περιόρισε κατ' αυτό τον τρόπο σε ένα είδους σκέψη πάνω στο ποινικό δίκαιο, οι προοπτικές διευρύνθηκαν προοδευτικά. Ωστόσο η Mireille Delmas Marty, εμπνεόμενη από την προσέγγιση του Marc Ancel, ο οποίος υπογραμμίζει την αναγκαιότητα να συμπεριληφθούν στην αντεγκληματική πολιτική, «τα προβλήματα της πρόληψης και το σύστημα καταστολής ταυτόχρονα», οριοθετεί προσωρινά το προς διερεύνηση πεδίο ως εξής: «το σύνολο των διαδικασιών μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο.

4.3.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.

Η σωφρονιστική πολιτική άρχισε να καλλιεργείται πριν από αρκετές δεκαετίες και κατέληξε στην επεξεργασία και τελικά στον ισχύοντα σήμερα σωφρονιστικό κώδικα. Όμως η υιοθέτηση στο νόμο συγκεκριμένης πολιτικής δεν σημαίνει και αποκρυστάλλωση της, δηλαδή παγίωσή της και ανάλωση των συναφών ενδιαφερόντων. Αντίθετα, η σωφρονιστική πολιτική, έχοντας τώρα νέα αφετηρία, δηλαδή το ισχύον και εφαρμοζόμενο σωφρονιστικό σύστημα, αποκτά καινούργιο υλικό για μελέτη και επιδιώκει τη βελτίωσή του για το μέλλον, αναζητώντας την επίτευξη νέων στόχων. Έτσι στο υπάρχων σωφρονιστικό σύστημα έχουν γίνει ως σήμερα δύο σημαντικές προσπάθειες βελτίωσής του.

4.3.2.α Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ 1991.

Στις 11 Φεβρουάριος 1991 δόθηκε στη δημοσιότητα από τον τότε Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό Δικαιοσύνης Αθ. Κανελλόπουλο το Σχέδιο ενός νέου Σωφρονιστικού Κώδικα, με επιδίωξη το άνοιγμα ενός διαλόγου, προκειμένου να αναμορφωθεί η σωφρονιστική νομοθεσία μας. Το κείμενο του εν λόγω Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα καταρτίστηκε από Επιτροπή η οποία συστάθηκε 12 Σεπτεμβρίου 1990 Απόφαση Υπουργού Δικαιοσύνης, στην οποία συμμετείχαν ως εισηγητές οι τρεις Καθηγητές Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής των τριών νομικών σχολών της χώρας μας Στέργιος Αλεξιάδης, Γιάννης Πανούσης και Νέστωρ Κουράκης

Η πρωτοβουλία του Υπουργού Δικαιοσύνης για διάλογο βρήκε πλούσια ανταπόκριση και γρήγορα συγκεντρώθηκαν παρατηρήσεις, συστάσεις και προτάσεις τροποποιήσεων και βελτιώσεων του Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα από επίσημους φορείς, επιστημονικές ενώσεις αλλά και ιδιώτες με συναφή ενδιαφέροντα. Με βάση όλη αυτή την συζήτηση το αρχικό κείμενο του Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα αναμορφώθηκε και βελτιώθηκε αισθητά. Σε αυτή τη βελτιωμένη μορφή του το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα κατατέθηκε στον Υπουργό Δικαιοσύνης τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου. Αυτό το βελτιωμένο Δεύτερο Σχ.

Σωφρονιστικού Κώδικα δεν δόθηκε στην δημοσιότητα, γι' αυτό και δεν είναι ευρέως γνωστό.

Οι βασικές κατευθύνσεις οι οποίες προσδιόρισαν την έκταση, το περιεχόμενο και το ύφος των επιμέρους διατάξεων του Σχ. Σωφρονιστικού Κώδικα του 1991, θεμελιώθηκαν πάνω σε συγκεκριμένες θέσεις ή διαμορφώθηκαν με βάση κάποιες γενικές αρχές, αυτονόητες ή κοινά παραδεκτές από τους τρεις εισηγητές που επεξεργάστηκαν τα κατιδίαν κεφάλαια του Σχεδίου, τις οποίες αρχές υιοθέτησαν και τα λοιπά μέρη της Επιτροπής. Υπήρξε κοινή παραδοχή της θέσης ότι οι ποινές κατά της ελευθερίας και η εκτέλεσή τους στις φυλακές δεν μπορεί να είναι ούτε το αποκλειστικό αλλά ούτε καν το κύριο μέσο καταπολέμησης του εγκλήματος στη χώρα μας.

4.3.2.β ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΤΟΥ 1991 ΣΤΗ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.

Στα χρόνια που πέρασαν από την κατάρτιση του Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα του 1991 ως και την κύρωση του νέου Σωφρονιστικού Κώδικα ακολούθησε μια σειρά από νομοθετήματα, τα οποία επιχείρησαν παρεμβάσεις και βελτιώσεις θεσμών του σωφρονιστικού μας συστήματος. Λίγη σημασία έχει το γεγονός ότι τα εν λόγω νομοθετήματα ήταν εξαναγκασμένα από τις αλληπάλληλες εξεγέρσεις κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές και ότι αναζητούσαν απεγνωσμένα λύση στα οξύτατα προβλήματα που δημιουργούσε ο υπερπληθυσμός τους. Εκείνο που εντυπωσιάζει ιδιαίτερα είναι η έκταση στην οποία τα νομοθετήματα αυτά ήταν επηρεασμένα από το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα 1991 και υιοθετούσαν άλλο λιγότερες και άλλο περισσότερες λύσεις που ήδη προτεινόνταν στις διατάξεις του.

4.3.2.γ Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ 1994.

Σε μια προσπάθεια αναμόρφωσης, αλληπάλληλων αλλαγών και τροποποιήσεων του ήδη υπάρχων Σωφρονιστικού Συστήματος του 1991 η κρίση στην οποία βρισκόταν το Σωφρονιστικό μας σύστημα ήταν φανερή και προκαλούσε σύγχυση αναφορικά με την ακολουθούμενη σωφρονιστική πολιτική στη χώρα μας. Σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια για το ξεπέρασμα αυτής τη κρίσης, τον Ιανουάριο του 1994, η Ελληνική Βουλή έκανε ομόφωνα δεκτή πρόταση της Αντιπολίτευσης για

την συγκρότηση διακομματικής Επιτροπής με αντίστοιχη αρμοδιότητα. Ακολούθησε απόφαση του Προέδρου της Βουλής με την οποία συγκροτήθηκε 23μελής «Διακομματική Κοινοβουλευτική Επιτροπή για την Εξέταση του Σωφρονιστικού Συστήματος της Χώρας και των Συνθηκών Διαβίωσης των Κρατουμένων». Η εν λόγω Επιτροπή εργάστηκε επί ένα εξάμηνο, κατά τη διάρκεια του οποίου σε είκοσι πέντε συνεδριάσεις κάλεσε σε ακρόαση, κατάθεση απόψεων και διάλογο είκοσι τρεις εμπειρογνώμονες και εκπροσώπους επίσημων και άλλων φορέων. Τελικά συντάχθηκε και εγκρίθηκε η «Έκθεση για την Κατάσταση στις Ελληνικές Φυλακές και τις Δυνατότητες Βελτίωσης του Σωφρονιστικού Συστήματος της Χώρας».

4.3.2.δ Η ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ.

Το 1996 με Υπουργό Δικαιοσύνης τότε τον Ευάγγ. Βενιζέλο, ανασυγκροτήθηκε η νομοπαρασκευαστική επιτροπή που είχε συγκροτηθεί το 1990 από τον τότε Υπουργό Δικαιοσύνης Αθαν. Κανελλόπουλου για την κατάρτιση του Σχεδίου Σωφρονιστικού Κώδικα του 1991, με στόχο τη διαμόρφωση συστηματικού νομοθετήματος το οποίο να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες συνθήκες και να είναι εφαρμόσιμο. Η ημερομηνία περάτωσης του έργου της Επιτροπής ορίστηκε από τον ίδιο πάντα Υπουργό για την 15 Σεπτεμβρίου 1996.

Η Επιτροπή σε εκτέλεση της εντολής της επέφερε στο Σχ. Σωφρ. Κ. 1991 ορισμένες τροποποιήσεις ώστε να καταστεί εφαρμόσιμο κατά τις υπηρεσιακές αντιλήψεις. Το αναμορφωμένο κείμενο Σχ. Σωφρ. Κ. κατατέθηκε αρμοδίως στις 9 Σεπτεμβρίου 1996. Όμως την ίδια μέρα ο κοινοβουλευτικός Υπουργός Ευάγγ. Βενιζέλος αντικαταστάθηκε από Υπουργό Δικαιοσύνης ενόψει εκλογών.

Μετά τις εκλογές του 1996 και την ανάληψη του Υπουργείου Δικαιοσύνης από τον Ευάγγ. Γιαννόπουλο, το Σχ. Σώφρον. Κ. διαβιβάστηκε εκ νέου (26 Νοεμβρίου 1996) σε «αρμόδιους φορείς» προς διατύπωση παρατηρήσεων. Μετά από αυτό το στάδιο ζητήθηκε από τον (πρώην) πρόεδρο (Στ. Αλεξιάδη) της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής του 1996 (τις οποίες είχε λήξει η θητεία) να αποστείλει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης κείμενο «Εισηγητικής Έκθεσης στο Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα», προκειμένου το εν λόγω σχέδιο να προωθεί προς κύρωση στη Βουλή το κείμενο αυτό στάλθηκε και με βάση αυτό ετοιμάστηκε προς υπογραφή από τους συναρμόδιους Υπουργούς «Εισηγητική Έκθεση στο Σχέδιο του Σωφρονιστικού Κώδικα (Αθήνα 1998)».

Ωστόσο, τον Αύγουστο του 1998 ζήτησε, η Διευθύντρια του Υπουργείου Δικαιοσύνης κ. Ξένου, από την πρώην Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του 1996 να υπογράψουν το Σχ, Σώφρον. Κ. με κάποιες όμως τροποποιήσεις, αν και η Επιτροπή δεν συμφωνούσε με τις τροποποιήσεις αυτές, υπέγραψε με την ελπίδα πως μετά από οχτώ χρόνια θα γινόταν νόμος το Σχέδιο όποτε και οι περικοπές θα μπορούσαν να προωθηθούν από μεταγενέστερη Κυβέρνηση, όμως σύντομα οι ελπίδες αυτές διαψεύστηκαν.

Το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα δεν προωθήθηκε και η Επιτροπή του 1996 διαλύθηκε και με νέα απόφαση συγκροτήθηκε καινούργια νομοπαρασκευαστική επιτροπή για νέα και τελική πλέον επεξεργασία του Σχεδίου Νόμου Σωφρονιστικός Κώδικας. Την Επιτροπή αποτελούσα πρόσωπα που δεν είχαν προηγουμένως ασχοληθεί με την επεξεργασία του Σχεδίου, γεγονός που ενόχλησε τα μέλη της πρώην Επιτροπής του 1996 και για το λόγο αυτό προέβη σε διαμαρτυρία στο Υπουργείο Δικαιοσύνης η οποία και έγινε αμέσως δεκτή για να μην δημιουργηθούν εντάσεις. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης πρότεινε στην πρώην Επιτροπή να συμμετάσχει στη νέα νομοπαρασκευαστική Επιτροπή. Απάντησαν θετικά εκτός από ένα άτομο τον Στ. Αλεξιάδη ο οποίος δεν δέχτηκε να συμμετάσχει διότι διαφωνούσε με κάποιες από τις θέσεις της τωρινής Επιτροπής.

Το Δεκέμβριο του 1999 κυρώθηκε ο Σωφρονιστικός Κώδικας που ήταν και η τελευταία τροποποίηση που δέχτηκε. Ψηφίστηκε ομόφωνα από όλα τα κόμματα εκτός του Κ.Κ.Ε. που δήλωσε λευκή ψήφο.

4.3.3 Ο ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

Σε ένα κράτος, το οποίο θέλει να ασκεί τη Σωφρονιστική πολιτική του με βάση ορισμένες σταθερές αρχές, να ελέγχει διαρκώς την εφαρμογή της πολιτικής του και να την προσαρμόζει προς τις εκάστοτε μεταβαλλόμενες συνθήκες και αντιλήψεις, εμφανίζεται αναπόφευκτη η ίδρυση και λειτουργία ενός κεντρικού συντονιστικού οργάνου, στο οποίο να είναι ανατεθειμένο αυτό το έργο. Στη χώρα μας έχουν γίνει κατ' επανάληψη τέτοιες προσπάθειες, οι οποίες όμως δεν φαίνεται να απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, τουλάχιστον στο παρελθόν. Παρόλα αυτά μετά από χρόνια αποτυχημένων προσπαθειών, έγινε η δημιουργία του «Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών» το οποίο έχει τις εξής αρμοδιότητες:

α. Εισηγείται στον Υπουργό Δικαιοσύνης τη συνολική σωφρονιστική πολιτική, καθώς και τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης.

β. Καταρτίζει και υποβάλλει στον Υπουργό Δικαιοσύνης προτάσεις κανονισμών λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης, ύστερα από τη γνώμη του οικείου Συμβουλίου της Φυλακής.

γ. Επισκέπτεται τις φυλακές και συντάσσει εκθέσεις τις οποίες υποβάλλει στον Υπουργό Δικαιοσύνης.

δ. Οργανώνει την επιμόρφωση του προσωπικού των καταστημάτων κράτησης.

ε. Παρακολουθεί την εκτέλεση προγραμμάτων απασχόλησης, επιμόρφωσης και κατάρτισης κρατουμένων και προβαίνει σε προτάσεις και υποδείξεις σε κάθε αρμόδιο όργανο των καταστημάτων κράτησης.

Τέλος η θητεία των μελών του Κ.Ε.Σ.Φ. είναι τριετής και συνεδριάζει ύστερα από πρόκληση του προέδρου τουλάχιστον μια φορά το μήνα. (Σ.Αλεξιάδης, 2001,σελ.36-55).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Το κεφαλαίο αυτό περιλαμβάνει τις συνθήκες κράτησης των σωφρονιστικών καταστημάτων, τις διάφορες μορφές βίας εντός των φυλακών καθώς και τις ποικίλες συνέπειες που μπορεί να προκαλέσει ο εγκλεισμός.

5.1 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

5.1.1. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Κατά το Σωφρονιστικό Κώδικα, ο κρατούμενος πέραν του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας δεν εμποδίζεται στην άσκηση κανενός άλλου ατομικού δικαιώματος. Σε περίπτωση καταπάτησης κάποιου έχει το δικαίωμα της προσφυγής εγγράφως στην προϊσταμένη σωφρονιστική αρχή. Αναλύοντας πιο διεξοδικά τα δικαιώματα των κρατουμένων σύμφωνα με το Σωφρονιστικό Κώδικα του 1998 άρθρο 5 κατοχυρώνονται το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας, το δικαίωμα του εκλέγειν-εκτός αν έχει αφαιρεθεί νομικά (Σωφρονιστικός Κώδικας, 2001 άρθρο 5) και το δικαίωμα της αντιπροσώπευσης του κρατούμενου.

Κατά τον Πανούση οι κρατούμενοι θα πρέπει να υπακούουν στις εντολές της σωφρονιστικής διοίκησης, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι στερούνται τα δικαιώματά τους που είναι:

- Το δικαίωμα του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας,
- Το δικαίωμα σωματικής ακεραιότητας και υγείας,
- Το δικαίωμα στην ελευθερία της συνείδησης,
- Το δικαίωμα αναφοράς στις αρχές,
- Το δικαίωμα παιδείας,
- Το δικαίωμα οικογενειακής προστασίας,
- Το δικαίωμα εργασίας,
- Το δικαίωμα ιδιοκτησίας,
- Το δικαίωμα κοινωνικής ασφάλειας,
- Το εκλογικό δικαίωμα,

- Το δικαίωμα έννομης προστασίας,
 - Το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας,
 - Το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης
- (Πανούσης,1990,σελ.138).

5.1.2 ΟΡΟΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Εδώ θα αναφέρουμε τις διατάξεις του Σ.Κ. που αναφέρουν την υγειονομική και ιατρική περίθαλψη των κρατούμενων, στα μέτρα ασφάλειας, στην διατροφή και στην ενδυμασία τους.

∅ Με την είσοδό τους στο Σωφρονιστικό Κατάστημα κάθε κρατούμενος εισάγεται σε εξετάσεις, λαμβάνει ατομικό δελτίο υγείας και εφεξής εξετάζεται ανά εξάμηνο, στο οποίο καταγράφονται οι ιατρικές εξετάσεις, η διάγνωση και η θεραπευτική αγωγή.(Άρθρο 27 παρ. 2 Σ.Κ.)

∅ Η ιατρική περίθαλψη εκτελείται από το ιατρικό προσωπικό του Σωφρονιστικού καταστήματος, ωστόσο, ο κρατούμενος έχει δικαίωμα να ζητήσει ιατρό δικής του επιλογής ή ακόμα και να παραπεμφθεί όταν επείγει η κατάσταση του σε εξωτερικά θεραπευτικά καταστήματα ή νοσηλευτικά ιδρύματα (Άρθρο 19 παρ. 4, Σ.Κ.).

∅ Υπεύθυνοι για τη διατήρηση της τάξης και της ασφάλειας του Σωφρονιστικού Καταστήματος είναι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Σε περίπτωση ανυπακοής των κρατούμενων σε διαταγή ή παραβίαση κάποιων από τα πειθαρχικά παραπτώματα του άρθρου 68 Σ.Κ., ο εισαγγελέας ή ο αναπληρωτής καλούν την αστυνομική δύναμη να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την επιβολή της τάξης στο κατάστημα (Άρθρο 65 παρ.1, Σ.Κ.).

Για την καταστολή της αντίδρασης επιβάλλονται πειθαρχικές ποινές, «Η πειθαρχική ποινή δεν επιβάλλεται χωρίς διάταξη νόμου, που να ισχύει πριν από την τέλεση του παραπτώματος και να ορίζει τα στοιχεία του καθώς και τη διαδικασία επιβολής της ποινής».(Άρθρο 66 παρ. 1,Σ.Κ).

Αυτές ορίζονται ως εξής: α) Περιορισμός σε κελί κράτησης από 1-10 ημέρες, β) μεταγωγή σε άλλο κατάστημα κράτησης, γ) βαθμοί ποινής από 1-30 ημέρες, δ) στέρηση της δυνατότητας συμμετοχής σε εργασία ή σε προγράμματα

επαγγελματικής κατάρτισης. Ειδικότερα, ανάλογα με την κατηγορία που εμπίπτει το παράπτωμα ο Σ.Κ. έχει καθοριστεί αντίστοιχες ποινές (άρθρο 69,Σ.Κ.).

Το Πειθαρχικό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από τον αρμόδιο δικαστικό λειτουργό ως πρόεδρο δηλαδή τον εισαγγελέα, το διευθυντή του Καταστήματος και τον αρχαιότερο κοινωνικό λειτουργό έχει ως έργο την απονομή αμοιβών και την επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων (Άρθρο 70 παρ.1, Σ.Κ.).

∅ Το εβδομαδιαίο πρόγραμμα διατροφής των κρατουμένων αποφασίζεται από τον ιατρό του καταστήματος, σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Φυλακής και ελέγχεται καθημερινά από τον Διευθυντή. Εξαιρέσεις γίνονται για ιατρικούς, θρησκευτικούς και λόγους πεπιοθήσεως. Οι κρατούμενοι μετά από άδεια του διευθυντή και με τη συναίνεση του ιατρού έχουν τη δυνατότητα να παρασκευάσουν μόνοι τους το γεύμα τους. Θα ήταν σημαντική παράλειψη να μην αναφερθεί το δικαίωμα των κρατουμένων στην απεργία πείνας με την ιατρική επίβλεψη του ιατρού σε ειδικό χώρο του καταστήματος (Άρθρο 31/32, Σ.Κ.).

∅ Η ενδυμασία των κρατουμένων παραμένει ίδια με αυτή έξω από τη φυλακή, χωρίς κανένα χαρακτηριστικό γνώρισμα, που να προδίδει την ιδιότητά τους. Η φυλακή έχει την φροντίδα παροχής ενδυμάτων/ υποδημάτων/ κλινοσκεπασμάτων στους κρατουμένους, που δεν έχουν αυτή την ευχέρεια χωρίς να έχουν ταπεινωτικό χαρακτήρα, όσο για τους κρατούμενους-εργαζόμενους η φυλακή τους προμηθεύει τον κατάλληλο ρουχισμό, τον οποίο φορούν μόνο στην εργασία τους (Άρθρο 33 Σ.Κ.).

5.1.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Βασικός σκοπός της επικοινωνίας του κρατούμενου με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον είναι η ψυχική και συναισθηματική του γαλήνη και ισορροπία, με τελικό στόχο την επανένταξή του στο κοινωνικό περιβάλλον.

Τα μέσα επικοινωνίας που προσφέρονται στον κρατούμενο είναι: επισκέψεις, τηλεφωνική επικοινωνία, τηλεγραφήματα-επιστολές, άδειες εξόδου, ημιελεύθερη διαβίωση (Άρθρο 51 παρ. 1-2, Σ.Κ.).

Στις επισκέψεις των κρατουμένων επιτρέπονται οι αποδεδειγμένοι συγγενείς α', β' και γ', βαθμού καθώς επίσης φιλικά πρόσωπα κατ' εξαίρεση και μετά από

αίτηση και έγκριση από το Συμβούλιο Φυλακής. Βασικό κριτήριο για την αποδοχή της αίτησης αποτελεί η διαγωγή του κρατούμενου. Οι κατάδικοι δικαιούνται ένα επισκεπτήριο την εβδομάδα ανάλογα με την πτέρυγα στην οποία διαμένουν, για τη φυλακή του Αγίου Στεφάνου και διάρκειας μέχρι 45'. Οι υπόδικοι δικαιούνται επισκεπτήρια όλες τις ημέρες που πραγματοποιούνται επισκεπτήρια ανεξαρτήτως πτέρυγας (Άρθρο 52, Σ.Κ.)

Οι τηλεφωνικές επικοινωνίες είναι επιτρεπτές από καρτοτηλέφωνα, τα οποία βρίσκονται σε κάθε πτέρυγα με δική τους δαπάνη εκτός των περιστάσεων, που ο κρατούμενος δεν έχει την οικονομική άνεση, οπότε τα έξοδα παρέχονται από την Υπηρεσία. Απαγορεύεται η κατοχή και η χρήση κινητών τηλεφώνων (Άρθρο 53, Σ.Κ.).

Ο κρατούμενος μπορεί ακόμα να επικοινωνεί μέσω τηλεγραφημάτων ή επιστολών με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Σε κάθε πτέρυγα είναι τοποθετημένο γραμματοκιβώτιο το οποίο χρησιμοποιείται από τους φυλακισμένους. Η παραλαβή και η αποστολή των γραμμάτων γίνεται σε καθημερινή βάση, από τον υπεύθυνο φύλακα κάθε πτέρυγας. Οι επιστολές αποστέλλονται με δικές τους δαπάνες, ενώ σε περίπτωση που αυτός αδυνατεί, τα έξοδα καλύπτονται από τη Διεύθυνση. Το περιεχόμενό τους δεν ελέγχεται παρά μόνο σε κατάσταση κινδύνου. Παρόλα αυτά στον Άγιο Στέφανο τα γράμματα ανοίγονται μπροστά στον κρατούμενο και ελέγχεται το περιεχόμενο του φακέλου χωρίς ωστόσο να ελέγχεται το περιεχόμενο του γράμματος.

Θα παρουσιάσουμε του όρους χορήγησης τριών διαφορετικών αδειών: **α)** άδεια εξόδου, **β)** έκτακτη άδεια και **γ)** εκπαιδευτική άδεια.

Για να εγκριθεί η άδεια του κρατούμενου πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: **α)** Αν είναι κατάδικος να έχει εκτίσει το 1/5 της ποινής του χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας και η κράτησή του να είναι πάνω από τρεις μήνες. **β)** Σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης ο κρατούμενος θα πρέπει να έχει εκτίσει οχτώ έτη. **γ)** να μην εκκρεμεί ποινική δίωξη για απόδραση ή άλλη αξιόποινη πράξη, η οποία επιβαρύνει τον κρατούμενο με τρίμηνη φυλάκιση. **δ)** Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην προσωπικότητα και τη συμπεριφορά της κράτησής του και κατά τη διάρκεια των προηγούμενων αδειών. **ε)** Σημαντικό ρόλο παίζει η οικογενειακή του κατάσταση, η κοινωνική θέση της οικογένειάς του και οι υποχρεώσεις του απέναντι σ' αυτή. **στ)** Τέλος, επισημαίνεται

η σπουδαιότητα και η ωφέλεια της άδειας στην τελική και πλήρη επανένταξή του στην κοινωνία (Άρθρο 55, Σ.Κ.).

5.1.4. ΕΙΔΗ ΑΔΕΙΩΝ.

A) Άδεια Εξόδου

Όλοι οι κρατούμενοι που πληρούν τις παραπάνω προϋποθέσεις δικαιούνται 45 ημέρες κάθε έτος άδεια, η οποία συνυπολογίζεται στο χρόνο ποινής. Στον κρατούμενο μπορεί να χορηγηθεί από (1) έως (8) ημέρες άδεια κάθε φορά εκτός των περιστάσεων, που ο τόπος διαμονής του κρατούμενου είναι 300 χλμ ή κατοικεί σε νησί οπότε του δίνεται μία (1) ημέρα πριν και μία (1) μετά, για τα οδοιπορικά. Για τη χορήγηση της επόμενης άδειας θα πρέπει να έχουν μεσολάβησει τουλάχιστον δύο (2) μήνες.

Πριν τη χορήγηση κάθε άδειας ελέγχεται αν ο κρατούμενος διαθέτει τη δυνατότητα να καλύψει τα έξοδα μεταφοράς του, αν όχι έχει τη δυνατότητα να ταξιδέψει δωρεάν με δημόσια μεταφορικά μέσα, επίσης ελέγχεται ο χώρος διαμονής του. Ο φυλακισμένος μετά την έξοδό του υποχρεούται να παρουσιαστεί στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής, που φιλοξενείται (Άρθρο 56, Σ.Κ.).

B) Έκτακτη Άδεια

Οι κρατούμενοι δικαιούνται της χορήγησης έκτακτης άδειας όταν συντρέχουν λόγοι επιτακτικής ανάγκης όπως ο θάνατος ή η γέννηση συγγενούς α΄ βαθμού. Στην περίπτωση αυτή ο κρατούμενος συνοδεύεται από φύλακα. Η εν λόγω άδεια χορηγείται από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου κράτησης, είτε από τον ίδιο τον Διευθυντή του καταστήματος, ο οποίος ενημερώνει τον εισαγγελέα (Άρθρο 55, Σ.Κ. Κ΄ 58).

Γ) Εκπαιδευτική Άδεια

Για τη χορήγηση εκπαιδευτικής άδειας θα πρέπει να έχουν οριστεί οι ώρες και οι ημέρες απουσίας του κρατούμενου καθώς και το Εκπαιδευτικό Ίδρυμα στο οποίο θα φοιτήσει. Η επιτροπή όμως εξετάζει εκτός των άλλων και τα παρακάτω:

▼ Την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά των κρατουμένων κατά τη διάρκεια των αδειών που τυχόν έχει πάρει.

- ✓ Την επαγγελματική, οικογενειακή, ατομική και κοινωνική τους κατάσταση.
- ✓ Τυχόν οικογενειακές υποχρεώσεις.
- ✓ Τα οφέλη που μπορεί να προσκομίσει από τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών που θα συμβάλλουν στην αλλαγή της συμπεριφοράς και της προσωπικότητας του κρατούμενου (Μ. Ζαφειροπούλου, 1997, σελ.14).

Η ακύρωση της άδειας αποφασίζεται από τον Διευθυντή και τον Κοινωνικό Λειτουργό όταν η φοίτηση του κρατούμενου ολοκληρωθεί, όταν ο κρατούμενος δεν αξιοποιεί σωστά την άδειά του όταν κατά τη διάρκεια της άδειάς τους έχει υποπέσει σε κάποια αξιόποινη πράξη και τέλος, όταν ο κρατούμενος έχει κακή διαγωγή εντός της φυλακής (Άρθρο 56, Σ.Κ. 1998/ Άρθρο 58, Σ.Κ. 2001).

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΔΕΙΩΝ

Για τη χορήγηση των αδειών υπεύθυνο είναι το Συμβούλιο Φυλακής αποτελούμενο από τον Εισαγγελικό Λειτουργό, το Διευθυντή, τον Ειδικό Επιστήμονα και τον αρχαιότερο Κοινωνικό Λειτουργό. Σύμφωνα με το Σ.Κ. 1998 άρθρο 55 και με του 2001 άρθρο 70 παρ. 1.

Στον Άγιο Στέφανο η επιτροπή αποτελείται από τον Εισαγγελικό Λειτουργό, το Διευθυντή του Καταστήματος και τον αρχαιότερο Κοινωνικό Λειτουργό.

5.1.5 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ

α) Για τους μη εργαζόμενους κρατούμενους.

Η φυλακή και το προαύλιο ανοίγει καθημερινά στις 7:30 το πρωί. Μέχρι τις 12:00 οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα εκτός από την έξοδο τους στο προαύλιο να κάνουν επισκέψεις σε άλλους θαλάμους εντός της πτέρυγας τους. Στο χρονικό αυτό διάστημα πραγματοποιούνται οι επισκέψεις των συγγενών και οι επαφές με το προσωπικό της φυλακής. Στις 12:00 κλείνει το προαύλιο και κάθε πτέρυγα με σειρά προτεραιότητας κατευθύνεται από την εσωτερική σκάλα στα μαγειρεία. Από τις 12:45 μέχρι τις 15:00 το χειμώνα και 16:00 το καλοκαίρι η φυλακή κλείνει εντελώς και κάθε κρατούμενος έχει τη δυνατότητα να συναναστρέφεται με τους συγκατοούμενους του στον ίδιο θάλαμο ή στο ίδιο κελί. Στις 15:00 το χειμώνα και στις 16:00 το καλοκαίρι η φυλακή και το προαύλιο ανοίγει πάλι. Με τη διαδικασία

που ήδη περιγράφηκε στις 18:00 οι κρατούμενοι κατευθύνονται για το βραδινό τους γεύμα. Με τη δύση του ηλίου το προαύλιο κλείνει και όλη η φυλακή στις 21:30. Η μόνη περίπτωση που μπορεί να ανοίξει πριν τις 7:30 το πρωί είναι για λόγους υγείας. Μέχρι να κοιμηθούν μπορούν να παρακολουθήσουν τηλεόραση να ακούσουν ραδιόφωνο ή να παίξουν κάποιο παιχνίδι, τα παραπάνω ανήκουν στους κρατούμενους, ή ακόμα και να ανταλλάξουν επισκέψεις μεταξύ τους.

β) Για τους εργαζόμενους κρατούμενους

Όλοι οι κρατούμενοι, που εργάζονται ξυπνούν στις 07:30 με εξαίρεση όσους δουλεύουν στο φούρνο, που ξυπνούν στις 05:00 π.μ. και τελειώνουν στις 11:00. Επιπρόσθετα, αυτοί που εργάζονται στα μαγειρεία ξυπνούν στις έξι. Συνήθως οι κρατούμενοι που εργάζονται σ' αυτές τις θέσεις βρίσκονται στον ίδιο θάλαμο. Το κυλικείο και τα μαγειρεία λειτουργούν σε δυο βάρδιες, πρωινή και απογευματινή, για την ξεκούραση των κρατουμένων.(Πτυχιακή εργασία, «Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης της Φυλακής Αγίου-Στεφάνου», Πάτρα,2000,σελ.25-32).

5.1.6 Η ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Σύμφωνα με τον Γιάννη Πανούση, (Πανούσης, 1989, σελ.108) «η αγωγή των κρατουμένων, μετά την απαγγελία ποινής στερητικής της ελευθερίας, μπορεί να νοηθεί με τους παρακάτω τρόπους με τους οποίους επιδιώκεται η βελτίωσή τους»:

- ü Ως ηθική αγωγή
- ü Ως σωματική αγωγή
- ü Ως επαγγελματική εκπαίδευση
- ü Ως διανοητική ανάπτυξη
- ü Ως ψυχαγωγία

Σύμφωνα με τον Γιάννη Πανούση, ρυθμίσεις σε θέματα σχετικά με την «αγωγή» των κρατουμένων συναντάμε σε διεθνή κείμενα οργανισμών όπως είναι «οι Ελάχιστοι Κανόνες του Ο.Η.Ε. και οι «Ελάχιστοι Κανόνες του Συμβουλίου της Ευρώπης» (όπου προβλέπονται ρυθμίσεις σχετικές με την λειτουργία βιβλιοθηκών μέσα στις φυλακές κα θέματα εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας των κρατουμένων). Ο νομοθέτης του Κωδ.Με.Κ. του 1989, επέλεξε την επιδίωξη της εκούσιας συμμετοχής των κρατουμένων στις διαδικασίες αγωγής, η οποία διακρίνεται πλέον σε

κοινωνική, φυσική, πνευματική και θρησκευτική αγωγή, σε εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Ο Στέργιος Αλεξιάδης, προσδιορίζοντας εννοιολογικά την αγωγή αναφέρει σχετικά ότι νοείται «ως μια ευρύτατη παιδευτική διαδικασία η οποία αποβλέπει στην άσκηση ευεργετικής επίδρασης στον αποδέκτη της μέσω της μεταβίβασης σε αυτόν πολιτιστικών στοιχείων και αξιών επιστήμης, τέχνης, θρησκείας, θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων κ.α. Με αυτήν την έννοια η αγωγή περιλαμβάνει ρεαλιστικούς στόχους, όπως την εκπαίδευση (και επαγγελματική), την εργασία και την κοινωνική, πνευματική και φυσική αγωγή, και όχι ηθικοπλαστικούς». Απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της αγωγής είναι η ελεύθερη συμμετοχή και η συνεργασία του κρατουμένου, σύμφωνα με την συνταγματική επιταγή της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του.

Στο 6^ο Κεφάλαιο του ΚωδΜεΚ/1989, άρθρο 39, αναφέρεται ότι «η αγωγή των κρατουμένων αποβλέπει στην ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό περιβάλλον. Αυτό επιδιώκεται με την ανάπτυξη των ψυχικών, σωματικών και πνευματικών ιδιοτήτων τους, την διατήρηση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας, την κατάλληλη εκπαίδευση και τη μείωση των αρνητικών επιδράσεων της στέρησης της ελευθερίας, για να καταστούν υπεύθυνα και αυτοδύναμα άτομα». Η αγωγή των κρατουμένων πρέπει να γίνεται από εξειδικευμένο προσωπικό, με σύγχρονες και κατάλληλες επιστημονικές μεθόδους και προγράμματα, σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο. Στην προσπάθεια αυτή συνεργάζεται όλο το προσωπικό.

5.1.6.α Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Είναι γεγονός ότι η έκταση της ποινής πρέπει να αποβλέπει στην βελτίωση της προσωπικότητας των καταδίκων και στην κοινωνική τους επανένταξη και ότι η Πολιτεία στην εξουσία της οποίας περιέχεται ο κατάδικος είναι υπεύθυνη, πέρα από την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής της, στην επίτευξη των πιο πάνω στόχων.

Η ίδια θεωρητική νοοτροπία υιοθετήθηκε και από τα ελληνικά σωφρονιστικά νομοθετήματα. Ειδικότερα, το άρθρο 41 του ΚωδΜεΚ/1989, ρυθμίζει τα θέματα που αφορούν στην κοινωνική αγωγή του κρατουμένου, η οποία:

- Περιλαμβάνει κυρίως την τόνωση της ατομικής και κοινωνικής ευθύνης των κρατουμένων, την καλλιέργεια θετικών διαπροσωπικών σχέσεων, την ενθάρρυνση για έκφραση και την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες.
- Η κοινωνική αγωγή ως αρωγή, εφόσον το επιθυμεί ο κρατούμενος, μπορεί να συνεχιστεί και να επεκταθεί προσαρμοζόμενη κατάλληλα και μετά την αποφυλάκισή του.

Όπως υποστηρίζει ο Στέργιος Αλεξιάδης, σε ένα εκσυγχρονισμένο σωφρονιστικό σύστημα η φυλακή θα πρέπει να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά και μόνο ως τόπος έκτισης της ποινής που επιβλήθηκε, αν και όταν αυτή η έκτιση δεν μπορεί να αποφευχθεί. Βεβαίως, θα πρέπει ταυτόχρονα να προβλέπεται στον κρατούμενο αγωγή, αν του λείπει, εργασία για την απασχόληση και συντήρηση του ιδίου και της οικογένειάς του, ψυχαγωγικά και άλλα προγράμματα, αλλά για κάθε περίπτωση πρέπει να καταβάλλεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε όλα τα προηγούμενα να μη φέρουν χαρακτήρα στοιχείων ή συνεπειών της ποινής, αλλά μόνο προσφορές της Πολιτείας στο πλαίσιο της γενικότερης κοινωνικής πολιτικής της, όπως θα συνέβαινε για κάθε πολίτη, η αποδοχή των οποίων εξαρτάται αποκλειστικά από τον ίδιο τον κρατούμενο.

5.1.6.β Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Είναι σήμερα γνωστό ότι η σωματική και η ψυχική υγεία είναι συνταγματικά κατοχυρωμένα. Ο Γιάννης Πανούσης αναφέρει ότι η σωματική αγωγή των κρατουμένων μέσα στη φυλακή είναι αναγκαία καθώς η απραξία οδηγεί στην αύξηση του βάρους του κρατουμένου κατά 10-15 κιλά μέσα στα πρώτα δύο χρόνια του εγκλεισμού του.

Για πολλούς η άθληση διασκεδάζει τον κρατούμενο και αμβλύνει το ζήλο του για εργασία και εκπαίδευση. Όλοι όμως συμφωνούν για την παιδαγωγική αξία των ομαδικών αθλημάτων, καθώς αυτά συνδυάζουν την αλληλοβοήθεια με το σεβασμό των κανόνων. Έχει μάλιστα διαπιστωθεί ότι κατά τη διάρκειά τους οι βιαιότητες είναι λιγότερες από αυτές που γίνονται σε αθλήματα εκτός φυλακών.

Ο Γιάννης Πανούσης επισημαίνει: «Ας μην ξεχνάμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων είναι νέοι και έχουν ανάγκη φυσικής αγωγής, χωρίς αυτό να σημαίνει υποχρεωτικά τάση ή προετοιμασία για απόδραση». Για το σκοπό αυτό ο ίδιος αναφέρει ότι είναι αναγκαία η ύπαρξη εξειδικευμένου προσωπικού, συνεργασίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού και Ομοσπονδιών αθλημάτων και της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής στα πλαίσια των καταστημάτων κράτησης. Διάφοροι αγώνες με τοπικές ομάδες θα μπορούσαν να δώσουν την ευκαιρία στους μεν κρατούμενους να εκτονωθούν, στους δε πολίτες να γνωρίσουν τον «κόσμο πίσω από τα κάγκελα».

5.1.6.γ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Οι ευκαιρίες για ανάγνωση βιβλίων από τους κρατούμενους είναι λίγες. Σύμφωνα με τον Γιάννη Πανούση, η οργανωμένη βιβλιοθήκη δεν αποτελεί μια λεπτομέρεια ή πολυτέλεια, αλλά ίσως μια από τις βασικότερες ανάγκες των κρατουμένων, οι οποίοι άλλωστε δεν έχουν κατώτερη νοημοσύνη από τους «έξω» αλλά απλώς λιγότερη μόρφωση. Γι' αυτό και η δημιουργία βιβλιοθηκών αποτελεί ένα από τα μόνιμα αιτήματα των κρατουμένων.

Η ανάγνωση εφημερίδων, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο συνιστούν απαραίτητα μέσα για την πνευματική αγωγή των κρατουμένων.

Ακόμα και αν το βιβλίο θα μπορούσε, σύμφωνα με κάποιες απόψεις, να γίνει «εργαλείο εξέγερσης» και «ανάγνωσης επικίνδυνος», η επικοινωνιακή-λειτουργική λειτουργία του και τα οράματα ελευθερίας που προσφέρει, η φυγή από την καταπίεση και η ψυχική ανάταση, οι γνώσεις και οι εμπειρίες δεν αφήνουν περιθώρια για την άρνηση αυτού του δικαιώματος. Η εισαγωγή περισσότερου πολιτισμού μέσα στις φυλακές μπορεί να αλλάξει την εικόνα των καταστημάτων κράτησης.

5.1.6.δ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Σχετικά με την θρησκευτική αγωγή διαπιστώνουμε ότι:

Το θρησκευτικό συναίσθημα είναι προσωπική ευθύνη και όχι θέμα κανονισμού. Η ηθική αγωγή συνδυάζεται πάντα με τη θρησκευτική. Η υποχρεωτική

παρακολούθηση λειτουργίας είναι αντισυνταγματική και ευελπιστούμε ότι στο μέλλον οι ιερείς θα ενδιαφέρονται για όλες τις συνθήκες μέσα στη φυλακή και όχι μόνο για τη σωτηρία της ψυχής του κρατούμενου.

Τα σχετικά με τη θρησκευτική αγωγή των κρατουμένων θέματα ρυθμίζονται με το άρθρο 44 του ΚωδΜεΚ του 1989, σύμφωνα με το οποίο η θρησκευτική αγωγή είναι προαιρετική. Κάθε κρατούμενος κατά την εισαγωγή του στο σωφρονιστικό κατάστημα μπορεί εκούσια να δηλώσει το θρήσκευμα ή το δόγμα στο οποίο ανήκει. Όλοι οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα και να επικοινωνούν με αναγνωρισμένο εκπρόσωπο του θρησκειώματος ή του δόγματός τους, με φροντίδα του ιερέα ή του Διευθυντή του καταστήματος. Μπορούν να παρακολουθούν τη Θεία Λειτουργία ή άλλες ακολουθίες στο ναό του καταστήματος, να δέχονται επίσκεψη από τον ιερέα ή από τον εθελοντή ιερέα για ενίσχυση και παρηγοριά. Μάλιστα στις ιδιαίτερες συνομιλίες του ιερέα με τον κρατούμενο, σύμφωνα με τον Κώδικα, δεν παρευρίσκεται φυλακτικό ή άλλο προσωπικό κράτησης.

5.1.6.ε Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Η ψυχαγωγία μπορεί να πετύχει με λίγη καλή θέληση αλλά και με αρκετά μέσα. Δεν αρκεί να οργανώσουν οι κρατούμενοι ομάδες πρωτοβουλίας, αλλά πρέπει να υπάρξει και σύνδεσή τους και με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Για να συμβούν όμως αυτά πρέπει, οι μεν κρατούμενοι να έχουν μεγαλύτερη «ελευθερία κίνησης», οι δε εισερχόμενοι στα καταστήματα καλλιτέχνες να μην χρησιμοποιούν την δράση τους για διαφημιστικούς σκοπούς. Απαραίτητη επίσης είναι, για την επιτυχία των προγραμμάτων, η συνεργασία του Υπουργείου Δικαιοσύνης με το Υπουργείο Πολιτισμού.

Αρκετοί είναι αυτοί που θεωρούν ότι η προβολή κινηματογραφικών ταινιών, οι μουσικές εκδηλώσεις κ. α, αντιβαίνουν προς την φύση της «στερητικής της ελευθερίας ποινής», δηλ. την δεινοπάθεια και μετατρέπουν την φυλακή σε «κέντρο διασκέδασης». Άλλοι θεωρούν ότι η ψυχαγωγία είναι ο μόνος τρόπος για «κοινωνική επαφή» και για να πάψει ο κρατούμενος «να ζει με τις αναμνήσεις του».

Σύμφωνα με ρυθμίσεις, η ψυχαγωγία πραγματοποιείται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο και αποσκοπεί μεταξύ άλλων στην αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των κρατουμένων, με τρόπο δημιουργικό και με παράλληλη ανάπτυξη της

συνεργασίας και της άμιλλας. Μπορεί να περιλαμβάνει ομαδικές ή ατομικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, οργάνωση θιάσου ή χορωδίας, εκθέσεις ζωγραφικής ή χειροτεχνημάτων, κινηματογραφικές προβολές.

Ειδική Επιτροπή (αποτελούμενη από 3 εκπροσώπους των κρατουμένων και 2 μέλη του προσωπικού-το ένα ανήκει στην Κοινωνική Υπηρεσία) αναλαμβάνει το σχεδιασμό και την οργάνωση των πολιτιστικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών εκδηλώσεων και την έκδοση ενημερωτικών ή λογοτεχνικών εντύπων.

5.1.6.στ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Στόχος του σωφρονιστικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι η επανόρθωση των αποτυχιών της κοινωνικής εκπαίδευσης του ατόμου, μέσα από την αποδοχή της ιδιαιτερότητάς του και όχι μέσα από τον στιγματισμό και την περιθωριοποίησή του.

Οι απόηχοι της διαβίωσης στην φυλακή δεν αφορούν μόνο τους κρατουμένους αλλά όλο το κοινωνικό σύνολο αφού όσοι βγαίνουν από τα σωφρονιστικά καταστήματα επηρεάζουν με την συμπεριφορά τους μια αρκετά σημαντική κοινωνική ομάδα (οικογένεια, γειτονιά, φιλικό περιβάλλον).

Ειδικά για την εκπαίδευση των κρατουμένων προέβλεπε η Απόφαση (76) 2 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για «τη μεταχείριση των κρατουμένων με μακροχρόνιες ποινές». Αλλά, ιδιαίτερα σημαντική για την εκπαίδευση στη φυλακή είναι η Σύσταση Νο R (89) 12 της Επιτροπής Υπουργών της Ευρώπης «Η εκπαίδευση στη φυλακή», η οποία θεωρεί ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι θεμελιώδες και ότι η εκπαίδευση παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του ατόμου και της κοινότητας, ενώ ταυτόχρονα η εκπαίδευση στη φυλακή βοηθά στον εξανθρωπισμό των φυλακών και στην βελτίωση των συνθηκών κράτησης, μέχρι του σημείου ώστε να δικαιολογούνται και διακρίσεις ανάμεσα σε καταδίκους και σε υποδίκους. (Αλεξιάδης, 1995, σελ.151)

- **Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ UNESCO**

Τα **Ηνωμένα Έθνη** είναι ο κατεξοχήν διεθνής οργανισμός που ασχολείται με το συνολικό ζήτημα της εκπαίδευσης των φυλακισμένων. Η δράση των Ηνωμένων Εθνών εστιάζεται στο θεμελιώδες ανθρωπινό δικαίωμα των κρατουμένων στην εκπαίδευση που αποσκοπεί στην πνευματική, σωματική, κοινωνική και ψυχική εξέλιξή τους. Πλαίσιο της είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Διεθνής Συνθήκη Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων, όπου οι υπογράφωντες αναγνωρίζουν τα δικαιώματα όλων στην εκπαίδευση.

Η **UNESCO** ενέκρινε, κατά την Τέταρτη Γενική Συνέλευση της (1985), μια διακήρυξη του δικαιώματος όλων στη μάθηση που αποτελείται από: α) το δικαίωμα να γράφεις και να διαβάζεις, β) το δικαίωμα να κάνεις ερωτήσεις και αναλύσεις, γ) το δικαίωμα να φαντάζεσαι, δ) το δικαίωμα να ενημερώνεσαι για τον κόσμο σου και να γράφεις ιστορία, ε) το δικαίωμα να έχεις πρόσβαση σε εκπαιδευτικούς πόρους, στ) το δικαίωμα να καλλιεργείς ατομικές και συλλογικές δεξιότητες.

Όπως και τα ανθρώπινα δικαιώματα που διατυπώθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη, τα δικαιώματα της UNESCO θεωρούνται θεμελιώδη και αποσκοπούν στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ανθρώπου (κ κρατουμένου).

Η 5^η Διεθνής Συνδιάσκεψη για την εκπαίδευση των ενηλίκων, που διοργανώθηκε από το Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο της UNESCO στη Γερμανία το 1997, ενέκρινε την Διακήρυξη του Αμβούργου για την εκπαίδευση των ενηλίκων και την «Ημερήσια Διάταξη για το Μέλλον», που ορίζει τις νέες υποχρεώσεις της UNESCO για την εκπαίδευση των ενηλίκων. Η Ημερήσια Διάταξη αναγνωρίζει το δικαίωμα όλων των τροφίμων φυλακών στην μάθηση: α) παρέχοντας στους τροφίμους πληροφορίες για/και πρόσβαση στις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες, β) αναπτύσσοντας και εφαρμόζοντας συνολικά εκπαιδευτικά προγράμματα με την συμμετοχή των τροφίμων και με στόχο να ικανοποιηθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες και φιλοδοξίες τους, γ) διευκολύνοντας μη κυβερνητικούς οργανισμούς και εκπαιδευτικούς να εργαστούν στις φυλακές, παρέχοντας έτσι στους φυλακισμένους πρόσβαση στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ενθαρρύνοντας πρωτοβουλίες που συνδέουν τα μαθήματα εντός και εκτός των φυλακών.

- **Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΟΜΟ 1851 ΤΗΣ 11/16.5.1989 (Κωδ.Με.Κ.)**

Παράλληλα, μέσα στις φυλακές οργανώνονται και υλοποιούνται επιδοτούμενα προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, με την οικονομική ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) που στόχο έχουν την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των αποφυλακισμένων από την αγορά εργασίας. Τη διαχείριση των προγραμμάτων που υλοποιούνται μέσα στις φυλακές έχει αναλάβει το Υπουργείο Εργασίας και το συντονισμό το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Εκτός από γνώσεις και εμπειρία που αποκτούν οι συμμετέχοντες στα προγράμματα αυτά, υπάρχουν και άλλα ωφέληματα όπως η επιδότηση, η οποία καταβάλλεται μετά το τέλος του προγράμματος, και ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών κατάρτισης. Αξίζει να σημειώσουμε ότι, στους όποιους τίτλους σπουδών δεν αναγράφεται το όνομα του καταστήματος από το οποίο αποκτήθηκαν.

Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση των κρατουμένων ατόμων θα πρέπει να στοχεύουν στο να τους δώσουν την αίσθηση ότι είναι «φυσιολογικοί», όπως όλοι οι άλλοι, ότι το στερεότυπο του «άνεργου και δυσάγωγου» εγκληματία είναι πια παρελθόν..(Πτυχιακή εργασία «Το Ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα,2000,σελ.142-168)

5.1.7 Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Ο Μ.Foucault (Φουκώ, 1976, σελ.314-318), στο έργο του « Επιτήρηση και τιμωρία», αναφέρει πως η εργασία θεωρείται παράγοντας της μεταμόρφωσης που στοχεύει η φυλακή. Δεν συμπληρώνει, ούτε μετριάζει το καθεστώς κράτησης: είτε πρόκειται για καταναγκαστικά έργα, είτε για κάθειρξη, είτε για απλή φυλάκιση, ο νομοθέτης θεωρεί την εργασία μια αναγκαιότητα. Όσον αφορά την ψυχολογική της διάσταση, ο Foucault υποστηρίζει πως η εργασία νοείται σαν μηχανισμός που μεταβάλλει τον βίαιο, αγαλήνευτο, απερίσκεπτο κρατούμενο σε ένα εξάρτημα που παίζει τον ρόλο του με απόλυτη ακρίβεια: «Όταν το σώμα κινείται, όταν το πνεύμα προσηλώνεται σε ένα καθορισμένο αντικείμενο, οι δυσάρεστες ιδέες απομακρύνονται και η γαλήνη πλημμυρίζει ξανά την ψυχή».

Ο Ηλίας Δασκαλάκης (Δασκαλάκης, 1985, σελ.72-75) θεωρεί ότι η εργασία των κρατουμένων αποτελεί ένα μέσο κοινωνικής προσαρμογής. Ο κατάδικος κατάρτιζεται επαγγελματικά και αποκτά ένα εφόδιο για την μελλοντική κοινωνική και επαγγελματική του αποκατάσταση στην ελεύθερη κοινωνία. Από ψυχολογικής άποψης, αποφεύγει την πνευματική αποτελμάτωση που θα τον οδηγούσε σε αδράνεια και αδιαφορία για το περιβάλλον του.

Σύμφωνα με τον Γιάννη Πανούση (Πανούσης, 1989, σελ.35), η εργασία των κρατουμένων μπορεί να νοηθεί με 4 τρόπους:

- Ως επαγγελματικός προσανατολισμός και ανίχνευση των ικανοτήτων του κρατουμένου κατά τη διάρκεια της ποινής
- Ως επαγγελματική κατάρτιση του ανεπάγγελτου
- Ως απασχόληση (εργασιοθεραπεία)
- Ως εφαρμογή των επαγγελματικών γνώσεων και της σχετικής δραστηριότητας, ώστε να είναι ευκολότερη η συνέχιση του επαγγέλματος που ο κρατούμενος ήδη ασκούσε, μετά την απόλυσή του.

Η εργασία μπορεί επίσης να έχει τις εξής μορφές:

✓ **Η εργασία ως ποινή:** Πρόκειται για επιπρόσθετη ποινή, γι' αυτό και δεν νοείται να πληρώνεται, αφού ο κατάδικος πληρώνει αρχικά τη ζημιά που προκάλεσε στο θύμα αλλά και στο κράτος τα έξοδα διαβίωσής του.

✓ **Η εργασία ως ωφέλεια:** Δηλαδή η εργασία μέσα στη φυλακή: α) επιτρέπει στον κατάδικο να συγκεντρώσει ορισμένα χρήματα, είτε για τα ιδιωτικά του έξοδα, είτε για να αποζημιώσει το θύμα, είτε για να βοηθήσει την οικογένειά του, αν είναι οικονομικά ανυπεράσπιστα. β) ο κρατούμενος, έχοντας παραβιάσει το «κοινωνικό συμβόλαιο», δείχνει με την εργασία τις διαθέσεις επανακοινωνικοποίησής του. γ) ο ανειδίκευτος ή ανεπάγγελτος κρατούμενος μπορεί, μέσω της εργασίας, να αποκτήσει εκείνη την κατάρτιση που θα του επιτρέψει μετά την απόλυσή του να βρει ένα επάγγελμα και έτσι να αποφύγει τυχόν υποτροπή του μετά την αποφυλάκιση. δ) Αναφορικά με την εργασία του κρατουμένου σε κοινωφελείς φορείς, το γεγονός ότι ο κρατούμενος δεν αμείβεται και δεν τυγχάνει ευεργετικού υπολογισμού των ημερών κράτησής του, καθώς και το ότι δεν γίνεται μέσα σε σωφρονιστικό σύστημα (άρα σε ανοιχτό χώρο)

αποδεικνύεται ότι πρόκειται για ένα μέσο υποκατάστασης της (χρηματικής) ποινής. Πρόκειται δηλ. για εργασία αντί φυλακής ή εργασία αντί πληρωμής.

ν Η εργασία ως διέξοδος: Η εργασία στις φυλακές δεν αποσκοπεί σε τίποτε άλλο παρά στην ευκολότερη πειθαρχοποίηση των κρατουμένων που λόγω κούρασης ή λόγω ανάγκης κτήσης προνομίων υπακούουν χωρίς αντιρρήσεις στην σωφρονιστική διοίκηση και κατά κάποιον τρόπο ξεχνάνε την σεξουαλική αποστέρηση.

Στη χώρα μας το Σύνταγμα του 1975/1986 όρισε ότι η εργασία αποτελεί δικαίωμα και οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται. Κάθε διάταξη του ΚωδΜεΚ/1989 που επιβάλλει αναγκαστική εργασία είναι αντίθετη στο Σύνταγμα. Είναι αυτονόητο ότι στην περίπτωση που τελικά ορισμένοι κατάδικοι θα συμμετάσχουν στην επιλογή του είδους της εργασίας που θα εκτελέσουν, η εργασία αυτή θα είναι αποτέλεσμα εκούσιας επιλογής τους.

Στον Κωδ.Με.Κ./1989 Κεφάλαιο Ένατο, άρθρο 64, η εργασία των κρατουμένων καθορίζεται ως εξής:

- § Η εργασία δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα αλλά αποσκοπεί στη διατήρηση ή επαύξηση των ικανοτήτων των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη.
- § Απαγορεύεται η ανάθεση στους κρατουμένους εργασιών ιδιαίτερα επικίνδυνων ή ανθυγιεινών. Η εργασία πρέπει να είναι παραγωγική, να συντελεί στην επαγγελματική εκπαίδευση και να μην έχει καταπιεστικό χαρακτήρα.
- § Οι κρατούμενοι οφείλουν να εκτελούν εργασία σύμφωνα με τις ανάγκες εκπαίδευσής τους.

Αναφορικά με την οργάνωση της εργασίας των κρατουμένων:

- § Οι κρατούμενοι συμμετέχουν στην επιλογή του είδους της εργασίας που θα εκτελέσουν, στα πλαίσια του κατάλληλου επαγγελματικού προσανατολισμού, των αναγκών και των δυνατοτήτων του καταστήματος καθώς και των κανόνων πειθαρχίας.
- § Στα καταστήματα κράτησης κάθε κατηγορίας οργανώνονται κλάδοι εργασίας οι οποίοι πρέπει να είναι ανάλογοι με εκείνους που ισχύουν έξω από το

κατάστημα, ώστε να προετοιμάσουν τους κρατούμενους για τις συνθήκες της ελεύθερης εργασίας.

Για την ανάθεση της εργασίας στους κατάδικους προβλέπεται η σύσταση τριμελούς Επιτροπής Καθορισμού Εργασίας κρατουμένων που απαρτίζεται από μέλη του Επιστημονικού Συμβουλίου τα οποία ορίζει ο Υπουργός Δικαιοσύνης. Η Επιτροπή Καθορισμού Εργασίας, με τη συνεργασία του κρατουμένου, διερευνά τις κλίσεις και τις δεξιότητές του, τον διαφωτίζει σχετικά με τη υπεύθυνη ανάληψη εργασίας, επιλέγει το είδος και την φύση της εργασίας που θα του ανατεθεί, τοποθετεί τον κρατούμενο στην επιλεγμένη εργασία και τέλος παρακολουθεί την εξέλιξή του.

Στο άρθρο 66, ο ΚωδΜεΚ/1989 προχωρά στην εξατομίκευση εργασίας και αναφέρεται σε δικαιώματα κρατουμένων:

- Οι κατάδικοι που κρίνονται κατάλληλοι για εργασία οφείλουν να την εκτελούν. Οι υπόδικοι και οι κρατούμενοι για χρέη μπορούν να ζητήσουν εργασία σύμφωνα με τους όρους του παραπάνω άρθρου.
- Κρατούμενοι ανάπηροι, ασθενικοί, ηλικίας ανώτερης των 55 ετών, γυναίκες λεχώνες ή θηλάζουσες, μπορούν να απασχολούνται σε εργασίες που προσιδιάζουν στις ατομικές τους ιδιότητες ή περιστάσεις, ύστερα από απόφαση επιτροπής και με εισήγηση του ιατρού του καταστήματος κράτησης.
- Οι κρατούμενοι κατάδικοι εργάζονται σε κοινό χώρο. Οι υπόδικοι και οι κρατούμενοι για χρέη μπορούν να απασχολούνται σε ατομικό κελί, σε εργασία της επιλογής τους στα όρια της ασφάλειας και πειθαρχίας του καταστήματος.
- Στο ατομικό τους κελί μπορούν να εργάζονται και κρατούμενοι με ιδιαίτερη κλίση στα γράμματα ή στις τέχνες.

Σχετικά με τα συστήματα εκτέλεσης της εργασίας μέσα στο κατάστημα κράτησης ο ΚωδΜεΚ ορίζει τα εξής είδη εργασίας:

- **Εργασία για λογαριασμό του Κράτους:** Οργανώνεται από το Κράτος και εκτελείται σε βιομηχανικές ή αγροτικές μονάδες. Η Διεύθυνση του καταστήματος συνεργάζεται για τον σκοπό αυτό με διάφορους φορείς.

- **Εργασία για λογαριασμό τρίτων προσώπων και ιδιωτών**, υπό την εποπτεία του Διευθυντή της φυλακής, εφόσον επιτραπεί από την Επιτροπή Καθορισμού Εργασίας και εφόσον το επιτρέπουν οι συνθήκες μέσα στο κατάστημα κράτησης.
- **Εργασία για ίδιο λογαριασμό**, και ίσως μετά από παραγγελία ιδιώτη και υπό την εποπτεία του Διευθυντή της φυλακής.(π. χ έκθεση χειροτεχνιών από κρατούμενο και πώληση έργων του που διοργανώνεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και άλλους φορείς).

Συνήθως οι εργασίες των κρατουμένων(που μπορεί να γίνονται σε συνεργασία με σωφρονιστικούς υπαλλήλους) είναι του καθαριστή, του μάγειρα, του βοηθού μάγειρα, του στρωματοποιού, του αρτοποιού, του υδραυλικού, του ηλεκτρολόγου, του σιδερά, του πλακά, του υπεύθυνου καντίνας, του βοηθού καντίνας και του κηπουρού. Στις αγροτικές φυλακές εκτελούνται συνήθως γεωργικές, πτηνοτροφικές και εργασίες μεταφορών.

Κάθε ημέρα απασχόλησης υπολογίζεται ως:

ü **2 ημέρες** εκτιθείσας ποινής, όταν η προσφερόμενη εργασία είναι αγροτική ή κτηνοτροφική, σε αγροτική φυλακή ή αγροτικό Σ.Κ.Α (Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων), ή τεχνικής φύσεως και πραγματοποιείται σε εργαστήριο ή συνεργείο αγροτικής φυλακής ή Σ.Κ.Α, ή όταν η εργασία εκτελείται σε υφαντουργείο, ραφείο, τυπογραφείο, βιβλιοδετείο, φακελοποιείο ή όταν εκτελείται στα πλαίσια προγράμματος εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης σε παραγωγικό εργαστήριο των Γυναικείων Φυλακών Κορυδαλλού.

ü **1 ημέρα και $\frac{3}{4}$** εκτιθείσας ποινής, όταν η προσφερόμενη εργασία πραγματοποιείται σε εργαστήριο ή συνεργείο καταστήματος κράτησης ή είναι τεχνικής φύσεως ή πρόκειται για εργασία κουρέα, βοηθού αποθηκάρου, τραπεζοκόμου ή εργασία που εκτελείται σε καφενείο ή πρατήριο καθώς και η εργασία του καθαρισμού σε οποιαδήποτε φυλακή ή σωφρονιστικό κατάστημα.

ü **1 ημέρα και $\frac{1}{2}$** εκτιθείσας ποινής, όταν η προσφερόμενη εργασία είναι βοηθητική ή πρόκειται για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαιδευτικής ή επαγγελματικής κατάρτισης τα οποία πραγματοποιούνται χωρίς παραγωγική εργασία σε οποιοδήποτε κατάστημα κράτησης.

Μπορεί ίσως να υποστηριχθεί ότι με την εργασία μέσα στη φυλακή συντομεύεται η ποινή του καταδίκου και ο κρατούμενος επιστρέφει πιο γρήγορα στην κοινωνία ή πως αποκτά μια συνήθεια και μια απασχόληση και αποφεύγει την ψυχολογική και πνευματική κατάρρευση. Βέβαια δεν θα πρέπει να λησμονηθεί το γεγονός ότι ένα επάγγελμα που δεν είναι αποτέλεσμα προσωπικής επιλογής, γίνεται γρήγορα βαρετό και ψυχοφθόρο. Από άλλη άποψη, η εργασία αποτελεί τρόπο εκμάθησης ενός επαγγέλματος που μπορεί αργότερα ο κρατούμενος να το εξασκήσει μετά την αποφυλάκιση.

Αναμφίβολα οι προσφερόμενες θέσεις εργασίας στη φυλακή είναι πολύ λίγες συγκριτικά με τον αριθμό των κρατουμένων και τα είδη των εργασιών που εκτελούνται δεν τους επιτρέπουν να χρησιμοποιήσουν το χρόνο φυλάκισής τους ως χρόνο προϋπηρεσίας ή ως χρόνο εκμάθησης κάποιου επαγγέλματος. Παράλληλα, το υψηλό ποσοστό ανεργίας που υπάρχει στη χώρα μας και η μεγάλη προσφορά εργατικών χεριών, σε συνδυασμό με την αύξηση της εγκληματικότητας, εντείνουν την επιφυλακτικότητα και την καχυποψία των εργοδοτών απέναντι σε αποφυλακισμένους που ζητούν εργασία. Έτσι, ευκολότερα ένας εργοδότης θα προτιμήσει έναν εργαζόμενο με περισσότερα προσόντα και κυρίως με λευκό ποινικό μητρώο.

Υπάρχουν βέβαια προγράμματα από διάφορους φορείς (π. χ Ο.Α.Ε.Δ και επιδότηση ανέργου) τα οποία ενισχύουν οικονομικά τον αποφυλακισμένο για να δημιουργήσει μια δική του δουλειά ή ωθούν τον εργοδότη να τον προσλάβει. Ωστόσο, η κοινωνική προκατάληψη και οι αυξανόμενες ανάγκες που υπάρχουν στην αγορά εργασίας ενισχύουν τον κοινωνικό αποκλεισμό των αποφυλακισμένων. (Πτυχιακή εργασία «Το Ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα,2000,σελ.168-186).

5.1.8 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το 1989 για πρώτη φορά ο νομοθέτης προσπαθεί να ασκήσει μια σωφρονιστική πολιτική με το νόμο 1851/89 που ισχύει με ορισμένες τροποποιήσεις. Ο νομοθέτης του παραπάνω νόμου κινείται στα πλαίσια του βελτιωτικού προτύπου και στοχεύει στην επανακοινωνικοποίηση του καταδικασθέντος.

Αν όμως το σωφρονιστικό σύστημα κάθε χώρας το συνθέτουν 3 στοιχεία: α) το νομοθετικό πλαίσιο, β) η υλικοτεχνική υποδομή και γ) το σωφρονιστικό προσωπικό,

είναι πλέον κοινή διαπίστωση ότι μεγάλη απόσταση χωρίζει την ποιότητα της υλικοτεχνικής υποδομής και του προσωπικού από τη μία μεριά και της νομοθετικής επένδυσης από την άλλη. Δηλαδή, ενώ η βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής και του σωφρονιστικού προσωπικού γινόταν και γίνεται με απελπιστικά αργούς ρυθμούς, το νομοθετικό πλαίσιο έκανε (από το 1980 και μετά κυρίως) εκπληκτικά άλματα προς τα εμπρός αφού είτε περιείχε περικοπές κειμένων από τα αντίστοιχα «περί της μεταχείρισης κρατουμένων» των διεθνών οργανισμών είτε αντιγραφή διατάξεων που περιέχονται σε σωφρονιστικές νομοθεσίες ξένων χωρών.

Αυτές οι αντιφάσεις της σωφρονιστικής νομοθεσίας της χώρας μας, ιδιαίτερα μετά το 1989, όταν ο Έλληνας νομοθέτης για πρώτη φορά προσπάθησε να προσεγγίσει το μείζον αυτό κοινωνικό θέμα , είχαν ως αποτέλεσμα την εν πολλοίς αναποτελεσματικότητα της ασκούμενης σωφρονιστικής πολιτικής. Μερικές διαπιστώσεις καταδεικνύουν την αλήθεια των παραπάνω:

∅ Το προσωπικό των φυλακών είναι μάλλον εγκαταλελειμμένο στην τύχη του, αφού στις πλάτες του κατά καιρούς φορτώνονται όλα τα ανομήματα του σωφρονιστικού συστήματος (π. χ κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών). Αυτό, πέραν του ότι είναι κατά ένα μέρος άδικο, αποτελεί μετάθεση των ευθυνών της πολιτείας. Πέραν τούτου, ουδεμία πρόνοια έχει ληφθεί έτσι ώστε το προσωπικό, και ιδιαίτερα το ανώτερο, να συγκροτείται από άτομα με ειδική εκπαίδευση. Στους κοινωνικούς λειτουργούς εξάλλου έχει ανατεθεί έργο δυσανάλογο, όχι μόνο με τον αριθμό τους αλλά και με τις δυνατότητές τους.

∅ Όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας στεγάζουν σήμερα τριπλάσιο αριθμό κρατουμένων σε σχέση με τη χωρητικότητά τους. Πρόκειται, όπως εύστοχα παρατήρησε ο Θάνος Οικονομόπουλος στην Καθημερινή της 17.12.1994 για «αποθήκες ψυχών».

∅ Ένας μεγάλος αριθμός κρατουμένων είναι αλλοδαποί, που ακριβώς αυτό δημιουργεί πολλά προβλήματα. Ο συνωστισμός αυτός των αλλοδαπών κρατουμένων δεν οφείλεται μόνο στην εισαγόμενη από αυτούς εγκληματικότητα, αλλά και στην αδυναμία της πολιτείας να αντιμετωπίσει την αθρόα είσοδο λαθρομεταναστών και έτσι αρκείται στην ποινικοποίηση της παράνομης εισόδου και παραμονής στη χώρα, με αποτέλεσμα να κρατούνται στις φυλακές άτομα για διοικητικές ουσιαστικά παραβάσεις. Επιπλέον, ο

συγχρωτισμός αλλοδαπών και ντόπιων στοιχείων στα σωφρονιστικά καταστήματα δημιουργεί σύνθετα προβλήματα.

Ø **Η ποινικοποίηση** διαφόρων μορφών κοινωνικής συμπεριφοράς χωρίς πράγματι να θίγονται κοινωνικά αγαθά που χρειάζονται ποινική προστασία, **οδηγεί άτομα στη φυλακή που δεν θα έπρεπε** π. χ ποινικοποίηση της μη καταβολής των εισφορών στους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Το φαινόμενο αυτό δημιουργεί όχι μόνο περιττό φόρτο εργασίας στα δικαστήρια αλλά και επιβαρύνει τις φυλακές της χώρας.

Ø **Η ευκολία με την οποία οι δικαστικές αρχές εφαρμόζουν την προσωρινή κράτηση αντί των περιοριστικών όρων.** Η προσωρινή κράτηση έχει ως συνέπεια α) την στέρηση από τους υποδίκους του υψίστου αγαθού της προσωπικής ελευθερίας, β) τον συνωστισμό υποδίκων στις φυλακές και τον απαράδεκτο συγχρωτισμό τους με κρατούμενους που εκτίουν ποινικές στερητικές της ελευθερίας για σοβαρά αδικήματα. (Σπινέλλη, Τσήτσουρα, 1996, σελ.28-29)

Ο θεσμός της φυλακής δημιουργεί στη χώρα μας παρενέργειες ή δυσλειτουργίες, όπως είναι:

ü **Ο υπερπληθυσμός,** όπως αναφέρθηκε παραπάνω, με όλες τις δυσμενέστερες συνέπειές του.

ü **Η εξάπλωση λοιμωδών νοσημάτων** και κυρίως ηπατίτιδας C και B, φυματίωσης και AIDS, λόγω στοιχειωδών ελλείψεων υγιεινής.

ü **Η βία και διαφθορά** ανάμεσα στους κρατούμενους αλλά και μεταξύ κρατουμένων και φυλάκων- στην τελευταία περίπτωση καταγγέλλονται και βασανιστήρια.

ü **Η διακίνηση και το λαθρεμπόριο ναρκωτικών ουσιών.**

ü **Η εκτροφή «κυκλωμάτων» παρανομίας και διαφθοράς** εντός και εκτός των τειχών και εκμεταλλευτική «πελατοποίηση» του εγκλείστου.

ü **Η ανυπαρξία θεραπευτικών προγραμμάτων για τοξικομανείς** αρχικά στοιχειώδους ψυχολογικής υποστήριξης για όσους το επιθυμούν και έπειτα διαχωρισμού ορισμένων κατηγοριών.

Και φυσικά όλα αυτά συνυπάρχουν με τις παραδοσιακές αρνητικές επιπτώσεις της φυλακής, όπως είναι: η εκμάθηση νέων τρόπων διάπραξης εγκλημάτων και η

ενίσχυση των εγκληματικών συναναστροφών, η «φυλακοποίηση», οι εξεγέρσεις και οι στάσεις με τα δυσμενή επακόλουθά τους σε τραυματισμούς – αν όχι και θανάτους- και φθορές εκατομμυρίων, και το χειρότερο, η αυτοκαταστροφή και η αυτοκτονία. (Σπινέλλη, Τσήτσουρα, 1996, σελ.66)

ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

α) ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ, ΑΠΑΝΘΡΩΠΗ Η ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ

Οι εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT.) δεν αναφέρουν βασανιστήρια στα σωφρονιστικά καταστήματα. Εν τούτοις, διάφορες καταστάσεις που διαπιστώθηκαν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως απάνθρωπες ή ταπεινωτικές ποινές ή μεταχειρίσεις.

Προβληματική είναι ιδίως η **μεταχείριση σε κελιά απομόνωσης** είτε κατά τη διάρκεια της δικαστικής ανάκρισης, είτε κατά την εκτέλεση ποινής ορισμένων ιδιαίτερα επικίνδυνων εγκληματιών, είτε ως τιμωρία κατά την έκτιση ποινής φυλάκισης.

Η Επιτροπή συνέστησε στις διάφορες χώρες να κάνουν χρήση της απομόνωσης μόνο σε περιπτώσεις ανάγκης και για περιορισμένο χρόνο και τόνισαν ότι και στις περιπτώσεις αυτές οι συνθήκες πρέπει να είναι όσο το δυνατό ανθρώπινες π. χ οι κρατούμενοι να μπορούν να εργάζονται, να έχουν τη δυνατότητα σωματικής εξάσκησης κ. α. Ιδιαίτερη σημασία έδωσε η Επιτροπή και στη μεταχείριση των αλλοδαπών, είτε είναι αυτοί κατάδικοι, είτε πρόκειται να απελαθούν, είτε είναι άτομα που περιμένουν απόφαση για πολιτικό άσυλο.

Συχνά, αίτια των **περιστατικών κακής μεταχείρισης αλλοδαπών**, που συνάντησε η Επιτροπή, ήταν παρεξηγήσεις μεταξύ αλλοδαπών και του προσωπικού που οφείλονταν στην άγνοια της γλώσσας του τόπου υποδοχής, καθώς και στις δυσκολίες προσαρμογής των αλλοδαπών κρατουμένων. Η μετάφραση των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών κανόνων στις διάφορες εθνικές γλώσσες είναι ένας από τους τρόπους αποφυγής τέτοιων επεισοδίων.

β) ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

Κατά τις επισκέψεις της η Επιτροπή επιθεώρησε λεπτομερώς τις συνθήκες διαβίωσης στα σωφρονιστικά καταστήματα και προσπάθησε να διαπιστώσει αν εφαρμόζεται στους καταδίκους κάποια σωφρονιστική αγωγή. Είναι προφανές πως η **έλλειψη καταλλήλων συνθηκών διαβίωσης** ή ακόμα και η απουσία σωφρονιστικής προσπάθειας θεωρούνται από την Επιτροπή σαν απάνθρωπες ή ταπεινωτικές μεταχειρίσεις.

Η υπερφόρτωση των φυλακών αποτελεί φαινόμενο που αποκτά επικίνδυνες διαστάσεις σε μερικές χώρες. Σε πολλές χώρες υπάρχουν παλαιότατες φυλακές που ίσως ήταν μία πρόοδος όταν κτίστηκαν, αλλά τώρα – λόγω της φθοράς και της υπερφόρτωσης – δεν εγγυώνται ναί ευπρεπή σωφρονιστική μεταχείριση.

Στις συστάσεις της η Επιτροπή τόνισε την ανάγκη κράτησης σε ατομικό κελί, καθαριότητας, αερισμού και φωτισμού των χώρων, ύπαρξης υγειονομικών χώρων σε κάθε κελί καθώς και διάθεσης αρκετών χώρων για τον καθημερινό περίπατο των κρατουμένων.

Όμοια, η Επιτροπή θεώρησε ότι η **απουσία απασχόλησης των κρατουμένων**, καθώς και **σχολικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης** αποτελεί ανεπίτρεπτη μεταχείριση.

Η Επιτροπή τόνισε την ανάγκη διατήρησης των σχέσεων των κρατουμένων με τον έξω κόσμο (οικογένεια κ. α). Στην περίπτωση κινδύνου εισαγωγής ναρκωτικών στη φυλακή, η Επιτροπή συνέστησε λεπτομερή έλεγχο των επισκεπτών. Έκανε επίσης συστάσεις σχετικά:

- Με την αύξηση του σωφρονιστικού προσωπικού και τη βελτίωση της εκπαίδευσής του.
- Με την παροχή του δικαιώματος υποβολής παραπόνων στους κρατουμένους, σχετικά με τις συνθήκες κράτησης.
- Με τη βελτίωση της υγειονομικής περίθαλψης στα σωφρονιστικά καταστήματα. (Σπινέλλη, Τσήτσουρα, 1996, σελ.96-98)

Είναι γεγονός ότι ο εγκλεισμός δημιουργεί πολύ δυσάρεστες ψυχικές καταστάσεις και αντιδράσεις ανάμεσα στις οποίες τάσεις απόδρασης και εξέγερσης. Όταν, όμως, 1400 άνθρωποι συνωστίζονται σε χώρο που μπορεί να περιλάβει 400,

δημιουργούνται συνθήκες διαβίωσης απάνθρωπες και συνεπώς εκρηκτικές καταστάσεις.

Η κατάσταση γίνεται ακόμα εκρηκτικότερη επειδή **σοβαρό ποσοστό κρατουμένων** είναι **τοξικομανείς** (60%) και άλλο ένα σοβαρό ποσοστό **αλλοδαποί** (περίπου 25%) που **δυσκολεύονται να συνεννοηθούν, να επικοινωνήσουν, με τους συγκρατούμενούς τους**. Η εκρηκτική αυτή κατάσταση γεννά **εξεγέρσεις**, που αποτελούν περισσότερο ξεσπάσματα ύστερα από κάποια αφορμή παρά προσχεδιασμένες ενέργειες.

Σοβαρή αιτία ανωμαλίας στις φυλακές είναι και το ότι όλες οι κατηγορίες κρατουμένων κρατούνται φύρδην- μίγδην. Ακόμα και οι τοξικομανείς δεν έχουν πλήρως διαχωριστεί, με αποτέλεσμα σοβαρός αριθμός από το 60% των τοξικομανών του Κορυθαλλού να έχουν γίνει τοξικομανείς μέσα στις φυλακές. Εξάλλου, περίπου το 75% των τοξικομανών αυτών πάσχουν από ηπατίτιδα. Ο υπερβολικός συνωστισμός κρατουμένων είναι παρεμποδιστικός και της κράτησής τους κατά κατηγορίες, αλλά και της προστασίας τους από μεταδοτικές νόσους και της νοσηλείας τους εφόσον ασθενήσουν.

Οι παραπάνω απόψεις συμπίπτουν απολύτως με τις προτάσεις της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων που αφορούν την Ελλάδα.

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Το φυλακτικό προσωπικό είναι εντελώς **ανεπαρκές** για τον πληθυσμό που φυλάει. Ζουν και οι φύλακες περίπου σαν φυλακισμένοι σε αυτό το άθλιο περιβάλλον, ο δε ρόλος τους είναι δυσχερής και επικίνδυνος. Όταν 2 ή 3 φύλακες (άοπλοι φυσικά) πρέπει να επιβλέπουν και να συγκρατούν πληθυσμό 300-400 ανθρώπων μιας πτέρυγας, έτοιμων για εξέγερση, ανάμεσα στους οποίους πεπειραμένοι κακοποιοί που πάντα στις φυλακές κυριαρχούν πάνω στους συγκρατούμενούς τους, ο **κίνδυνος κακοποίησης, ακόμα και θανάτωσης, των φυλάκων** είναι φανερός. Ο κίνδυνος είναι φυσικά πολύ πιθανότερο να πραγματοποιηθεί σε περιπτώσεις ανταρσίας, εξέγερσης, κ. α, και μάλιστα όχι μόνο εναντίον φυλάκων αλλά και συγκρατουμένων. Έτσι ο φόβος είναι κύριος λόγος της υποχωρητικής και ανεκτικής στάσης τους.

Όσο για τη «**διαφθορά**» των φυλάκων και σωφρονιστικών υπαλλήλων γενικότερα, ασφαλώς θα υπάρχει, αλλά είναι σφάλμα να γενικεύουμε. Εξάλλου, οι συνθήκες που ιδίως ο υπερπληθυσμός και η σύνθεσή του δημιούργησαν ευνοεί την ανάπτυξη της διαφθοράς. Όταν οι τοξικομανείς σήμερα εκπροσωπούν το 60% των κρατουμένων είναι φανερό ότι η διακίνηση ναρκωτικών στη φυλακή καθίσταται πολύ επικερδές εμπόριο. Όταν οι κρατούμενοι συμβιώνουν άθλια ανά 3 ή 4 σε ένα στενόχωρο κελί ενός ατόμου, είναι φυσικό να υπάρξουν σοβαρές οικονομικές προσφορές κρατουμένων στους σωφρονιστικούς για ευνοιοκρατική τοποθέτησή τους σε κελί είτε μοναχικό είτε με ένα μόνο συγκατοικο.

Πάντως, αν αλλάξουν οι σημερινές συνθήκες διαβίωσης στις φυλακές, θα μειωθούν αμέσως οι ευκαιρίες χρηματισμού του προσωπικού. Φυσικά, παράλληλα, πρέπει πάντα να εφαρμόζονται και οι δέουσες κυρώσεις στους παραβάτες, συμπεριλαμβανομένης και της απόλυσης και προπαντός η πρόσληψή τους να γίνεται πολύ προσεκτικά και με κριτήρια που να λαβαίνουν υπόψη και κατάρτιση και ήθος και ικανότητα επιτυχούς επαφής και επιβολής στους κρατουμένους. (Σπινέλλη, Τσητσούρα, 1996,σελ.104-106)

ΤΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Η σεξουαλική καταπίεση κατά τη διάρκεια της «στερητικής ποινής της ελευθερίας» είναι έντονη, εξαιτίας της έλλειψης φυσιολογικής ζωής, με αποτέλεσμα διάφορες παρεκκλίσεις και ψυχικές διαταραχές. Έτσι, συχνό φαινόμενο αποτελούν οι ομοφυλοφιλικές σχέσεις μεταξύ κρατουμένων ή ακόμα και οι βιασμοί.

Αξίζει εδώ να σημειώσουμε την παρατήρηση των Κοινωνικών Λειτουργών της Κλειστής Φυλακής Αγίου Στεφάνου Πατρών, σύμφωνα με την οποία μετά από τις τελευταίες ρυθμίσεις για το θέμα των αδειών, στα πλαίσια των οποίων οι άδειες έγιναν πιο προσιτές στους κρατουμένους, μειώθηκαν σε ένα μεγάλο ποσοστό τα κρούσματα βιασμού και ομοφυλοφιλίας μεταξύ των καταδίκων.

Το θέμα των σεξουαλικών σχέσεων των κρατουμένων, ρυθμίζει σε αρκετές χώρες (Γαλλία, Καναδάς, Ισπανία, Νορβηγία, Δανία, Φιλανδία, Ολλανδία) σχετικός νόμος, σύμφωνα με τον οποίο λειτουργούν ξενώνες, που αποκαλούνται «Χώροι Οικογενειακών Επισκέψεων» και δίνουν τη δυνατότητα σε κρατουμένους να απολαύσουν διάφορες πλευρές της οικογενειακής ζωής, από το μαγείρμα του φαγητού μέχρι την ερωτική επαφή. Ο νόμος αυτός βασίζεται στο σκεπτικό ότι η

διατήρηση των οικογενειακών δεσμών θα διευκολύνει μελλοντικά την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία.

Στη Γαλλία, ο σχετικός νόμος ψηφίστηκε πρόσφατα και προβλέπεται στο Σχέδιο για τον «εξανθρωπισμό των φυλακών» που μελέτησαν οι υπεύθυνοι του γαλλικού σωφρονιστικού συστήματος. Το συγκεκριμένο μέτρο έχει μειώσει κατά πολύ τις δυσάρεστες συνέπειες της έλλειψης σεξουαλικής επαφής των κρατουμένων. (Πτυχιακή εργασία «Το Ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα, 2000, σελ.254-256).

ΤΡΙΤΟΚΟΣΜΙΚΕΣ ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

Καθεστώς ασφυξίας επικρατεί στις φυλακές Κορυδαλλού, ενώ το νοσοκομείο και το ψυχιατρείο κρατουμένων λειτουργούν χωρίς καν τους στοιχειώδεις όρους υγιεινής, με υποδομές πεπαλαιωμένες και με τρομερές ελλείψεις σε ιατρικό νοσηλευτικό προσωπικό με αποτέλεσμα να εκτελούν χρέη νοσηλευτών φύλακες και κρατούμενοι!

Οι παραπάνω διαπιστώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, υγιεινή και ιατρική περίθαλψη προκύπτουν από τους τελευταίους ελέγχους που διενήργησε με εντολή και παρουσία του εισαγγελέα-επόπτη των φυλακών, ειδική επιτροπή αποτελούμενη από ιατρούς της Διεύθυνσης Υγειονομικών Ελέγχων της Νομαρχίας Πειραιά και του Ιατρικού Συλλόγου Πειραιά -- που συγκροτείται βάσει της σωφρονιστικής νομοθεσίας.

Διαπιστώσεις οι οποίες επαναφέρουν στο προσκήνιο το αίτημα της Νομαρχίας για ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ των ακατάλληλων Φυλακών του Κορυδαλλού που σήμερα μοιάζουν περισσότερο με αποθήκες ανθρώπων παρά με σωφρονιστικό Ίδρυμα. Η εικόνα σε όλα τα καταστήματα κράτησης Κορυδαλλού, όπως την περιγράφουν οι εκθέσεις αυτοψίας των ελεγκτών είναι πραγματικά ζοφερή.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Στους εννέα υπάρχοντες θαλάμους νοσηλεύονταν από 121-135 άτομα, δηλαδή κατά μέσο όρο 12 άτομα ανά θάλαμο. Σε τέσσερις ακόμα θαλάμους που χαρακτηρίζονται ως απομόνωση νοσηλεύονταν τέσσερα άτομα με TBC

(φυματίωση), εκ των οποίων οι τρεις ήταν ενεργείς μορφές της νόσου. Ωστόσο σε ισόγειο χώρο του νοσοκομείου φιλοξενούνταν άλλοι τρεις ασθενείς πάσχοντες από TBC. Τα παραπάνω δημιουργούν ενδεχόμενο κίνδυνο για την υγεία των υπολοίπων νοσηλευομένων, αλλά και των υπηρετούντων υπαλλήλων. Ο αριθμός των νοσηλευομένων, όπως και ο αριθμός των νοσηλευομένων ατόμων στην απομόνωση είναι πολύ μεγάλος. Οι υπηρετούντες ιατροί νοσηλευτές είναι ελάχιστοι και υπάρχει αναντιστοιχία με τον αριθμό των νοσηλευομένων. Οι εφημερεύοντες ιατροί, σύμφωνα με την Διοίκηση του Νοσοκομείου είναι κυρίως ειδικευόμενοι. Το νοσοκομείο δεν διαθέτει εναρμονισμένο με την υπάρχουσα νομοθεσία, σύστημα διαχείρισης και αποκομιδής των ιατρικών μολυσματικών αποβλήτων.

ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Υπάρχουν σε λειτουργία 16 θάλαμοι και 5 κελιά απομόνωσης όπου κρατούνται 265 άτομα. Ο μεγάλος συνωστισμός είναι εμφανής. Στα πέντε απομονωτήρια του ισόγειου χώρου που χρειάζονται άμεση ανακατασκευή, διότι δεν πληρούν ούτε τους στοιχειώδεις όρους νοσηλείας νοσηλεύονται ασθενείς. Η κτιριακή υποδομή των λουτρών και αποχωρητηρίων του συνόλου των θαλάμων-κελιών χρειάζονται σημαντικές διορθωτικές παρεμβάσεις, ώστε να καλύψουν τις απαιτήσεις των νοσηλευομένων. Υπάρχει μεγάλη έλλειψη ειδικευμένων ψυχιάτρων, νοσηλευτών, ψυχολόγων και λοιπού ειδικευμένου προσωπικού, που θα πρέπει να στελεχώνουν ένα ψυχιατρικό τμήμα όλο το 24ωρο. Υπηρετεί ένας μόνιμος ψυχίατρος και τέσσερις συμβασιούχοι κατ' επίσκεψη δύο φορές την εβδομάδα. Επίσης ένας ειδικευμένος νοσηλευτής και τέσσερις φύλακες που κάνουν χρέη νοσηλευτή (!) και κανένας ψυχολόγος. Τα παραπάνω αποδεικνύουν την προβληματική λειτουργία του ψυχιατρικού τμήματος.

ΚΛΕΙΣΤΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Υπάρχουν τρεις πτέρυγες ενηλίκων, μια πτέρυγα ανηλίκων και μια πτέρυγα των «μωρομάνων», όπως επίσης και τα ειδικά κελιά. Ο συνολικός αριθμός των κρατουμένων σ' αυτή την φυλακή κυμαίνεται από 528-560 άτομα, από τα οποία 17 μητέρες με 13 παιδιά και 25 ανήλικες. Ο συνωστισμός των κρατουμένων στους θαλάμους-κελιά (πλην των ειδικών κελιών, των μωρομάνων και των ανηλίκων) θεωρείται υπερβολικός κι όχι σύμφωνος με τους κανόνες ατομικής και Δημόσιας Υγιεινής, λαμβάνοντας υπόψη και την σωφρονιστική νομοθεσία, όπου αναφέρεται ότι αναλογούν 6m² ανά άτομο.

Στα μπάνια και στις τουαλέτες υπάρχουν σημαντικά προβλήματα υγρασίας στους τοίχους και αποκόλληση σε μερικά σημεία πλακιδίων τοίχου. Δεν υπάρχουν διαχωριστικά στα κελιά που διαθέτουν αποχωρητήρια, τύπου φουσαρμόνικας από ελαφρύ υλικό, τόσο για λόγους ατομικής υγιεινής, όσο και για λόγους συνθηκών διαβίωσης.

Σε μερικούς από τους μεγάλους θαλάμους υπάρχει σημαντική ορατή υγρασία και σε μερικά μπάνια υδραυλικά προβλήματα διαρροών. Σε πολλούς θαλάμους και διαδρόμους της φυλακής, παρατηρήθηκε έλλειψη καλυμμάτων στις λάμπες φωτισμού.

Στα μαγειρεία πρέπει όλοι οι πάγκοι να γίνουν ανοξειδωτοι, να επισκευαστεί η οροφή που κατά τμήματα παρατηρήθηκαν «ξεφλουδισμένες» επιφάνειες επιχρισμάτων.

Επισημάνθηκε και συστήθηκε άμεση έκδοση βιβλιαρίων υγείας των απασχολουμένων γυναικών στην παρασκευή και διανομή του φαγητού. Στο Ιατρείο δεν υπάρχει αναρρωτήριο, και ο χώρος που υποδείχθηκε δεν διαθέτει στρώματα και κουρτίνες, παρά μόνο γυμνά κρεβάτια. Υπάρχει μεγάλη έλλειψη νοσηλευτών. Υπηρετεί μία νοσηλεύτρια των ΤΕΙ και έξι φύλακες που εκτελούν χρέη νοσηλευτών (!). Οι δε γιατροί που παρέχουν τις υπηρεσίες τους, είναι κατά πράξη και περίπτωση, κάποιες ημέρες την εβδομάδα. Ο χώρος φύλαξης και διανομής των φαρμάκων, πρέπει να διαχειρίζεται από ειδικευμένους νοσηλευτές και τα φάρμακα να φυλάσσονται σε κλειστά ερμάρια και σε σωστές συνθήκες θερμοκρασίας και φωτός.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ

Υπάρχουν πέντε πτέρυγες, στις οποίες συνολικά κρατούνται 1.993 άτομα, τα οποία διαμένουν σε κελιά 10-12 τ.μ. με πυκνότητα 3-4 ατόμων και σε θαλάμους περίπου 40 τ.μ. με πυκνότητα 14-18 ατόμων. Οι τρεις θάλαμοι με εμβαδόν περίπου από 55-70 τ.μ. που βρίσκονται στο υπόγειο της Ε΄ Πτέρυγας και σε παλαιότερο έλεγχο είχε διαπιστωθεί να διαμένουν 16 άτομα (αλλοδαποί) ανά θάλαμο, κάτω από απaráδεκτες συνθήκες υγιεινής είχαν αδειάσει από κρατούμενους, είχαν καθαριστεί και υπήρξε διαβεβαίωση ότι δεν θα χρησιμοποιηθούν ξανά.

Ο συνωστισμός (πλην των ειδικών κελιών και των απομονώσεων) είναι υπερβολικός και όχι σύμφωνος με τους κανόνες ατομικής και δημόσιας υγιεινής, λαμβάνοντας υπόψη την σωφρονιστική νομοθεσία, όπου αναφέρεται ότι αναλογούν

6m² ανά άτομο. Επιβάλλεται η ύπαρξη πόρτας (τύπου φουσαρμόνικας από ελαφρύ υλικό) στις τουαλέτες που είναι μέσα στους χώρους διαμονής τους, εκτός από τους μεγάλους θαλάμους που διαθέτουν πόρτα. Υπάρχει σημαντική ορατή υγρασία σε αρκετές τουαλέτες και στα κοινόχρηστα μπάνια, που πρέπει να εξαιρεφθεί.

Στα περισσότερα μπάνια (κοινόχρηστα) δεν υπάρχουν ντουζιέρες και το νερό πέφτει από τον σωλήνα, ενώ σε κάποια από αυτά υπήρχαν σπασμένα ή αποκολλημένα πλακάκια. Υπάρχει έλλειψη σε όλους τους χώρους διαμονής των κρατουμένων από ιματιοθήκες. Στα μαγειρεία παρατηρήθηκε έλλειψη προστατευτικών σητών Νο 16 σε αρκετά παράθυρα, έλλειψη προστατευτικών καλυμμάτων στους λαμπτήρες φωτισμού, έλλειψη ποδοκίνητων κάδων απορριμμάτων. Συστήθηκε συντήρηση με βάψιμο της οροφής των μαγειρείων και άμεση απομάκρυνση των ξύλινων τραπεζιών κοπής κρέατος. Τα αποδυτήρια και οι τουαλέτες ήταν σε διαδικασία επισκευής.

Στα λειτουργούντα ιατρεία υπηρετούν μόνο δύο ειδικευμένοι νοσηλευτές, ενώ οι υπόλοιποι δεν ήταν ειδικευμένοι και προέρχονταν από τον χώρο των σωφρονιστικών υπαλλήλων και από επιλεγμένους κρατουμένους (!).

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΥΛΙΚΟΥ ΦΥΛΑΚΩΝ

Στον χώρο της κεντρικής αποθήκης υλικού των φυλακών, στον οποίο έχει χορηγηθεί άδεια εγκατάστασης - λειτουργίας αρτοποιείου, είχαν υλοποιηθεί όλες οι συστάσεις των ιατρών που αφορούσαν βιβλιάρια υγείας των εργαζομένων, πραγματοποίησης περιοδικών μικροβιολογικών ελέγχων του νερού και αντικατάσταση του μηχανήματος που χρησιμοποιείται για την κατασκευή άρτου. Οι παραπάνω θλιβερές διαπιστώσεις εστάλησαν από την επιτροπή τόσο στον αρμόδιο Εισαγγελέα όσο και στον Υπουργό Δικαιοσύνης, με σειρά από καίριες προτάσεις για την βελτίωση των συνθηκών στις φυλακές Κορυδαλλού μέχρι την οριστική απομάκρυνσή τους.

Συγκεκριμένα προτείνεται: Μείωση του αριθμού των κρατουμένων σε θαλάμους και κελιά, δεδομένου ότι ο συνωστισμός παραμένει σε υψηλά επίπεδα και καθιστά τις υγειονομικές συνθήκες επιβαρημένες. Σύνδεση του νοσοκομείου και ψυχιατρείου των φυλακών Κορυδαλλού με το Εθνικό Σύστημα Υγείας, ώστε να ανταποκριθούν στο σκοπό τους. Διαφορετικά οι όροι Νοσοκομείο και Ψυχιατρείο πρέπει να διαγραφούν.

Να υπάρχει μόνιμο ειδικευμένο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, σε όλους τους χώρους των Φυλακών (Δικαστική, Γυναικεία, Ψυχιατρείο, Νοσοκομείο). Ορθολογική διαχείριση και διακίνηση των ιατρικών και μολυσματικών αποβλήτων, για την διασφάλιση της δημόσιας υγείας και της υγείας κρατουμένων και προσωπικού.

Άμεση ένταξη του ψυχιατρικού τμήματος σε προγράμματα της ευρωπαϊκής κοινότητας που αφορούν την ψυχική υγεία. «Η εικόνα ενός σωφρονιστικού ιδρύματος με κελιά-τρύπες όπου άνθρωποι στοιβάζονται ο ένας πάνω στον άλλο, με απαρχαιωμένες υποδομές, με ένα νοσοκομείο που ούτε πρώτες βοήθειες δεν είναι σε θέση να προσφέρει και που αντί να αντιμετωπίζει, μεγιστοποιεί τους κινδύνους για την υγεία κρατουμένων και προσωπικού, δεν περιποιεί τιμή για την Πολιτεία και εκθέτει την χώρα μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την μη τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι Φυλακές Κορυδαλλού είναι ακατάλληλες για τους κρατούμενους, ακατάλληλες για τους εργαζομένους αλλά πολύ περισσότερο είναι ακατάλληλες να λειτουργούν μέσα στον οικιστικό ιστό της πόλης, δίπλα σε σχολεία, παιδικές χαρές και αθλητικά κέντρα» τόνισε ο Νομάρχης Πειραιά Γιάννης Μίχας και πρόσθεσε «η κυβέρνηση οφείλει να κάνει πράξη όχι μόνο τη ληξιπρόθεσμη δέσμευσή της για άμεση απομάκρυνση των Γυναικείων Φυλακών και παράδοση του χώρου στους πολίτες, αλλά να βάλει οριστικά λουκέτο στη σιδερένια πόρτα των Φυλακών Κορυδαλλού». Από το Γραφείο Τύπου (Νομαρχία Πειραιά, 2008).

5.1.9. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

Στους κρατούμενους παρέχονται όλες οι απαραίτητες συνθήκες υγιεινής διαβίωσης και καθαριότητας από το Σωφρονιστικό Κατάστημα για την εξασφάλιση της ατομικής υγιεινής και καθαριότητας των φυλακισμένων. Οι κρατούμενοι σύμφωνα με τους κανόνες, που επιβάλλει η Διεύθυνση, έχουν την υποχρέωση να διατηρούν τους κοινόχρηστους χώρους καθαρούς για την διασφάλιση της υγιεινής προστασίας όλων (Άρθρο 25, σελ. 20 Σ.Κ.).

Σε περίπτωση που κάποιος κρατούμενος βρίσκεται σε ψυχολογική υπερδιέγερση ή πάσχει από μεταδοτική νόσο μπορεί να του επιβληθεί η απομόνωση, σε ειδικό ξεχωριστό κελί, όπου μένει έως ότου σταματήσει να συντρέχει ο συγκεκριμένος λόγος. Στο κελί απομόνωσης ο φυλακισμένος

εγκαθίσταται μόνο για κατευνασμό, για προφύλαξη, για παρατήρηση και ποτέ για τιμωρία (Άρθρο 94, Σ.Κ.).

5.1.10. «Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ»

Οι φυλακισμένοι με την είσοδό τους στο Σωφρονιστικό Κατάστημα υποχρεούνται για την ομαλή διαβίωσή τους να υπακούσουν σε δυο κατηγορίες κανόνων: αυτούς της Διεύθυνσης του καταστήματος και αυτούς των κρατουμένων. Λόγω της αντιφατικότητας που περιέχει η φράση αυτή πρέπει ουσιαστικά να αποδεχθούν τη μια κατηγορία και να αποδοκιμάσουν την άλλη.

Στα 1961 ο Wheeler στη μελέτη του σε δυο φυλακές υψηλής ασφαλείας για τη νομότυπη συμπεριφορά των κρατουμένων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά τους από την είσοδο τους στη φυλακή ως την αποφυλάκιση εξελίσσεται σε μια καμπύλη U. Την πρώτη και τελευταία περίοδο στη φυλακή οι κρατούμενοι συμπεριφέρονται σύμφωνα με τους κανόνες της φυλακής χωρίς να δημιουργούν σοβαρά προβλήματα. Αυτό εξηγείται καθώς τις δυο αυτές περιόδους οι κρατούμενοι είναι στραμμένοι προς νομοταγείς κοινωνικές ομάδες.

Με τη εισαγωγή τους στη φυλακή οι κρατούμενοι διατηρούν την κουλτούρα του έξω κόσμου, ενώ πριν την αποφυλάκισή τους ενδιαφέρονται για τη ζωή τους έξω. Στο μεσοδιάστημα παρουσιάζουν συνήθως τα περισσότερα προβλήματα, συγκρούσεις, ανυπακοή στους κανόνες, πειθαρχικά. (Αρχιμανδρίτου, 2000, σελ.102-104).

Στην Ελλάδα η μόνη έρευνα για την κοινωνία των φυλακών είναι αυτή της ερευνητικής ομάδας του Ε.Κ.Κ.Ε. του 1982 και πραγματοποιήθηκε στις φυλακές της Κέρκυρας, Επταπυργίου, Αίγινας, Χαλκίδας, Τίρυνθας και Βόλου. Από τα αποτελέσματα της **έρευνας** διεξήχθησαν οι παρακάτω τύποι κρατουμένων.

1. ο κοινωνικός τύπος (ωραίος) ο οποίος συμμορφώνεται με τους κανονισμούς της φυλακής και των κρατουμένων χωρίς να επιδιώκει την εύνοια καμιάς.
2. ο αντικοινωνικός τύπος (ο ρουφιάνος) που επιδιώκει τη σύναψη καλών σχέσεων με τον Διευθυντή, με αποτέλεσμα να παραγκωνίζεται από τους συγκρατούμενους του.

3. ο ψευδοκοινωνικός τύπος (ο μάγκας) είναι αντίθετος με τους κανονισμούς της φυλακής και έχει αποδεχθεί μόνο αυτούς των κρατουμένων.

4. τέλος ο τύπος ακοινωνικός (ο επαναστάτης, ο ταραξίας) που αποδοκιμάζει και τους δυο κανονισμούς και είναι εχθρικός προς όλους (ο.π. 37-39). (Λαμπροπούλου 1990, σελ.37-39).

5.1.11. «Η ΦΥΛΑΚΗ ΟΠΩΣ ΒΙΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ»

Ένα βασικό χαρακτηριστικό της ζωής των πολιτών σύγχρονων κοινωνιών είναι ότι η μέρα τους κατανέμεται σε τρεις διαφορετικές δραστηριότητες: 1) του ύπνου, 2) της εργασίας, 3) της ψυχαγωγίας. Επομένως, κατά τη διάρκεια της μέρας θα μετακινηθούν σε διαφορετικούς χώρους, θα συναναστραφούν με διαφορετικά άτομα και θα παίζουν διαφορετικούς ρόλους (του εργαζόμενου, του μέλους οικογένειας, του φίλου).

Αντίθετα, οι κρατούμενοι εκτελούν όλες τις προαναφερθείσες λειτουργίες στον ίδιο χώρο, συναναστρεφόμενοι με τους ίδιους ανθρώπους και καθημερινά κάτω από την ίδια τυπική λειτουργία, τηρώντας πιστά χωροχρονικά το πρόγραμμα της φυλακής.(Goffman 1994, σελ.25).

Συνεπώς, οι κρατούμενοι εγκαταλείπουν τις συνήθειες, τις δραστηριότητες του έξω κόσμου αφήνουν την «κουλτούρα» του κοινωνικού τους περιβάλλοντος, αποσύρονται από τους ρόλους τους και υποχρεούνται να υιοθετήσουν την «κουλτούρα» που τους επιβάλλει η φυλακή. Η αλλαγή κουλτούρας, η στέρηση των κρατουμένων από τους κοινωνικούς ρόλους και η αδυναμία τους να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις του έξω κόσμου τείνουν προς την αποπαίδευση των τροφίμων με την ανικανότητα τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της κοινωνικής ζωής όταν επιστρέψουν σ' αυτήν (ο.π. σελ.32).

Ιδιαίτερα όταν το χρονικό διάστημα είναι μεγάλο παρατηρούνται συναισθήματα αναξιοσύνης, ταπείνωσης του εαυτού τους και αμφισβήτησης. Με το πέρασμα του χρόνου οι κρατούμενοι έχουν όλο και λιγότερη δυνατότητα να εξουσιάζουν τον εαυτό τους. Δεν μπορούν να επέμβουν στο περιβάλλον τους με σκοπό να αλλάξουν τη ροή των πραγμάτων και για να επιτύχουν τα αποτελέσματα που επιθυμούν. Συνέπεια αυτών είναι η φθίνουσα πορεία των κρατουμένων με μειωμένες αντιδράσεις και φαινόμενα κατάθλιψης.

Συγκεκριμένα, η ασυλοποίηση δεν παρατηρείται μόνο στη φυλακή αλλά σε όλα τα ολοπαγή ιδρύματα και παρουσιάζεται σε τέσσερις διαφορετικές μορφές. Σύμφωνα με τον Goffman, έχουμε:

- την καταστασιακή απόσυρση. Ο κρατούμενος παρουσιάζει σταδιακή απόσυρση από το περιβάλλον του και αποστασιοποιείται από οτιδήποτε και μένει μόνος με τις σκέψεις του. Για την περιγραφή της κατάστασης έχουν επικρατήσει οι όροι «ψύχωση της φυλακής», «παλινδρόμηση».
- Την αδιάλλακτη γραμμή. Χαρακτηρίζει τους τροφίμους που αρνούνται επίμονα να συμμορφωθούν με τους κανόνες των φυλακών και να υπακούσουν στις εντολές του προσωπικού. Η έντονη άρνηση των κρατουμένων εκφράζει την έσχατη προσπάθεια των κρατουμένων να αμυνθούν, να αποτρέψουν την αφομοίωσή τους από το σύστημα των φυλακών. Ωστόσο, η φάση αυτή είναι μεταβατική και σύντομα τη διαδέχεται κάποια από τις τρεις άλλες μορφές.
- Την εποίκηση. Οι κρατούμενοι ικανοποιούνται από το μικρό στοιχείο του έξω κόσμου, το ομοίωμα του και το λαμβάνουν ως όλο. Οι κρατούμενοι δείχνουν ενθουσιασμό, είναι ευχαριστημένοι από τη ζωή τους στη φυλακή το δε προσωπικό αισθάνεται υπεύθυνο γι' αυτή. οι υπόλοιποι συγκρατούμενοι χαρακτηρίζουν τέτοιες συμπεριφορές ως αξιολύπητες.
- Την μεταστροφή. Οι κρατούμενοι ενστερνίζονται την άποψη του προσωπικού για τους ίδιους και ανταποκρίνονται τέλεια στο ρόλο που η ίδια η φυλακή τους δίνει. Είναι πάντα διαθέσιμοι και έτοιμοι να τελέσουν κάθε διαταγή και να ικανοποιήσουν κάθε επιθυμία του προσωπικού. Χαρακτηρίζονται ως «καλά παιδιά» και είναι πρόθυμοι να ξεναγήσουν και να μιλήσουν στους επισκέπτες. Από τους συγκρατούμενους τους αντιμετωπίζονται ως γλείφτες (Goffman, 1994, σελ. 72-74).

Η Goodstein (1979 σελ 229 – 239) αντιπαραθέτει τους όρους α) ιδρυματοποιημένος β) επαναστατημένος γ) αισιόδοξος και δ) θεατρίνος σε αυτούς του Goffman.

5.1.12. “Η ΦΥΛΑΚΗ ΩΣ ΕΤΕΡΟΤΟΠΙΑ”

Όσα μέχρι στιγμής ειπώθηκαν δίνουν την εντύπωση ότι η φυλακή και η ζωή σε αυτή δεν απέχει πολύ, αν εξαιρέσουμε τον εγκλεισμό, από τη δική μας. Ωστόσο, η

πραγματικότητα δεν ανταποκρίνεται στην εικόνα που θέλουμε να πιστεύουμε. Αρχίζοντας από το γεγονός ότι η φυλακή ανήκει στα ολοπαγή, ολοκληρωτικά – total institution- ιδρύματα έχουν φυσικά και τεχνικά σύνορα, ώστε να αποξενώνονται από την υπόλοιπη κοινωνία όπως, οι ψηλοί τοίχοι, τα συρματοπλέγματα, τα έλη, τα δάση, οι απόκρημνοι βράχοι, συναντώνται στην περίβολο της φυλακής προκειμένου να γίνεται αισθητό το πέρασμα σ' έναν άλλο κόσμο (των φυλακισμένων) ή την έξοδο στον έξω κόσμο (κοινωνία) (Goffman 1994, σελ 24).

Αναμφισβήτητα ο χώρος της φυλακής και η διαφορετικότητα απ' το δικό μας, αποτελεί σημείο προσδιορισμού των «έξω» και των «μέσα». Οι περισσότερες φυλακές οροθετούνται μακριά από την υπόλοιπη κοινωνία, πράγμα που φανερώνει την τάση του κόσμου να απορρίψει τους κρατούμενους, να τους συγκεντρώσει σ' ένα χώρο ασφαλή για να μην κινδυνεύει από τα εγκλήματά τους και να τους λησμονήσει (Γκανιάτσας 1990, σελ 59-62)... «Οι φυλακές κτίζονται κυρίως για να συμβολίζουν τι δεν ανέχεται μια κοινωνία, εξοντώνουν τις αντιθέσεις, λειτουργούν για τον εξιλασμό των «υγιών» μελών της κοινωνίας ενώ παράλληλα τηρούν τα προσχήματα του ανθρωπισμού και της μεγαλοθυμίας (κατάργηση βασανισμού, θανατικής ποινής)... (Goffman, 1994, σελ. 60)

Η ετεροτοπία αυτή της φυλακής δεν περιορίζεται στη διάκριση της κοινωνίας των έξω πολιτών και της κοινωνίας των κρατουμένων, αλλά αναφέρεται και στη γεωμετρική ιεράρχηση του χώρου της φυλακής τετράγωνα ή ορθογώνια κτίρια ιεραρχημένα, οριοθετημένα, πειθαρχημένα και ταυτόχρονα περίπλοκα, που καθορίζουν σε ποιο κτίριο βρίσκεται ποιο άτομο και σε ποια θέση (Goffman, 1994, σελ. 61-62).

Η καλλιέργεια και η ενίσχυση της ιδέας της ετεροτοπίας στην κοινή γνώμη και συγκεκριμένα σ' αυτή του ελληνικού κοινού μέσα από την ενημέρωση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, έχει ως αποτέλεσμα τη στασιμότητα του χώρου των φυλακών σε σχέση με άλλες χώρες, μιας και η ελληνική κοινωνία συχνά αποπροσανατολίζεται. Η ανάγκη επαφής του έξω κόσμου με τους φυλακισμένους αν και έχει γίνει κατανοητή από τους εγκληματολόγους, δεν νομοθετείται διότι η κοινή γνώμη δημιουργεί εμπόδια, σύμφωνα με τα αποτελέσματα ερευνών. Έτσι ενώ οι άδειες καταδίκων ή οι συζυγικές επισκέψεις αποτελούν θεσμούς σε άλλες χώρες, στην Ελλάδα ακόμα και η παροχή αδειών εγκρίνεται όταν πληρούνται αυστηρές προϋποθέσεις.

Όσο για άλλες μορφές έκτισης ποινής (κατά διαστήματα, ανοικτή) φαίνεται ότι απέχει πολύ από την ελληνική πραγματικότητα.

Για το ξεπέραςμα αυτών των εμποδίων / κωλυμάτων, σημαντικό ρόλο θα μπορούσαν να αναλάβουν οι ενώσεις κρατουμένων, αποφυλακισμένων αλλά και οι συμπαραστάτες τους, όπως οι εκπαιδευτές προγραμμάτων αποφυλακισμένων αλλά και οι συμπαραστάτες του όπως οι εκπαιδευτές προγραμμάτων φυλακών και το επιστημονικό προσωπικό των φυλακών (Σπινέλλη 1990, σελ. 67 – 69).

5.2.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ

Ø Ορισμός

Προκειμένου να ορίσει κανείς εννοιολογικά τη βία, θα πρέπει να προσδιορίσει τους όρους από τους οποίους η έννοια συντίθεται. Έτσι, ως βία νοείται η όποια σωματική, λεκτική και ψυχολογική ή συναισθηματική βία, ο εξαναγκασμός και η παραμέληση, ανεξάρτητα αν η χρήση της βίας είναι επαναλαμβανόμενη ή λαμβάνει χώρα μόνο μία φορά. (Spinellis, 1997).

Ø Μορφές

Η **σωματική βία** προσδιορίζεται από τις διακυμάνσεις ενός χαστουκιού στο πρόσωπο έως την σοβαρή σωματική βλάβη η οποία καταλήγει ακόμα και σε εκ προθέσεως ανθρωποκτονία. Η **ψυχολογική βία** κυμαίνεται από ταπείνωση έως σοβαρή ψυχολογική βλάβη και έκπτωση του θύματος στην κοινωνική του λειτουργικότητα. Η **λεκτική βία**, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ψυχολογική, εμπεριέχει ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών που κινούνται από φωνές και εξυβρίσεις έως λεκτικό εξευτελισμό, απειλές και λεκτική τρομοκράτηση του θύματος. Ο **εξαναγκασμός**, εξάλλου, είναι δυνατόν να περιλαμβάνει την υποχρέωση του θύματος να έρθει σε σεξουαλική επαφή με τον δράστη παρά την θέλησή του, ενώ η παραμέληση αφορά την στέρηση βασικών και θεμελιωδών δικαιωμάτων του θύματος(στέρηση ελευθερίας, οικονομική στέρηση και εξάρτηση έλλειψη φροντίδας για τις συναισθηματικές ανάγκες του θύματος αποστέρηση της ιατρικής φροντίδας αναφορικά με την σωματική και ψυχική υγεία, της αποστέρησης της εκπαίδευσης, κλπ)

5.2.2. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΟΙ ΜΕ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ.

5.2.2.α ΟΙ ΕΠΙΤΙΘΕΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥΣ.

Όλες οι έρευνες αναφέρουν ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκδηλώσεων βίας μέσα στα ιδρύματα εγκλεισμού προέρχεται από μια μειοψηφία ατόμων, είτε πρόκειται για σωφρονιστικά ιδρύματα ενηλίκων (Bennett, 1976, Flanagan, 1983, Henderson, 1986, Porporino, 1986) ή ακόμα και για ψυχιατρικές κλινικές (Jones, 1985, Lawson, Yesavage & Warner, 1984). Σε πολλά και ποικίλα από τα ιδρύματα όπου η επιθετική συμπεριφορά έχει μελετηθεί, το καλύτερο προγνωστικό στοιχείο ιδρυματικής επιθετικότητας είναι το προηγούμενο ιστορικό ιδρυματικής επιθετικότητας του ατόμου (Porporino, 1986, Henderson, 1986, Jaywardene & Doherty, 1985).

Στους πληθυσμούς των φυλακών το κύριο ψυχολογικό χαρακτηριστικό των ατόμων που εκδηλώνουν επιθετικότητα είναι η έλλειψη δεξιοτήτων προσαρμογής (Bennett, 1977, Porporino, 1986), η έντονη αίσθηση απελπισίας, πίεσης και αδιεξόδου, το χαμηλό επίπεδο γενικής λειτουργικότητας και η έκδηλη διαταραχή. Οι απόπειρες αυτοκτονίας η αυτοτραυματική συμπεριφορά, η κατάθλιψη και η κοινωνική απόσυρση επίσης συνδέονται με εκδηλώσεις βίας (Bennett, 1977, Porporino, 1986).

Σε κάθε περίπτωση όμως, και στο περιβάλλον του εγκλεισμού, όπως γενικότερα, είναι απίθανο από μόνη της η διανοητική ταραχή να προκαλεί εκδηλώσεις βίας (Mullen, 1984). Η υπόθεση ότι στους πληθυσμούς των φυλακών ειδικότερα απαντάται αυξημένη βιολογική προδιάθεση επιθετικότητας, δηλαδή ότι πολλοί από τους ανθρώπους που βρίσκονται στις φυλακές είναι πιθανόν να είναι φύσει πιο βίαιοι, έχει απορριφθεί. Το εύρημα ότι στο γενικό πληθυσμό οι εκδηλώσεις επιθετικής συμπεριφοράς είναι πιθανότερες μεταξύ των νέων ισχύει και για τον πληθυσμό των ιδρυμάτων (Jaywardene & Doherty 1985, Porporino 1986). Η επίδραση του παράγοντα αυτού στις φυλακές φαίνεται να μετριάζεται από το χρόνο της ποινής. Οι κρατούμενοι με τις βραχύτερες ποινές είναι πιθανό να εκδηλώσουν βία, ασχέτως ηλικίας.

Γενικότερα η εκδήλωση επίθεσης είναι πιο πιθανή κατά των συγκρατούμενων, παρά κατά του προσωπικού (Jaywardene & Doherty 1985,

Porporino 1986, Sylvester et al. 1977). Ορισμένοι ερευνητές περιγράφουν χαρακτηριστικά του προσωπικού που πιθανό να σχετίζονται με την θυματοποίηση τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά αναφέρονται στην απόρριψη αιτημάτων και εμμονή στην τήρηση ορίων (Quinsey & Varney 1977), στην επιβολή ποινών ,όπως η απομόνωση (Henderson 1986), στη δημιουργία της εντύπωσης αδυναμίας και της απειρίας (Sylvester et al. 1977).

Η συμπεριφορά των άλλων συγκρατούμενων μπορεί να γίνει για τον επιτιθέμενο αφορμή επίθεσης, εάν την εκλάβουν ως ενοχλητική, υποτιμητική ή χλευαστική (Bennett, 1977, Henderson 1986). Συμπεριφορές που ο επιτιθέμενος μπορεί να θεωρήσει ατυπικές, παράξενες και ακατανόητες, φαίνεται ότι επίσης εκλύουν επιθετικότητα εναντίον του αποκλίνοντος άλλου (Dietz 1981). Ο συνωστισμός τέλος εντείνει την αντίληψη του άλλου ως προκλητικού και αυξάνει την πιθανότητα επίθεσης (Sylvester et al 1977, Depp 1976).

5.2.2.β. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ: ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ «ΡΟΥΤΙΝΑ» ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ.

Ο ρόλος που μπορεί να παίζουν τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και της καθημερινής ρουτίνας των ιδρυμάτων στην επιθετική συμπεριφορά έχει επίσης εξεταστεί, αν και όχι τόσο όσο ο ρόλος των ατομικών χαρακτηριστικών. Η ρουτίνα αναφέρεται στη δόμηση του καθημερινού χρόνου των εγκλειστών με δραστηριότητες και εκφράζεται με κάποιο πρόγραμμα προβλεπόμενων δραστηριοτήτων. Το πρόγραμμα καθορίζεται κεντρικά, με αποκλίσεις που επιβάλλουν οι ειδικές αντικειμενικές συνθήκες κάθε καταστήματος. Η αξιολόγηση της ρουτίνας, όπως άλλωστε και των αντικειμενικών συνθηκών, γίνεται συνήθως από επιτροπές εμπειρογνομόνων με βάση σταθερά προαποφασισμένα κριτήρια.

Ως προς τις αντικειμενικές συνθήκες, ο ρόλος του συνωστισμού και του περιορισμού ή της παραβίασης του ιδιωτικού-προσωπικού χώρου, έχει επιβεβαιωθεί.

Υπάρχουν ωστόσο δεδομένα που υποδεικνύουν ότι η επιθετική συμπεριφορά δεν συνδέεται άμεσα με τον συνωστισμό, αλλά με την αστάθεια στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον του εγκλειστού, που δημιουργείται από τον πυκνό ρυθμό νέων εισαγωγών – ο οποίος ουσιαστικά αποτελεί μια από τις μεταβλητές ρουτίνας

σε ένα ίδρυμα. Τα υψηλά και συνεχή επίπεδα θορύβου, όπως και οι υψηλές θερμοκρασίες, ιδίως όταν συνδυάζονται με υγρασία, έχει διαπιστωθεί ότι, αν δεν σχετίζονται άμεσα, πάντως δημιουργούν κλίμα επιθετικότητας, που είναι πολύ πιθανό να εντείνεται σε χώρους εγκλεισμού, όπου τα άτομα δεν έχουν τρόπο ελέγχου και αποφυγής των περιβαλλοντικών συνθηκών.

Τέλος, αν η ρουτίνα δεν προβλέπει, ή δεν εφαρμόζει αποτελεσματικούς μηχανισμούς αποδοκιμασίας της βίας και αντίθετα την ανέχεται από αδυναμία, ή επιτρέπει την επιβράβευση της (είτε γιατί ο επιτιθέμενος επιτυγχάνει τον στόχο του, είτε γιατί επικροτείται από την εσωμάδα του), οι επιθετικές συμπεριφορές είναι πολύ πιθανόν να συνεχίσουν να αυξάνονται.

5.2.2.γ ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

Στα ιδρύματα εγκλεισμού δυο παράγοντες σχετίζονται με αυξημένες εκδηλώσεις βίας. Παράγοντες που ανάγονται αφ' ενός στο ψυχολογικό και παραβατικό – εγκληματολογικό προφίλ των κρατουμένων και αφ' ετέρου στις αντικειμενικές συνθήκες των ιδρυμάτων.

Το ψυχολογικό προφίλ, σύμφωνα με τα σχετικά ευρήματα, περιλαμβάνει α) έλλειψη δεξιοτήτων προσαρμογής, β) δυσλειτουργικότητα ή δυσπροσαρμοστικότητα στην καθημερινή ζωή, γ) οξεία αίσθηση απελπισίας, πίεσης και αδιεξόδου, κατάθλιψη και κοινωνική απόσυρση, δ) διαταραγμένη συμπεριφορά, ε) ιστορικό με απόπειρες αυτοκτονίας και αυτοτραυματισμούς και στ) συναισθήματα προσωπικής απαξίας και υποτίμησης. Το παραβατικό-εγκληματολογικό προφίλ περιλαμβάνει α) δυσπροσαρμοστική κοινωνική (ή αντικοινωνική) συμπεριφορά, β) μακρύ ιστορικό ελασσόνων, αλλά συχνών παραβατικών πράξεων – παρά ολιγάριθμων και μειζόνων γ) βραχύ παρά μακροχρόνιο εγκλεισμό σε ίδρυμα.

Οι αντικειμενικές συνθήκες που, σύμφωνα με την έρευνα, φαίνεται να συνδέονται με τη βία, είναι ο συνωστισμός, η στέρηση ιδιωτικού χώρου, ο ανεξέλεγκτος θόρυβος και οι υψηλές θερμοκρασίες. Επίσης, κοινωνικού τύπου περιβαλλοντικά ερεθίσματα, όπως ατυπικές ή παράξενες συμπεριφορές συκρατουμένων, ή άλλες που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αυτόυποτίμηση ή αρνητική αυτοαξιολόγηση.

Ακόμη συμπεριφορές του προσωπικού αδέξια ελεγχόμενες (ασάφεια στην εκτέλεση του συγκεκριμένου καθήκοντος από το προσωπικό), ή εκτός προβλεπόμενης ρουτίνας (π.χ. υπερβολική αυταρχική συμπεριφορά, χρήση απρόβλεπτων τιμωρητικών και αποτρεπτικών μεθόδων για την επιβολή ελέγχου), που συνήθως προέρχονται από την απειρία του προσωπικού. Άλλα στοιχεία ρουτίνας σχετιζόμενα με την επιθετικότητα αποτελούν η πυκνή συχνότητα νέων εισαγωγών, η μη εποπτευόμενη επικοινωνία των τροφίμων και οι ελάχιστα δομημένες δραστηριότητες.

Όπως είναι φανερό, ένα εντυπωσιακά μεγάλο μέρος της σχετικής έρευνας έχει εστιάσει στα κλινικά χαρακτηριστικά του ατόμου που επιτίθεται. Αυτό εν μέρει οφείλεται στο γεγονός ότι πολλές μελέτες είναι αναδρομικές, βασιζόμενες σε πληροφορίες που προέρχονται από τα αρχεία των ιδρυμάτων και όχι από την παρατήρηση ή την συμμετοχή στην έρευνα των ιδίων των έγκλειστων.

Παραδόξως, ακόμη και έρευνες αξιολόγησης της λειτουργίας των ιδρυμάτων με βάση τα κριτήρια εμπειρογνομώνων, αντιμετωπίζουν τις συνθήκες και τους άλλους περιβαλλοντικούς παράγοντες ως πλαίσιο που έμμεσα επηρεάζει το άτομο στην εκδήλωση βίας. Και στις δυο περιπτώσεις, φαίνεται ότι η επιθετική συμπεριφορά μέσα στο ίδρυμα αποδίδεται σε παράγοντες ενδογενείς του ατόμου, παθολογικούς και κοινωνικά αποκλίνοντες.

Η αντίληψη αυτή οδηγεί σε μια στατική περιγραφή της σχέσης κάθε παράγοντα, ατομικού ή περιβαλλοντικού, με την εκδήλωση βίας, καθιστώντας μεγάλο μέρος της επιθετικής συμπεριφοράς ακατανόητο, εφ'όσον επί παραδείγματι, μη βίαια άτομα συχνά μπορεί να εκδηλώσουν βίαιες συμπεριφορές (παρά το ότι το αντικειμενικά εκτιμώμενο μη προκλητικό-μη πιεστικό περιβάλλον δεν δικαιολογεί κάτι τέτοιο) και αντιστρόφως, επικίνδυνα άτομα δεν εκδηλώνουν βίαιη συμπεριφορά επί μακρόν, παρά το πιεστικό κοινωνικό περιβάλλον της φυλακής.

Η στατική αυτή αντιμετώπιση της επίδρασης των εξωγενών και ενδογενών (ως προς το άτομο) παραγόντων στην εκδήλωση βίας, έρχεται σε αντίθεση με την κοινωνιολογική και κοινωνιοψυχολογική έρευνα και θεωρία στον τομέα της αλληλεπίδρασης ατομικών και κοινωνικών παραγόντων στην εκδήλωση της επιθετικής συμπεριφοράς και στην επίδραση του εγκλεισμού πάνω στην ανθρώπινη επιθετικότητα. Αντιτίθεται επίσης προς ερισμένες από τις πιο συστηματικές θεωρίες για την ανθρώπινη συμπεριφορά στο περιβάλλον της φυλακής, όπως η

διαδραστική ανάλυση, που αναδεικνύουν την σχέση προσωπικών-περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις κρατουμένων.(Α.Γερούκη,2002).

5.2.3 ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

5.2.3.α Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Οι στατικές αυτές περιγραφές αντικειμενικών συνθηκών των ιδρυμάτων και προσωπικών χαρακτηριστικών του επιτιθέμενου, είτε στηρίζονται σε παρατηρήσεις επιτροπών εμπειρογνώμωνων, είτε ερευνητών (ψυχολόγων, εγκληματολόγων, κοινωνιολόγων), αγνοούν την επίδραση των γνωστικών κοινωνικών παραγόντων στην συμπεριφορά του εγκλείστου.

Επί παραδείγματι, η υποκειμενική αντίληψη της οιασδήποτε αντικειμενικής συνθήκης από το άτομο, τον ίδιο τον έγκλειστο, δεν είναι απαραίτητο να συμπίπτει με αυτή του εμπειρογνώμονα ή του ερευνητή. Ο έγκλειστος μπορεί να έχει διαμορφωμένη στάση απέναντι σε κοινωνικά ερεθίσματα του περιβάλλοντός του, που εκείνος επιλέγει να εστιάσει – και επομένως να θεωρήσει σημαντικά – για λόγους ενδεχομένως άγνωστους στον εξωτερικό παρατηρητή. Ακόμη, διαστάσεις που για τον παρατηρητή είναι σημαντικές για την αξιολόγηση ενός κοινωνικού ή φυσικού ερεθίσματος, είναι πιθανό να είναι ασήμαντες ή ανύπαρκτες για τον κρατούμενο.

Σχετικές ενδείξεις παρόμοιων φαινομένων υπάρχουν πολλές στη σχετική βιβλιογραφία, με χαρακτηριστικότερη αυτή της μελέτης του ηθικού των κρατουμένων σε δυο Νορβηγικές φυλακές, με εντυπωσιακά αντίθετα περιβάλλοντα. Η μια, παλαιά φυλακή, με παραδοσιακού τύπου άκαμπτη ρουτίνα, κακές ξενοδοχειακές συνθήκες, ελάχιστη επαφή με τους συγκρατούμενους και λίγο προσωπικό. Η άλλη, μοντέρνα, με χαλαρή ρουτίνα, ευχάριστους χώρους, άριστες ξενοδοχειακές συνθήκες, επικοινωνία με τους συγκρατούμενους και καλά εκπαιδευμένο προσωπικό.

Αντικειμενικά κρίνοντας η δεύτερη φυλακή θεωρείτο κατά πολύ καλύτερη της πρώτης, εν τούτοις, η συντριπτική πλειοψηφία των ίδιων των κρατουμένων

προτιμούσε την πρώτη. Η προτίμηση αυτή είναι κατανοητή, μόνο εάν κανείς υποθέσει ότι οι Νορβηγοί κρατούμενοι που είχαν εμπειρία και των δυο φυλακών, προτίμησαν την πρώτη, διότι γι' αυτούς είχε υποκειμενικά μεγαλύτερη βαρύτητα η διάσταση της προβλεψιμότητας και της σταθερής δομής του περιβάλλοντος, σε εποχή μάλιστα (δεκαετία του '60) που η μοντέρνα αντίληψη της φυλακής, με την χαλαρότερη ρουτίνα ήταν κάτι νέο.

Όσον αφορά τη βία στις φυλακές ειδικότερα, έχει διαπιστωθεί ότι αντίθετα προς την κοινή αντίληψη, την αντίληψη των ειδικών επιτροπών αξιολόγησης και των διοικητικών μηχανισμών που προσπαθούν να μειώσουν το φαινόμενο, στην υποκειμενική αντίληψη των κρατουμένων και του προσωπικού, μπορεί να αποτελεί ένδειξη της αξιοπιστίας του ρόλου των προσώπων στην ρουτίνα της φυλακής και της θέσης των κρατουμένων στην κοινωνία της. Για ορισμένους μάλιστα κρατούμενους που φαίνεται να έχουν αναπτύξει «αυταρχικές αξίες», η ύπαρξη της απομόνωσης και των άλλων θεσμοθετημένων μορφών τιμωρίας μέσα στη φυλακή, αφ' ενός αφαιρούν το αίσθημα πίεσης που δημιουργεί ο κοινωνικός χώρος και αφ' ετέρου αποτελούν ενδείξεις γοήτρου όταν επιβάλλονται στους ίδιους.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ορισμένα ερεθίσματα σχετικά με την συμπεριφορά των συγκρατουμένων, όπως ατυπικές ή παράξενες συμπεριφορές, ή συμπεριφορές όχλησης, σχετίζονται με την εκδήλωση βίας. Μπορούν δηλαδή να οδηγήσουν σε επιθετικές εκδηλώσεις, εστιάζοντας το άτομο σε κριτήρια σύγκρισης με τους άλλους ή κριτήρια αυτοεκτίμησης, από τα οποία πιθανόν να προκύψει αρνητική εκτίμηση.

Η αρνητική εκτίμηση δημιουργεί κίνητρο επίθεσης προκειμένου το άτομο να υπερασπιστεί και να αποκαταστήσει την αυτοεικόνα του προς την ομάδα του και την ευρύτερη κοινότητα της φυλακής. Τα παραπάνω εκφράζονται με στάσεις και αντιλήψεις απέναντι στον «άλλο», στο «ανόμοιο» ή «αποκλίνοντα» γενικώς, στάσεις απέναντι στην ομάδα που το άλλο άτομο ανήκει (out-group), και στάσεις απέναντι στην ομάδα που το άτομο αυτοεντάσσεται (in-group). (Α.Γερούκη,2002).

5.2.3.β Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΟΜΟΕΘΝΩΝ – ΑΛΛΟΕΘΝΩΝ.

Οι άτυπες ομαδοποιήσεις αποτελούν μέρος της κουλτούρας των φυλακών, λειτουργούν κατ' εξοχήν σε χώρους σωφρονισμού με χαλαρή ρουτίνα και αυξημένη επικοινωνία, αλλά υπάρχουν ακόμη και κάτω από συνθήκες αντίξοες για τον

σχηματισμό ομάδας (που μπορεί να επιβάλλει ο περιορισμός της επικοινωνίας και η δομή της ρουτίνας). Οι ομάδες αυτές έχουν εσωτερική ιεραρχία ισχύος, διαρθρωμένη γύρω από κάποιο αρχηγό και αυστηρό κώδικα αρχών ή αξιών σχετικά με τη συμπεριφορά των μελών μέσα στην ομάδα ή απέναντι στους κρατούμενους άλλων ομάδων.

Η άτυπη ομάδα διασφαλίζει στον κρατούμενο πρακτικά οφέλη, παρακάμπτοντας ή συμπληρώνοντας την ρουτίνα, του παρέχει προστασία από συγκρατούμενους και όχι σπάνια , από το προσωπικό, μειώνοντας την πιθανή θυματοποίηση του, ενώ δημιουργεί ένα υποστηρικτικό δίκτυο που συχνά εκτείνεται έξω από τη φυλακή.

Προφανώς, η ομάδα αποτελεί καίριο κοινωνικό μόρφωμα στο χώρο της φυλακής, εφ' όσον ο ίδιος ο κρατούμενος αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως μέλος κάποιας ομάδας και προσλαμβάνει τους συγκρατούμενους ως μέλη άλλων ομάδων. Παρ' όλα αυτά το φαινόμενο δεν έχει τύχει της δέουσας προσοχής, παρά το ότι έχει επισημανθεί τόσο η μεγάλη σημασία του για την κοινωνία της φυλακής, όσο και η συσχέτιση του με την επιθετικότητα.

Η κοινωνική-ψυχολογική έρευνα έχει δείξει ότι η τάση για ένταξη του εαυτού σε ενδο-ομάδα, γνωστή και ως αυτό-κατηγοριοποίηση, αλλά και του άλλου σε κάποια εξω-ομάδα παράγεται σχεδόν ακούσια από βασικούς γνωστικούς κοινωνικούς μηχανισμούς όπως αυτός της κατηγοριοποίησης.

Κύρια συνέπεια της κατηγοριοποίησης είναι η δημιουργία των ομαδικών στερεοτύπων και η χρήση τους ως απολύτων χαρακτηριστικών των μελών μιας ομάδας και όχι ως μεταβλητών ευάλωτων στις συγκυρίες και τις ιδιομορφίες κάθε μέλους. Τα στερεότυπα εκφράζονται συχνά με στερεοτυπικές στάσεις απέναντι στα μέλη μιας συγκεκριμένης κοινωνικής κατηγορίας.

Τα στερεότυπα είναι δυνατόν να εμπλέκονται στην εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς, ως διευκολυντικός μηχανισμός, εφ' όσον υπάρχουν ήδη κίνητρα επίθεσης. Εμφороούμενος από το στερεότυπο του άλλου, ο επιτιθέμενος μπορεί να διατηρεί την αυτοαντίληψη ότι η πράξη του δεν στρέφεται κατά συγκεκριμένου ατόμου, αλλά κατά των αφηρημένων ανεπιθύμητων χαρακτηριστικών ενός γενικευμένου άλλου. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «αποεξατομίκευση», ή αποπροσωποποίηση.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι στο χώρο της φυλακή, η πιθανότητα ενεργοποίησης της κατηγοριοποίησης και της αποπροσωποποίησης είναι αυξημένη λόγω της ρουτίνας, που τείνει να δημιουργεί ομοιομορφία συμπεριφορών, ερεθισμάτων και καταστάσεων και καθιστά τις μη ομοιόμορφες συμπεριφορές εμφανείς. Όπως ήδη αναφέρθηκε, πράγματι οι έγκλειστοι προσέχουν τις αποκλίνουσες, ιδιότυπες ή ατυπικές συμπεριφορές.

Πολύ πιθανότερη είναι η ενεργοποίηση της κατηγοριοποίησης σε χώρους εγκλεισμού, από το πολύ ευδιάκριτο χαρακτηριστικό της εθνότητας, της φυλής και της γλώσσας. Με βάση τα χαρακτηριστικά αυτά, ούτως ή άλλως, τα άτομα έχουν αυτό-κατηγοριοποιηθεί προ του εγκλεισμού τους στο σωφρονιστικό ίδρυμα. Μετά τον εγκλεισμό, αυτό μεγεθύνεται: α) λόγω της πολιτικής των σωφρονιστικών ιδρυμάτων που συχνά ομαδοποιούν άτομα, δομικά ή και θεσμικά τους κρατούμενους με βάση τα κριτήρια αυτά, β) λόγω των πολιτισμικών βιωμάτων και των γλωσσικών δυσκολιών που ενθαρρύνουν τον συγχρωτισμό με τους «ομοίους», γ) λόγω της πιεστικής ανάγκης άμεσης προσαρμογής στο κοινωνικό περιβάλλον, που επιβάλλει γρήγορους και ευχερείς τρόπους επιλογής διαπροσωπικών σχέσεων (μέσω στερεοτύπων, προσωποσχημάτων κλπ).

Ωστόσο η κατηγοριοποίηση, αφ' εαυτής, δεν είναι απαραίτητο να προκαλεί επιθετική συμπεριφορά προς το κοινωνικό ερέθισμα που κατηγοριοποιεί, παρά το ότι είναι σχεδόν βέβαιο ότι δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις και διευκολύνει την εκδήλωση της. Για την εκδήλωση επίθεσης κατά του άλλου απαιτείται, όπως προείπαμε, κίνητρο. Την βάση για μια θεωρία των κινήτρων επιθετικότητας που θα μπορούσαν να αναπτύξουν οι κρατούμενοι εναντίον εξω-ομάδων μέσα στη φυλακή, μας την παρέχει η Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας.

5.2.3.γ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΩΝ ΑΛΛΟΕΘΝΩΝ

Γενικά, η πολλαπλή ένταξη του ατόμου σε ομάδες, είτε ακούσια (π.χ. φυλή, φύλο, εθνότητα, γλωσσική ομάδα), είτε εκούσια, είναι και αναπόφευκτη και αναγκαία για την ομαλή συγκρότηση και ανάπτυξη του προσώπου. Ερευνητικά δεδομένα ανακαλύπτουν ότι στο χώρο της φυλακής ειδικότερα, η ένταξη του ατόμου σε ομάδες ενισχύει την αυτοεκτίμηση του μέσα στο στερητικό κοινωνικό πλαίσιο, όπου

οι ευκαιρίες ενίσχυσής της μέσω άλλων οδών είναι ελάχιστες ή ανύπαρκτες. Τα άτομα αποκτούν «κοινωνική ζωή και θέση», προσαρμόζονται έτσι καλύτερα στην καθημερινή ζωή της φυλακής.

Κατά τη Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας ειδικότερα, η ατομικότητα (ατομικός εαυτός) οικοδομείται και τροφοδοτείται από την κοινωνική υπόσταση του ατόμου (κοινωνικός εαυτός). Η σύνθεση αυτή η οποία γίνεται υποκειμενικά αντιληπτή ως αυτοεκτίμηση του ατόμου, τασσόμενο σε κοινωνικές κατηγορίες ή ομάδες, μπορεί να προσαρμοστεί και να αναπτυχθεί όσο το δυνατόν καλύτερα.

Η ενδο-ομαδική εύνοια, η τάση δηλαδή να ευνοείται η ενδο-ομάδα και παράλληλα να μειώνεται η εξω-ομάδα είναι διεργασία που συμβάλλει στη διατήρηση ή εξύψωση της κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου. Σε περίπτωση αρνητικής κοινωνικής ταυτότητας, το μέλος της ομάδας μπορεί (θεωρητικά) να εγκαταλείψει την ενδο-ομάδα του και να ενταχθεί σε μια άλλη που θα μπορούσε να του προσδώσει θετική κοινωνική ταυτότητα ή να επιδιώξει να προσδώσει με κάποιο τρόπο στην ομάδα όπου ανήκει κάποια θετική διάκριση σε σχέση με την εξω-ομάδα.

Στην περίπτωση του κοινωνικού πλαισίου της φυλακής, η διαπερατότητα μεταξύ ομάδων θεωρείται κατά κανόνα αθέμιτη και μη αναμενόμενη. Στην κουλτούρα μάλιστα της φυλακής, οι απόπειρες εγκατάλειψης, διαπραγμάτευσης ή και επικοινωνίας με άλλες ομάδες εκλαμβάνονται γενικά ως απόπειρες προδοσίας και «ρουφιανιάς».

Επιπλέον, η διαπερατότητα μεταξύ εθνικών ομάδων στο χώρο της φυλακής θα πρέπει να θεωρηθεί μηδαμινή στο βαθμό που οι γλωσσικές και πολιτισμικές διαφορές την καθιστούν ανέφικτη, η δε θέση της κάθε ομάδας μέσα στη φυλακή αντανακλά τη θέση της στην κοινωνία. Αυτό δεν αποκλείει κάποιους κρατούμενους από το να επιχειρούν να διαπεράσουν στην ομάδα με το υψηλότερο γόητρο, επωφελούμενοι από τις δυνατότητες που συχνά παρέχει η πολλαπλή κατηγοριοποίηση (π.χ. Ο Αλβανός μπορεί να είναι και Ορθόδοξος, ίσως και Βορειοηπειρώτης). (Α.Γερούκη, 2002).

5.2.4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΑΣ

Έχει επικρατήσει στην πρακτική να ζητείται από το Διευθυντή των φυλακών συνήθως, η παρουσία Εισαγγελέα σε κάθε περίπτωση που πρόκειται ή ενδέχεται να χρησιμοποιηθεί βία στο χώρο της Φυλακής, όπως π.χ. στις περιπτώσεις στάσεων, ομαδικών μεταγωγών κρατουμένων, κ.λπ. Η χρήση βίας αποφασίζεται και διατάσσεται από το Διευθυντή του Καταστήματος ύστερα πάντα από συνεννόηση με το Υπουργείο Δικαιοσύνης και το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης για αποστολή των απαραίτητων Αστυνομικών δυνάμεων. Σύμφωνα με το Άρθρο 93 παρ.1 και 2 Ν. 1851/89 μέτρα τάξης, προστασίας και κατευνασμού στα καταστήματα κράτησης διατάσσονται, όταν κινδυνεύει η τάξη και η ασφάλεια του καταστήματος από βίαιες ή άλλες ενέργειες κρατουμένων που στρέφονται εναντίον του ή κατ' άλλων. Τα μέτρα αυτά είναι: α) η χρήση χειροπεδών, β) Ο εγκλεισμός σε ειδικό κελί, γ) Η χρήση βραχείας ράβδου, υδραντλίας και δακρυγόνων αερίων. Τα πιο πάνω μέτρα διατάσσονται από τον Διευθυντή του Καταστήματος ή το νόμιμο αναπληρωτή του. Ο υπάλληλος υπεύθυνος ασφαλείας μπορεί να διατάξει τα μέτρα α και β ενημερώνοντας αμέσως τον διευθυντή.

Στην πράξη η παρουσία του Εισαγγελέα θεωρείται αναγκαία σε περιπτώσεις βίας, αφού μπορεί να περιορίσει τις ακρότητες ή διευκολύνει στις διαπραγματεύσεις με τους κρατουμένους. Ιδιαίτερως δε στις περιπτώσεις στάσεως κρατουμένων (άρθρ. 174 ΠΚ) ο Εισαγγελέας είναι ο πρώτος –κατά κανόνα- κρατικός λειτουργός, ο οποίος έρχεται σε επαφή με τους εξεργεθέντες, η δε συνέχιση ή όχι της στάσεως εξαρτάται πολλές φορές από τις διαπραγματευτικές ικανότητες του συγκεκριμένου Εισαγγελέα, που επιλαμβάνεται της περιπτώσεως.(Κ.Δ.Σπινέλλη, Α. Τσήτσουρα,1996,σελ.49-50).

5.2.5. ΑΡΘΡΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΑ ΤΗ ΒΙΑ.

Από το άρθρο «Άνδρες θύματα Βιασμού και σεξουαλικής κακοποίησης», αντλούμε πληροφορίες σχετικές με το πρόβλημα της σεξουαλικής κακοποίησης που εκδηλώνεται στο χώρο των φυλακών. Εκεί που εστιάζεται το πρόβλημα είναι ο βιασμός των ανδρών από άνδρες

Αντώνης Δ. Μαγγανάς,

Καθηγητής Τομέα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

I. Εισαγωγή

Είχα, ήδη, αποφασίσει να παρουσιάσω αναλυτικά μία ιδιαίτερα σημαντική, επαναστατική θα έλεγα, απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Καναδά(1), που αθώωσε έναν κρατούμενο κατηγορούμενο για το φόνο συγκρατούμενου του και για την κατοχή όπλου με σκοπό επικίνδυνο για τη δημόσια τάξη, όταν η παρατήρηση μιας μεταπτυχιακής μου φοιτήτριας, δικηγόρου, με προβλημάτισε, έντονα, για το γενικότερο πρόβλημα της βίας και στις ελληνικές φυλακές. Μας διηγήθηκε, λοιπόν, ότι έκαμε τρεις παραστάσεις στον Εισαγγελέα για να μπορέσει ένας Ιταλός κρατούμενος ο οποίος, μαζί με την αδελφή του, είχαν προφυλακισθεί γιατί βρήκαν επάνω τους μια ποσότητα ναρκωτικών, να "φιλοξενηθεί" στο κελί τριών "σίγουρων" κρατούμενων ώστε να αποφευχθεί ο πρώτος βιασμός στη φυλακή.

Το πρόβλημα της βίας στις ελληνικές φυλακές πιθανόν να λάβει ανησυχητικές διαστάσεις δεδομένων των συνθηκών υπερπληθυσμού που υφίστανται(2) και της ύπαρξης μεγάλου αριθμού αλλοδαπών κρατουμένων με αναπόφευκτη συνέπεια τη δημιουργία εθνικών (συχνά ανταγωνιστικών) ομάδων και διεθνικών συγκρούσεων.

Η αδυναμία προστασίας των κρατουμένων από τη βία συγκρατούμενων τους από την πλευρά της πολιτείας θα μπορούσε να οδηγήσει στην υποβολή προσφυγών από τους κρατουμένους στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για παραβίαση του άρθρου 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων που αφορά την προστασία της ζωής(3). Για μία φορά, ακόμη, η

Ελλάδα κινδυνεύει να καταδικασθεί όπως, ήδη, συνέβη στις υποθέσεις Peers(4) και Dougoz(5).

Αυτή η αδυναμία πραγματικής προστασίας των κρατουμένων σε συνδυασμό με την απαγόρευση κατοχής όπλων στις φυλακές(6), φέρνουν τον κρατούμενο σ' ένα εφιαλτικό αδιέξοδο ή να προτιμήσει την απομόνωση αφού είναι η μόνη δυνατή και εφικτή εναλλακτική λύση που είναι σε θέση να του προσφέρει η Διοίκηση της Φυλακής ή να εξακολουθήσει να διαβιώνει μαζί με τους άλλους συγκρατούμενους διατρέχοντας τον κίνδυνο τραυματισμού σε συμπλοκή ,βιασμού, ή άλλης εγκληματικής ενέργειας σε βάρος του.

II) Η ΥΠΟΘΕΣΗ KERR(7)

1) Τα πραγματικά περιστατικά

Ο κος Kerr και το θύμα ο κος Garon ήταν και οι δύο κρατούμενοι της φυλακής υψίστης ασφαλείας του Edmonton στην επαρχία Alberta του Καναδά. Ο δεύτερος ήταν μέλος της συμμορίας ινδιάνων Indian Posse που ασκούσε επικυριαρχία στους κρατούμενους της φυλακής μέσω του εκφοβισμού και της προσφυγής στη βία.

Ο κος Kerr είχε ορισθεί από τη Διοίκηση για να καθαρίζει την τραπεζαρία. Το βράδυ της 15 Ιανουαρίου 2000, ο κος Garon (το θύμα) ζήτησε καφέ από τον κο Kerr εκείνος, όμως, αρνήθηκε να του τον σερβίρει. Το θύμα είπε, τότε, στον κατηγορούμενο ότι αν δεν του έφερνε τον καφέ, ο σωφρονιστικός υπάλληλος θα τον εύρισκε την επομένη με σπασμένο το κεφάλι. Αργότερα, την ίδια μέρα, ένας άλλος κρατούμενος που ήταν και αυτός μέλος της ίδιας συμμορίας ζήτησε, με τη σειρά του, καφέ από τον κο Kerr τονίζοντας ότι αν δεν τον έφερνε είχε συμφέρον να μη τριγυρίζει εκεί γύρω την επομένη.

Την επαύριο ο κος Kerr ως υπεύθυνος καθαρισμού της τραπεζαρίας ετοίμασε την αίθουσα για το πρόγευμα. Προαισθανόμενος μια επίθεση πήρε μαζί του δύο χειροποίητα όπλα που είχε κρύψει κάτω από ένα νεροχύτη -ένα μεταλλικό μαχαίρι που είχε κατασκευάσει λιμάροντας ένα χοντρό κουτάλι και ένα καλέμι για να σπάει τον πάγο. Έκρυψε τα όπλα στην τσέπη του παντελονιού του και ήταν ιδιαίτερα προσεκτικός όταν οι κρατούμενοι μπήκαν στην τραπεζαρία.

Ο κος Garon μπήκε στην αίθουσα μαζί με άλλα μέλη της συμμορίας. Απευθυνόμενος στον κο Kerr του είπε ότι την προηγούμενη μέρα τον είχε

γελοιοποιήσει. Εκείνος του απάντησε, "Αφού το λες εσύ...". Τότε, οι υπόλοιποι έκλεισαν την πόρτα της τραπεζαρίας. Το θύμα πλησίασε τον κο Kerr κραδαινώντας ένα μαχαίρι. Ο τελευταίος έβγαλε το δικό του μαχαίρι και άρχισε μια άγρια συμπλοκή μεταξύ των δύο κατά τη διάρκεια της οποίας ο καθένας επέφερε στον άλλο αλλεπάλληλα πλήγματα. Κάποια στιγμή ο κος Garon υποχώρησε απότομα και σήκωσε τους ώμους σαν να έδειχνε ότι η συμπλοκή είχε τελειώσει. Κατευθυνόμενος προς την πόρτα σωριάστηκε. Τον μετέφεραν αργότερα στο νοσοκομείο όπου διαπίστωσαν το θάνατό του που οφειλόταν στις μαχαιριές που είχε δεχθεί.

Στις 9.7.2001 απαγγέλθηκε κατηγορία κατά του κου Kerr για φόνο 2ου βαθμού και κατοχή όπλου με σκοπό επικίνδυνο για τη δημόσια τάξη(8). Ο πρωτοβάθμιος δικαστής αθώωσε τον κατηγορούμενο κρίνοντας ότι βρισκόταν σε νόμιμη άμυνα. Τόνισε, μάλιστα, όσον αφορά την κατηγορία της κατοχής όπλου ότι ο κος Kerr είχε τα όπλα στην κατοχή του όπως οι μεγάλες δυνάμεις που κατέχουν τα όπλα τους για να προλάβουν μια επίθεση και να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους αν παραστεί ανάγκη".

Το Εφετείο της Alberta(9) επικύρωσε την αθωωτική απόφαση για τον φόνο αλλά ανέτρεψε εκείνη για την κατοχή όπλου. Το δικαστήριο διέκρινε την περίπτωση όπου, κάποιος, κατέχει ένα όπλο, κρυμμένο στο σπίτι του από εκείνον που κατέχει όπλο σε μια φυλακή(10). Η απόφαση του κου Kerr να κρύψει τα όπλα στο παντελόνι του δείχνει ότι είχε σκοπό να απαντήσει στην πρόκληση και όχι, απλά να την αποτρέψει. Σε διαφορετική περίπτωση, θα οδηγούμαστε στη δημιουργία μιας χαώδους κατάστασης στη φυλακή. Τα παράνομα όπλα θα πολλαπλασιάζονταν, το κλίμα βίας θα επιβαρυνόταν αυξάνοντας τον κίνδυνο πρόκλησης σωματικών βλαβών ή και θανάτων κατά τη διάρκεια συμπλοκών.

Ο κατηγορούμενος υπέβαλε αίτηση αναίρεσης και η υπόθεση έφθασε στο Ανώτατο Δικαστήριο.

2) Το Σκεπτικό της απόφασης

Από τους 7 δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Καναδά (4 άνδρες και 3 γυναίκες), οι 6 έκριναν ότι έπρεπε να ανατραπεί η καταδικαστική απόφαση του Εφετείου. Ο μόνος που μειοψήφισε (ο δικαστής Binnie) υποστήριξε αυστηρές και παραδοσιακά συντηρητικές θέσεις. Το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος οπλοφορούσε δείχνει ότι ήταν αποφασισμένος να λύσει με τη βία τις διαφορές του με τους άλλους κρατούμενους. Ουσιαστικά επρόκειτο για μια περίπτωση αυτοδικίας. Το επιχείρημα

ότι μία κατάσταση ανάγκης μπορεί να δικαιολογήσει την προσφυγή στη βία προσβάλλει τη δημόσια τάξη και ασφάλεια.

Οι έξι πλειοψηφίσαντες δικαστές συμφώνησαν ως προς το ότι έπρεπε να επαναφέρουν την αθωωτική απόφαση αλλά χωρίστηκαν σε 3 ομάδες των 2 δικαστών η κάθε μία ως προς τους λόγους που τέσσερις δικαστές (δύο ομάδες των δύο δικαστών) υιοθέτησαν παραδοσιακές θέσεις χωρίς να θίξουν σε βάθος το καθεστώς βίας που επικρατούσε στη φυλακή. Η μία ομάδα (δικαστές Lebel και Arbour) θεώρησε ότι το άτομο βρισκόταν σε κατάσταση ανάγκης ενώ η άλλη (δικαστές Deschamps και Fish) ότι, ουσιαστικά, επρόκειτο για μια κατάσταση νόμιμης άμυνας: "Το άτομο κατείχε το όπλο για να προλάβει μια επίθεση και να υπερασπίσει τον εαυτό του".

Όμως, είναι οι δύο αρχαιότεροι δικαστές (Major και Bastarache) που υποστήριξαν τις πλέον προχωρημένες θέσεις χωρίς να διστάσουν να θίξουν τα κακώς κείμενα του συστήματος των φυλακών.

Ο δικαστής Bastarache, ο οποίος συνέταξε την απόφαση, και ο οποίος, προς τιμήν του, προτάσσει το "Κύριος" στο όνομα τόσο του δράστη όσο και του θύματος, επικεντρώνει την ανάλυσή του στα στοιχεία που πρέπει να αποδειχθούν σύμφωνα με το άρθρο 88 Καν.Π.Κ. που τιμωρεί την κατοχή όπλου με σκοπό επικίνδυνο για την δημόσια τάξη. Η διάταξη αυτή απαιτεί την απόδειξη της κατοχής και ότι η κατοχή είχε ένα στόχο επικίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Τα δύο, αυτά στοιχεία πρέπει, οπωσδήποτε, να συνυπάρξουν κάποια στιγμή για να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα.

Σχετικά με το ηθικό στοιχείο του αδικήματος την απόδειξη, δηλαδή, της πρόθεσης του δράστη επικρατεί σύγχυση στη νομολογία ως προς το αν το κριτήριο πρέπει να είναι υποκειμενικό ή αντικειμενικό. Σύμφωνα με το δικαστή Bastarache το κριτήριο πρέπει να είναι ταυτόχρονα υποκειμενικό και αντικειμενικό. Κατ' αρχάς το δικαστήριο οφείλει να διακριβώσει το σκοπό που επιδίωκε ο συγκεκριμένος κατηγορούμενος, κατέχοντας το όπλο πράγμα που θα εκτιμηθεί κατά τρόπο υποκειμενικό. Στη συνέχεια, ο δικαστής πρέπει να αποφανθεί αν, λαμβανομένων υπ' όψιν όλων των συνθηκών, ο σκοπός ήταν επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη, πράγμα που θα αποτιμηθεί αντικειμενικά. Η φύση του σκοπού δεν ενδιαφέρει από τη στιγμή που παρουσιάζει κίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Είναι, επομένως, αρκετό να αποδειχθεί ότι το άτομο γνώριζε τι έκανε καθώς και τις συνέπειες που θα προέκυπταν. Πρόκειται για την "τεχνική" έννοια του ηθικού στοιχείου του αδικήματος

(mens rea). Στην ουσία συνάγουμε το στοιχείο αυτό από την απόδειξη του γεγονότος ότι ο δράστης τέλεσε την πράξη.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, για να προσδιορισθεί η πρόθεση του κατηγορουμένου πρέπει να ληφθούν υπ` όψιν όλες οι παράμετροι που σχετίζονται με την υπόθεση, συμπεριλαμβανομένης της φύσης του όπλου, των περιστάσεων κάτω από τις οποίες βρέθηκε το όπλο στην κατοχή του κατηγορουμένου, των όσων ισχυρίστηκε ο δράστης για να εξηγήσει την κατοχή καθώς και του τρόπου χρησιμοποίησης του όπλου.

Η κατάθεση του κατηγορουμένου δεν αποτελεί, αφ` εαυτής, το μοναδικό παράγοντα που πρέπει να ληφθεί υπ` όψιν για να προσδιορισθεί η πρόθεση. Διάφοροι αντικειμενικοί παράγοντες μπορούν να μας βοηθήσουν στο να την προσδιορίσουμε. Εξ` άλλου, το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος κατείχε το όπλο με αμυντικό σκοπό δεν είναι αρκετό από μόνο του για να προσδιορίσει την ενοχή ή την αθωότητα του ατόμου.

Είναι φανερό ότι το άρθρο 88 Καν.Π.Κ. στηρίζει την εφαρμογή του αντικειμενικού κριτηρίου. Η έκφραση που χρησιμοποιείται είναι "με ένα σκοπό επικίνδυνο για τη δημόσια τάξη και όχι με σκοπό να διαταράξει τη δημόσια τάξη. Η πρώτη έκφραση απαιτεί όπως ο σκοπός (όποιος κι αν είναι) είναι αντικειμενικά επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη. Η δεύτερη απαιτεί τη συγκεκριμένη πρόθεση του κατηγορουμένου όπως διαταράξει τη δημόσια τάξη.

Στις περιπτώσεις όπου καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο κατηγορούμενος κατείχε ένα όπλο για να υπερασπίσει τον εαυτό του, η κρίσιμη ερώτηση είναι να διακριβωθεί αν η επίθεση που προσπαθούσε να αποκρούσει μπορούσε να αποφευχθεί. Μόνον όταν η επίθεση ήταν εντελώς αναπόφευκτη τότε ο σκοπός δεν είναι επικίνδυνος. Εν προκειμένω, μάλιστα, είναι η επίθεση που παραβιάζει τη δημόσια τάξη και όχι η αντίδραση στην επίθεση(11).

Ειδικότερα και όσον αφορά το θέμα αν υπάρχει νόμιμη άμυνα το κριτήριο που χρησιμοποιείται είναι διαφορετικό απ` ότι στην περίπτωση της κατοχής βάσει του άρθρου 88. Στην πρώτη περίπτωση μας ενδιαφέρει ο λογικός χαρακτήρας αυτών που πίστευε ο συγκεκριμένος κατηγορούμενος ως προς τις περιστάσεις, ενώ στην περίπτωση της κατοχής είναι οι συγκεκριμένες αντικειμενικές περιστάσεις που μας ενδιαφέρουν(12).

Εφαρμόζοντας τα παραπάνω κριτήρια στην περίπτωση που αναλύσαμε ο δικαστής Bastarache τονίζει: "Η φυλακή του Edmonton ήταν ένας χώρος επικίνδυνος. Η κατάσταση ήταν εκρηκτική, η βία βασίλευε και η πλειονότητα των κρατουμένων κατείχαν όπλα. Η συμμορία Indian Posse, στην οποία ανήκε το θύμα, ασκούσε την κυριαρχία στη φυλακή με τη βία και τον εκφοβισμό. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο σκοπός του κου Kerr δεν ήταν επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη δεδομένου ότι η επίθεση ήταν καταφανώς αναπόφευκτη. Ο κατηγορούμενος δέχθηκε βάσιμες απειλές για άμεση επίθεση σ' ένα περιβάλλον που δεν του επέτρεπε σε καμία περίπτωση να ξεφύγει και όπου ήταν ανώφελο να ζητήσει προστασία(13).

Τι διακρίνει, όμως, την περίπτωση όπου η οπλοφορία γίνεται για να αποκρουσθεί μία άμεση επίθεση, από εκείνην όπου το άτομο οπλοφορεί καθημερινά με στόχο να υπερασπίσει τον εαυτό του, αν χρειασθεί, όπως όταν κυκλοφορεί σε επικίνδυνους χώρους; Στη δεύτερη περίπτωση ο στόχος της κατοχής του όπλου είναι ασυμβίβαστος με την υποχρέωση να αποφευχθεί η βίαιη αντιπαράθεση α) διαφεύγοντας, β) ζητώντας τη βοήθεια της αστυνομίας και γ) ανοίγοντας διαπραγματεύσεις. Αντίθετα η οπλοφορία σε μία δεδομένη στιγμή, μία ορισμένη μέρα για να αντιμετωπισθεί ένας άμεσος κίνδυνος θανάτου από τον οποίο είναι, πραγματικά, αδύνατο να ξεφύγει το άτομο δεν αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη.

Προσωπικά, πάντως, εκτιμούμε ότι, εν προκειμένω δεν υφίστατο καμία από τις τρεις περιπτώσεις που ανέφερε ο δικαστής. Ο κος Kerr α) δεν μπορούσε, κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες και με την πόρτα κλειστή να αποφύγει τη βίαιη αντιπαράθεση μέσω της διαφυγής, β) δεν μπορούσε να ζητήσει βοήθεια από την αστυνομία και γ) δεν μπορούσε να διαπραγματευθεί. Αυτές οι προϋποθέσεις που μπορεί να υφίστανται σ' ένα ελεύθερο περιβάλλον είναι πολύ δύσκολο να υπάρξουν στη φυλακή όσο παράδοξο και αν φαίνεται από πρώτη άποψη.

Πάντως, ο δικαστής Bastarache, έχοντας συνείδηση ότι η απόφασή του μπορεί να ανοίξει την πόρτα στην αυτοδικία καταλήγει: "Όλοι οι Καναδοί έχουν δικαίωμα να αισθάνονται ότι είναι προστατευμένοι από την απειλή που συνιστούν η κατοχή και κυκλοφορία κρυμμένων όπλων. Αν οι τελευταίες αυτές πρακτικές θεωρηθούν ως νόμιμες όλο και περισσότεροι Καναδοί μπορεί να πιστέψουν ότι είναι συνετό να οπλοφορούν για να υπερασπίσουν τον εαυτό τους ή την οικογένειά τους. Ίσως τότε

να βλέπαμε να αναπτύσσεται μία τάση προς την αυτοδικία με τον κίνδυνο πολλαπλασιασμού των βίαιων περιστατικών.

Όμως, στην προκειμένη περίπτωση, η αθωωτική απόφαση οφείλεται, αποκλειστικά, στο γεγονός ότι η κατηγορία απαγγέλθηκε με βάση ένα συγκεκριμένο περιστατικό που έλαβε χώρα μετά από βάσιμες απειλές που δημιούργησαν έναν άμεσο κίνδυνο ο οποίος δεν μπορούσε να αποφευχθεί διαφορετικά.

III. Παρατηρήσεις

1) Ο δικαστής Bastarache δικαιολογεί την κατοχή όπλου από την ύπαρξη συγκεκριμένης απειλής. Δεδομένου, όμως, ότι ο προσδιορισμός του συγκεκριμένου χαρακτήρα της απειλής είναι εξαιρετικά δύσκολο να πραγματοποιηθεί, πρέπει να προσφύγουμε αναγκαστικά σε κριτήρια αντικειμενικά που αναφέρονται στις περιστάσεις που περιβάλλουν την πράξη.

Η θέση του δικαστή Bastarache σημαίνει άραγε ότι εκτός από εκείνους που επιτρέπεται από το νόμο να οπλοφορούν δικαιούνται (ή συγχωρούνται) να φέρουν όπλα και όσοι πρόκειται να αντιμετωπίσουν μία έκρυθμη κατάσταση από την οποία δεν μπορούν να ξεφύγουν; Στην περίπτωση που μας απασχόλησε πιο πάνω αν και ο νόμος (τόσο στον Καναδά όσο και στην Ελλάδα)(14) απαγορεύει την κατοχή όπλων από τους κρατούμενους στις φυλακές, η συγκεκριμένη κατοχή από τον κο Kerr είναι δικαιολογημένη διότι δεν ήταν δυνατό να παρασχεθεί η αναγκαία προστασία από το Κράτος.

2) Η αναγνώριση από ένα δικαστή Ανωτάτου Δικαστηρίου όπως ο δικαστής Bastarache ότι η φυλακή δεν μπορεί να προστατεύσει το άτομο που είναι έγκλειστο και ότι είναι ανώφελο και ανέφικτο για τον κρατούμενο να ζητήσει προστασία για τη ζωή του είναι μια θλιβερή διαπίστωση της πραγματικότητας που επικρατεί στις φυλακές. Πρόκειται για άποψη θαρραλέα θα λέγαμε, μάλιστα, επαναστατική.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο κρατούμενος τιμωρείται πολλαπλά. Η φυλακή δεν αποτελεί πλέον μόνο ένα σχολείο του εγκλήματος αλλά και ένα χώρο όπου το άτομο κινδυνεύει από πράξεις βίας των άλλων συγκρατουμένων χωρίς να μπορεί να ζητήσει προστασία από τις Αρχές. Μέχρι τώρα γνωρίζαμε, εμπειρικά, ότι μαζί με τις άλλες παράπλευρες συνέπειες της ποινής του εγκλεισμού, όπως το στιγματισμό, την απώλεια της δουλειάς, τις δυσάρεστες συνέπειες για την προσωπική ζωή, υπήρχε και η πιθανότητα να γίνει ο κρατούμενος θύμα ανεξέλεγκτης βίας, όμως το θέμα δεν μας είχε απασχολήσει σοβαρά ως επιστήμονες. Κρίνεται απόλυτα

αναγκαίο να γίνει μια σοβαρή επιστημονική έρευνα γύρω από την έκταση και τους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου της βίας στις φυλακές. Αν θέλουμε να είμαστε κατ' ελάχιστο, συνεπείς προς αυτά που διδάσκουμε στους φοιτητές μας όσον αφορά την πρόληψη και την πρόβλεψη τέλεσης των εγκλημάτων τα φαινόμενα της βίας στις φυλακές μας υποχρεώνουν να αποδεχθούμε ότι είναι, εκ των πραγμάτων, αναπόφευκτο, για τον κρατούμενο, να φέρει όπλα για να προστατευθεί.

Το δικαίωμα στην αυτοάμυνα για τους κρατούμενους θα γίνει σιωπηρά αποδεκτό μπροστά στην αδυναμία του Κράτους να παράσχει επαρκή προστασία όπως είναι υποχρεωμένο να κάμει(15). Η επικράτηση του νόμου της ζούγκλας στις φυλακές αποτελεί μια δυσάρεστη πραγματικότητα που η Ελλάδα πρέπει να αντιμετωπίσει σοβαρά. Σε καμία περίπτωση, πάντως, το φαινόμενο δεν πρέπει να οδηγήσει στην εύκολη λύση της πλήρους απομόνωσης των κρατουμένων που διαβιώνουν υπό συνθήκες υψίστης ασφαλείας.

3) Η υποχρέωση του Κράτους να παράσχει όρους ασφαλούς διαβίωσης, μέσα σε λογικά πλαίσια, για τους κρατούμενους αναγνωρίζεται πλέον και από νομοθετικά κείμενα με αυξημένη τυπική ισχύ όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων που κατοχυρώνουν το δικαίωμα στη ζωή και την ασφάλεια(16). Αν, για παράδειγμα, ένας κρατούμενος στις ελληνικές φυλακές τραυματισθεί σε μία συμπλοκή, τότε η Ελλάδα θα μπορούσε να κληθεί να τον αποζημιώσει εκείνον ή την οικογένειά του για τη βλάβη που υπέστη. Η εξαίρεση αυτή από τον κανόνα ότι το Κράτος δεν έχει τη θετική υποχρέωση να προστατέψει τους πολίτες από τις εγκληματικές πράξεις τρίτων δικαιολογείται από το ότι στην περίπτωση των κρατουμένων (και των ψυχικά ασθενών που είναι έγκλειστοι) είναι το ίδιο το Κράτος που τους έθεσε σ' αυτή την κατάσταση(17).

4) Στην περίπτωση των κρατουμένων τους οποίους, όπως αναφέραμε, το ίδιο το Κράτος έθεσε με τη βία σ' αυτή την κατάσταση είναι άραγε υποχρεωμένο (το Κράτος) να κλείσει τα μάτια" στο να φέρουν οι κρατούμενοι όπλα για προληπτικούς λόγους.

Τι γίνεται, όμως, σε καθεστώς ελευθερίας, όπου μερικές φορές, οι περιστάσεις προσομοιάζουν προς αυτές όπου το Κράτος αδυνατεί να παράσχει την οφειλόμενη προστασία; Μιλάμε, για παράδειγμα, για εξαιρετικά βεβαρημένους χώρους αστικών περιοχών, όπως κεντρικές πλατείες και σταθμούς μετρό, όπου συνυπάρχουν, υπό ασφυκτικούς όρους, άνθρωποι διαφόρων προελεύσεων και

εθνικοτήτων ή ακόμη και για απομακρυσμένους χώρους στην επαρχία (π.χ. ορισμένες παραμεθόριες περιοχές) όπου οι πολίτες μένουν ουσιαστικά απροστάτευτοι. Ανοίγει, άραγε, η πόρτα για την αναγνώριση ενός δικαιώματος στην αυτοάμυνα;

Για να μην συμβεί κάτι τέτοιο, πράγμα που μπορεί να έχει πολύ δυσάρεστες συνέπειες, η υπόθεση Kerr πρέπει να περιορισθεί στις περιπτώσεις των ατόμων που το Κράτος έθεσε σε μία κατάσταση εγκλεισμού χωρίς να μπορεί να τους εξασφαλίσει τη λογικά αναμενόμενη προστασία. Στις περιπτώσεις αυτές το άτομο συγχωρείται (αλλά δεν δικαιολογείται) να κατέχει όπλο για να προστατεύσει τον εαυτό του. Η αυτοάμυνα θα μπορούσε, τότε, να αποτελέσει ένα λόγο που αποκλείει τον καταλογισμό και όχι έναν όρο που αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης.

5.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ

Με την είσοδο στο κατάσταση κράτησης ξεκινά για το άτομο μια νέα φάση κοινωνικοποίησης, διαφορετική από εκείνη που βίωνε στην ελεύθερη κοινωνία. Αρχικά υφίσταται μια «ταπεινωτική διαδικασία», όπως την αποκαλεί ο Goffman. Ο αποχωρισμός των προσωπικών του αντικειμένων και η αδυναμία διαμόρφωσης του χώρου κράτησης και γενικότερα η απώλεια όλων εκείνων των μέσων που θα του επέτρεπαν να πραγματοποιήσει τις συνήθειες και τις απαιτήσεις του εντάσσονται στη διαδικασία αυτή. (Χαΐδου, 2002, σελ. 49)

Η κύρωση για την εγκληματική πράξη δεν απευθύνεται μόνο στο σώμα αλλά κυρίως στην ψυχή του ατόμου. Η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου με τον εγκλεισμό του σε κάποιο σωφρονιστικό ίδρυμα επηρεάζει ολόκληρο τον ψυχισμό του. Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητες οι γνώσεις γύρω από την ψυχική κατάσταση, δηλ. τα συναισθήματα, τις ψυχικές ορμές, τις επιθυμίες, τις σκέψεις και τις διαθέσεις του κρατουμένου. Η ψυχολογία του κρατουμένου διαφέρει από αυτή του δράστη ή του κατηγορούμενου ή του υποδίκου, αφού η ψυχική του κατάσταση μεταβάλλεται εξαιτίας της απομάκρυνσής του από την ελεύθερη κοινωνική ζωή ενώ του επιβάλλονται νέοι όροι διαβίωσης. (Πτυχιακή εργασία «Φυλακή-Ένας θεσμός σωφρονισμού», Πάτρα, ,σελ.83-84)

Η γνώση της ψυχολογίας του κατάδικου επιβάλλεται γιατί: α) Όταν είναι γνωστή η ψυχική κατάσταση, η ιδιοσυγκρασία, ο ψυχολογικός τύπος κάθε κρατουμένου, η συμπεριφορά του προσωπικού της φυλακής είναι πιο σωστή και ο

σωφρονισμός επιτυγχάνεται συντομότερα. β) Η φυλάκιση και οι νέοι όροι διαβίωσης που επιφέρει πιέζουν το άτομο και μπορεί να βλάψουν τόσο την ψυχική όσο και την σωματική του υγεία. Οι όροι διαβίωσης της φυλακής επιβάλλουν έναν διαφορετικό τρόπο ζωής και καταπιέζουν τις ψυχικές και φυσικές ορμές του ατόμου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ιδρυματικής νεύρωσης ή ακόμα και την εκδήλωση παθολογικής ψύχωσης στο άτομο. (Δασκαλάκης, 1985, σελ.27-30)

5.3.1 ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΥΠΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Η μικροκοινωνία της φυλακής χαρακτηρίζεται από μια ιδιότυπη κοινωνική οργάνωση, δηλαδή από ένα σύνολο κοινωνικών σχέσεων, ρόλων, κανόνων, προτύπων και συμπεριφορών το οποίο δεν καθορίζεται από το επίσημο νομικό καθεστώς που διέπει τη φυλακή, αλλά αναπτύσσεται ανεξάρτητα από αυτό και ενάντια σε αυτό, ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης που ασκείται από τις σχέσεις των κρατουμένων μεταξύ τους ή μεταξύ αυτών και του προσωπικού της φυλακής.

Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της οργάνωσης είναι η υποπολιτισμική ομάδα της φυλακής ή «ο κώδικας των κρατουμένων». Ο κώδικας αυτός, ο οποίος απαντάται σε κάθε φυλακή, είναι ένα σύστημα αξιών και κανόνων το οποίο υφίσταται παράλληλα με τους επίσημους κανόνες που αφορούν το σωφρονιστικό κατάστημα. Οι βασικές του αρχές απαγορεύουν την κατάδοση συγκρατούμενου και την παροχή βοήθειας στο προσωπικό και τη διεύθυνση της φυλακής, σχετικά με την τήρηση της πειθαρχίας, και υπογραμμίζουν την αλληλεγγύη με τους συγκρατούμενους. Η παραβίαση των αξιών και των κανόνων του άγραφου αυτού κώδικα συνεπάγεται (άτυπες) κυρώσεις, οι οποίες κλιμακώνονται από τον εξοστρακισμό και την κοινή περιφρόνηση του παραβάτη μέχρι την άσκηση σωματικής βίας, χωρίς να αποκλείεται και η θανάτωση, κυρίως σε περιπτώσεις κατάδοσης.

Με την ένταξή του στο σύστημα αξιών του κώδικα των εγκλειστών ο κρατούμενος αισθάνεται ότι ανήκει κάπου, ότι είναι μέλος μιας ομάδας αλλά παράλληλα αποδέχεται την ταυτότητα του «εγκληματία». Η ένταξη αυτή γίνεται μέσα από μια διαδικασία κοινωνικοποίησης. Η αφομοίωση ορισμένων κανόνων συμπεριφοράς, η αποδοχή ενός ρόλου υποταγής, η εκμάθηση του γλωσσικού κώδικα (της αργκό) της φυλακής είναι αναγκαίοι όροι επιβίωσης μέσα στη φυλακή. Η κοινωνικοποίηση στο σύστημα της φυλακής είναι αναγκαία συνέπεια του

εγκλεισμού και ο βαθμός της είναι ανάλογος με το χρόνο παραμονής στο σωφρονιστικό κατάστημα. Όσο κοινωνικοποιείται κανείς στο σύστημα της φυλακής και ιδρυματοποιείται, τόσο αποκοινωνικοποιείται σε σχέση με το ελεύθερο κοινωνικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Clemmer υπάρχουν παράγοντες οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο για την ιδρυματοποίηση του κρατουμένου όπως η μακροχρόνια στερητική της ελευθερίας ποινή (διότι το άτομο εκτίθεται για μεγάλο χρονικό διάστημα στις δυσμενείς επιδράσεις της φυλακής), η ασταθής προσωπικότητα, η οποία δεν τον βοήθησε να συνάψει γερές κοινωνικές σχέσεις πριν από την εμπλοκή του, οι σπάνιες επαφές με άτομα εκτός των τειχών, η ετοιμότητα και η ικανότητα ένταξής του στο σύστημα της φυλακής, η σχεδόν τυφλή αποδοχή του κώδικα των κρατουμένων, η τυχαία τοποθέτησή του με άτομα παρόμοιου προσανατολισμού και η ετοιμότητά του για εμπλοκή σε παράνομες δραστηριότητες. (Χαΐδου, 2002, σελ.49-51)

5.3.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Κατά το πρώτο στάδιο της φυλάκισης η απότομη αποκοπή από το κοινωνικό περιβάλλον αποτελεί ένα σοκ για τον κρατούμενο. Η απομάκρυνσή του από την οικογένεια, τους συγγενείς, τους φίλους και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον προκαλεί ψυχικό πόνο, συγκίνηση, ταραχή και άγχος στον κρατούμενο. Η είσοδός του σε ένα περιβάλλον άγνωστο το οποίο μάλιστα αποτελείται από σωφρονιστικό προσωπικό και καταδίκους δημιουργούν στο άτομο ανησυχία και ανασφάλεια. (Πτυχιακή εργασία «Φυλακή-Ένας θεσμός σωφρονισμού», Πάτρα, 2005, σελ.85)

Ο εγκλεισμός λειτουργεί διαφορετικά σε κάθε άτομο. Εξαρτάται από το είδος του περιορισμού (εγκλεισμός προσωρινά κρατουμένου ή κατάδικου), το είδος της ποινικής κύρωσης (φυλάκιση ή κάθειρξη) και τη χρονική της διάρκεια, αλλά κυρίως από την προσωπικότητά του. Αρχικά πλήττεται η σωματική υγεία του ατόμου. Η έλλειψη κίνησης, έκθεσης στον ήλιο και στον φρέσκο αέρα, η μη ικανοποιητική διατροφή και οι γενικότερες απαράδεκτες συνθήκες διαβίωσης, όπως ακατάλληλα κελιά, η έλλειψη θέρμανσης σε συνδυασμό με την ελλιπή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, βλάπτουν ανεπανόρθωτα τη φυσική κατάσταση του εγκλειστού και μπορεί να οδηγήσουν ακόμη και στο θάνατο. Η προσβολή της σωματικής υγείας έχει αντίκτυπο και στην ψυχική. (Χαΐδου, 2002, σελ.52)

Η προσαρμογή στους νόμους της κοινωνίας της φυλακής έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη αποδιοργάνωση και καταστροφή της προσωπικότητας του κρατούμενου. Προσαρμογή σημαίνει ταυτόχρονα και παραίτηση του ατόμου να είναι ο εαυτός του. Αφού δεν μπορεί να καταργήσει τη φυλακή, πνίγει τις προσωπικές του δυνατότητες και αφήνεται στον εξευτελισμό, τη βία, τις ψυχοπάθειες που μπορεί αργότερα να εξελιχθούν σε ψυχώσεις, αυτοτραυματισμούς, αυτοκτονίες ή άλλες αυτοκαταστροφικές εκδηλώσεις.

Στις φυλακές, όπου οι κατάδικοι βρίσκονται συνέχεια μαζί, η ψυχολογία του συνόλου ταυτίζεται με την ψυχολογία του όχλου. Ο κατάδικος χάνει την ψυχική ανεξαρτησία, αδυνατεί να κρίνει ο ίδιος και υιοθετεί τη γνώμη των πολλών.

Η κοινωνία της φυλακής δεν είναι αταξική. Υπάρχουν όχι μόνο έντονες ταξικές διαφορές αλλά και έντονη βία, ενώ πολλές φορές επικρατεί το δίκαιο του ισχυρότερου. Οι κρατούμενοι που είναι πιο ισχυροί χρησιμοποιούν αυτή τη βία, που υπάρχει σαν συστατικό της φυλακής, στους πιο αδύναμους που τελικά είναι αυτοί που είναι αναγκασμένοι να την υποστούν.

Επίσης μέσα στη φυλακή ο κρατούμενος αισθάνεται ότι δεν αξίζει. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν μπορεί να πάρει καμιά ευθύνη και καμιά απόφαση για τον ίδιο του τον εαυτό. Ακόμα και για τις πιο απλές καθημερινές ανάγκες (ύπνος, τροφή, ψυχαγωγία) ως και τις πιο σημαντικές ευθύνες είναι εξαρτημένος από τους άλλους. Η καθημερινή ρουτίνα, η έλλειψη αλλαγής εντυπώσεων και ενδιαφερόντων έχουν ως αποτέλεσμα την συναισθηματική αδιαφορία, την απάθεια και τον ιδρυματισμό του. Επιπλέον, υπάρχουν περιπτώσεις που στον κρατούμενο επιβάλλονται πειθαρχικές κυρώσεις και περνάει μέρες στην απομόνωση. Αυτό μπορεί να προκαλεί ποικίλες ψυχικές καταστάσεις και διαταραχές. Επειδή στην απομόνωση ο εσωτερικός βίος γίνεται πιο έντονος, η όραση και η ακοή πιο ευαίσθητες ενώ παράλληλα η φαντασία αυξάνεται, δημιουργείται τάση στο άτομο να ασχολείται με τον εαυτό του ενώ όσες φορές η απομόνωση διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα επέρχεται η ψυχική εξασθένηση του κρατούμενου. (Πτυχιακή εργασία «Φυλακή-Ένας θεσμός σωφρονισμού», Πάτρα,2005, σελ.85-87)

Παρακάτω καταγράφονται πιο αναλυτικά οι ψυχολογικές επιπτώσεις της φυλάκισης σύμφωνα με τον ψυχολόγο Γ. Κουλιεράκη

Αρχικά, λοιπόν, η φυλακή θεωρείται ολοκληρωτικό άσυλο. Τα χαρακτηριστικά ενός ολοκληρωτικού ασύλου είναι τα ακόλουθα:

• Ο κόσμος του κρατούμενου εμπεριέχεται στην ολότητα του ιδρύματος με περιορισμένοι πρόσβαση στον έξω κόσμο.

• Υπάρχει μια ιεραρχία στην εξουσία και δύναμη. Γενικά και όχι πάντα το προσωπικό έχει την εξουσία και όχι οι κρατούμενοι.

• Το ίδρυμα είναι ένας οργανισμός. Υπάρχουν κανόνες, κανονισμοί και για τους κρατούμενους και για το προσωπικό καθώς επίσης και εντολές για υπακοή και συμμόρφωση σε αυτούς τους κανόνες. Υπάρχει ο ρόλος του κρατούμενου και ο ρόλος του προσωπικού.

• Ως οργανισμός το ίδρυμα έχει σκοπούς και στόχους. Η φυλακή πρέπει να λειτουργεί έτσι ώστε να εκπληρώνει τις απαιτήσεις και τη λειτουργία της φυλάκισης.

• Για να επιτευχθούν οι στόχοι του ιδρύματος, υπάρχει χρονοδιάγραμμα που κανονίζει τις κινήσεις και τη συμπεριφορά των κρατουμένων. Έτσι υπάρχει συνεχής τάξη, σταθερότητα με πολύ λίγα περιθώρια ιδιωτικότητας ή προσωπικών επιλογών.

Η φυλακή με τους πραγματικούς και συμβολικούς μηχανισμούς της π. χ τις κλειδαριές, τα συρματοπλέγματα, τους χονδρούς τοίχους, την ατελείωτη επίβλεψη, την απομόνωση, την περιορισμένη ζωή, έχει σχεδιαστεί με σκοπό *όχι μόνο την αχρήστευση αλλά και την ψυχολογική χειραγώγηση κάθε χαρακτηριστικού της προσωπικότητας του κρατούμενου ο οποίος έχει κριθεί από την κοινωνία ως ανεπιθύμητος και επικίνδυνος.*

Ο ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΣ

Η διαδικασία του εγκλεισμού είναι μια περίπλοκη και τραυματική εμπειρία για τον μελλοντικό κρατούμενο. Συνεπάγεται:

- Τη **βίαιη** αποκοπή του ατόμου από το οικείο του οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον και την εξίσου βίαιη ένταξή του σε ένα άγνωστο ή ένα αναπαριστώμενο αρνητική περιβάλλον με πολύ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά π. χ Η δομή της φυλακής στηρίζεται στην απομόνωση και στο διαχωρισμό.
- Τη διατάραξη των οικογενειακών σχέσεων του κρατούμενου.
- Την επαγγελματική και οικονομική κατάρρευση που συνδέεται με την απώλεια της εργασίας.

- Την έλλειψη προοπτικής για κοινωνική ή επαγγελματική αποκατάσταση ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια της φυλάκισης και όταν έχει επιβληθεί μια μεγάλη ποινή. Τέλος, ο εγκλεισμός συνεπάγεται **το στιγματισμό του κρατούμενου και την πρόσληψή του ως κακό, επικίνδυνο εγκληματία, φυλακισμένο.**

Ο εγκλεισμός συνιστά μια δραματική και απότομη αλλαγή στη ζωή του ατόμου. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση τόσο υψηλής πίεσης που μπορούμε να μιλάμε για τη δημιουργία κρίσης, από ψυχολογική σκοπιά. Η ομοιόσταση, βασική λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού για την αντιμετώπιση κρίσιμων και στρεσογόνων γεγονότων ζωής, διαταράσσεται και ο οργανισμός αναζητά τρόπους για να ξανάρθει στην αρχική του ψυχολογική ισορροπία. Γι' αυτό το λόγο χρειάζεται:

∅ Διαχείριση του ΣΟΚ του εγκλεισμού, του αισθήματος απώλειας του ελέγχου και της αλλαγής της εικόνας του εαυτού από ελεύθερος σε φυλακισμένος. Η ανάγκη για γρήγορη προσαρμογή στη ζωή της φυλακής γίνεται ζωτική.

∅ Διατήρηση της επαφής με τον έξω κόσμο. Το πρώτο τηλεφώνημα και οι συνομιλίες με αυτούς που είναι έξω γίνονται σημαντικά γεγονότα. Ο χρόνος αναμονής μιας επίσκεψης φαντάζει μια αιωνιότητα. Η επαφή με τον δικηγόρο και η αναζήτηση πληροφοριών για την υπόθεσή του γίνεται για τον κρατούμενο αίτημα ζωτικής σημασίας. Στη φάση αυτή ο κρατούμενος αντιδρά με θυμό, αίσθημα ματαίωσης, σύγχυση, ευερεθιστικότητα, αίσθημα απελπισίας και κατάθλιψη.

∅ Διαχείριση του χρόνου μέσα στη φυλακή. Ξαφνικά ο χρόνος φαίνεται υπερβολικά πολύς και αναδύεται η επιθυμία να καλυφθεί.

Η προσαρμογή του ατόμου στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται ως αποτέλεσμα του εγκλεισμού, καθώς και οι τρόποι αντιμετώπισης της νέας κατάστασης εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από συγκεκριμένους παράγοντες:

Ὑ Την ηλικία: Έχει αποδειχθεί ότι οι νεώτεροι κρατούμενοι αντιστέκονται περισσότερο στη δομή της φυλακής σε σχέση με τους μεγαλύτερους κρατούμενους, οι οποίοι υιοθετούν πιο παθητικούς τρόπους προσαρμογής. Αργότερα όμως μετά το αρχικό σοκ οι νεότεροι κρατούμενοι δείχνουν αυξημένα επίπεδα συμμόρφωσης.

ΰ Τη φάση έκτισης της ποινής: Έχει φανεί ότι οι ψυχολογικές συνέπειες του εγκλεισμού είναι εντονότερες δηλ. υπάρχει μεγαλύτερη ψυχολογική πίεση κατά τα πρώτα και κατά τα τελευταία στάδια της φυλάκισης ενώ είναι πιο ήπιες κατά τον ενδιάμεσο χρόνο. Ο κρατούμενος σε αυτή τη φάση έχει καταφέρει να αποδεχθεί σε κάποιο βαθμό το ρόλο του και έχει κάπως προσαρμοστεί στη φυλακή.

ΰ Την ιεραρχία του αδικήματος: Στον άτυπο ηθικό κώδικα της φυλακής, αδικήματα που εμπεριέχουν υψηλό βαθμό επιδεξιότητας και ικανότητας από αυτόν που τα διαπράττει π. χ οι κλοπές βρίσκονται υψηλά στην εκτίμηση των άλλων κρατουμένων, ενώ αδικήματα όπως η παιδεραστία τοποθετούνται στον πάτο της ιεραρχίας των αδικημάτων. Κατά συνέπεια, αυτοί που διαπράττουν αδικήματα της πρώτης ομάδας υποστηρίζονται περισσότερο από τους συγκρατούμενούς τους, ενώ αυτοί που έχουν διαπράξει αδικήματα από τη δεύτερη ομάδα συνήθως απομονώνονται. Είναι χαρακτηριστικό ότι βιαστές και παιδεραστές μαζί με τους ψυχικά ασθενείς και οι έχοντες Αγγλική καταγωγή είναι οι τρεις ομάδες που στις φυλακές της Σκωτίας προστατεύονται περισσότερο από το προσωπικό.

ΰ Ο υπερπληθυσμός: Έχει βρεθεί συσχέτιση του υπερπληθυσμού με ψυχολογικές συνέπειες όπως πίεση, άγχος, ένταση, κατάθλιψη, επιθετικότητα, αίσθημα απελπισίας.

Ο εγκλεισμός ενός ατόμου στη φυλακή συνεπάγεται διάφορες στερήσεις:

✚ Στέρηση της ελευθερίας: Οι κινήσεις των ατόμων μέσα στη φυλακή είναι πολύ περιορισμένες. Οι επαφές με το ευρύτερο περιβάλλον περιορίζονται σημαντικά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απομόνωση του ατόμου, την απώλεια συναισθηματικών σχέσεων και τη μοναξιά. Πάνω από όλα όμως υπάρχει η ΗΘΙΚΗ καταδίκη του ατόμου από την κοινότητα που εκφράζεται με τη στέρηση της ελευθερίας ως τιμωρία για τις πράξεις του ατόμου.

✚ Στέρηση αγαθών και υπηρεσιών: Στη χώρα μας οι βασικές υπηρεσίες υγείας και υγιεινής των κρατουμένων δεν παρέχονται σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι διατροφικές ανάγκες των κρατουμένων δεν φαίνεται να καλύπτονται, όπως και οι ανάγκες για ψυχαγωγία και προσωπικό χώρο, κυρίως λόγω του υπερπληθυσμού. Ο εγκλεισμός, που συνεπάγεται την απώλεια

πολλών και σημαντικών υλικών αγαθών και απολαύσεων, αποτελεί για τα άτομα μια οδυνηρή απώλεια.

✚ **Σεξουαλική στέρηση:** Ο εγκλεισμός αποτελεί ένα συμβολικό ευνουχισμό του ατόμου, καθώς του στερεί οποιαδήποτε ευκαιρία για σεξουαλικές σχέσεις. Αν και πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι κατά τη διάρκεια της φυλάκισης η σεξουαλική επιθυμία και ενέργεια μειώνονται σημαντικά, σήμερα οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση σε υλικό που μπορεί να τους διεγείρει σεξουαλικά π. χ πορνογραφικά έντυπα, ταινίες. Η έλλειψη σεξουαλικών σχέσεων είναι αρκετά σοβαρή. Μια ολοκληρωτική κοινωνία ανδρών δημιουργεί άγχος, αφού διαταράσσει την αίσθηση της αρρενωπότητας, μπορεί να εγείρει μια λανθάνουσα ομοφυλοφιλία, με συνέπεια αισθήματα ενοχής και παραμορφώνει σε σημαντικό βαθμό την εικόνα του άνδρα εαυτού, αφού ο βασικός παράγοντας διαμόρφωσης αυτής της εικόνας, οι γυναίκες, απουσιάζουν.

✚ **Στέρηση της αυτονομίας:** Στη φυλακή υπάρχουν κανόνες που ρυθμίζουν την καθημερινότητα του κρατούμενου έχοντας ως αποτέλεσμα την έλλειψη αυτονομίας και των προσωπικών επιλογών.

✚ **Στέρηση της ασφάλειας:** Ο εγκλεισμός συνεπάγεται την αναγκαστική συμβίωση με εκατοντάδες άτομα που μπορεί να έχουν ιστορικό βίαιης και επιθετικής συμπεριφοράς ή που για τον κάθε κρατούμενο προσλαμβάνονται ως επικίνδυνοι και κακοί. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει κάποιος κρατούμενος « το χειρότερο πράγμα με τη φυλακή είναι ότι πρέπει να ζεις με άλλους φυλακισμένους». Για τους νεαρούς κρατούμενους που αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους οι συγκρατούμενοί τους είναι τα πρότυπα. Για τους ενήλικες κρατούμενους η φυλακή μπορεί να είναι χώρος συνεχούς ΑΓΧΟΥΣ μιας και συνεχώς προκαλείται η ικανότητά τους να διαχειρίζονται το τυχόν εχθρικό περιβάλλον. Αποτυχία να διαχειριστούν τις προκλήσεις μπορεί να πυροδοτήσει αισθήματα περιφρόνησης από τους άλλους, ενώ αντίθετα μια επιτυχής αντιμετώπιση μιας πρόκλησης π. χ επίθεση μπορεί να κάνει τον συγκεκριμένο κρατούμενο πιθανό στόχο για κάποιους άλλους που θα ήθελαν να αναμετρηθούν με κάποιον που θεωρείται «σκληρός».

Η άσκηση εξουσίας από το προσωπικό της φυλακής και γενικότερα η τοποθέτηση ενός ατόμου σε ένα ολοκληρωτικό ίδρυμα, όπως η φυλακή, είναι στενά συνδεδεμένη με τα παρακάτω:

✓ Οι αλλαγές που επέρχονται στη ζωή του ατόμου με τον εγκλεισμό του επιφέρουν τη *νέκρωση του εαυτού*.

✓ Τα μέλη του προσωπικού, εξαιτίας της δύναμης και της θέσης τους, γίνονται για τον κρατούμενο οι σημαντικοί του άλλοι, τα άτομα δηλαδή που διαμορφώνουν την εικόνα του εαυτού.

✓ Σε περιπτώσεις μακροχρόνιου εγκλεισμού επέρχεται ο ιδρυματισμός, με άλλα λόγια η απόλυτη εξάρτηση του ατόμου με τη φυλακή, ο οποίος συνοδεύεται με συγκεκριμένες ψυχοδιανοητικές διαταραχές, όπως πρώιμο γήρας, διαταραχές της σεξουαλικότητας, αναστολή των ψυχοκοινωνικών δραστηριοτήτων, συναισθηματική αδιαφορία, έντονη ερεθιστικότητα.

Η εμπειρία του εγκλεισμού συνδέεται με συγκεκριμένες ψυχολογικές συνέπειες:

∅ **Διαταραχές στην ικανότητα επίλυσης προβλημάτων** λόγω της μονοτονίας της ζωής στη φυλακή και της έλλειψης ερεθισμάτων.

∅ **Αγχώδεις διαταραχές:** Οι κρατούμενοι μπορεί να νιώθουν την ένταση να ανεβαίνει χωρίς να μπορούν να την καταλάβουν, να την ερμηνεύσουν ή να κάνουν κάτι γι' αυτή. Μπορεί να βάλουν τις φωνές σε κάποιον φύλακα ή σε άλλον κρατούμενο. Μπορεί να καταστρέψουν το κελί τους ή να αυτοτραυματιστούν.

∅ **Κατάθλιψη:** Κρίσιμοι θεωρούνται οι πρώτοι μήνες του εγκλεισμού. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο αυτή, οι κρατούμενοι έχουν ελάχιστες ευκαιρίες να μιλήσουν, να δραπετεύσουν από την κατάσταση ή απλά να περάσουν καλά. Αυτό σε συνδυασμό με εξωτερικούς παράγοντες π. χ τιμωρίες, είδος φυλακής, αλλά και ενδογενείς παράγοντες π. χ προσωπικότητα κ. α μπορεί να κινητοποιήσει δυσάρεστες ψυχολογικές καταστάσεις.

Διακρίνονται οι εξής τύποι κατάθλιψης:

§ *Αγχώδης κατάθλιψη:* τα χαρακτηριστικά της είναι η δύσπνοια, η ευερεθιστότητα, η ένταση και οι ενοχές.

§ *Γνωστική κατάθλιψη:* τα χαρακτηριστικά της είναι η μη ικανοποίηση, η απαξίωση και η απελπισία.

§ *Κατάθλιψη που σχετίζεται με τη διατροφή*: χαρακτηρίζεται από απώλεια όρεξης και ενέργειας και αυξημένη κούραση.

§ *Ενδογενής κατάθλιψη*: είναι η πιο σοβαρή περίπτωση. Χαρακτηρίζεται από διακυμάνσεις της διάθεσης κατά τη διάρκεια της ημέρας, από πολύ πρωινό ξύπνημα, από απώλεια βάρους, από ευερεθιστότητα και ένταση.

∅ **Απόπειρες αυτοκτονίας ή αυτοτραυματισμοί**: Μπορούν να συμβούν κατά τα πρώτα στάδια του εγκλεισμού και συνδέονται άμεσα με την κατάθλιψη. Σε μερικές περιπτώσεις φαίνεται να λειτουργούν ως προσπάθειες ανακούφισης από την ένταση ενώ γενικά αναγνωρίζονται ως κραυγές αγωνίας από τους κρατούμενους.

Ορισμένες διαταραχές συνδέονται με συγκεκριμένα στάδια του εγκλεισμού. Π.χ το *σύνδρομο του πυρετού της πύλης*, το οποίο χαρακτηρίζεται από ερεθιστικότητα, άγχος, υπερκινητικότητα, ψυχοσωματικές αντιδράσεις. Το σύνδρομο αυτό βιώνεται κυρίως από κρατούμενους που πρόκειται σύντομα να αποφυλακιστούν και ερμηνεύεται ως μια αντίδραση στην ανάγκη προσαρμογής στον έξω κόσμο μετά από μια μακροχρόνια φυλάκιση.

Η κινητοποίηση από πλευράς του κρατούμενου των μηχανισμών άμυνας έχει ως στόχο την ελαχιστοποίηση των επιδράσεων της αποπροσωπικοποίησης που προέρχεται από την νέκρωση του εαυτού. Μια από τις παρακάτω άμυνες μπορεί να υιοθετηθούν από τον κρατούμενο ως μηχανισμοί πρωτογενούς προσαρμογής:

✓ **Απόσυρση**: Χαρακτηρίζεται από την ελαχιστοποίηση των επαφών με τους άλλους και την είσοδο σε μια κατάσταση πλήρους απομόνωσης. Συνδέεται με αυτό που ονομάζεται σύνδρομο του παγώματος, το οποίο συμβαίνει στα πρώτα στάδια του εγκλεισμού και συνίσταται σε μια πλήρη έλλειψη οποιουδήποτε συναισθήματος.

✓ **Αδιαλλαξία**: Χαρακτηρίζεται από την άρνηση του κρατούμενου να συνεργαστεί με το προσωπικό, από μια συνεχή αμφισβήτηση των κανόνων και από επιθετικότητα.

✓ **Αποίκιση**: Είναι η αίσθηση ότι η ζωή στη φυλακή είναι καλύτερη από έξω. Αναφέρεται κυρίως μετά από μακροχρόνιο εγκλεισμό και συνδέεται με την ιδρυματοποίηση.

✓ **Μετατροπή:** Χαρακτηρίζεται από πλήρη συμμόρφωση του κρατούμενου με την εικόνα που έχει το προσωπικό γι' αυτόν και την πλήρη αναγωγή των μελών του προσωπικού σε σημαντικούς άλλους.

✓ **Το παίζω άνετος:** Χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια των κρατουμένων να μένουν έξω από φασαρίες κλπ και εμφανίζεται με τη μορφή μιας φαινομενικής ηρεμίας. Η άμυνα αυτή εναλλάσσεται με άλλες άμυνες και υιοθετείται ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στο ίδρυμα.

Τέλος, ένας άλλος μηχανισμός προσαρμογής των κρατουμένων στη ζωή της φυλακής μπορεί να θεωρηθεί η **ανάπτυξη υποκουλτούρας μιας ιδιότυπης κοινωνικής οργάνωσης** μέσα στη φυλακή, όπως αναφέραμε παραπάνω.

Συνολικά, η ανάπτυξη των μηχανισμών άμυνας δίνει στον κρατούμενο την αίσθηση ότι ακόμα διατηρεί κάποιον ΕΛΕΓΧΟ στη ζωή του. Επιπλέον, του προσφέρει την αίσθηση ενός τρόπου ζωής που τον βοηθά να αποφεύγει τις ισοπεδωτικές ψυχολογικές επιδράσεις της μετατροπής της κοινωνικής απόρριψης σε απόρριψη του εαυτού. Ο κρατούμενος δηλ. απορρίπτει αυτούς που τον απορρίπτουν και όχι τον εαυτό του.

Δεδομένης της κατάστασης στις φυλακές και ιδιαίτερα στις ελληνικές φυλακές, τα παρακάτω πρακτικά μέτρα προτείνονται για να καλυφθούν κάποιες από τις ψυχολογικές επιπτώσεις του εγκλεισμού:

- Ø **Πρόσληψη εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού** στις φυλακές π. χ ψυχολόγοι κ. α
- Ø **Δραστηριότητες** γιατί προάγουν το αίσθημα της προσωπικής ικανοποίησης και βοηθούν στη διαχείριση του χρόνου.
- Ø **Εξασφάλιση ιδιωτικού χώρου** στο βαθμό που είναι εφικτό διότι ελαχιστοποιεί τα περιβαλλοντικά ερεθίσματα π. χ θόρυβο, συνωστισμό και δίνει την αίσθηση ότι το περιβάλλον είναι απλό άρα πιο εύκολο στη διαχείρισή του.
- Ø **Ασφάλεια** διότι ελαχιστοποιεί τους κινδύνους άσκησης βίας και μειώνει το φόβο επιθέσεων.
- Ø **Συναισθηματική επανατροφοδότηση** διότι δίνει την αίσθηση στον κρατούμενο ότι κάποιος ενδιαφέρεται γι' αυτόν. (Κουλιεράκης, 2007)

Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ: ΑΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟΙ ΛΟΓΟΙ

Σύμφωνα με τον Δασκαλάκη: «Σκοπός της φυλακής είναι η βελτίωση του εγκληματία. Η κοινωνική επανένταξη, η επακοινωνικοποίηση του εγκληματία είναι το πρακτικό αποτέλεσμα της βελτίωσης στην οποία επικεντρώνεται η σωφρονιστική προσπάθεια. Ο σκοπός της βελτίωσης τοποθετείται στο πεδίο της ηθικής αξιολόγησης, προϋποθέτει κάποιον ο οποίος ηθικά υπολείπεται. Η καταδίκη, λοιπόν, επάγεται ηθικό στιγματισμό που επεκτείνεται με τον εγκλεισμό στη φυλακή, αλλοιώνει την κοινωνική ταυτότητα και την ηθική ποιότητα του ατόμου και το ακολουθεί και μετά την έξοδό του από τη φυλακή.

Μια πρώτη, λοιπόν, λειτουργική έκφανση αυτής της ιδεολογίας είναι να διακρίνει τα άτομα σε «καλούς» που τηρούν το νόμο και σε «κακούς» που τον παραβιάζουν. Η βασική αυτή ιδέα διέπει απ' άκρου σ' άκρο τη μεταχείριση στην οποία υποβάλλεται ο κρατούμενος στη φυλακή και χαρακτηρίζει τους επιμέρους σωφρονιστικούς θεσμούς».

Είναι γεγονός ότι σε κείμενα κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές η σωφρονιστική παρέμβαση αναπαρίσταται στην πιο καθαρή, στην υλική της εκδοχή: είναι βία «σε επίπεδο σωμάτων». Το ίδιο ισχύει και με τις ειδικές συνθήκες κράτησης (ψυχιατρεία κρατουμένων) και γενικότερα την (ψυχ)ιατρική μεταχείριση, η οποία αναπαρίσταται ως μορφή χειραγώγησης και καταστολής του απείθαρχου εγκλείστου.

Ο λόγος του κρατουμένου αποτελεί σπάνια αντικείμενο μελέτης προκειμένου να αποκωδικοποιηθούν οι «εικόνες φυλακής» τις οποίες παράγει το ίδιο το υποκείμενο που βιώνει τις συνθήκες του εγκλεισμού. Γενικότερα, οι τρόποι με τους οποίους συμμετέχει ο λόγος του κρατουμένου στο δημόσιο λόγο περί φυλακής του επιφυλάσσουν σχεδόν πάντα μια περιθωριακή θέση.

Ως **απονομιμοποίηση** ορίζεται το γεγονός ότι ο λόγος του κρατούμενου αντιμετωπίζεται ως προκατειλημμένος, άρα εξ' ορισμού αναξιόπιστος. Με τον όρο **ουδετεροποίηση** αναφερόμαστε στην ενσωμάτωση του λόγου του κρατουμένου στον επίσημο «μεταρρυθμιστικό» λόγο, όταν το κράτος εμφανίζεται να συνδιαλέγεται με τους κρατούμενους στη βάση του κοινού στόχου για μια «καλύτερη φυλακή».

Ωστόσο αν, μεταξύ απονομιμοποίησης και ουδετεροποίησης, εστιάσει κανείς την ανάλυση εκεί όπου διασταυρώνονται οι λόγοι, τότε μπορεί να επισημάνει

κάποια σημεία «σύγκλησης» ανάμεσα στον επίσημο μεταρρυθμιστικό λόγο και το λόγο του κρατουμένου για μια «καλύτερη φυλακή», ενώ, μέσα στις ζοφερές εικόνες του εγκλεισμού, συχνά υπολανθάνει αυτό που θα λέγαμε δυναμική του θεσμού να λειτουργήσει διευκολύνοντας την κοινωνική επανένταξη. Π. χ ανάμεσα στα αιτήματα των κρατουμένων εμφανίζεται συχνά αυτό της στελέχωσης των φυλακών με εξειδικευμένο προσωπικό (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, εγκληματολόγους), έτσι ώστε θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για ένα είδος «διαλόγου» με τον εγκληματολογικό λόγο, ο οποίος εισηγείται επίσης την ύπαρξη προσωπικού «μεταχείρισης» στις φυλακές. Στο λόγο του κρατουμένου, όμως, το αίτημα εμφανίζεται σε ποικίλες εκδοχές, με συνηθέστερη αυτήν της ανάγκης επαφής του με άτομα που δεν ανήκουν στο προσωπικό φύλαξης και τα οποία θεωρούνται εξειδικευμένα και ικανά να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των δεινών του εγκλεισμού.

Επιπλέον, η σχέση του κρατουμένου με τη γραφή είναι μια σχέση μοναδική και όπως έλεγε ο Foucault: «Ο φυλακισμένος δεν έχει επάγγελμα. Γι' αυτό συχνά γράφει πολύ στη μάνα του, στον πρόεδρο της Δημοκρατίας, στους υπουργούς, στους βουλευτές, στον ιερέα, στους φίλους του, στον ίδιο του τον εαυτό. Με τη γραφή προσπαθεί να ξεφορτωθεί την αδικία και τη μοναξιά του. Σε ύφος άλλοτε πικρόχολο και σαρκαστικό, άλλοτε απελπισμένο, πάντοτε όμως ειλικρινές ακόμα κι όταν επιχειρεί να εξωραΐσει την αλήθεια».

Υπάρχουν, λοιπόν, κείμενα ελλήνων κρατουμένων (μαρτυρίες, αυτοβιογραφικά κείμενα, καταγγελίες κλπ.) που έχουν δημοσιοποιηθεί με διάφορους τρόπους.

Αν έπρεπε να συνοψίσουμε σε μια φράση τον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται η ποινική δικαιοσύνη στα κείμενα των κρατουμένων, η φράση αυτή θα ήταν: Η Δικαιοσύνη σας είναι άδικη. Οι λέξεις *άδικη* και *εκδικητική* όσον αφορά τη δικαιοσύνη εμφανίζονται πάμπολλες φορές στα κείμενα. Στο πλαίσιο της γενικής αυτής παρατήρησης εντάσσονται ειδικότερα στοιχεία τα οποία αφορούν την αυστηρότητα των ποινών, τη διαφορετική ποινική αντιμετώπιση παρόμοιων πράξεων, την αδιαφορία για τα αιτήματα των κρατουμένων και τις συνθήκες εκτέλεσης των ποινών. Μια ειδικότερη εκδοχή της αναπαράστασης της «άδικης δικαιοσύνης» αποτελεί και αυτό το οποίο αποτυπώνεται με ιδιαίτερη ένταση στα κείμενα των κρατουμένων: η αίσθηση ότι καταδικάστηκαν ερήμην τους, ότι ο λόγος

τους ακυρώθηκε, απορροφήθηκε σε προκατασκευασμένες εκδοχές της πραγματικότητας η οποία τους αφορούσε.

Τέλος, οι κρατούμενοι έχουν ως αίτημα μια καλύτερη φυλακή. Όπως αναφέρεται σε μια επιστολή κρατούμενου: « Σε τελευταία ανάλυση δεν ζητάμε δικαιοσύνη αλλά λιγότερη αδικία, δεν ζητάμε ανθρωπιά αλλά λιγότερη απανθρωπιά, δεν ζητάμε πολιτισμό αλλά λιγότερη βαρβαρότητα».

Στην έρευνα του ΕΚΚΕ «Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα» η εικόνα της φυλακής στις παραστάσεις των εγκλειστών εμφανίζεται αρνητική σε ποσοστό 82%.

Η δυνατότητα της φυλακής να λειτουργήσει διευκολύνοντας την κοινωνική επανένταξη εκφράζεται ρητά ή υπολανθάνει στο περιεχόμενο των περισσότερων από τα κείμενα με τα οποία οι κρατούμενοι απευθύνονται στο κράτος και την κοινωνία. Ενδεικτικά: «Ζητάμε να δημιουργηθούν εργαστήρια σε όλες τις κλειστές φυλακές και ειδικά στις φυλακές Κορυδαλλού, ώστε να αξιοποιείται δημιουργικά ο ελεύθερος χρόνος μας. Αυτό που υφιστάμεθα σήμερα είναι να εξαναγκαζόμαστε σε απραξία, με αποτέλεσμα εμείς οι κατά κανόνα νέοι άνθρωποι να τελούμε σε κατάσταση εκνευρισμού και να στραγγαλίζεται το δικαίωμά μας για δημιουργία.

Ζητάμε πραγματικά εργαστήρια, στα οποία ο καθένας να μπορεί να μάθει μια τέχνη που όταν βγει από τη φυλακή να την εξασκήσει γινόμενος χρήσιμος στον εαυτό του και στο σύνολο. Ζητάμε να δοθεί επιτέλους προσοχή στο δικαίωμά μας για μάθηση και εκπαίδευση. Ευελπιστούμε ότι ο πνευματικός και πολιτικός κόσμος της χώρας θα σταθεί στο πλευρό μας στην πάλη μας για δίκαιη και ανθρώπινη μεταχείριση. Αισιοδοξούμε ότι με την ανάληψη πρωτοβουλίας από σας θα μπουν οι βάσεις για την αναμόρφωση της σωφρονιστικής πολιτικής και την τροποποίηση του σωφρονιστικού κώδικα για να ανατείλει μια καινούργια εποχή για τους φυλακισμένους».

Τα επιμέρους αιτήματα των κρατουμένων τείνουν να μην αφορούν μόνο μια *καλύτερη φυλακή*, αλλά, κυρίως, *λιγότερη φυλακή*. Σε αυτό το πλαίσιο αναδεικνύεται και η σημασία των αιτημάτων της μεγαλύτερης, ίσως, εξέγερσης στην πρόσφατη ιστορία των ελληνικών φυλακών (Οκτώβρης, Νοέμβρης 1990), όταν για πρώτη φορά τέθηκαν θεσμικά αιτήματα που αφορούσαν νομοθετικές ρυθμίσεις για τη μείωση του χρόνου κράτησης, αιτήματα που επαναλαμβάνονται και σε μετέπειτα κινητοποιήσεις των κρατουμένων.

Αν θέλουμε να συνδυάσουμε την εικόνα περί εγκληματικής προσωπικότητας με το αίτημα για μια καλύτερη φυλακή, θα ήταν πιο σωστό να επαναπροσδιορίσουμε τους όρους: Αυτό το οποίο ορίζεται επίσημα ως αναμορφωτική παρέμβαση, στο λόγο του κρατούμενου μεταφράζεται μάλλον ως «παροχή υπηρεσιών», δηλ. δικαίωμα στη διαφορετικότητα, τη μόρφωση, τη δουλειά, την υγειονομική περίθαλψη κ. α, ώστε να μην παρεμποδίζεται ολοσχερώς η επιστροφή του στην κοινωνία, την οποία επίσης επιβαρύνει και ο θεσμικός στιγματισμός. (Κουκουτσάκη, 2006, σελ.337-359).

5.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Είναι γεγονός ότι η κοινωνική πραγματικότητα δημιουργείται από τον ίδιο τον άνθρωπο. Όταν δίνεται σε κάποιον ένας ρόλος όλοι διαμορφώνουν την συμπεριφορά τους απέναντι σ' αυτό το άτομο ανάλογα με το ρόλο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο νέος ρόλος να υιοθετείται και να ακολουθείται πιστά από το άτομο.

Σύμφωνα με τον Δασκαλάκη, το ίδιο ακριβώς γεγονός συμβαίνει και με την δημόσια ανακήρυξη κάποιου σε εγκληματία από τα όργανα της επίσημης αντίδρασης στο έγκλημα. Η απονομή του στίγματος της καταδίκης είναι καθοριστική της ιδιότητας του εγκληματία: «ο εγκληματίας κατασκευάζεται από την απονομή του στίγματος». Για τον Δασκαλάκη στιγματισμός είναι η διαδικασία εγκαθίδρυσης αρνητικής κοινωνικής ταυτότητας. Με την επιβολή του στίγματος του εγκληματία σε κάποιον, αυτόματα αυτό το άτομο χάνει όλους τους κοινωνικούς ρόλους που του αναγνωρίζονταν μέχρι τότε και αποκτά έναν και μοναδικό ρόλο, αυτόν του εγκληματία.

Ο παρεκκλίνων είναι κάποιος στον οποίο εφαρμόστηκε επιτυχώς αυτή η ετικέτα: παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι η συμπεριφορά που οι άνθρωποι ετικετάρουν.

Το στίγμα έχει σαν συνέπεια την δημιουργία του στερεότυπου του εγκληματία που μαγνητίζει την συλλογική εχθρότητα και την αποστροφή της κοινωνικής μάζας. Στον εγκληματία δηλ. αποδίδονται αρνητικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες ακόμα και αν αυτός που τα αποδίδει δεν έχει έρθει ποτέ σε επαφή με εγκληματία. Ο Δασκαλάκης αναφέρει ότι το στερεότυπο του εγκληματία δεν προκαλεί μόνο την εχθρότητα απέναντί του για το έγκλημα που έκανε, αλλά οδηγεί και στην αναδρομική ανατροπή όλης της κοινωνικής του ταυτότητας. Χαρακτηριστικά ο Δασκαλάκης αναφέρει: «Μέχρι τη στιγμή του εγκλήματος, ζούσε μια ζωή όπως όλοι

οι άλλοι, εργαζόταν, δημιουργούσε οικογένεια, συναναστρεφόταν με ένα πλήθος προσώπων, χωρίς αυτά να προσέξουν κάποια ανωμαλία ή αντικοινωνικότητα. Με την επιβολή του στίγματος όλο το παρελθόν ανατρέπεται και στο άτομο θα προσδοθούν νέα χαρακτηριστικά, εκείνα του στερεότυπου εγκληματία, χαρακτηριστικά που του προκαλούν το φόβο και την αποστροφή. Έτσι, ο στιγματισμός κάποιου ως εγκληματία έχει σαν αποτέλεσμα την έκπτωσή του από όλους τους κοινωνικούς ρόλους που άκουσε μέχρι τότε και την επιβολή του ρόλου του εγκληματία».

Κατά τον Δασκαλάκη, το στερεότυπο και οι στάσεις εχθρότητας και αποστροφής που προκαλεί, δείχνουν την ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση κατά του εγκλήματος και του εγκληματία. Το στίγμα και οι αντιδράσεις που επιφέρει από μέρους τρίτων μειώνει σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητες προσαρμογής του στιγματισμένου στο κοινωνικό περιβάλλον. Μόλις το άτομο καταλάβει την οριστική κοινωνική απόρριψη θα δεχτεί τραυματικές συνέπειες στην εικόνα του εαυτού του. Καταλαβαίνει πως η κοινωνία δεν πρόκειται να τον ξαναδεχτεί στους κόλπους της ενώ η υποταγή του στις υποδείξεις της κοινωνίας που τον θέλει εγκληματία, είναι η απάντησή του στην κοινωνική απόρριψη, απορρίπτοντας με την σειρά του την κοινωνία. Το άτομο, λοιπόν, γίνεται υπότροπο, ενώ το νέο στίγμα με την σειρά του θα ισχυροποιήσει τους δεσμούς του ατόμου με τον κόσμο του εγκλήματος.

Από την μεριά των οικογενειακών σχέσεων, το οικογενειακό περιβάλλον δεν στιγματίζει τις περισσότερες φορές κάποιο μέλος της και κυρίως όταν πρόκειται για το παιδί της οικογένειας. Από άποψη συζυγικών σχέσεων, αναφέρεται ότι στους υπότροπους εμφανίζεται μεγαλύτερος αριθμός διαζυγίων ή μεγαλύτερης έκτασης συζυγική δυσαρμονία μεταξύ μη διαζευγμένων απ' ότι στους μη υπότροπους. (Πτυχιακή εργασία «Φυλακή-Ένας θεσμός σωφρονισμού», Πάτρα,2005,σελ.88-90).

Συμπερασματικά, στο κεφάλαιο 5 αναφέρθηκαν αναλυτικά τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των κρατουμένων, το καθημερινό πρόγραμμά τους και τα σοβαρά προβλήματα των συνθηκών διαβίωσής τους. Σχετικά με τη βία καταλήξαμε στο ότι οι κύριοι παράγοντες που ενισχύουν την εγκληματικότητα των κρατουμένων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, είναι τόσο το ψυχολογικό και παραβατικό προφίλ των κρατουμένων όσο και οι αντικειμενικές συνθήκες των καταστημάτων. Επίσης ο έγκλειστος μπορεί να υποστεί σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχολογία του αλλά και στην κοινωνική του ταυτότητα μέσω του στιγματισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Στο κεφάλαιο 6 γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση των νεότερων προσεγγίσεων και των σύγχρονων κατευθύνσεων και τάσεων του σωφρονισμού καθώς και αναφορά στις καινοτομίες και στις ρυθμίσεις του κώδικα για την μεταχείριση των κρατουμένων.

6.1 ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.

6.1.1 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ: Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΠΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΕ ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ.

Τα σωφρονιστικά συστήματα που δοκιμάστηκαν στο παρελθόν και οι θεωρητικές κατασκευές που καλλιεργήθηκαν μέσα από αυτά, πέρα από μια θεαματική βελτίωση των πραγματικών συνθηκών εκτέλεσης των ποινών, που όμως ήταν συνέπεια μάλλον πολιτιστικών παρά σωφρονιστικών αντιλήψεων, ελάχιστα αποδείχτηκαν αποτελεσματικά προς τον επιδιωκόμενο στόχο της βελτίωσης των καταδίκων.

Έτσι μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο άρχισε να εγκαταλείπεται η ιδέα ότι η εκτέλεση της ποινής πρέπει γίνεται κατά συγκεκριμένο σωφρονιστικό σύστημα, προς το οποίο να προσαρμόζεται η μεταχείριση όλων αδιακρίτως των κρατουμένων, και άρχισε να καθιερώνεται η αντίληψη ότι είναι σκοπιμότερο και πιο αποτελεσματικό να υιοθετηθούν μέθοδοι μεταχείρισης που αυτές θα προσαρμόζονται στην προσωπικότητα και στις ατομικές ανάγκες των κρατουμένων (εξατομικευμένη μεταχείριση). Άρχισε έτσι να διαμορφώνεται μια νέα αντίληψη για την «κοινωνική επανένταξη» των καταδίκων ως στόχο της εκτέλεσης της ποινής.

Προβλήματα ανάκυψαν στην θεωρία και στην πράξη, όμως με αυτό το πνεύμα άρχισαν να διαδίδονται νέες μέθοδοι ή κατευθύνσεις στην οργάνωση και στην κατασκευή των φυλακών και στη μεταχείριση των κρατουμένων οι οποίες λόγω της πολυμορφίας τους δύσκολα θα μπορούσε να λεχθεί ότι συγκροτούν συγκεκριμένο «σωφρονιστικό σύστημα».

Έτσι ειδικότερα:

A) Υιοθετήθηκαν αρχές που εισήγαγαν τη διαφοροποιημένη μεταχείριση των κρατουμένων, η οποία επέβαλε α) τη δημιουργία σε κάθε εθνικό σωφρονιστικό σύστημα ποικιλίας φυλακών με διαφορετικούς σκοπούς και κανόνες λειτουργίας, όπως είναι οι φυλακές γυναικών-ανδρών-νεαρών κρατουμένων, οι φυλακές πρωτοπείρων και επικίνδυνων υποτροπών, γνωστές ως φυλακές «υψίστης ασφαλείας», οι φυλακές/καταστήματα ασφαλείας για ψυχικά ασθενείς και άλλους κρατούμενους, τα ιδιαίτερα καταστήματα κράτησης ανηλίκων κλπ. β) την υιοθέτηση μεθόδων διαφορετικής μεταχείρισης, μέσα σε ίδιας κατηγορίας καταστήματα, των διαφορετικού ποιού κρατουμένων, λ.χ. παρακολούθηση σχολείου, εκμάθηση επαγγέλματος, εργασίας με χρηματική αμοιβή, εργασία με ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας κ.α.

B) Επιχειρήθηκε να τονωθεί η συμμετοχή των κρατουμένων στην οργάνωση της φυλακής και συγκεκριμένα όσον αφορά στη δική τους μεταχείριση. Αυτό επιχειρήθηκε α) με οργάνωση της εσωτερικής ζωής από τους ίδιους τους κρατούμενους σε ότι έχει να κάνει με το δικό τους μόνο πρόγραμμα (όχι της διοίκησης) με σκοπό να εκτελούν τις υποχρεώσεις τους χωρίς προβλήματα και αντιρρήσεις και έτσι να αποφεύγονται οι συγκρούσεις με το διοικητικό προσωπικό.

Το Βέλγιο και η Νέα Υόρκη είναι δύο χώρες που έχουν καταστήματα κράτησης με το συγκεκριμένο σωφρονιστικό σύστημα. β) με καθιέρωση του συστήματος εμπιστοσύνης (Honor-system) κατά το οποίο ο κρατούμενος αποδέχεται το γεγονός της κράτησης και εκτέλεσης ποινής κατά της ελευθερίας του, χωρίς φυσικό καταναγκασμό. Με το σύστημα αυτό μπορεί να του αναθέτονται καθήκοντα που συνεπάγονται απασχόλησή του ακόμη και έξω από το κατάστημα της φυλακής. (Η αρχική ιδέα αυτού του συστήματος, πάντως, είναι πολύ παλαιά, όταν το 1973 στη Φιλαδέλφεια των Η.Π.Α. κρατούμενοι χρησιμοποιήθηκαν ως εθελοντές νοσοκόμοι).

Τέτοιο σύστημα εφαρμόζεται στην Ελλάδα σε παράρτημα της αγροτικής φυλακής της Κασσάνδρας, στο οποίο διαμένουν ψαράδες κρατούμενοι χαρακτηριζόμενοι ως «λογωτιμήτες».

6.1.2 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ:

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Η κλειστή φυλακή από την ίδρυσή της έχει δεχτεί επικρίσεις για τα μειονεκτήματά της και ιδιαίτερα για της επιβλαβείς συνέπειες πάνω στους κρατούμενους, τόσο βιολογικές όσο και ψυχικές/ψυχολογικές. Έχει επικριθεί επίσης για τον αρνητικό αντίκτυπό της πάνω στο άτομο/κρατούμενο ως κοινωνικής μονάδας. Όταν καθιερώθηκε ως στόχος της εκτέλεσης της ποινής η κοινωνική επανένταξη του καταδίκου έγινε φανερό ένα καινούργιο μειονέκτημά της: το κλειστό περιβάλλον της φυλακής είναι το πιο ακατάλληλο για την επίτευξη του στόχου της κοινωνικής ένταξης. Η παραπάνω διαπίστωση οδήγησε στο άνοιγμα της φυλακής και στην υιοθέτηση συστημάτων εκτέλεσης της ποινής σε κάποιο ποσοστό ελευθερίας. Τέτοια συστήματα είναι:

A) η δημιουργία φυλακών στις οποίες οι κρατούμενοι θα εργάζονται μέσα στον ευρύτερο χώρο του καταστήματος αλλά είτε στο ύπαιθρο είτε σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις απομακρυσμένες από τα κτίρια της κυρίως φυλακής.

I. αρχικά οι κρατούμενοι απασχολούνταν μέσα στο κελί τους (απομονωτικό σύστημα) είτε σε εργαστήρια μέσα στα κτίρια της φυλακής (μικτό σύστημα). Η πορεία προς την εκβιομηχάνιση και ο μεγάλος αριθμός κρατουμένων εργατών βιομηχανίας, οδήγησε στις βιομηχανικές φυλακές. Στην ιδέα όχι πια εργαστήρια μέσα στη φυλακή, αλλά φυλακή μέσα στο εργοστάσιο στηρίχτηκε η οργάνωση της φυλακής της πόλης Melun, η οποία φιλοξενεί το Εθνικό τυπογραφείο της Γαλλίας. Στη χώρα μας ως βιομηχανική φυλακή είχε χαρακτηριστεί η φυλακή Συγγρού στην Αθήνα, αλλά παρά τις προσπάθειες το εν λόγω σύστημα δεν λειτούργησε σωστά σε καμία ελληνική φυλακή.

II. Στις ίδιες αρχές στηρίζεται η οργάνωση των αγροτικών φυλακών, οι οποίες ευδοκίμησαν ιδιαίτερα στη χώρα μας.

B) Το σύστημα των περιπτέρων (Cottage system) το οποίο εφαρμόστηκε κυρίως σε ανήλικους και νεαρούς κρατούμενους. Το κάθε «περίπτερο» φιλοξενεί ορισμένο αριθμό ανηλίκων (αλλού 20-30 και αλλού 50) με επικεφαλής επόπτη που παίζει το ρόλο του πατέρα για τα αγόρια ή μητέρα για τα κορίτσια, καθοδηγώντας και

παρακολουθώντας τις επιδόσεις των μελών της «οικογένειας». Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην αγωγή των μελών των οικογενειών και στη δημιουργία οικογενειακής ατμόσφαιρας γι' αυτό και αποφεύγονται τα αυστηρά μέτρα ασφαλείας. Το σύστημα αυτό δοκιμάστηκε και επί ενηλίκων (Μασαχουσέτη, 1927), ενώ το σύστημα μεταχείρισης κρατουμένων στα περίπτερα συνδυάστηκε ενίοτε και με το σύστημα εμπιστοσύνης (Honor system).

Γ) η έκτιση της ποινής κατά της ελευθερίας σε καθεστώς ημιελευθερίας (ή ημι-κράτησης). Το σύστημα αυτό προτάθηκε και εφαρμόστηκε, κυρίως για τις βραχύχρονες ποινές είτε σε καθημερινή βάση είτε κατά τα σαββατοκύριακα και τις γιορτές.

α) σε καθημερινή βάση ο κρατούμενος βγαίνει από το κατάστημα το πρωί προκειμένου να μεταβεί στην εργασία του ή σε σχολή που μπορεί να παρακολουθεί μαθήματα εγκύκλιας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης, και επιστρέφει μετά το τέλος της απασχόλησής του. Η εφαρμογή του μέτρου γίνεται με παραμονή του κρατούμενου στα συνηθισμένα για την εκτέλεση των βραχύχρονων ποινών σωφρονιστικά καταστήματα ή σε ειδικούς ξενώνες με μικρή δυναμικότητα, κοντά ή μέσα σε πόλεις. Παρόμοια κέντρα-ξενώνες λειτουργούν στον Καναδά, στη Γαλλία, στην Ελβετία, στην Δ. Γερμανία κ.α. Το προσωπικό που φροντίζει για τις ανάγκες λειτουργίας των εν λόγω ξενώνων, μπορεί να αποτελείται από άλλους κρατούμενους. Κατά κανόνα το ένα τρίτο του μισθού τους καταβάλλεται στο σωφρονιστικό σύστημα για τα έξοδα διατροφής του κ.λ.π., το ένα τρίτο διατίθεται για την αποζημίωση του θύματος και το υπόλοιπο βρίσκεται στην ελεύθερη διάθεσή τους. Το συγκεκριμένο μέτρο μπορεί να εφαρμοστεί σε ποινές που η διάρκειά τους φθάνει τους έξι μήνες. Το μέτρο της ημι-κράτησης έχει υιοθετηθεί από το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Πορτογαλία, από πολιτείες της Αυστραλίας, τον Καναδά και τις Η.Π.Α. Θα έπρεπε επίσης να σημειωθεί, ότι στην Κύπρο «οι περί Φυλακών Κανονισμοί του 1981» προβλέπουν την «εξωιδρυματική απασχόληση» των κρατουμένων, οι οποίοι εκτίουν ποινή φυλάκισης κάτω από έξι μήνες ή πάνω από έξι μήνες εφόσον εξέτισαν το ένα τρίτο της ποινής τους, και οι οποίοι κατά τη διάρκεια της φυλάκισής τους επέδειξαν εξαιρετική συμπεριφορά και εργατικότητα.

β) στην έκτιση της ποινής με κράτηση μόνο κατά το τέλος της εβδομάδας ή σε μέρες αργίας και γιορτές ο κρατούμενος εργάζεται και παραμένει ελεύθερος

όλες τις εργάσιμες μέρες της εβδομάδας. Αυτό το μέτρο προσφέρεται για ποινές που η διάρκειά τους δεν ξεπερνά τους τρείς μήνες.

γ) η προσφορά εργασίας στην κοινότητα αποτελεί μέτρο το οποίο επινοήθηκε κατά τη δεκαετία του 1970 και ρυθμίζεται είτε ως υποκατάστατο της βραχύχρονης ποινής κατά της ελευθερίας είτε ως μέτρο εναλλακτικό της έκτισης της ενλόγω ποινής. Το συγκεκριμένο μέτρο προϋποθέτει κατά κανόνα συναίνεση του καταδίκου διότι συνεπάγεται υποχρεωτική εργασία. (Αλεξιάδης, 2001, σελ. 36-54).

6.1.3 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ

Ενώ κατά τη δεκαετία του '50 και του '60 κυριάρχησε η τάση για επιβολή ενός κυρωτικού δικαίου με κοινωνικοθεραπευτικό χαρακτήρα στη θέση του ποινικού δικαίου, κατά τη δεκαετία του '70 γεννιέται ένα κίνημα το οποίο επικράτησε διεθνώς ως Abolitionismus (καταργητισμός – καταργητική τάση).

Οι επιμέρους τάσεις, οι οποίες υποστηρίχθηκαν στα πλαίσια της αντίληψης αυτής, αναφέρονται στον **καταργητισμό** είτε ως κατεύθυνση αντεγκληματικής πολιτικής, είτε ως πρόταση εξάλειψης των ποινών και κατάργησης του ποινικού συστήματος, είτε ως βελτίωση του ποινικού συστήματος, με αποδοχή της κρατικής κυριαρχίας. Στα πλαίσια της σωφρονιστικής, οι βασικές τάσεις που έχουν υποστηριχθεί σχετικά με τη λειτουργία του ποινικού συστήματος έχουν **δύο βασικές κατευθύνσεις: την τάση για κατάργηση των ποινών κατά της ελευθερίας και την τάση για κατάργηση των φυλακών.**

Οι δύο αυτοί στόχοι είναι αλληλένδετοι, διότι μια ενδεχόμενη κατάργηση των ποινών των στερητικών της ελευθερίας θα επέφερε κρίση στο θεσμό της φυλακής, ως θεσμού και ως τόπου έκτισης των ποινών. Σχετικά με την τάση για κατάργηση των ποινών περιλαμβάνονται και οι απόπειρες μείωσης των υφιστάμενων στερητικών της ελευθερίας ποινών ή αντικατάστασής τους με εναλλακτικές κυρώσεις. Η τάση για την κατάργηση της φυλακής χαρακτηρίζεται από περισσότερο ξεκάθαρους στόχους. Η κίνηση αυτή η οποία κορυφώθηκε κατά τη δεκαετία του '70 προήλθε κυρίως από τις σκανδιναβικές οργανώσεις KROM (Νορβηγία), KRUM (Σουηδία) και KRIM (Φινλανδία). Η κινητοποίηση των οργανώσεων αυτών, το περίφημο έργο του Mathiesen το 1979 και το παράλληλο κλείσιμο των σωφρονιστικών καταστημάτων ανηλίκων στην Πολιτεία της Μασαχουσέτης των

Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής άσκησαν μεγάλη επίδραση τόσο στην αμερικανική σωφρονιστική πολιτική όσο και την ευρωπαϊκή.

Τα επιχειρήματα τα οποία υποστηρίχθηκαν για την κατάργηση της φυλακής είχαν λογική βάση και περιέλαβαν όλα τα αρνητικά στοιχεία του θεσμού. «Η φυλακή δεν αποτρέπει». Με το γνωστό εγκληματολογικό αξίωμα ότι οι αυστηρές ποινές δεν αποτρέπουν, ο θεσμός της φυλακής δεν φάνηκε ικανός να ασκήσει το έργο της γενικής πρόληψης. Παρόλο που τίθεται σε κίνδυνο το ύψιστο αγαθό του ανθρώπου, η ελευθερία του δηλαδή, η στερητική της ελευθερίας ποινή, ακόμη και μακροχρόνια, δεν μπορεί να εκφοβίσει το μελλοντικό δράστη. Αποδείχθηκε επίσης ότι «η φυλακή δεν σωφρονίζει». Όχι μόνο αποτυγχάνει ως προς το στόχο της επανακοινωνικοποίησης, αλλά αντίθετα «προττονεί» τους μελλοντικούς δράστες.

Αυτό διαπιστώνεται τόσο από τον κοινωνικό αποκλεισμό των αποφυλακισμένων αλλά και από τα υψηλά ποσοστά υποτροπής τους. Επομένως αποτυγχάνει και ως προς το στόχο της ειδικής πρόληψης. Η φυλακή καταλήγει να υλοποιεί μόνο τον ανταποδοτικό χαρακτήρα της ποινής και να χρησιμεύει ως τόπος αποκλεισμού και περιθωριοποίησης των κοινωνικά και οικονομικά ανίσχυρων ομάδων, ως εργαλείο ελέγχου ανάμεσα σε τόσα άλλα, μόνο που εξακολουθεί να είναι ο περισσότερο παράλογος και ολοκληρωτικός θεσμός.

Ένα άλλο βασικό επιχείρημα για την κατάργηση της φυλακής, πολύ σημαντικό, είναι το παράλογο οικονομικό κόστος το οποίο απαιτείται για την κατασκευή και λειτουργία της. Φαίνεται όμως ότι όλα αυτά τα επιχειρήματα δεν αποδείχτηκαν ικανά να οδηγήσουν σε ριζοσπαστικές λύσεις. Η φυλακή παραμένει και ενισχύεται ακόμα περισσότερο, με αύξηση των ποσοστών εγκλεισμού.

Οι διάφορες μεταγενέστερες κινήσεις που έγιναν κατά τη δεκαετία του '80 διαφοροποίησαν τους αρχικούς στόχους του καταργητισμού. Διατηρείται ο αρχικός στόχος για την κατάργηση των τειχών της φυλακής, κυρίως όμως σε θεωρητικό επίπεδο. Το κέντρο βάρους στρέφεται γύρω από τις δυνατότητες εκτροπής από το ποινικό σύστημα και τα εξωιδρυματικά μέτρα και στη διαφοροποίηση των εγκλείστων στα πλαίσια της φυλακής και τη βελτίωση της διαβίωσής τους. Και οι εναλλακτικές αυτές λύσεις αποδεικνύονται όχι «καταργητικές μεταρρυθμίσεις» αλλά «νομιμοποιητικές μεταρρυθμίσεις».

Οι νέοι τρόποι αντίδρασης δεν είναι ούτε φθηνότεροι, ούτε πιο ανθρώπινοι, ούτε πιο αποτελεσματικοί. Το δίκτυο του κοινωνικού ελέγχου εντείνεται και

διευρύνεται και ο καταναγκασμός συγκαλύπτεται. Οι ραγδαίες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών επηρεάζουν τη σωφρονιστική πολιτική των κρατών της Ευρώπης.

Ο εγκλεισμός εξακολουθεί να κατέχει σημαντική θέση ανάμεσα στις επιβαλλόμενες ποινές και αποτελεί το σημαντικότερο μηχανισμό ελέγχου των επικίνδυνων και προβληματικών κοινωνικών ομάδων. Η πρακτική οφείλεται, μεταξύ άλλων, στο φόβο του εγκλήματος ο οποίος έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Οι δείκτες εγκληματικότητας εξάλλου εμφανίζουν μια αυξητική τάση. Αυτή οφείλεται τόσο στην αυξανόμενη ανομία λόγω των αλλαγών που συντελούνται όσο και στην αδυναμία των διωκτικών αρχών να αντιμετωπίσουν νέες μορφές εγκλημάτων.

Τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, τα οικονομικά εγκλήματα, η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, το δουλεμπόριο και η τρομοκρατία αποτελούν αντικείμενο χάραξης μιας νέας αντεγκληματικής πολιτικής, τόσο σε επίπεδο περιγραφής και κύρωσης σε νομοθετικό πλαίσιο, όσο και σε σωφρονιστικό, αναφορικά με τους τρόπους αντίδρασης στα πλαίσια της μεταχείρισης των δραστών.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μεγάλη αύξηση στους πληθυσμούς των φυλακών, ιδιαίτερα στη δυτική και νότια Ευρώπη, όπου οι ομάδες των αλλοδαπών και των τοξικοεξαρτημένων παρουσιάζουν μια σταθερή ανοδική πορεία. Οι εναλλακτικές μορφές αντίδρασης υποχωρούν μπροστά στην εμφάνιση των αλλοδαπών, των εξαρτημένων και των δραστών του οργανωμένου εγκλήματος. Οι μακροχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές επανέρχονται στο προσκήνιο και ιδιαίτερα η ισόβια κάθειρξη ως ανταπόδοση στα σοβαρά εγκλήματα.

Οι στόχοι της μεταχείρισης και της αποκατάστασης των κρατουμένων έχουν πλέον αποτύχει. Οι ατομοκεντρικές θεωρίες δεν έπεισαν για την ιδιαιτερότητα της προσωπικότητας του εγκληματία και για τις προσπάθειες αναδόμησής της στα πλαίσια της φυλακής. Μεγαλύτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στην εκπόνηση προγραμμάτων εκτός φυλακών που θα τείνουν στην εξομάλυνση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι σε σχέση με την οικογένειά τους, την εκπαίδευσή τους και την εργασιακή τους απασχόληση.

Η προετοιμασία για την απόλυση του κρατουμένου θα πρέπει να αρχίζει από τη χρονική στιγμή του εγκλεισμού του στο σωφρονιστικό κατάστημα. Η αρωγή θα πρέπει να είναι συνεχής κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής και να

κορυφώνεται μετά την αποφυλάκιση. Η οργάνωση δικτύων που θα συνεργάζονται με τα σωφρονιστικά καταστήματα θα προωθήσει την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων του ατόμου, τόσο κατά το στάδιο της απόλυσης υπό όρους όσο και μετά την οριστική απόλυση από το κατάστημα κράτησης.

Λόγω του υπέρμετρου φόβου του εγκλήματος επικρατεί τα τελευταία χρόνια η τάση υιοθέτησης αντεγκληματικής πολιτικής που θα στοχεύει στην ασφάλεια και την ενίσχυσή της, αγνοώντας την ανάγκη για αποκατάσταση και κοινωνική ένταξη των εγκληματιών.

Σήμερα, τουλάχιστον για τον ελληνικό χώρο δεν παρατηρείται ουσιαστική στροφή προς εναλλακτικούς τρόπους αντίδρασης, η δε εναλλακτική έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής παραμένει στη θεωρία. Ο υπερπληθυσμός στις φυλακές τείνει να αντιμετωπιστεί με την κατασκευή νέων φυλακών. Η ίδρυσή τους προμηνύει τη διατήρηση και εδραίωση του θεσμού της φυλακής για τις δεκαετίες που θα ακολουθήσουν. Τα νέα καταστήματα δεν θα αποσυμφορήσουν τα ήδη υπάρχοντα, απλώς αργά ή γρήγορα θα κορεσθούν και αυτά. Για το λόγο αυτό η βέβαιη μελλοντική αύξηση του αριθμού των εγκλείστων, λόγω ακριβώς της δημιουργίας «νέων θέσεων», δεν θα πρέπει να εκληφθεί στο μέλλον ως αποτέλεσμα της αύξησης της εγκληματικότητας στην Ελλάδα. Θα είναι απλώς το αποτέλεσμα ενός φιλτραρίσματος στα πλαίσια απονομής ποινικής δικαιοσύνης, το οποίο θα λειτουργεί με εντονότερους ρυθμούς, ώστε να εξασφαλίζεται ο απαιτούμενος αριθμός έγκλειστου πληθυσμού για την πλήρωση των υπάρχοντων καταστημάτων κράτησης.

Η λύση θα πρέπει να αναζητηθεί σε ανθρώπινους, δίκαιους και αποτελεσματικούς τρόπους αντίδρασης στη θέση των φυλακών, που εξακολουθούν να λειτουργούν ως ιδρύματα αποκλεισμού, εναρμονιζόμενους με μια κοινωνική πολιτική που θα εγκαταλείψει την ανηλεή διάκριση και ταξινόμηση των ανεπιθύμητων ατόμων στα πλαίσια της άσκησης του κοινωνικού ελέγχου. Μόνη η κατάργηση των φυλακών δεν θα σημάνει την αυτόματη εξαφάνιση της περιθωριοποίησης. Η κοινωνία θα επινοήσει άλλα μέσα για την αναπαραγωγή της περιθωριοποίησης. Η παρέμβαση επομένως θα πρέπει να επικεντρωθεί στο να αποδυναμωθεί η δυνατότητα αυτή της κοινωνίας να ωθεί με σταθερούς ρυθμούς στο περιθώριο ένα μέρος του πληθυσμού. (Χάιδου, 2002, σελ.92-97)

6.1.3 α Η ΤΑΣΗ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Η τάση προς την κατάργηση (αντικατάσταση) των ποινών κατά της ελευθερίας κατ' ανάγκη στρέφεται κατά των φυλακών και μια ενδεχόμενη επικράτησή της θα κρίνει και τη μελλοντική τύχη της Σωφρονιστικής. Κάτι τέτοιο δεν είναι καθόλου απίθανο, αφού εκτός από τα άλλα επιχειρήματα έχει προστεθεί τώρα και το κόστος της φυλάκισης.

α) Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Η τάση κατάργησης των βραχύχρονων ποινών εμφανίστηκε ήδη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Υποστηρίχτηκε ιδιαίτερα στο Διεθνές σωφρονιστικό Συνέδριο της Ρώμης (Νοέμβριος 1885) και υιοθετήθηκε από κορυφαίους ποινολόγους της εποχής εκείνης. Ο Franz v. Liszt είχε κηρύξει εναντίον τους «εκστρατεία», υποστηρίζοντας ότι η βραχύχρονη ποινή είναι άχρηστη και βλαβερή, δεν εκφοβίζει, δεν βελτιώνει ενώ αντίθετα διαφθείρει όταν εκτελείται μέσα στις φυλακές. Μια τόσο έντονη κριτική κατά των βραχύχρονων ποινών πριν τόσα πολλά χρόνια ήταν εύλογο να αποδώσει καρπούς τουλάχιστον στην δική μας εποχή.

Ήδη, από της αρχές της δεκαετίας του 1970 στην Απόφαση αριθμ. 17/1973 της Επιτροπής Υπουργών Δικαιοσύνης του Συμβουλίου της Ευρώπης παρατηρείται ότι «βασικές ιδέες στα ποινικά θέματα έχουν σημαντικά εξελιχθεί από τον περασμένο αιώνα και ειδικότερα κατά τα πρόσφατα χρόνια» και, κατά συνέπεια εκτιμάται ότι «αυτή η εξέλιξη των βασικών ιδεών θα πρέπει να αντανακλάται σε ένα προσανατολισμό της ποινικής δικαιοσύνης προς κοινωνική μάλλον παρά προς ποινική δραστηριότητα και ότι υπάρχει ανάγκη να περιοριστεί ο ρόλος που παίζει η παραδοσιακή φυλακή της οποίας η αποτελεσματικότητα, ειδικά όσον αφορά της βραχείες ποινές, όλο και περισσότερο αμφισβητείται». Η εν λόγω απόφαση προτείνει, λοιπόν, αφενός να περιοριστούν οι ποινές φυλάκισης για δράστες ελαφρών εγκλημάτων και αφετέρου να προωθηθεί στο νομοθετικό και διοικητικό πεδίο «ένα σύνολο προσεκτικά ταξινομημένων μέτρων, κειμένων ανάμεσα στη φυλάκιση και στην απόλυτη ελευθερία, έτσι ώστε να ανοίξει ο δρόμος για νέες ποινές ποινικής μεταχείρισης». Τέτοια μέτρα προτείνονται στη μεταγενέστερη Απόφαση αριθμ. 10/1976 της ίδιας Επιτροπής.

Εκτός από τους θεωρητικούς και ο Έλληνας νομοθέτης δεν έχει μείνει αδιάφορος στην κίνηση προς την κατάργηση των βραχύχρονων ποινών κατά της

ελευθερίας. Στις 16-3-1994 ψηφίστηκε ότι «Κοινή είναι η διαπίστωση, ότι οι βραχυχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές έχουν αποτύχει ως προς τους σωφρονιστικούς τους στόχους. Ιδίως σε περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων από πρωτόπειρους δράστες αποτελούν ένα έσχατο μέτρο ανάγκης, που μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί να είναι χρήσιμο». Με αυτή κατά κανόνα τη δικαιολογία του «εσχάτου μέτρου ανάγκης» οι βραχύχρονες ποινές επιβιώνουν ακόμη στο ελληνικό ποινικό σύστημα.

Πάντως στην εποχή μας οι βραχύχρονες ποινές κατά κανόνα έχουν σε μεγάλη έκταση αντικατασταθεί στο νόμο ή υποκαθίστανται από τα ποινικά δικαστήρια κατά τους ορισμούς του νόμου από ένα μεγάλο αριθμό μέτρων, που είτε δεν έχουν σχέση με την προσωπική ελευθερία είτε δεν συνεπάγονται εγκλεισμό σε φυλακή. Τέτοια μέτρα είναι:

- i. Οι χρηματικές ποινές
- ii. Η μετατροπή της βραχύχρονης ποινής κατά της ελευθερίας (μικρότερης του ενός έτους) σε χρηματική ποινή.
- iii. Η αναστολή της επιβολής της βραχύχρονης ποινής κατά του κατηγορούμενου που κρίθηκε ένοχος δράστης, εφόσον είναι πρωτόπειρος.
- iv. Η αναστολή της εκτέλεσης της ποινής, η οποία επιβλήθηκε στον πρωτόπειρο δράστη.
- v. Η καταδίκη σε προσφορά εργασιών προς την κοινότητα-«κοινωφελής εργασίας», ο εν λόγω θεσμός μπορεί να προβλέπεται: ως ανεξάρτητη ποινή, ως δυνατότητα μετατροπής της βραχύχρονης ποινής από το δικαστήριο μετατροπής επιμέτρησης της ποινής ή ως δυνατότητα μετατροπής του υπολοίπου της προς έκτιση ποινής κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 82 Π.Κ. από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται αίτηση ή συγκατάθεση του κρατούμενου, ώστε η επιβολή του μέτρου να μη συνιστά επιβολή καταναγκαστικής εργασίας.
- vi. Ο περιορισμός κατ' οίκον, που μπορεί να προβλέπεται είτε για βραχύχρονες ποινές είτε για ειδικές κατηγορίες ατόμων, για παράδειγμα υπερήλικα άτομα.

Κατά τα τελευταία χρόνια έχει υιοθετηθεί στο Ελληνικό ποινικό σύστημα η καταργητική τάση, όχι όμως από διάθεση ή υιοθέτηση της ιδέας του καταργητισμού αλλά μάλλον για λόγους αντιμετώπισης του υπερκορεσμού των φυλακών. Άλλωστε

στην Εισηγητική Έκθεση Σχεδίου ν. 2207/1994 αναφέρει ότι: «Δευτερογενής και οριοθετημένη συνέπεια της εξυπηρέτησης αυτών των στόχων θα είναι η αποσυμφόρηση των υπερκορεσμένων ελληνικών φυλακών».

β) Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΩΝ ΠΟΙΝΩΝ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΙΣΟΒΙΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ.

Η τάση προς κατάργηση των μακρόχρονων ποινών επικεντρώνεται κυρίως στην κατάργηση της ποινής της «ισόβιας κάθειρξης». Η ισόβια στέρηση της ελευθερίας ως ποινή παρουσιάζει ένα ευρύ κύκλο προβλημάτων, απέναντι στα οποία ασκείται έντονη κριτική. Έτσι, επισημαίνεται ότι η ισόβια στέρηση της ελευθερίας:

i. έρχεται σε σύγκρουση προς την αξίωση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα της αξίας του ανθρώπου και της ελευθερίας. Η στέρηση της ελπίδας εξόδου από τη φυλακή εξομοιώνεται με τη θανάτωση του ανθρώπου ως κοινωνού. Κατά συνέπεια η ενλόγω ποινή καθίσταται απάνθρωπη και απορριπτέα.

ii. συνεπάγεται αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες, λόγω της αοριστίας και της αβεβαιότητας για το εάν, το πότε και το πώς θα απολυθεί ποτέ ο ισοβίτης κατάδικος, γεγονός που αντανακλά δυσμενώς στην ψυχική του υγεία.

iii. έχει δυσμενείς κοινωνικού χαρακτήρα συνέπειες, διότι επιφέρει απομόνωση του ισοβίτη, αποστασιοποίησή του από τους άλλους κρατούμενους, κρίση της προσωπικής του ταυτότητας, απώλεια του αισθήματος ευθύνης και εξάρτησης από το κατάστημα της φυλακής. Όλα αυτά συνεπάγονται τα φαινόμενα της «ιδρυματοποίησης» και της «φυλακοποίησης» των ισοβιτών.

iv. στερείται σωφρονιστικού περιεχομένου, αφού κατά την έκτισή της δεν δικαιολογείται η επιδίωξη οποιουδήποτε από τους σκοπούς της έκτισης της ποινής, ούτε θέτονται στόχοι, ενώ ταυτόχρονα καθιστά αδύνατη την υλοποίηση άλλων σωφρονιστικών στόχων όπως η επικοινωνία με τον έξω κόσμο.

v. τέλος συνεπάγεται σημαντικό οικονομικό κόστος, όχι μόνο λόγω της διάρκειάς της αλλά και επειδή απαιτεί ειδικά καταστήματα κράτησης, με ειδικό καθεστώς (υψίστης ασφαλείας, στελεχωμένα με ειδικό προσωπικό κ.λ.π.) το οποίο κόστος επιβαρύνει τους φορολογούμενους.

Η κίνηση προς κατάργηση της ποινής του ισόβιου εγκλεισμού σε φυλακή έχει ήδη αποδώσει καρπούς στη Νορβηγία, όπου η ενλόγω ποινή καταργήθηκε το 1981, ενώ απαγορεύτηκε από το άρθρ.1 του Συντάγματος 1976 της Πορτογαλίας άρθρ.5 Συντάγματος 1988 της Βραζιλίας, άρθρ.34 Συντάγματος 1991 της Κολομβίας. Σε μεγάλο αριθμό νομοθεσιών προβλέπεται, με παροχή δυνατότητας απόλυσης των ισοβιτών με όρους μετά από κράτηση ορισμένων χρόνων. Στην πράξη, ένας ισοβίτης εκτίει κατά μέσο όρο συνολικά στη Γαλλία 17-18 χρόνια, στην Αυστρία 18-20 χρόνια, στην Ιταλία 21 χρόνια.

Στη χώρα μας, ο χαρακτηριζόμενος ως πρώτος ποινικός κώδικας, μετά την επανάσταση του 1821, δηλαδή το «Απάνθισμα των Εγκληματικών» της Β' Εθνικής Συνελεύσεως των Ελλήνων, το οποίο τέθηκε σε ισχύ από 1^η Ιουνίου 1824, δεν δέχονταν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης, αλλά όριζε ανώτατο όριο ποινής φυλάκισης τα δεκαεννιά χρόνια. Σύντομα, ωστόσο, καθιερώθηκε η ενλόγω ποινή «Δεσμά διά βίου» με το άρθρ.4 του Ποινικού Νόμου 1834. Σήμερα, η ποινή της «ισόβιας κάθειρξης» διατηρείται στο άρθρ.52 Π.Κ., απειλείται σε αρκετές περιπτώσεις ως μόνη ποινή αλλά επιτρέπεται η απόλυση υπό όρους των ισοβιτών μετά από έκτιση τουλάχιστον 20 χρόνων (άρθρ.105 παρ.1 Π.Κ.)

Η Απόφαση αριθμ.2/1976 της Επιτροπής των Υπουργών Δικαιοσύνης του Συμβουλίου της Ευρώπης συνιστά στις χώρες μέλη του να περιορίσουν την επιβολή των μακρόχρονων (γενικά) ποινών στο μέτρο που αυτές είναι αναγκαίες για την προστασία της κοινωνίας και να εφαρμόζουν κατά την εκτέλεση των ποινών του ισόβιου εγκλεισμού τις ίδιες αρχές που ισχύουν για τις μακρόχρονες ποινές.

Σε πολλές χώρες καταβάλλονται συνεχώς σοβαρές προσπάθειες για τον περιορισμό των μακροχρόνιων περιόδων εγκλεισμού. Η ισόβια κάθειρξη και οι μακροχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάλυση του σύγχρονου σωφρονισμού. Με την κατάργηση της θανατικής ποινής, η ισόβια κάθειρξη την υποκατέστησε, τόσο στην Ευρώπη όσο και αλλού, ως αντίδραση στα πλέον σοβαρά αδικήματα, και ιδιαίτερα την ανθρωποκτονία. Κατά συνέπεια, προέκυψαν ζητήματα εφαρμογής της ποινής της ισόβιας κάθειρξης, ιδιαίτερα το ερώτημα τι διάρκεια θα έπρεπε να έχει η ισόβια κάθειρξη και κατά πόσο και υπό ποιες προϋποθέσεις θα έπρεπε να παρέχεται αναστολή υπό όρους.

Στη Γερμανία, το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο ασχολήθηκε με το κατά πόσο είναι συνταγματική η ισόβια κάθειρξη. Αν και το δικαστήριο έκρινε ότι η

ποινή της ισόβιας κάθειρξης για περιπτώσεις ανθρωποκτονίας βρίσκεται σε αναλογία με τη βλάβη που προξενήθηκε και είναι κατά συνέπεια συνταγματική, έθεσε σοβαρούς περιορισμούς για την επιβολή της ισόβιας κάθειρξης. Αρχικά, για να είναι συνταγματική η ποινή της ισόβιας κάθειρξης πρέπει να γίνεται μια αυστηρή και καλά μελετημένη επιλογή στο νομοθετικό καθορισμό του ποιες κατηγορίες ανθρωποκτονίας είναι τόσο σοβαρές ώστε να τους αρμόζει μια ποινή που δεν λαμβάνει υπόψη για παράδειγμα την προσωπικότητα του δράστη αλλά μόνο το αδίκημα που διαπράχθηκε.

Επιπλέον, το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο ισόβιος εγκλεισμός θα πρέπει να ελέγχεται επίσης για πιθανές παραβιάσεις της αρχής της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Από αυτήν την άποψη, υποστηρίχθηκε ότι ο θεμελιώδης κανόνας της αξιοπρέπειας του ανθρώπου αξιώνει ότι το άτομο δεν πρέπει να στερείται κάθε ελπίδας ότι θα μπορέσει να ζήσει μια ουσιαστική ζωή. Έτσι, κατά το συνταγματικό δικαστήριο και οι ισοβίτες δικαιούνται να έχουν τη δυνατότητα σε κάποια στιγμή της έκτισης της ποινής τους να απολυθούν και να επανενταχθούν στην κοινωνία. Γι' αυτό, το συνταγματικό δικαστήριο έκρινε ότι ο νομοθέτης θα πρέπει να ρυθμίσει νομοθετικά το ελάχιστο του χρόνου ποινής που θα πρέπει να εκτίεται στην περίπτωση της ισόβιας κάθειρξης και τις προϋποθέσεις για την υποβολή αίτησης απόλυσης υπό όρους.

Το γερμανικό συνταγματικό δικαστήριο δέχθηκε ότι υπάρχουν επικίνδυνα άτομα για τα οποία η απόλυση είναι αδύνατη. Για όλες τις άλλες περιπτώσεις ισόβιας κάθειρξης, όμως, πρέπει να παρέχονται ευκαιρίες επανόρθωσης και θα πρέπει να καθιερωθούν δυνατότητες απόλυσης υπό όρους. Ο γερμανός νομοθέτης, λοιπόν, τροποποίησε τον βασικό ποινικό κώδικα και εισήγαγε τη διάταξη 57^α, η οποία προβλέπει απόλυση υπό όρους στην περίπτωση της ισόβιας κάθειρξης, μετά τη συμπλήρωση 15 ετών και υπό την προϋπόθεση ότι ο κρατούμενος δεν συνεχίζει να αποτελεί απειλή για την κοινωνία.

Περαιτέρω αποφάσεις του συνταγματικού δικαστηρίου ασχολήθηκαν με το ζήτημα της εφαρμογής της ισόβιας κάθειρξης και της απόλυσης υπό όρους, με πρακτικό αποτέλεσμα ο πραγματικός ισόβιος εγκλεισμός να περιορίζεται σε μια μικρή ομάδα επικίνδυνων δραστών ενώ από την άλλη τέθηκαν σε εφαρμογή δύο μορφές ισόβιας κάθειρξης: 15 έτη για «απλή» ανθρωποκτονία και 20 έτη και άνω για «ειδεχθή» ανθρωποκτονία. Εξετάζοντας τις τρέχουσες συζητήσεις σε χώρες σε

μετάβαση, προκύπτει ότι ουσιαστικός εγκλεισμός 15-20 ετών θεωρείται επαρκής και αναλογικός ως αντίδραση στα πλέον σοβαρά αδικήματα. (Χαΐδου, 2002, σελ.207-211)

6.1.3.β Η ΚΙΝΗΣΗ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ.

Η κίνηση προς κατάργηση των φυλακών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ο σκληρός πυρήνας του ευρύτερου κινήματος προς κατάργηση του ποινικού συστήματος, ως μηχανισμού αντιμετώπισης του εγκλήματος, παρόλο που τα κίνητρα που υπάρχουν στις εν λόγω δυο τάσεις δεν ταυτίζονται πάντοτε. Η κίνηση προς κατάργηση των φυλακών συχνά εμφανίζεται ως ένα ριζοσπαστικό κίνημα, με το ίδιο πολιτικό-κοινωνικό υπόβαθρο με άλλα παλιότερα ή νεότερα καταργητικά κινήματα, με κοινό στόχο και επιδίωξη την αναμόρφωση της κοινωνίας μας προς το καλύτερο. Ωστόσο αυτό δεν πρέπει να θεωρείται ο κανόνας.

Τα κυριότερα επιχειρήματα που προβάλλονται προς υποστήριξη της θέσης για την κατάργηση των φυλακών στρέφονται γύρω από τέσσερις άξονες επιχειρημάτων: τα ανθρωπιστικά, τα πολιτιστικά, τα λειτουργικά και τα οικονομικά επιχειρήματα. Τα σημαντικότερα αυτών είναι:

i. Οι φυλακές εξ ορισμού αποτελούν απάνθρωπα οργανωτικά συστήματα, παρά τις προσπάθειες «εξανθρωπισμού» τους. Είναι απάνθρωπες διότι στερούν από τον άνθρωπο τη φυσική ελευθερία κίνησης, τη δυνατότητα φυσικών σχέσεων με το άλλο φύλο, την επικοινωνία του με τα άλλα μέλη της οικογένειάς του, τη φυσική απόλαυση διάφορων άλλων ελευθεριών ή αγαθών. Στερούν από τον άνθρωπο το αίσθημα της φυσικής ασφάλειας, τον καθιστούν εξαρτημένο άτομο, τον υποχρεώνουν να ζει κάτω από συνθήκες που μπορούν να διαταράξουν τις ψυχικές λειτουργίες του.

ii. Ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας τους καθιστά τις φυλακές υποπολιτισμικές κοινωνικές μονάδες. Οι φυλακές συγκεντρώνουν άτομα από τον κοινωνικό υπό-κοσμο, καλλιεργούν ανάλογα κοινωνικά πρότυπα (ήθη, γλώσσα, μουσική, τραγούδια κλπ.). συγκεντρώνουν στο εσωτερικό τους τη βία και εκφράζουν πανηγυρικά την από την πλευρά της κοινωνίας βίαιη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.

iii. Οι φυλακές έχουν αποτύχει στο ρόλο τους ως μηχανισμών καταπολέμησης του εγκλήματος, σε όποιο πεδίο του έχει ανατεθεί κάποιος ρόλος, ειδικότερα:

ü Οι φυλακές έχουν αποτύχει στον τομέα της ειδικής πρόληψης, δηλ. της βελτίωσης και της κοινωνικής ένταξης των εγκλειομένων σ' αυτές. Η πράξη αποδεικνύει ότι μόνη η έκτιση ποινής στις υπάρχουσες φυλακές δεν αρκεί για να αποκλείσει την μετά την αποφυλάκιση διάπραξη νέων εγκλημάτων. Η μεγάλη πλειοψηφία των κρατουμένων είναι υπότροποι που έχουν εκτίσει ποινές και στο παρελθόν.

ü Οι φυλακές δεν διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στον τομέα της γενικής πρόληψης. Η συνεχής αύξηση των δεικτών της εγκληματικότητας δεν επιτρέπει την υποστήριξη διαφορετικού συμπεράσματος, ενώ κατά κανόνα προβάλλεται η έλλειψη εγκληματολογικών ερευνών που να αποδεικνύουν το αντίθετο.

ü Το οικονομικό επιχείρημα είναι ίσως το τελευταίο αλλά όχι και το ασθενέστερο. Το κόστος της ίδρυσης και συντήρησης των φυλακών ως κτιριακών μονάδων, καθώς και το κόστος της λειτουργίας τους, είναι τόσο σημαντικά που κανένα κράτος δεν μπορεί να τα παραβλέψει. Πρόκειται βέβαια για ένα βάρος που τελικά μετατίθεται στους ώμους των φορολογουμένων, οι οποίοι με τη σειρά τους διαμαρτύρονται όταν διαπιστώνουν ότι είναι μεγαλύτερες οι ανάγκες για επενδύσεις στην υγεία, στην παιδεία, στην οικονομία, στο περιβάλλον, αντί των φυλακών. Το κόστος γίνεται βέβαια, πολύ μεγαλύτερο, αν υπολογιστούν οι επιπλέον πιστώσεις, που προβλέπονται εξαιτίας του σωφρονιστικού συστήματος.

Παράλληλα προς τα προηγούμενα επιχειρήματα που στοχεύουν στο «κλείσιμο» των υπαρχουσών φυλακών, προβάλλονται και άλλα τα οποία στρέφονται κατά της επέκτασης του δεδομένου σωφρονιστικού συστήματος με νέες φυλακές. Η βασική σκέψη που στηρίζει τη στάση αυτή είναι διπλή: αφενός, έτσι δεν θα επεκταθεί το αποδοκιμαζόμενο σύστημα το φυλακών με την προσθήκη νέων μονάδων αφετέρου, οι υπάρχουσες φυλακές κάποτε θα πάψουν να λειτουργούν λόγω παλαιότητας, γεγονός που θα οδηγήσει τελικά στη σταδιακή κατάργηση του σωφρονιστικού συστήματος. Επιχειρήματα που προβάλλονται από τους υποστηρικτές της κατεύθυνσης αυτής είναι:

∅ Το κτίσιμο μιας νέας φυλακής είναι γεγονός που δεν μπορεί να αναστραφεί. Εφόσον κτίσει μια νέα φυλακή, αυτή θα εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για πάρα πολλές δεκαετίες, ακόμη και αν η λειτουργία της αποδειχθεί ότι είναι επιζήμια ή βλαπτική

∅ Το σωφρονιστικό σύστημα έχει μια επεκτατική τάση. Με το κτίσιμο νέων φυλακών δεν ικανοποιούνται προϋπάρχουσες ανάγκες. Συνήθως διατηρούνται σε λειτουργία και οι παλιές φυλακές προς αντικατάσταση των οποίων προορίζονται οι καινούργιες, ενώ παλιές και καινούργιες λειτουργούν υπερκορεσμένες.

∅ Το κτίσιμο νέων φυλακών καθίσταται αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης, που αγνοεί ανάγκες και προτεραιότητες, τις οποίες θα υπαγόρευε μια ορθή σωφρονιστική πολιτική.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι οι εν λόγω ποινικοί θεσμοί διατηρούνται ως μέτρα καταπολέμησης του εγκλήματος ως σύγχρονου κοινωνικού προβλήματος. Τα μειονεκτήματά τους, εξάλλου, δεν είναι άγνωστα. Γι' αυτό και επίσης αποτελεί κοινή παραδοχή, ότι η προσφυγή στους εν λόγω θεσμούς δεν πρέπει να γίνεται παρά ως έσχατο μέτρο, δηλ. ως εξαίρεση κι όχι ως κανόνας.(Σ. Αλεξιάδης, 2001,σελ.36-54).

6.1.4 ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Η εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης και οι νέες επιστημονικές τάσεις της εγκληματολογίας διευρύνουν και συμπληρώνουν το αντικείμενο της παραδοσιακής εγκληματολογίας προσδίδοντάς της ένα νέο πρόσωπο. Το έγκλημα εξετάζεται όχι μόνο σαν ατομική αλλά και σαν κοινωνική δράση.

Παράλληλα διεθνής η αμφισβήτηση, τόσο για την αποτελεσματικότητα των στερητικών της ελευθερίας ποινών στην αντιμετώπιση του εγκλήματος, όσο και για τον θεσμό της φυλακής του οποίου είναι γνωστά τα μειονεκτήματα. Μέσα στη φυλακή το άτομο απομονώνεται και αποκλείεται από το κοινωνικό του περιβάλλον, αναγκάζεται να προσαρμοστεί στην κουλτούρα της φυλακής, να παραιτηθεί από τον εαυτό του και εντελώς αποδιοργανωμένο οδηγείται στην αδράνεια και την

παθητικότητα (ιδρυματισμός). Η φυλακή είναι ένας κατεξοχήν ολοκληρωτικός θεσμός, η βία και ο καταναγκασμός είναι τα κύρια συστατικά της και είναι δύσκολο να υλοποιηθεί η κοινωνική επανένταξη του εγκληματία μέσω της σωφρονιστικής μεταχείρισης, μέσα στο κλειστό απαγορευτικό περιβάλλον.

Το 1972 και το 1981 το Υπουργείο Δικαιοσύνης στη χώρα μας ετοίμασε δύο σχέδια Σωφρονιστικού Κώδικα που τροποποιούσαν κάποια άρθρα του κώδικα του 1967, αλλά παρέμειναν σχέδια. Το 1982 ο Δικηγορικός Σύλλογος αναλαμβάνει την πρωτοβουλία σύστασης ομάδας εργασίας που αποτελούσαν Καθηγητές Πανεπιστημίου, Δικηγόροι και Σωφρονιστικοί Υπάλληλοι με σκοπό την τροποποίηση του Σωφρονιστικού Κώδικα. Η επιτροπή μετά από λίγες συναντήσεις σταμάτησε την λειτουργία της, γιατί το 1983 το Υπουργείο Δικαιοσύνης με απόφαση του Υπουργού προχώρησε στη σύσταση ομάδας εργασίας για την κατάρτιση σχεδίου νόμου για την τροποποίηση του Σωφρονιστικού Κώδικα, όπου συμμετείχαν και εκπρόσωποι του Δικηγορικού Συλλόγου.

Το 1984 με νέα απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης η επιτροπή γίνεται νομοπαρασκευαστική και παίρνει την τελική της μορφή με κάποιες αλλαγές μελών. Η επιτροπή αυτή προχώρησε στην επεξεργασία και ολοκλήρωσε το σχέδιο του Νέου Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στις σημαντικότερες ρυθμίσεις και τις καινοτομίες του προτεινόμενου Κώδικα που δεν αποτελεί μια επανάληψη, έστω και με σοβαρές ή εκτεταμένες τροποποιήσεις, του παλαιού Σωφρονιστικού Κώδικα αλλά ένα πρωτότυπο νομοθετικό έργο με συγκεκριμένο ιδεοπολιτικό και επιστημονικό πλαίσιο.

Ο προτεινόμενος Κώδικας Μεταχείρισης των Κρατουμένων όπως αναφέρεται στην Εισηγητική Έκθεση της επιτροπής:

▼ Βασίζεται στις αρχές της διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ του 1948, στη σύμβαση της Ρώμης του 1950, στο Σύνταγμα του 1975 και στους στοιχειώδεις κανόνες για την μεταχείριση των κρατουμένων του ΟΗΕ και του αναθεωρημένου και πληρέστερου «Συνόλου στοιχειωδών Κανόνων minima της Επιτροπής υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1973».

▼ Επισημαίνει ότι η σοβαρή ανεπάρκεια της σωφρονιστικής λειτουργίας οφείλεται, όχι μόνο στον ισχύοντα σωφρονιστικό κώδικα που έχει χαρακτήρα αυταρχικό, τιμωρητικό και πατερναλιστικό, αλλά και στην κακή εφαρμογή ή και

στην μη εφαρμογή ακόμη του νόμου, καθώς και στις μεγάλες και ουσιώδεις ελλείψεις της διοίκησης στον τομέα αυτό και τονίζεται ότι η πλήρης και η σωστή εφαρμογή του νόμου έχει πρωταρχική σημασία.

▼ Καθιερώνει τις βασικές θέσεις της σύγχρονης σωφρονιστικής επιστήμης και αντεγκληματικής πολιτικής μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων και ειδικών συνθηκών της Ελληνικής πραγματικότητας, χωρίς αυτή η πραγματικότητα να αποτελέσει τροχοπέδη στη θέσπιση ορισμένων καινοτομιών, επιστημονικά θεμελιωμένων και, ήδη, δοκιμασμένων με επιτυχία σε άλλες χώρες.

▼ Ακόμη παρέχει τις αναγκαίες ρυθμίσεις, για να κινηθεί η εκτελεστική λειτουργία ορθολογικά, σύμφωνα με τις σύγχρονες αξιώσεις και κατευθύνσεις για την ποιοτική αναβάθμιση και ποσοτική υποβάθμιση της φυλακής.

Ο προτεινόμενος Κώδικας Μεταχείρισης των κρατουμένων καθιερώνει σημαντικότερους νέους θεσμούς και δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην επανακοινωνικοποίηση των κρατουμένων. Οι συνθήκες της φυλακής γίνονται περισσότερο ανθρώπινες, υπάρχει σεβασμός της προσωπικότητας των κρατουμένων και των ανθρώπινων δικαιωμάτων τους, γίνεται προσπάθεια για την κοινωνική τους επανεκπαίδευση και προετοιμασία για την επανένταξή τους. Την προσπάθεια συμπληρώνει η μεταϊδρυματική αρωγή.

Επίσης, με την εισαγωγή του θεσμού των Κέντρων Ημιελεύθερης Διαβίωσης και της τμηματικής έκτισης της ποινής ή την εργασία προς την κοινότητα μειώνεται το διάστημα της παραμονής των κρατουμένων στο κλειστό απαγορευτικό περιβάλλον των καταστημάτων κράτησης και όπου είναι δυνατόν αποφεύγεται η φυλάκιση. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην επιλογή του κατάλληλου σωφρονιστικού προσωπικού και την πρόσληψη ειδικών επιστημόνων που θα συμβάλλουν στην ορθή εφαρμογή και στην επιτυχία των στόχων των βασικών κανόνων μεταχείρισης των κρατουμένων. Η μετεκπαίδευση και η συνεχής επιμόρφωση του σωφρονιστικού προσωπικού είναι ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας.

Η δημιουργία της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής και η κάλυψη των σοβαρών ελλείψεων που υπάρχουν στον τομέα αυτό είναι ίσως η σημαντικότερη προϋπόθεση για την εφαρμογή των βασικών κανόνων μεταχείρισης των κρατουμένων. Γιατί χωρίς αυτή την υποδομή είναι επόμενο το επιστημονικό προσωπικό να αχρηστεύεται και να μην μπορεί να επέμβει ουσιαστικά στη

μεταχείριση των κρατουμένων και οι προτεινόμενες ρυθμίσεις να μην μπορούν να εφαρμοστούν. (Πτυχιακή εργασία « Εγκληματικότητα Ενηλίκων: Αιτιολογική Προσέγγιση και Μέτρα Σωφρονισμού», Πάτρα, 2006, σελ.140-143)

6.1.5 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟ: ΦΥΛΑΚΗ ΚΑΙ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Hans – Jorg Albrecht:

Καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Albert Ludwig του Φράιμπουργκ και Διευθυντής του Ινστιτούτου Αλλοδαπού και Διεθνούς Ποινικού Δικαίου Max Planck

6.1.5.α ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Ραγδαίες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές μεταβολές επηρεάζουν τις ευρωπαϊκές κοινωνίες από τα μέσα της δεκαετίας του '80 σε Ανατολή και Δύση. Η φυλακή και ο εγκλεισμός έχουν προκαλέσει έντονο ενδιαφέρον, καθώς πολλά σωφρονιστικά συστήματα εμφανίζουν δραματικές αυξήσεις στο μέγεθος του πληθυσμού των φυλακών. Ο τρόπος με τον οποίο εξελίσσονται τα σωφρονιστικά συστήματα και οι μορφές μεταχείρισης των κρατουμένων εξαρτώνται από ποικίλες συνθήκες.

Είναι προφανές ότι οι εξελίξεις στα συστήματα της φυλακής εξαρτώνται, α) από τον αριθμό των κρατουμένων που εγκλείονται και από τον αριθμό των παραβατών στους οποίους αρμόζει ο εγκλεισμός, καθώς και τα γενικά τιμωρητικά σχήματα στα οποία οφείλεται η εισροή στο σύστημα ποινικού σωφρονισμού. β) Οι γενικές κοινωνικές όπως και οι οικονομικές συνθήκες είναι αποφασιστικής σημασίας για τις επενδύσεις που γίνονται με τα διαθέσιμα σωφρονιστικά κονδύλια. γ) Το γενικό πολιτικό κλίμα συμβάλλει στην εδραίωση αντιλήψεων και στάσεων έναντι της ποινικής δικαιοσύνης και των φυλακών διαμορφώνοντας τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες δυνατότητες για την τιμωρία, τις ποινικές κυρώσεις και την αναμόρφωση της φυλακής. δ) Η ανησυχία του κοινού σχετικά με την ασφάλεια και το φόβο του εγκλήματος επιδρούν στον ποινικό σωφρονισμό και τη φυλακή ως τον κύριο μηχανισμό φυσικού ελέγχου επισφαλών και προβληματικών κοινωνικών

ομάδων. ε) Τέλος, το κανονιστικό πλαίσιο, σε σχέση με το εθνικό συνταγματικό δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα που κατοχυρώνονται σε αυτό, καθώς και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από διεθνείς συμβάσεις που επιβάλλουν πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στις σωφρονιστικές εξελίξεις.

Οι ριζικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές, οι οποίες επηρεάζουν σήμερα τις κεντροευρωπαϊκές και ανατολικοευρωπαϊκές, ασιατικές και αφρικανικές αναπτυσσόμενες κοινωνίες και ταυτόχρονα χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, έχουν συνοψισθεί ως μεταβατικές περιόδους, ως διαδικασίες εκσυγχρονισμού και – σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες χώρες- ως καθυστερημένες διαδικασίες εκσυγχρονισμού. Από τις αλλαγές που εξακολουθούν να συντελούνται, μερικές είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας για τις αντεγκληματικές πολιτικές και τις αναθεωρήσεις των ποινικών κωδίκων, καθώς και για τις διαδικασίες αναδιαμόρφωσης των συστημάτων ποινών και την εφαρμογή των ποινικών κυρώσεων.

Μεταξύ των συνθηκών που είναι πιθανόν να επηρεάσουν την εξέλιξη των ποινικών κυρώσεων, θα πρέπει να επισημανθεί η δραματική αύξηση στον όγκο της εγκληματικότητας που καταγράφεται σε όλες τις χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης και σε άλλες περιοχές του κόσμου.

Η σημαντική αύξηση του συνολικού δείκτη εγκληματικότητας, και ιδιαίτερα του δείκτη παραδοσιακών μορφών εγκληματικότητας, όπως τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και τα εγκλήματα βίας, συνδυάζεται με μείωση των δεικτών διαλεύκανσης και αύξηση των προβλημάτων εφαρμογής του νόμου, πράγμα το οποίο ενισχύει την αντίληψη του κοινού και των ειδικών περί δραματικής μείωσης της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του νόμου.

Η μείωση της αποτελεσματικότητας στην εφαρμογή του νόμου αφ' ενός μπορεί να αποδοθεί στο φαινόμενο της υπερεθνικής εγκληματικότητας και των εγκληματικών οργανώσεων που δημιουργεί εξαιρετικές δυσχέρειες στη διαδικασία εξιχνίασης, και αφ' ετέρου ενισχύεται από τους απογοητευτικά περιορισμένους οικονομικούς πόρους που μπορούν να διατεθούν για την εφαρμογή του νόμου και τον σωφρονισμό. Οι αντιλήψεις περί ενός «αδύναμου κράτους» και περί διάβρωσης του κρατικού μονοπωλίου νόμιμης βίας ενισχύονται από συνεχείς αναφορές σχετικά με την άνοδο οργανωμένων εγκληματικών ομάδων και νέα εγκληματικά φαινόμενα,

όπως τα οικονομικά και περιβαλλοντικά εγκλήματα, το εμπόριο ναρκωτικών, η διαφθορά, το ξέπλυμα χρήματος κ.α. Επιπλέον, οι αντιλήψεις περί αδυναμίας μπορεί να ενισχύονται και από τη σύγκριση των νέων μοντέλων ελέγχου και αστυνόμευσης με προηγούμενες, αυταρχικές προσεγγίσεις του ελέγχου της παρέκκλισης και του εγκλήματος. Εστιάζοντας σε τέτοιου είδους νέα εγκληματικά φαινόμενα, είναι πιθανόν να εμφανισθούν αλλαγές στο αιτιολογικό πρότυπο που χρησιμοποιείται για τη διαμόρφωση αντεγκληματικών πολιτικών, με έμφαση πλέον στον ορθολογικό παραβάτη και τις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες. Αυτό με τη σειρά του σίγουρα θα επηρεάσει τα βασικά πρότυπα που θα εφαρμοσθούν στο σύστημα της φυλακής.

Στο βαθμό που η μεταρρύθμιση του ποινικού δικαίου σε μεταβατικές περιόδους επηρεάζεται από την κοινή γνώμη, είναι αναμενόμενο οι αντεγκληματικές πολιτικές να καθορίζονται εν μέρει από την κοινή γνώμη που απαιτεί αυστηρά μέτρα κατά του εγκλήματος. Με αυτόν τον τρόπο, η διαδικασία ανασχεδιασμού των τιμωρητικών σχημάτων, των κυρωτικών συστημάτων και της εφαρμογής των ποινικών κυρώσεων κινδυνεύει να γίνει αντικείμενο λαϊκιστικής και καθαρά συμβολικής πολιτικής. Επιπλέον, τέτοιου είδους προσεγγίσεις έχουν σοβαρό αντίκτυπο στο σύστημα της φυλακής, δεδομένου ότι οι φυλακές αποτελούν την πρώτη προτίμηση των σχεδιαστών πολιτικής στην προσπάθεια να δείξουν ότι «είναι σκληροί» απέναντι στο έγκλημα. (Χαΐδου, 2002, σελ.191-197)

6.1.5.β ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ø ΑΠΟΛΥΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ

Η διαδικασία ποινικού σωφρονισμού μπορεί να αναλυθεί σε: α) τις αποφάσεις εισροής, όπου τίθενται ζητήματα επιλογών μεταξύ χρηματικών ποινών, ενδιάμεσων κυρώσεων και εγκλεισμού, β) τα σωφρονιστικά καθεστώτα, δηλαδή την εφαρμογή των συγκεκριμένων κυρώσεων και γ) την απόλυση από το σωφρονιστικό σύστημα. Στο απώτερο παρελθόν, τα σωφρονιστικά ιδρύματα διαδραμάτιζαν από τη δεκαετία του '50 ένα σημαντικό ρόλο στη μετατροπή των στερητικών της ελευθερίας ποινών, μέσω της απόλυσης υπό όρους και μιας σημαντικής διαφοροποίησης μεταξύ ποικίλων μορφών εγκλεισμού.

Ουσιαστικά η διαφοροποίηση των φυλακών είναι που οδήγησε στις ποικίλες μορφές εγκλεισμού, ανάλογα με το βαθμό περιορισμών που επιβάλλονταν στους κρατούμενους μέσα στις φυλακές, καθώς και το βαθμό στον οποίο επιτρεπόταν από τη φυλακή η ένταξη σε προγράμματα αδειών. Οι ρίζες της διαφοροποίησης των φυλακών βρίσκονται ουσιαστικά στο ίδιο το σωφρονιστικό σύστημα και στην αναζήτηση μέτρων εναλλακτικών στον εγκλεισμό.

Από τη δεκαετία του '70 συντελέστηκαν ορισμένες αλλαγές ως προς το ρόλο του σωφρονιστικού συστήματος στη διαφοροποίηση των φυλακών και τη διαμόρφωση του εγκλεισμού μέσω της απόλυσης υπό όρους και άλλων μορφών πρόωρης απόλυσης. Εν μέρει αυτό ήταν αποτέλεσμα της εφαρμογής των νόμων για την επιβολή απόλυτα καθορισμένων ποινών και πολιτικών «ακριβοδίκαιης επιβολής ποινών», εν μέρει οι αλλαγές επανέφεραν τη δικαιοσύνη στη σωφρονιστική διαδικασία, εν μέρει τα διαφορετικά σωφρονιστικά καθεστώτα (δηλαδή η σωφρονιστική διαφοροποίηση) έγιναν εκ νέου ποινικές κυρώσεις στη διάθεση των δικαστών.

Με αυτήν την εξέλιξη, ενεργοποιήθηκε μια ισχυρή πίεση για κατάργηση της απόλυσης υπό όρους. Ωστόσο, παρά την κατάργηση της απόλυσης υπό όρους, άλλοι μηχανισμοί μείωσης των ποινών εγκλεισμού παρέμειναν ενεργοί. Στα περισσότερα συστήματα που εισήγαγαν νόμους επιβολής απόλυτα καθορισμένων ποινών, αυτοί δεν φαίνονται να έχουν συμβάλει στην αύξηση του πληθυσμού των φυλακών, αλλά ενδεχομένως να έχουν μετριάσει εν μέρει τις τάσεις εγκλεισμού.

Παρατηρήσεις ότι η διάρκεια παραμονής στη φυλακή αυξάνει, συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση των πληθυσμών των φυλακών, αφορούν προφανώς μεμονωμένες περιπτώσεις. Οι δικαστές φαίνονται να ανταποκρίνονται στην «ακριβοδίκαιη επιβολή ποινών» μειώνοντας τις ποινές εγκλεισμού.

Η διαφοροποίηση των φυλακών, λοιπόν, εξελίχθηκε πάλι σε αυτοτελείς ποινές ή υποκατάστατα του εγκλεισμού που επιβάλλονται από τους δικαστές. Εγκλεισμός το Σαβ/κο, ημιελευθερία και όλα τα συναφή κατατάσσονται ανάμεσα στον πλήρη εγκλεισμό και τις ενδιάμεσες ποινές.

Σήμερα παρατηρούνται βασικά δύο συστήματα, τα οποία αναγνωρίζουν και τα δύο την ανάγκη ελέγχου της διακριτικής ευχέρειας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την απόλυση υπό όρους.

ü Το **πρώτο μοντέλο** βασίζεται σε μία οιονεί αυτόματη απόφαση απόλυσης υπό όρους κατά την οποία λαμβάνονται ως **βασικά κριτήρια η συμπεριφορά του συγκεκριμένου κρατουμένου μέσα στη φυλακή και η συνολική του συμμόρφωση με το πειθαρχικό σύστημα της φυλακής**. Αυτό το σύστημα «επιβράβευσης της καλής συμπεριφοράς» έχει ορισμένα πλεονεκτήματα, δεδομένου ότι δεν απαιτούνται αφ' ενός κάποια περίπλοκη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με τη διαδικασία επανόρθωσης και αφ' ετέρου κάποια πρόβλεψη της μελλοντικής πορείας της ζωής συγκεκριμένων κρατουμένων. Το σύστημα επίσης παρέχει προβλέψιμες αποφάσεις σχετικά με την απόλυση υπό όρους, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο σε ένα καλύτερο και πιο χαλαρό κλίμα στη φυλακή.

ü Το **δεύτερο μοντέλο** βασίζεται σε **απόλυση υπό όρους νομοθετικά συναρτημένη προς συγκεκριμένα ελάχιστα χρονικά διαστήματα εγκλεισμού που πρέπει να εκτιθούν**. Γενικά η απόλυση υπό όρους νομοθετικά επιτρέπεται μετά την έκτιση των δύο τρίτων της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Η απόφαση πρέπει να βασίζεται σε κριτήρια σχετικά με το αν ο παραβάτης διατρέχει κίνδυνο να διαπράξει νέα αδικήματα

Σήμερα, παρατηρείται μία τάση ανάθεσης της λήψεως αποφάσεων στις δικαστικές αρχές. Με το σύστημα των δικαστηρίων εκτελέσεως των ποινών επιλύεται καλύτερα το βασικό πρόβλημα της διαδικασίας λήψεως αποφάσεων σχετικά με την απόλυση υπό όρους, δηλαδή η διάκριση των ορίων ανάμεσα στη δικαστική και την εκτελεστική λειτουργία ώστε να διασφαλισθεί η αρχή της διακρίσεως των εξουσιών. (Χαΐδου, 2002, σελ.203-206)

Ø ΕΝΤΑΞΗ ΣΕ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ, ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Τα τιμωρητικά συστήματα διαμορφώνονται εν μέρει από διεθνείς απαιτήσεις, οι οποίες τίθενται είτε με πίεση είτε με κίνητρα. Οι χώρες σε μετάβαση αποτελούν ένα καλό παράδειγμα αυτού του είδους μεταφοράς ποινικών κυρώσεων. Στο πλαίσιο της διαδικασίας μετάβασης επιδιώκεται η πλήρης ένταξη σε διεθνή νομικά συστήματα και συστήματα ελέγχου που έχουν αναπτυχθεί στις δυτικές βιομηχανικές χώρες τις τελευταίες δεκαετίες, το οποίο αντικατοπτρίζει τόσο την ίδια τη διαδικασία

μετάβασης όσο και ένα μηχανισμό για τη διαμόρφωση και προώθηση της μετάβασης. Με την ενσωμάτωση σε κανονιστικές δομές, ανακύπτουν απαιτήσεις για συμμετοχή σε διεθνείς δομές ελέγχου του εγκλήματος οι οποίες σήμερα βασίζονται κατά κύριο λόγο σε ομοιόμορφη ποινική νομοθεσία και ελάχιστα κριτήρια για τα κυρωτικά συστήματα.

Η ενσωμάτωση των χωρών σε μετάβαση στις διεθνείς και ευρωπαϊκές κανονιστικές δομές έχει σημαντική επίδραση στο είδος των ποινικών κυρώσεων που θεσπίζονται και, ιδιαίτερα, στη διαδικασία εφαρμογής των ποινικών κυρώσεων. Τεράστια σημασία για την ανάπτυξη κυρωτικών και σωφρονιστικών συστημάτων είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, καθώς και οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες.

Η ενσωμάτωση στις ευρωπαϊκές νομικές και οικονομικές δομές επιδιώχθηκε και επιτεύχθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα. Εκθέσεις σχετικά με τις νομικές εξελίξεις τα τελευταία χρόνια τονίζουν το γεγονός ότι οι πρώτες νομοθετικές μεταβολές που θεσπίστηκαν στις περισσότερες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης επικεντρώθηκαν στη βελτίωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μεταξύ των ευρωπαϊκών συμβάσεων που μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τη διαμόρφωση του κυρωτικού συστήματος καθώς και του σωφρονιστικού συστήματος, όσον αφορά την εφαρμογή των ποινικών κυρώσεων, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών ταπεινωτικής ή απάνθρωπης μεταχείρισης.

Με τη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων έγινε ένα σημαντικό βήμα για τον έλεγχο της εφαρμογής των σχετικών αρχών της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων.

Εξαιρετικής σημασίας για την αξιολόγηση των υφιστάμενων σωφρονιστικών καθεστώτων στην Ευρώπη είναι το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η ερμηνεία του οποίου βασίζεται στις κατευθυντήριες γραμμές που περιέχονται στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες (οι οποίοι με τη σειρά τους σχεδιάστηκαν σύμφωνα με τα Ελάχιστα Πρότυπα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών). Χρησιμοποιώντας μία ευρεία προσέγγιση στην ερμηνεία του στόχου της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων για έλεγχο και πρόληψη

απάνθρωπης και ταπεινωτικής τιμωρίας και μεταχείρισης, η Σύμβαση έχει καταστεί ισχυρό όργανο τόσο για τη συλλογή βασικών πληροφοριών για τα σωφρονιστικά συστήματα όσο και για την εφαρμογή βασικών αρχών για τα σωφρονιστικά καθεστώτα. (Χάιδου, 2002, σελ.211-214)

Ø ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ

Στην απαρχή της ίδρυσης των σύγχρονων φυλακών και της καθιέρωσης των σύγχρονων σωφρονιστικών συστημάτων, επέδρασε μία σωφρονιστική φιλοσοφία η οποία κατέτασσε τους κρατούμενους σε διάφορες κατηγορίες που αντικατόπτριζαν τα σωφρονιστικά καθεστώτα, τα οποία διέφεραν ανάλογα με τα μέτρα ασφαλείας που επιβάλλονταν και τα προνόμια που παρέχονταν στους κρατούμενους.

Τα σημερινά πρότυπα υπερβαίνουν αυτούς τους τύπους ταξινόμησης, με την υιοθέτηση ευέλικτων διαδικασιών λήψης αποφάσεων σχετικά με την κατανομή των κρατούμενων σε διαφορετικά σωφρονιστικά καθεστώτα. Γενικά η απόφαση για το που θα εκτιθεί η ποινή λαμβάνεται όταν ο καταδικασθείς κρατούμενος εισάγεται στο σωφρονιστικό σύστημα. Τέτοια εξατομικευμένη μεταχείριση απαιτεί την ύπαρξη μιας ποικιλίας καθεστώτων, από καθεστώς υψίστης ασφαλείας έως ελεύθερο καθεστώς. Π. χ παραβάτες που καταδικάζονται σε (σχετικά βραχυχρόνιες) στερητικές της ελευθερίας ποινές και οι οποίοι είναι εργαζόμενοι κατά το χρόνο της καταδίκης κινδυνεύουν να βρεθούν εκτός εργασίας ως συνέπεια του εγκλεισμού.

Γι' αυτό, θα μπορούσε να εξετασθεί ένα σύστημα κατανομής που θα τοποθετούσε τέτοιου είδους κρατούμενους σε μία ανοιχτή φυλακή όπου θα είχαν το δικαίωμα να συνεχίσουν την εργασία που είχαν έξω και θα ήταν υποχρεωμένοι να περνούν στη φυλακή τα βράδια, τις νύχτες και τα σαβ/κα. Ένα τέτοιο ειδικό πρόγραμμα εφαρμόζεται στο γερμανικό σωφρονιστικό σύστημα για τις βραχυχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές (έως 18 μήνες), το οποίο είναι σχεδιασμένο να μειώνει την αρνητική επίδραση του εγκλεισμού στην εργασία.

Ο εγκλεισμός, λοιπόν, ενέχει τον κίνδυνο της ενσωμάτωσης των κρατούμενων στην υποκοουλτούρα της φυλακής και της προσαρμογής τους σε έναν τρόπο ζωής που δημιουργεί εμπόδια για σωστή αναμόρφωση. Έτσι, τα σωφρονιστικά καθεστώτα θα πρέπει να αποφεύγουν τέτοιες παρενέργειες και να προσφέρουν ευκαιρίες στους κρατούμενους να μειώνουν τον κίνδυνο «φυλακοποίησης» για το

καλό τους και το καλό της κοινωνίας, η οποία θα υποφέρει περισσότερο από «σκληρούς» εγκληματίες, το πιθανό αποτέλεσμα κλειστών και μη διαφοροποιημένων σωφρονιστικών συστημάτων. Επιπλέον, τα σωφρονιστικά καθεστώτα πρέπει να συνυπολογίζουν την ανάγκη ύπαρξης προγραμμάτων προετοιμασίας για την απόλυση, τα οποία θα επιτρέψουν μία αξιοπρεπή επανένταξη στην κοινωνία. (Χαΐδου, 2002,σελ.218-220)

Ø ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ: Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Μεταξύ των πρώτων νόμων που τροποποιήθηκαν και μεταξύ των κυριότερων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων ήταν σωφρονιστικοί νόμοι, με έμφαση στα δικαιώματα των κρατουμένων. Τα βασικά ζητήματα, όπως περιγράφονται στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων, καθώς και τα Ελάχιστα Πρότυπα του Ο.Η.Ε, αφορούν θέματα εργασίας στη φυλακή, ιδιαίτερα τις αμοιβές και τη συμμετοχή των κρατουμένων σε βασικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, τις γενικές συνθήκες στις φυλακές για τη στέγαση, το πειθαρχικό σύστημα, καθώς και το σύστημα προσφύγων κατά των αποφάσεων της διοίκησης της φυλακής και τους εξωτερικούς δικαστικούς ελέγχους.

Ο πολωνός νομοθέτης αντιμετώπισε αυτά τα ζητήματα σε μία τροποποίηση του σωφρονιστικού νόμου που τέθηκε σε ισχύ την 23^η Φεβρουαρίου 1990. Η εργασία στη φυλακή υπέστη σημαντικές αλλαγές, με περιορισμό του ανώτατου αριθμού ωρών δωρεάν εργασίας από κρατούμενους σε 30 το μήνα και καθορισμό της ελάχιστης αμοιβής για εργασία στη φυλακή στο 25% της ελάχιστης αμοιβής. Σε περίπτωση υποχρέωσης του κρατουμένου να αποζημιώσει το θύμα ή να συντηρήσει συγγενείς ή παιδιά, το ύψος της αμοιβής μπορεί να φτάσει στο 75%. Επίσης, η εργασία στη φυλακή παρέχει πλέον τις ίδιες διασφαλίσεις με την ελεύθερη εργασία αναφορικά με την κοινωνική ασφάλιση. Σχετικά με τα πειθαρχικά μέτρα έχει περιοριστεί το εύρος των μέτρων που μπορούν να εφαρμοστούν.

Η προσωρινή απομόνωση έχει περικοπεί στο ανώτατο όριο του ενός μηνός (με την πρόσθετη προϋπόθεση ότι πρέπει να δοθεί άδεια του σωφρονιστικού δικαστηρίου πριν την επιβολή της απομόνωσης), ενώ έχει απαγορευτεί απολύτως η αόριστη απομόνωση. Τέλος, έχουν διευρυνθεί οι δικαστικοί έλεγχοι και η εποπτεία:

κάθε απόφαση που λαμβάνεται στα σωφρονιστικά καταστήματα υπόκειται στον έλεγχο του σωφρονιστικού δικαστηρίου.

Στη Ρωσία ο Νόμος περί Αναμόρφωσης μέσω της Εργασίας τροποποιήθηκε, με στόχο τη βελτίωση της νομικής κατάστασης των κρατουμένων. Τα δικαιώματα επίσκεψης στις φυλακές επεκτάθηκαν, όπως και το δικαίωμα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο, ενώ καθιερώθηκαν προγράμματα αδειών. Τέλος, αναφέρεται ότι η δικαστική εποπτεία έχει αναβαθμιστεί αρκετά. Στη σωφρονιστική μεταρρύθμιση της Δημοκρατίας της Τσεχίας η διαφοροποίηση των σωφρονιστικών καθεστώτων τέθηκε στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης της φυλακής, η οποία πλέον μπορεί να διαφοροποιεί η ίδια τα σωφρονιστικά καθεστώτα και να ταξινομεί τους κρατουμένους ανάλογα. (Χαΐδου, 2002, σελ.223-225)

6.2. ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Είναι γεγονός ότι η έκτιση της μακρόχρονης ποινής έχει τις εξής **άμεσες συνέπειες**:

✓ Απομονώνει κοινωνικά τον κρατούμενο, αφού τον απομακρύνει από το περιβάλλον στο οποίο ζούσε και αποκόπτει τους δεσμούς του με την οικογένειά του, τους φίλους του, τους συναδέλφους του.

✓ Του αποστερεί το δικαίωμα της ελεύθερης διάθεσης του εαυτού του, αφού τον υποχρεώνει να ζει στο εξής στο στενό περιβάλλον της φυλακής, να ακολουθεί καθημερινά τον ίδιο αυστηρό τρόπο ζωής, να μη μπορεί να επιδείξει οποιαδήποτε πρωτοβουλία, να μην έχει ούτε καν πρόβλημα να απασχολήσει την σκέψη του.

Έμμεσες συνέπειες των παραπάνω είναι, διάφορες σωματικές ασθένειες καθώς και ψυχικές ή ψυχολογικές διαταραχές, διαστροφές του γενετήσιου ενστίκτου κ.α. Αρχικά καταστρέφονται τα δόντια και γρήγορα εμφανίζονται σωματικές ασθένειες που οφείλονται στην κακή διατροφή, την αδυναμία φυσιολογικής κίνησης και την καθιστική ζωή.

Το μονότονο πρόγραμμα, η έλλειψη ανθρώπινης επαφής και ο αυτοστιγματισμός οδηγούν, είτε στη μελαγχολία, που πολλές φορές καταλήγει στην αυτοκτονία, είτε σε εκρήξεις του θυμικού με καταστροφικές τάσεις που στρέφονται

είτε κατά τρίτων, είτε κατά του ίδιου του εαυτού του, με αποτέλεσμα πάλι την αυτοκτονία.

Ανάλογα προβλήματα παρουσιάζει και η έκτιση στο κλειστό περιβάλλον του καταστήματος κράτησης, της βραχύχρονης ποινής κατά της ελευθερίας. Τέτοια μειονεκτήματα είναι η αδυναμία της να επιδράσει σωφρονιστικά στον κρατούμενο, η επαφή του χωρίς λόγο με το περιβάλλον της φυλακής που μόνο κακές εμπειρίες προσθέτει, η άσκοπη διακοπή της οικογενειακής, επαγγελματικής ζωής του καταδίκου, η υπερφόρτωση του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων κ.α.

Οι παραπάνω λόγοι οδήγησαν στην δημιουργία σύγχρονων τάσεων που κατευθύνονται στο «άνοιγμα της φυλακής» και στην αντικατάσταση, στο μέτρο του δυνατού, τόσο των βραχυχρόνιων, όσο και των μακροχρόνιων ποινών κατά της ελευθερίας. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα, 2000, σελ. 204-205)

6.2.1 ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ ΣΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Εκτός από τις περιπτώσεις του εγκλεισμού όπου η άσκηση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου είναι απόλυτη, υπάρχουν και εκείνες στις οποίες το άτομο σε καθεστώς ελευθερίας εξακολουθεί στα πλαίσια του σωφρονισμού να είναι δέκτης εξουσιαστικών και καταναγκαστικών μηχανισμών του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Βρίσκεται δηλαδή σε ένα καθεστώς οιονεί μεταχείρισης σύμφωνα με τη νομική ορολογία. Οι περιπτώσεις αυτές είναι η αναστολή εκτέλεσης της ποινής, η ημιελευθερία και η απόλυση υπό όρους.

6.2.1.α ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

Ο θεσμός αυτός που θεωρήθηκε και ως όπλο κατά της υποτροπής, σημαίνει απλώς ότι δίνεται η δυνατότητα στον κατάδικο να μην εκτίσει τη στερητική της ελευθερίας ποινή αν τηρήσει κάποιους όρους που του επιβάλλει το δικαστήριο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα μετά την καταδίκη. Είναι θετικό μέτρο, αφού το άτομο μπορεί να αποφύγει τον εγκλεισμό και συνεπώς τις φθοροποιές επιδράσεις

που συνδέονται με αυτόν και συντελεί στην πραγμάτωση του σκοπού της ειδικής πρόληψης.

Στην **Ελλάδα** ισχύει ο θεσμός της **απλής αναστολής**. Ισχύει δηλαδή ο άτυπος όρος της καλής διαγωγής για ορισμένο χρόνο. Είναι μια καταδίκη υπό αίρεση. Η επιβληθείσα ποινή θα εκτελεστεί αν το άτομο που καταδικάστηκε υποπέσει σε άλλο αδίκημα μέσα σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Ο θεσμός εφαρμόζεται μόνο σε άτομα που δεν έχουν υποστεί άλλη ποινική καταδίκη και εφόσον η ποινή που τους επέβαλε το δικαστήριο είναι σχετικά μικρή. Τέλος, καθορίζεται από το νόμο ένα διάστημα δοκιμασίας το οποίο συγκεκριμενοποιείται με την απόφαση του δικαστή. Αν μέσα στο διάστημα ο καταδικασθείς δεν διαπράξει νέο αδίκημα η καταδίκη θεωρείται σαν να μην είχε απαγγελθεί. Αλλά αν τελέσει νέο έγκλημα μέσα στο χρόνο της δοκιμασίας τότε θα εκτίσει και την ποινή της οποίας η εκτέλεση ανεστάλη και την ποινή που του επιβάλλεται με τη νέα καταδίκη.

Στο **αγγλοσαξονικό δίκαιο** ισχύει η αναστολή με τυπική δοκιμασία (**Probation**), δηλαδή με επιβολή περιοριστικών όρων και ειδικών υποχρεώσεων όπου δεν αναστέλλεται η εκτέλεση της ποινής αλλά η απαγγελία της ποινής. Ο εγκληματίας τοποθετείται υπό την επίβλεψη ειδικού οργάνου που βοηθά και του συμπαραστέκεται ώστε να αποκατασταθεί σε μια ομαλή κοινωνική ζωή. Επίσης το δικαστήριο, αναστέλλοντας την επιβολή ποινής, επιβάλλει στον εγκληματία την τήρηση ορισμένων όρων.

Το επιβλέπον όργανο παρακολουθεί κατά πόσο το άτομο συμμορφώνεται προς τους όρους αυτούς. Ο δικαστής δεν παρεμβαίνει μόνο όταν διαπραχθεί νέο έγκλημα. Σε περίπτωση που ο υπό δοκιμασία δεν τηρεί τους όρους ή επιδεικνύει κακή διαγωγή, μπορεί να παραπεμφθεί και πάλι στο δικαστήριο, το οποίο έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει πρόσθετους όρους, ακόμα και να ανακαλέσει την αναστολή της ποινής και να προχωρήσει στην επιβολή της, αν δεν βελτιώνεται ο εγκληματίας.

Υποστηρίζεται ότι η Probation και η απλή αναστολή θα ήταν καλό να υπάρχουν παράλληλα. Από τη μια η απλή αναστολή ενδείκνυται για τον περιστασιακό εγκληματία. Η απειλή ότι σε περίπτωση υποτροπής θα εκτίσει την ποινή που έχει ανασταλεί είναι αρκετή να τον συγκρατήσει. Η Probation αντίθετα, θεωρείται καταλληλότερη για άτομα που εγκληματούν συχνά. Γι' αυτά απαιτείται η

παρέμβαση ενός ειδικού οργάνου που αναλαμβάνει την επίβλεψη και καθοδήγησή τους.

Σίγουρα, η αναστολή είναι προτιμότερη από την έκτιση μιας στερητικής της ελευθερίας ποινής. Θα ήταν όμως προτιμότερη η κρατική παρέμβαση με τη μορφή της μέριμνας και της αρωγής στο προεγκληματικό στάδιο, ώστε να ελαττωθεί η εκδήλωση αξιόποινων συμπεριφορών που επισύρουν βραχυχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές που έπειτα αναστέλλονται. (Χαΐδου, 2002, σελ.66-69)

6.2.1.β ΗΜΙΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Η έκτιση υπό καθεστώς ημιελευθερίας είναι ένα μέτρο, το οποίο συνίσταται σε εναλλαγή περιόδων στέρησης της προσωπικής ελευθερίας με περιόδους ελεύθερης διαβίωσης. Το μέτρο αυτό έχει εμφανιστεί σε διάφορες χώρες κυρίως ως έκτιση της βραχύχρονης ποινής μόνο κατά τη διάρκεια της νύχτας (ημικράτηση). Ο κρατούμενος δηλαδή βγαίνει από το σωφρονιστικό κατάστημα το πρωί, για να μεταβεί στην εργασία του ή και για τη φοίτησή του σε σχολή και επιστρέφει μετά το τέλος της απασχόλησής του. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα,2000,σελ.207)

Το καθεστώς αυτό έκτισης της ποινής επιτρέπει στον κρατούμενο να μην αποκόπτεται εντελώς από το ελεύθερο κοινωνικό περιβάλλον. Διακρίνονται δύο επιμέρους μορφές: α) η ημιελεύθερη έκτιση των ποινών που περιλαμβάνει εγκλεισμό ή εργασιακή απασχόληση του καταδίκου σε σωφρονιστικό κατάστημα κατά τα Σαβ/κα ως τμηματική έκτιση της ποινής, β) η ημιελευθερία, που περιλαμβάνει μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων του καταδίκου που εκτίει την ποινή του στη φυλακή, όπως είναι η έξοδος του για εργασία ή για συμμετοχή σε εκπαιδευτική διαδικασία κατά τη διάρκεια της ημέρας. Στη δεύτερη περίπτωση το μέτρο εφαρμόζεται κυρίως ως έκτιση βραχυχρόνιων στερητικών της ελευθερίας ποινών ή μακροχρόνιων κατά το τελευταίο τους στάδιο που σημαίνει έκτιση της ποινής μόνο κατά τη διάρκεια της νύχτας. Η έκτιση της ποινής σε καθεστώς ημιελευθερίας ενισχύει την αυτοπεποίθηση του ατόμου και του επιτρέπει να αυτοκαθορίζεται μέσα από τις διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες στις οποίες περιλαμβάνεται η εργασία ή η εκπαίδευσή του, τηρώντας το συγκεκριμένο ωράριο.(Χαΐδου, 2002, σελ.69-70) Κατά κανόνα, το ένα τρίτο του μισθού των

κρατουμένων καταβάλλεται στο σωφρονιστικό κατάστημα για τα έξοδα διατροφής τους κ.α, το ένα τρίτο διατίθεται για την αποζημίωση του θύματος (αν υπάρχει) και το υπόλοιπο είναι στην ελεύθερη διάθεσή του.

Αναμφίβολα, η έκτιση της βραχύχρονης στερητικής της ελευθερίας ποινής υπό καθεστώς ημιελευθερίας παρουσιάζει πλεονεκτήματα, στο μέτρο που εξουδετερώνει τα μειονεκτήματα που συνεπάγεται η έκτιση της βραχύχρονης ποινής σε καθεστώς συνεχούς στέρησης της ελευθερίας. Δηλαδή, τονώνει την εμπιστοσύνη του κρατουμένου στον εαυτό του και στην Πολιτεία, του επιτρέπει τη συνέχιση της άσκησης του επαγγέλματος ή της εκπαίδευσής του, αποκλείει την επαφή με κρατούμενους για βαριές ποινές ενώ ειδικότερα επιτρέπει την ομαλή συνέχιση της οικογενειακής και άλλης κοινωνικής ζωής του κρατουμένου. Υπάρχουν, βέβαια, και πρακτικές δυσχέρειες. Έτσι, αρχικά δημιουργείται πρόβλημα ύπαρξης των κατάλληλων καταστημάτων για την εφαρμογή του θεσμού. Αυτό γιατί χρειάζονται αφενός σωφρονιστικά καταστήματα που θα παραμείνουν κλειστά (κενά) όλη την ημέρα και θα λειτουργούν μόνο τη νύχτα και αφετέρου απαιτείται περισσότερο προσωπικό για τον έλεγχο των συνεχών εισόδων- εξόδων των κρατουμένων. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα,2000,σελ.210-211)

6.2.1.γ ΑΠΟΛΥΣΗ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ

Σύμφωνα με αυτόν το θεσμό, ο κατάδικος σε στερητική της ελευθερίας ποινή, αφού εκτίσει ένα μέρος της ποινής στο σωφρονιστικό κατάστημα, απελευθερώνεται υπό τον όρο ότι θα τηρήσει καλή διαγωγή κατά το υπόλοιπο χρονικό διάστημα που απομένει μέχρι τη συμπλήρωση του χρόνου που λήγει η ποινή του. Αντίθετα με την απλή αναστολή, εδώ μπορεί να επιβληθούν στον απολυόμενο ορισμένοι όροι σχετικά με τον τρόπο ζωής που οφείλει να κάνει κατά το χρόνο της δοκιμασίας. Αν δεν τηρηθεί όρος τότε η απόλυση ανακαλείται. Ο κατάδικος επιστρέφει στη φυλακή και εκτίει το υπόλοιπο της ποινής του εκεί, χωρίς να υπολογιστεί ως χρόνος έκτισης της ποινής το διάστημα που πέρασε όσο ήταν ελεύθερος. Αν διαπράξει και νέο έγκλημα τότε η απόλυση αίρεται. Ο κατάδικος επιστρέφει στη φυλακή και εκτίει αθροιστικά το υπόλοιπο της παλιάς ποινής και τη νέα.

Η επίκληση του θεσμού γίνεται είτε για λόγους λειτουργίας του συστήματος, αφού με τη μείωση του αριθμού των κρατουμένων επιτυγχάνεται μια σταθερότητα

στη δυναμικότητα των καταστημάτων κράτησης, είτε για λόγους ανθρωπιστικούς, όπως η κοινωνική ένταξη του εγκλείστου.

Βασικά ισχύουν δύο συστήματα απόλυσης υπό όρους στις περισσότερες νομοθεσίες: α) Το πρώτο μοντέλο λαμβάνει υπόψη τη συμπεριφορά του κρατουμένου στη φυλακή, β) Αντίθετα το δεύτερο μοντέλο θεσμοθετεί την απόλυση μετά την παρέλευση ενός κατώτατου ορίου έκτισης της ποινής, υπό την προϋπόθεση της μελλοντικής διαγωγής του εγκλείστου.

Η απόλυση υπό όρους προσφέρει μια λύση για την αποσυμφόρηση των φυλακών και προσφέρει στον έγκλειστο τη δυνατότητα χρονικής μείωσης των δεινών της φυλακής. Δεν παύει όμως να αποτελεί ένα μέσο χειραγώγησης και μεταχείρισης σε ελεύθερο και κατά ένα μέρος έμμεσα και σε κλειστό περιβάλλον. Κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού το άτομο ελέγχεται αν συμπεριφέρεται άψογα για να κερδίσει την εύνοια εκείνων που θα αποφασίσουν για τη χορήγηση της απόλυσης, αλλά και μετά την έξοδό του από τη φυλακή θα πρέπει να τηρεί ορισμένους όρους και να καταβάλλει προσπάθειες για την αποφυγή μιας υποτροπής. (Χάιδου, 2002, σελ.71-72)

Η διαδικασία για τη χορήγηση της απόλυσης υπό όρους είναι η εξής: Τουλάχιστον ένα μήνα πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου που απαιτείται για τη χορήγηση της απόλυσης υπό όρους, ο Διευθυντής του καταστήματος υποβάλλει στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών φάκελο που περιέχει **α)** εμπειριστατωμένη έκθεση για την προσωπικότητα του καταδίκου που συντάσσεται με αιτιολογημένη εισήγηση των μελών του επιστημονικού συμβουλίου, **β)** αντίγραφο της καταδικαστικής απόφασης, **γ)** αντίγραφο ποινικού μητρώου **δ)** ατομικό δελτίο του καταδίκου.

Η πιο πάνω έκθεση περιέχει αξιολόγηση της συμπεριφοράς του καταδίκου κατά το διάστημα της κράτησής του, με κριτήρια τη σκοπιμότητα και τη δυνατότητα επιστροφής του στην ελεύθερη ζωή. Προκειμένου να διαμορφώσει το Δικαστήριο πληρέστερη εικόνα της προσωπικότητας του κρατουμένου και των δυνατοτήτων για την επιστροφή του στην ελεύθερη ζωή, τον καλεί να παρίσταται υποχρεωτικά ο ίδιος ή και με συνήγορο για την υποστήριξη της αίτησής του. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα, 2000, σελ.221-222)

6.2.2 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΤΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΤΕΡΗΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΟΙΝΩΝ

6.2.2.α ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ

Ένα εναλλακτικό μέτρο που προτάθηκε είτε ως εναλλακτικό του εγκλεισμού στη φυλακή είτε ως εναλλακτικό της προσωρινής κράτησης μέχρι τη δίκη σε ένα κλειστό ίδρυμα, είναι η **κατ' οίκον κράτηση ή περιορισμός**. Το άτομο μένει στο σπίτι του μόνο συγκεκριμένες ώρες και κυρίως τη νύχτα. Η δεύτερη αυστηρότερη μορφή κατ' οίκον επιτήρησης επιτρέπει την έξοδο από το σπίτι μόνο για μερικές ώρες. Υπάρχει, τέλος, και ο απόλυτος εγκλεισμός, όπου μόνο κατ' εξαίρεση εγκαταλείπεται το σπίτι.

Η **ηλεκτρονική επιτήρηση** εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο ποινικών κυρώσεων, αποτελεί και αυτή μια μορφή κοινωνικού ελέγχου και δεν διαφέρει από το είδος του ελέγχου που ασκείται μέσω της κλασικής στερητικής της ελευθερίας ποινής. Αποτελεί απλώς μια πλέον σύγχρονη παρέμβαση στον περιορισμό των ελευθεριών του ατόμου, προσαρμοσμένη στα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής. Έμμεσα ενδυναμώνει την κυριαρχία του ποινικού δικαίου και τη λειτουργία της ποινής, διότι αποτελεί απλώς μια ειδική μορφή στέρησης της ελευθερίας του ατόμου. Η εξάπλωσή της δεν περιόρισε τον αριθμό των εγκλείστων στα σωφρονιστικά ιδρύματα. Επίσης, με την ηλεκτρονική επιτήρηση παραμένουν βέβαια κυρίαρχοι οι κλασικοί στόχοι του εγκλεισμού που είναι η θεραπεία και η διαχείριση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ο διαρκής έλεγχος του ατόμου παραμένει, ο μηχανισμός επιβολής διαφέρει. (Χαΐδου, 2002, σελ.88-89)

6.2.2.β ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η κοινωφελής εργασία η οποία έχει καθιερωθεί διεθνώς ως εναλλακτικός τρόπος κύρωσης κυρίως για δράστες εγκλημάτων μικρής βαρύτητας, στοχεύει στην εξάλειψη των μειονεκτημάτων που επισύρει ο εγκλεισμός σε κατάσταση κράτησης. Συνίσταται στη συγκεκριμένη εκούσια δωρεάν παροχή εργασίας εκ μέρους του καταδίκου υπέρ του κοινωνικού συνόλου μέχρι να συμπληρωθεί συγκεκριμένος αριθμός ωρών. (Χαΐδου, 2002, σελ.90) Πρόκειται για ένα από τα μέτρα που διατάσσονται μόνο αν συναινεί το ενδιαφερόμενο άτομο, εφόσον αλλιώς θα

αποτελούσε αναγκαστική εργασία αντίθετη προς το Σύνταγμα. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα,2000,σελ.217)

Η κοινωφελής εργασία έχει καθιερωθεί στις ευρωπαϊκές νομοθεσίες είτε ως αυτοτελής κύρωση, είτε ως ποινή εκ μετατροπής άλλης ποινής, είτε ως τρόπος έκτισης μιας ποινής κατά της ελευθερίας. Στην Ελλάδα προβλέπεται νομοθετικά ήδη από το 1991 σε κοινωνικούς φορείς ως εναλλακτικό μέτρο της έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής μέχρις ενός έτους. Από το 1996 προβλέφθηκε εναλλακτικά και για ποινές στερητικές της ελευθερίας που είχαν ήδη μετατραπεί σε χρηματικές. Παρά τη νομοθετική ρύθμιση, εφαρμόστηκε στην πράξη σπάνια σε ανήλικους δράστες και καθόλου σε ενηλίκους. (Χαΐδου, 2002, σελ.90-91)

6.2.2.γ Η ΤΜΗΜΑΤΙΚΗ ΕΚΤΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

Η τμηματική έκτιση της ποινής είναι μια άλλη μορφή έκτισης της ποινής κατά της ελευθερίας σε καθεστώς ημιελευθερίας. Πρόκειται για τη γνωστή ως έκτιση της βραχύχρονης ποινής μόνο κατά το τέλος της εβδομάδας, ή σε μέρες αργίας και γιορτές, με διάρκεια της συγκεκριμένης κράτησης 40 ώρες περίπου. Κατά κανόνα, ο κρατούμενος εργάζεται και παραμένει ελεύθερος όλες τις εργάσιμες μέρες της εβδομάδας. Εισέρχεται στο κατάστημα κράτησης νωρίς το απόγευμα της Παρασκευής ή του Σαββάτου και εξέρχεται νωρίς το πρωί της Δευτέρας για να μεταβεί στον τόπο εργασίας του.

Το μέτρο αυτό προσφέρεται για στερητικές της ελευθερίας ποινές που η διάρκειά τους δεν ξεπερνά τους 3 μήνες. Το μέτρο της κράτησης κατά το τέλος της εβδομάδας εμφανίζεται με δύο μορφές: **α)** Ο κρατούμενος απλώς περιορίζεται στο κατάστημα κράτησης χωρίς άλλες υποχρεώσεις. **β)** Υποβάλλεται σε «μεταχείριση», απασχολούμενος μέσα στο κατάστημα, σε οικιακές εργασίες, σε κοινωφελείς εργασίες, και σε παρακολούθηση διαλέξεων.

Η απόφαση για τμηματική έκτιση της ποινής ανακαλείται από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών σε περίπτωση που ο κατάδικος κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής του διαπράξει κακούργημα ή πλημμέλημα, που τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών, ή δεν συμμορφώνεται με τους όρους της δικαστικής απόφασης.

Το μέτρο μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως υποκατάστατο της ποινής της φυλάκισης έως 18 μήνες, που δεν μετατράπηκε σε χρηματική μετά από αίτημα ή συναίνεση του καταδικασμένου, από το ποινικό δικαστήριο που δικάζει το έγκλημα, αν το παραπάνω δικαστήριο κρίνει ότι το μέτρο αυτό συντείνει στην κοινωνική ένταξη του καταδίκου και στην αποτροπή του από την τέλεση άλλων εγκλημάτων. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα, 2000, σελ. 214-217).

6.3 Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΡΩΓΗΣ (Υ.Ε.Κ.Α.)

Στα δικαστήρια εκτελέσεως ποινών συνίσταται κλάδος υπαλλήλων με τον τίτλο «Κλάδος επιμελητών κοινωνικής αρωγής», ο οποίος υπάγεται στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και εποπτεύεται από το δικαστή εκτέλεσης ποινών. Η κατανομή των θέσεων κατά δικαστήρια εκτελέσεως ποινών (Δ.Ε.Π.), ο τρόπος λειτουργίας της υπηρεσίας επιμελητών αρωγής (Υ.Ε.Κ.Α.) και τα ειδικότερα καθήκοντα των επιμελητών κοινωνικής αρωγής (Ε.Κ.Α.) καθορίζονται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Προεδρίας της Κυβέρνησης.

Οι Υ.Ε.Κ.Α επικουρούν και εποπτεύουν αυτούς που:

1. Καταδικάζονται με **αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό επιτήρηση** (άρθρο 100^α Π.Κ.) : Αν συντρέχουν λόγοι οικογενειακοί, εργασίας, σπουδών ή υγείας, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, μετά από πρόταση του Επιμελητή Κοινωνικής Αρωγής (Ε.Κ.Α.), χορηγεί στον καταδικασμένο άδεια απομάκρυνσης από τον τόπο που έχει ορίσει το δικαστήριο έγγραφη και προσωρινής ισχύος. Επιπλέον, ο καταδικασμένος έχει υπχρέωση να εμφανίζεται κατά τακτά χρονικά διαστήματα στις αστυνομικές αρχές του τόπου όπου διαμένει ή στα γραφεία της Υ.Ε.Κ.Α. Ο Ε.Κ.Α. επιβλέπει την εκπλήρωση των όρων και υποβάλλει ανά τρίμηνο έκθεση στον αρμόδιο εισαγγελέα. Τέλος, αναφέρει αμέσως κάθε σοβαρή παραβίαση των όρων που έχουν τεθεί στον καταδικασμένο.

2. Καταδικάζονται σε ποινή που έχει μετατραπεί σε υποχρέωση **παροχής κοινωφελούς εργασίας** (άρθρο 82 Π.Κ.) : Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και των άλλων συναρμόδιων υπουργών καθορίζονται η οργάνωση της παροχής κοινωφελούς εργασίας, η διαδικασία επιλογής, ανάθεσης και επίβλεψης της σχετικής εργασίας και κάθε άλλη λεπτομέρεια. Σε κάθε περίπτωση

παράβασης ο Ε.Κ.Α. ενημερώνει με έγγραφό του τον αρμόδιο εισαγγελέα, ο οποίος μπορεί να ερευνά και αυτεπαγγέλτως κάθε φορά αν η εργασία εκτελείται.

3. **Απολύονται υπό όρους** (άρθρα 105 επ. Π.Κ.)

Στους επιμελητές αρωγής μπορεί να ανατίθεται από το δικαστή εκτέλεσης ποινών ή τον αρμόδιο εισαγγελέα η **κοινωνική έρευνα** ως προς τον τρόπο ζωής ή άλλα προσωπικά στοιχεία προσωρινά κρατουμένων ή ατόμων, στα οποία έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι σύμφωνα με το άρθρο 282 Κ.Π.Δ. Η σχετική **έκθεση** επισυνάπτεται στη δικογραφία και συνεκτιμάται από το δικαστήριο κατά την επιμέτρηση της ποινής ή την κρίση για τη μετατροπή της σε εναλλακτική ποινή ή την αναστολή της υπό όρους. Οι εκθέσεις των επιμελητών κοινωνικής αρωγής καθώς και κάθε στοιχείο ή πληροφορία των οποίων έλαβαν γνώση κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους είναι απόρρητα. Ανακοινώνονται μόνο στον αρμόδιο εισαγγελέα ή δικαστή εκτέλεσης ποινών ή τον επιθεωρητή Υ.Ε.Κ.Α.

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ Υ.Ε.Κ.Α.

∅ Τμήμα Κοινωνικής Υποστήριξης: Η συνδρομή και εποπτεία ατόμων που απολύονται υπό όρο ή έχει ανασταλεί η εκτέλεση της ποινής υπό επιτήρηση ή στα οποία έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι, μετά από απόφαση δικαστηρίου ή παραγγελία του δικαστή εκτέλεσης ποινών ή του εισαγγελέα. Η διενέργεια, μετά από ανάθεση του δικαστή εκτέλεσης ποινών ή του αρμόδιου εισαγγελέα, κοινωνικής έρευνας ως προς τον τρόπο ζωής ή άλλα προσωπικά στοιχεία προσωρινά κρατουμένων ή ατόμων στα οποία έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι και η σύνταξη και υποβολή των σχετικών εκθέσεων.

∅ Τμήμα Κοινοφελούς Εργασίας: Ο προσδιορισμός και η εξασφάλιση θέσεων εργασίας στις προβλεπόμενες στο άρθρο 82 του Π.Κ. υπηρεσίες. Η υποβολή πρότασης προς τον αρμόδιο εισαγγελέα για τον καθορισμό των όρων παροχής κοινοφελούς εργασίας και η επίβλεψη της τήρησής τους.

∅ Κοινές αρμοδιότητες των Τμημάτων Κοινωνικής Υποστήριξης και Κοινοφελούς Εργασίας: Η διατύπωση προτάσεων για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της υπηρεσίας. Η σύνταξη, ανά τρίμηνο, εκθέσεων για τις δραστηριότητες των επιμελητών κοινωνικής αρωγής. Η τήρηση των σχετικών

φακέλων, βιβλίων και λοιπών δικαιολογητικών για τις υποθέσεις που χειρίζεται η υπηρεσία. Η εξαγωγή των ετήσιων στατιστικών στοιχείων. Η εκτέλεση κάθε σχετικής εργασίας κατόπιν παραγγελίας του δικαστή εκτέλεσης ποινών, του εισαγγελέα ή του κεντρικού επιθεωρητή.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Σε κάθε Υ.Ε.Κ.Α. τηρούνται:

ὕ Υπηρεσιακοί φάκελοι των εμίσθων και αμίσθων επιμελητών κοινωνικής αρωγής που υπηρετούν σ' αυτές, με επικυρωμένα φωτοαντίγραφα υπηρεσιακής κατάστασης.

ὕ Αλφαβητικά δελτία των ατόμων που επικουρούνται και εποπτεύονται από αυτές στα οποία καταχωρούνται όσα στοιχεία είναι απαραίτητα για την παρακολούθηση της υπόθεσής τους και τον σχηματισμό ασφαλούς κρίσης από το δικαστήριο, το δικαστή εκτέλεσης ποινών και τον εισαγγελέα.

ὕ Βιβλία υποθέσεων κατά κατηγορίες: α) κοινωφελούς εργασίας κατά μετατροπή, β) κοινωφελούς εργασίας καταδίκων, γ) κοινωνικής υποστήριξης απολυομένων υπό όρο, δ) κοινωνικής υποστήριξης ατόμων στα οποία έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι ή των οποίων η ποινή έχει ανασταλεί υπό επιτήρηση, ε) κοινωνικών ερευνών κατ' εντολή του εισαγγελέα ή του δικαστηρίου.

ὕ Βιβλίο πρωτοκόλλου και αρχείου.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Οι γραμματείς των δικαστηρίων υποχρεούνται να κοινοποιούν αμέσως στις Υ.Ε.Κ.Α κάθε απόφαση μετατροπής ποινής σε παροχή κοινωφελούς εργασίας ή απόφαση απόλυσης υπό όρο ή επιβολής περιοριστικών όρων ή αναστολής υπό επιτήρηση, κάθε απόφαση ή παραγγελία με την οποία ανατίθεται έρευνα ή εποπτεία σε επιμελητή κοινωνικής αρωγής καθώς και κάθε μεταβολή ή άρση όρου.

ΑΛΛΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ Υ.Ε.Κ.Α.

ν **Ελέγχει** την τήρηση των περιοριστικών όρων που υπάρχουν στην απόφαση απόλυσης και **παρεμβαίνει** κάθε φορά που χρειάζεται για να **βοηθήσει** να μην παραβιάζονται αυτοί οι περιοριστικοί όροι.

✓ **Ενεργοποιεί** τη διαδικασία ανάκλησης της υπό όρους αποφυλάκισης του κρατούμενου, π.χ αν δεν δίνει κάποιος το παρόν στο Αστυνομικό Τμήμα ή δεν διαμένει στην διεύθυνση που αναφέρεται στο βούλευμα και ενημερώνει εγγράφως τον αρμόδιο εισαγγελέα.

✓ Παρέχει **συμβουλευτική και ψυχολογική στήριξη** για την αντιμετώπιση προσωπικών και οικογενειακών προβλημάτων

✓ **Συμβουλεύει** για θέματα στέγασης, ασφάλισης, υγείας, ειδικών θεραπευτικών προγραμμάτων (απεξάρτησης κ.λ.π)

✓ **Βοηθά** στην τακτοποίηση εγγράφων (βιβλιάριο υγείας, έκδοση επιδομάτων, κάρτα ανεργίας, ταυτότητα, άδεια παραμονής)

✓ **Ενημερώνει** τον αποφυλακιζόμενο για το τι δικαιούται μετά την αποφυλάκισή του με στόχο την κοινωνική του επανένταξη.

Σύμφωνα με τα παραπάνω είναι φανερό ότι οι σύγχρονες κοινωνίες μέσω της αναζήτησης αποτελεσματικότερων τρόπων μεταχείρισης των κρατουμένων, οδηγήθηκαν στην διατύπωση, αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις στην εφαρμογή νεότερων μεθόδων σωφρονισμού. Επιπλέον σημαντικός είναι ο ρόλος της Υπηρεσίας Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, η οποία βοηθά και στηρίζει τον κρατούμενο σε πρακτικά ζητήματα και στην κοινωνική επανένταξή του (ΦΕΚ Α-41/18-3-91).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο μελετάται η αποτελεσματικότητα του σωφρονιστικού συστήματος και οι τρόποι με τους οποίους η εγκληματικότητα μπορεί να θεραπευτεί. Επιπλέον, επισημαίνεται κατά πόσο η φυλάκιση επηρεάζει την εγκληματικότητα.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΠΟΙΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ-ΤΗΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ;

7.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ-ΦΥΛΑΚΙΣΗΣ.

Τη δεκαετία του 70 στις ΗΠΑ παρουσιάστηκε η τάση αύξησης της συχνότητας φυλάκισης με σκοπό το αίσθημα κοινωνικής ασφάλειας. Μεταξύ 1970 και 2005 οι κρατικές υπηρεσίες αύξησαν τον πληθυσμό των φυλακισμένων κατά 628%. Έως το 2005 πάνω από 1.500.000 άτομα φυλακίζονται στις ΗΠΑ κάθε ημέρα και 750000 επιπλέον κρατούνται σε τοπικές φυλακές. Στην αλλαγή του 21^{ου} αιώνα, πάνω από 5,6 εκατομμύρια Αμερικανοί έχουν εκτίσει κάποια ποινή σε κάποιο σωφρονιστικό κατάστημα, ποσοστό που αντιστοιχεί περίπου στο 3% του συνολικού πληθυσμού. Έχοντας τόσο μεγάλο ποσοστό φυλακισμένων τα τελευταία χρόνια, ένα ερώτημα αυτόματα γεννιέται. Τελικά αυτό το πείραμα είχε επιτυχία;

Οι πιο σύγχρονες μελέτες, γενικά συμφωνούν ότι η αύξηση των ποσοστών φυλάκισης έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση των ποσοστών της εγκληματικότητας, αλλά το ποσοστό αυτό είναι περιορισμένο. Για παράδειγμα, ενώ στις ΗΠΑ παρουσιάστηκε μια δραματική μείωση στην εγκληματικότητα μεταξύ 1992 και 1997, η φυλάκιση κρίθηκε ότι συνεισέφερε μόνο στο 25% του ποσοστού αυτού. Σαν αποτέλεσμα οι σύγχρονοι μελετητές πιστεύουν ότι δεν θα πρέπει να τίθεται το ερώτημα αν η φυλάκιση αυξάνει το κοινό αίσθημα ασφάλειας αλλά κυρίως αν η φυλάκιση είναι η πιο αποτελεσματική λύση για το αίσθημα ασφάλειας.

Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα φαίνεται να είναι τελικά αρνητική. Οι αναλυτές, σχεδόν ομόφωνα, οδηγούνται στο συμπέρασμα, ότι η συνεχιζόμενη αύξηση των φυλακισμένων, μπορεί να εμποδίσει ακόμα μικρότερο ποσοστό

εγκλημάτων, αυξάνοντας σημαντικά το βάρος των φορολογουμένων. Στο μέλλον, κοινωνικές στρατηγικές, η ανεργία, οι μισθοί, η εκπαίδευση, καθώς και άλλοι παράγοντες που συνδέονται με μείωση των ποσοστών εγκληματικότητας, μπορεί να αποδειχτούν πιο σημαντικοί παράγοντες. Παρ' όλα αυτά, η τιμωρία, μέσω της φυλάκισης, καθορίζεται ως ο κύριος στόχος της κοινωνικής πολιτικής και της απορρόφησης των κοινωνικών πόρων.

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΙΣΗΣ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Οι έρευνες συστηματικά αναδεικνύουν ότι η εγκληματικότητα επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως οικονομικά, κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, τον πολιτισμό, τα πολιτικά δρώμενα καθώς και από την πολιτική τιμωρίας που εφαρμόζεται.

Εως σήμερα, οι υπεύθυνοι στηρίζονται στη θεωρία κατά την οποία η τιμωρία μέσω της φυλάκισης απομονώνει από την κοινωνία άτομα με παραβατική συμπεριφορά ενώ αποθαρρύνει άτομα με προδιάθεση σε παρόμοια συμπεριφορά. Ακόμα και κάτω από αυτό το πρίσμα, με την αύξηση των ποσοστών φυλάκισης και εγκληματικότητας τη δεκαετία του 70 και του 80, ακολούθησε μια σημαντική μείωση εγκληματικότητας τη δεκαετία του 90, σήμερα υπάρχει αρκετό εμπειρικό και πειραματικό υλικό για να ελεγχθεί εκ νέου η αρχική αυτή προσέγγιση.

Σημαντικό τμήμα αυτής της έρευνας, αναζητά να ποσοτικοποιήσει τη σχέση μεταξύ τιμωρίας – φυλάκισης και εγκληματικότητας. Με οδηγούς κυρίως οικονομολόγους, οι έρευνες αυτές γίνονται όλο και πιο ενδελεχείς, ελέγχοντας πολλούς παράγοντες και καταγράφοντας δεδομένα σε ευρύ γεωγραφικό και χρονικό φάσμα. Σημαντικό τμήμα της έρευνας έχει αναδείξει τη συσχέτιση μεταξύ φυλάκισης και μείωση της εγκληματικότητας. Παρ' όλα αυτά, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1, σύγχρονες μελέτες αναδεικνύουν διαφορετικού βαθμού συσχέτισης μεταξύ των δυο και σε κάποιες περιπτώσεις, εάν η σχέση αυτή όντως υφίσταται.

Για παράδειγμα, ελέγχοντας δεδομένα σε εθνική κλίμακα, φαίνεται να συσχετίζεται η αύξηση των ποσοστών φυλάκισης σε ποσοστό 10% να σχετίζεται με μείωση της εγκληματικότητας μεταξύ 9 και 22%. Σε αντίθεση, αναλύσεις σε τοπικό, πολιτειακό επίπεδο, η αντίστοιχη αύξηση κατά 10 % σχετίζεται με μείωση της εγκληματικότητας μεταξύ 0,11 και 4%. Επίσης διάφορες μελέτες δεν έχουν αναδείξει σχέση μεταξύ των ποσοστών φυλάκισης και των ποσοστών εγκληματικότητας.

Όπως αυτά τα συγκεχυμένα αποτελέσματα υπονοούν, ο αντίκτυπος της φυλάκισης στο ποσοστό εγκληματικότητας είναι ανακόλουθος.

ΕΛΕΓΧΟΝΤΑΣ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Όλες οι μελέτες δεν είναι ισοδύναμες στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση. Διαφορετικά ευρήματα συχνά παρουσιάζονται λόγω διαφορετικών επιλογών μεθοδολογίας.

Για παράδειγμα, η επιλογή για μελέτη της σχέσης σε τοπικό, πολιτειακό ή εθνικό επίπεδο, κατά πόσο η μελέτη συνυπολογίζει ότι η φυλάκιση και το έγκλημα αποτελούν φαινόμενα που αλληλεπιδρούν το ένα στο άλλο, ο αριθμός άλλων παραγόντων που επηρεάζουν την εγκληματικότητα και κατά πόσο αυτοί συνυπολογίζονται.

Τέτοιες τεχνικές επιλογές μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας.

Σε ποια αποτελέσματα θα πρέπει να βασιστούν τα συμπεράσματα. Φαίνεται ότι τα πιο σημαντικά και αξιόπιστα συμπεράσματα παρουσιάζονται σε μελέτες με περιορισμένα γεωγραφικά χαρακτηριστικά και οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τους κοινωνικούς και δημογραφικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εγκληματικότητα. Εως σήμερα τρεις τέτοιες μελέτες παρουσιάζονται στη βιβλιογραφία, δυο από τον Spelman και μια από τον Levitt. Ενδιαφέρον στοιχείο παρουσιάζουν τα ευρήματα σε αυτές τις μελέτες, που συσχετίζουν αύξηση φυλάκισης κατά 10% με μείωση 2 – 4 % της εγκληματικότητας.

Βέβαια, ακόμα και έτσι, η ανάλυση των δεδομένων είναι αντιφατική. Έτσι οι υπέρμαχοι της φυλάκισης ως μέσο περιορισμού της εγκληματικότητας, θεωρούν επιτυχία τη μείωση αυτή ενώ οι αντίπαλοι της θεωρίας, αντιδρούν θεωρώντας μικρό το ποσοστό μείωσης σε σύγκριση με το ποσοστό φυλάκισης.

Μια ακόμα πιο ομιχλώδης εικόνα παρουσιάζεται όταν ανάγονται τα αποτελέσματα στο επίπεδο της τοπικής κοινωνίας. Διαρκώς αυξανόμενος όγκος μελετών αναδεικνύει αύξηση της εγκληματικότητας ως αποτέλεσμα του αυξημένου ρυθμού φυλάκισης. Οι μελέτες αυτές δείχνουν μια αλλαγή της συμπεριφοράς της κοινωνίας όταν το ποσοστό φυλάκισης ξεπερνάει μια συγκεκριμένη τιμή (Rose & Clear). Οι μελετητές αυτοί υποστηρίζουν ότι μετά από ένα δεδομένο ποσοστό η

φυλάκιση καταστρέφει τις κοινωνικές και οικογενειακές δομές που περιορίζουν την εμφάνιση εγκληματικότητας.

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ

Το μέγεθος του πληθυσμού των φυλακισμένων φαίνεται να επηρεάζει το ποσοστό αύξησης των φυλακισμένων και της μείωσης της εγκληματικότητας. Αν θεωρήσουμε τη μελέτη του Spelman ακριβής, τότε το κόστος για τη μείωση της εγκληματικότητας κατά 2-4 % θα μπορούσε να ήταν τεράστιο. Για παράδειγμα η σύγκριση των πολιτειών της Νεμπράσκα και της Καλιφόρνια, με συγκρίσιμα ποσοστά εγκληματικότητας αλλά με διαφορετικό ποσοστό φυλακισμένων (162.678 στην Καλιφόρνια και 3976 για τη Νεμπράσκα). Έτσι για την ίδια μείωση θα χρειαζόταν αύξηση κατά 16.089 φυλακισμένων στη μια πολιτεία και 400 στην άλλη, με κόστος σημαντικά δυσανάλογο. Έτσι η αύξηση των φυλακισμένων σε μια πολιτεία με ήδη αυξημένο ποσοστό φυλακισμένων, μπορεί να απαιτήσει σημαντική αύξηση των εξόδων, τέτοια που να μην μπορεί τελικά να καλυφθεί.

Οι Liedka, Piehl & Useem έχουν επιβεβαιώσει ότι η αύξηση του πληθυσμού των φυλακισμένων σε μεγαλύτερο αριθμό φυλακισμένων, έχει μικρότερο αποτέλεσμα στη μείωση της εγκληματικότητας σε σύγκριση με τις φυλακές με μικρότερο πληθυσμό φυλακισμένων. Μάλιστα φαίνεται να υπάρχει μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση και μάλιστα φαίνεται να υπάρχει ένα σημείο μετάπτωσης του αποτελέσματος. Έτσι όταν ο αριθμός των φυλακισμένων φτάνει τους 325-429 ανά 100.000 κατοίκων, φαίνεται η αύξηση των φυλακίσεων να συνδέεται με αύξηση και του ποσοστού εγκληματικότητας.

Ο ΤΥΠΟΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ

Η φυλάκιση δεν είναι το μόνο είδος τιμωρίας που μπορεί να μειώσει τα ποσοστά εγκληματικότητας, καθώς και άλλα είδη τιμωρίας φαίνεται να παρουσιάζουν το ίδιο αποτέλεσμα. Αυτοί οι διαφορετικοί τύποι τιμωρίας δεν καταγράφονται στις προαναφερόμενες μελέτες. Οι μελέτες ως σήμερα μελετούν μόνο πως το μέγεθος της φυλακής και της φυλάκισης επηρεάζει την εγκληματικότητα, αν και κάποιες κατέγραψαν τη διάρκεια φυλάκισης, την αλλαγή συμπεριφοράς των σωφρονιστικών υπαλλήλων, την αλλαγή των πολιτικών

αποφυλάκισης και πως αυτές επηρεάζουν την επανεμφάνιση εγκληματικότητας. Σημαντικός όγκος μελετών έχει αναδείξει πως η σχεδίαση και η τήρηση συγκεκριμένων σωφρονιστικών προγραμμάτων μπορεί να μειώσουν την υποτροπή των φυλακισμένων. Αν λάβουμε υπόψη αυτά τα δεδομένα όσο αφορά την υποτροπή της εγκληματικότητας φαίνεται λογική και η συσχέτιση τους με τη μείωση του ποσοστού εγκληματικότητας αν και δεν παρουσιάζονται βιβλιογραφικά δεδομένα.

ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Ο τύπος των παραβατών που η πολιτεία αποφασίζει να φυλακίσει φαίνεται να παίζει ρόλο στην αποτελεσματικότητα της φυλάκισης. Οι Zimring & Hawkins επιχειρηματολογούν για την συνεχιζόμενη εξάπλωση των φυλακών χωρίς την αντίστοιχη μείωση της εγκληματικότητας. Στις ΗΠΑ ήδη από την αρχή της δεκαετίας του 90 έχουν φυλακισθεί οι πιο σοβαροί παραβάτες, όπως υποστηρίζουν οι συγγραφείς, ενώ η περαιτέρω επέκταση των φυλακών είχε ως αποτέλεσμα τη φυλάκιση μη βίαιων και περιθωριακών παραβατών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η επιπλέον αύξηση στη συνέχεια του '90 να μην επηρεάζει την εγκληματικότητα.

Μεταξύ 1980 και 2005, ο αριθμός των φυλακισμένων για κατοχή ναρκωτικών ουσιών αυξήθηκε τόσο στις αμερικάνικες τοπικές φυλακές όσο και στα ομοσπονδιακά σωφρονιστικά καταστήματα κατά 1000%. Όλοι οι αναλυτές συμφωνούν, σχεδόν ομόφωνα ότι αύξηση των φυλακισμένων για τέτοιου τύπου παραβάσεις θα προσφέρει λιγότερο και θα κοστίζει συνεχώς περισσότερο.

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΑΛΛΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μεταξύ 1990 και 2005, η εγκληματικότητα στις ΗΠΑ έπεσε στο χαμηλότερο επίπεδο στα τελευταία 30 χρόνια. Παρ' όλα αυτά μόνο το 25% μπορεί να αποδοθεί, κατά τον Spelman, στην αύξηση του ποσοστού φυλάκισης. Το υπόλοιπο 75% πρέπει να οφείλεται σε παράγοντες διαφορετικούς από τη φυλάκιση. Πράγματι, ερευνητές αναδεικνύουν παράγοντες όπως η μείωση του ποσοστού των νέων στον πληθυσμό, μικρότερο ποσοστό αστικού πληθυσμού, μείωση της αγοράς σκληρών ναρκωτικών, μείωση ανεργίας, αύξηση αποδοχών, βελτίωση επιπέδου εκπαίδευσης κ.α.

Η μελέτη αυτών των παραγόντων θα μπορούσε να οδηγήσει σε δημιουργία πολιτικών κατευθύνσεων με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα παρά την αύξηση φυλάκισης.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται τα αποτελέσματα διαφόρων άλλων κοινωνικών παραγόντων στη μείωση της εγκληματικότητας (R.Campbell,2007,σελ.1-7).

ΜΕΛΕΤΗ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ	Υπολογισμός μεταβολής εγκληματικότητας με 10% μεταβολή του δείκτη
Αριθμός αστυνομικών ανά κάτοικο		
Marvel & Moody (1996)	56 πόλεις	- 3
Marvel & Moody (1996)	49 πολιτείες	Μη στατιστικά σημαντικό
Levitt (1997)	59 πόλεις (70-92)	- 11
Kovandzic & Sloan (2002)	57 επαρχίες στη Φλόριδα	-1.4
Δείκτης ανεργίας		
Levitt 1996	50 πολιτείες	- 10 κατά περιουσίας
Levitt 1977	59 πόλεις (70-92)	- 10,4 κατά περιουσίας
Raphael & Winter- Ebmer (2001)	50 πολιτείες (71 – 97)	- 16.3 κατά περιουσίας
Gould et al (2002)	705 επαρχίες (79 -97)	- 16.6 κατά περιουσίας
Αμοιβές		
Raphael & Winter- Ebmer (2001)	50 πολιτείες (71 – 97)	- 1.6 εκδηλώσεις βίας
Gould et al (2002)	705 επαρχίες (79 -97)	-25.3 εκδηλώσεις βίας - 12.6 κατά περιουσίας
Grogger (1998)	Εξατομικευμένη έρευνα	- 10 δείκτης επιθετικότητας
Ποσοστό αποφοίτων λυκείου		
Lochner & Moretti (2004)	50 πολιτείες (60, 70, 80)	- 9.4 δείκτης επιθετικότητας

7.2 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ.

Πληροφορίες αντλούμε από το άρθρο του Κοινωνικού Λειτουργού Ιωάννη Δρίτσα, ο οποίος αναφέρει πληροφορίες σχετικές με τον θεραπευτικό τρόπο αντιμετώπισης της παραβατικής συμπεριφοράς.

Κατά τη δεκαετία του 60 υποστηριζόταν πως η αιτία για την παραβατική συμπεριφορά ήταν οι άλυτες ενδοψυχικές συγκρούσεις και η ανεπαρκής ενόραση του ατόμου. Ωστόσο, παρόλο που οι ψυχοδυναμικές προσεγγίσεις της εποχής ισχυρίζονταν πως μπορούσαν να αντιμετωπίσουν μια τέτοια κατάσταση αποτελεσματικά, συγκεκριμένες έρευνες αμφισβητούν αυτά τα αποτελέσματα.

Μια από τις σημαντικές έρευνες που πραγματοποιήθηκε ήταν αυτή του Fisher το 1976, που είχε ως κύριο σκοπό να μελετήσει κατά πόσο η Ψυχοδυναμική παρέμβαση ήταν αποτελεσματική. Τα στοιχεία που συγκέντρωσε από άλλες δεκαεπτά στον αριθμό, έρευνες και από συγκρίσεις συμπεριφορών που πραγματοποίησε μεταξύ ασθενών που υποβλήθηκαν σε σχετική θεραπεία από επαγγελματίες θεραπευτές και ασθενών που είτε δεν είχαν λάβει θεραπεία, είτε είχαν παρακολουθηθεί από λιγότερο εντατικά προγράμματα με μη επαγγελματίες, κατέληξε σε συμπεράσματα όχι και τόσο θετικά για την Ψυχοδυναμική προσέγγιση.

«Συνολικά λοιπόν οι επαγγελματικές παρεμβάσεις δεν ήταν καλύτερες από τις παρεμβάσεις των μη επαγγελματιών. Ακόμη χειρότερα, σε τουλάχιστον οκτώ από τις μελέτες η συμπεριφορά των ασθενών στις πειραματικές ομάδες εμφανιζόταν χειρότερη. Έκπληξη αποτέλεσε το γεγονός ότι οι επαγγελματίες θεραπευτές είχαν ειδική εκπαίδευση, εποπτεία και μειωμένο αριθμό ασθενών. Η εξήγηση του Fischer ήταν ότι οι ειδικοί εφήρμοζαν ψυχοδυναμικά μοντέλα που έδιναν έμφαση στην ενόραση και ενδοσκόπηση παραμελώντας έτσι την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων και δικτύων υποστήριξης καθώς και ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές.

Μία άλλη έρευνα η οποία μάλιστα συνετέλεσε καθοριστικά στην δημιουργία μιας νοοτροπίας ότι τίποτε δεν έχει αποτέλεσμα στην θεραπευτική αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς πραγματοποιήθηκε από τον Martinson (1974). Αυτή η άποψη συνεπικουρούμενη από κοινωνιολογικές και πολιτικές απόψεις της εποχής επηρέασαν ακαδημαϊκούς και επαγγελματίες και την δεκαετία του 80.

Ειδικότερα, η έμφαση στην θεραπεία του παραβάτη ήταν σε σύγκρουση με απόψεις της εποχής ότι η μείωση της παραβατικότητας δεν είχε να κάνει με την τροποποίηση της συμπεριφοράς του ατόμου παραβάτη αλλά με την βελτίωση των ευρύτερων οικονομικών συνθηκών και την πολιτική αλλαγή. Το ίδιο χρονικό διάστημα η στροφή των ψηφοφόρων σε συντηρητικά πολιτικά κόμματα στις Ηνωμένες Πολιτείες, Ηνωμένο Βασίλειο και τμήματα της Ευρώπης προκάλεσε ευρύτερες αλλαγές και στα αντίστοιχα συστήματα δικαιοσύνης βασισμένες όχι στις φιλελεύθερες ιδέες της επανένταξης και θεραπείας αλλά στις αρχές του Νέο Συντηρητισμού σύμφωνα με τις οποίες σημασία έχουν η δικαιοσύνη και η τιμωρία των ενόχων». (Δρίτσας,2006).

Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΛΛΩΝ ΜΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ

Όπως έχει επικρατήσει η άποψη ότι η θεραπευτική προσέγγιση δεν μπορεί να επηρεάσει την συμπεριφορά των παραβατών, ομοίως θεωρείται αναμφισβήτητο γεγονός ότι τιμωρητικές πρακτικές μπορούν όντως να οδηγήσουν σε μείωση των παραβάσεων. Όταν όμως ερχόμαστε να εξετάσουμε την αποτελεσματικότητα της τιμωρίας στην μείωση της παραβατικότητας αντιλαμβανόμαστε ότι τα ερευνητικά δεδομένα κάθε άλλο παρά επιβεβαιώνουν αυτή την άποψη. Αυτό μάλιστα μπορεί να γίνει κατανοητό τόσο σε συμπεριφοριστικό όσο και σε γνωσιακό επίπεδο.

Περισσότερα από 50 χρόνια ερευνών έχουν δείξει ότι η τιμωρία μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή συμπεριφοράς μόνο κάτω από ορισμένες συνθήκες όπως όταν αυτή η τιμωρία είναι αναπόφευκτη και άμεσα επιβαλλόμενη και όταν το άτομο μπορεί να έχει τη δυνατότητα επιλογής άλλων εναλλακτικών συμπεριφορών. Στη πραγματικότητα όμως αυτές οι συνθήκες δύσκολα απαντώνται στον περίπλοκο κόσμο της Ποινικής Δικαιοσύνης. Κατ' αρχάς ένα ιδιαίτερα μικρό ποσοστό από τον συνολικό αριθμό των παραβατών συλλαμβάνονται και τιμωρούνται. Ακόμη και όταν αυτό συμβαίνει έχει ήδη υπάρξει μία καθυστέρηση αρκετών μηνών μετά το αδίκημα, η δε ποινή συχνά έχει ελάχιστη σχέση με την φύση και σοβαρότητα του αδικήματος. Τέλος με δεδομένο το γεγονός ότι αρκετοί από τους κατ' εξακολούθηση παραβάτες διαθέτουν περιορισμένα μέσα (προσωπικά ή υλικά), είναι μάλλον απίθανο ότι πολλές εναλλακτικές συμπεριφορές είναι διαθέσιμες σε αυτούς.

Επιπλέον μελέτες σχετικά με το τι οι παραβάτες σκέπτονται λίγο πριν την παράβαση δηλώνουν ότι οι περισσότεροι δεν υπολογίζουν τις συνέπειες των

πράξεών τους ούτε ότι θα συλληφθούν και τιμωρηθούν, παραμένοντας σύμφωνα με τον Nigel Walker (1991) σε μη αποτρεπτική διάθεση (no deterrable state of mind). Άσχετα από το συγκεκριμένο και προς διάπραξη αδίκημα η πιθανότητα σύλληψης και τιμωρίας ελάχιστα περνάει από το μυαλό του παραβάτη. Με εγκληματολογικούς όρους αυτή είναι η θεωρία της περιορισμένης λογικής (Carroll and Weaver, 1986). Προς επίρρωσιν, μία μελέτη, έχοντας αναλύσει επιμέρους έρευνες της σχέσης μεταξύ τιμωρίας και ποσοστών υποτροπής, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διάφορες μορφές τιμωρίας όπως συχνός εγκλεισμός και προγράμματα με ιδιαίτερη έμφαση στην πειθαρχία στην αυστηρότητα προκαλούν μεγαλύτερο αριθμό υποτροπών. Το ίδιο συμβαίνει και με παραβάτες που υπηρετούν μεγαλύτερες ποινές φυλάκισης (Gendreau & Goggin, 1996) .

Ενώ λοιπόν κάποιες τιμωρητικές ποινές μπορούν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά για κάποια άτομα, το στάδιο εξέλιξης των σχετικών αξιολογητικών ερευνών δεν επιτρέπει σαφέστερα συμπεράσματα.

Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Βέβαια θα πρέπει να αναφερθεί ότι πάντοτε υπήρχαν συγγραφείς οι οποίοι ισχυρίζονταν ότι η θεραπεία των παραβατών δεν ήταν ένας απραγματοποίητος στόχος, και μάλιστα ανέφεραν συγκεκριμένα παραδείγματα επιτυχίας (Kirby, 1954, Logan, 1972, Gendreau & Ross, 1979, Ross & Gendreau, 1980). Όμως ένα από τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι υποστηρικτές της αποτελεσματικής θεραπείας ήταν το γεγονός ότι η θεραπεία έχει πολλές μορφές, διεξάγεται σε διαφορετικές συνθήκες, για διαφορετικούς πληθυσμούς και υπάρχουν πολλαπλά κριτήρια της 'αποτελεσματικότητας'. Καθώς μάλιστα υπήρχαν εκατοντάδες διαφορετικές αξιολογητικές μελέτες ήταν σχεδόν αδύνατον να υπάρξουν αποδείξεις σχετικά με το ποια μέθοδος είναι αποτελεσματική, για ποιόν και κάτω από ποιες συνθήκες.

Την δεκαετία του 90' η ανάπτυξη της στατιστικής τεχνικής της μετα-ανάλυσης έχει σε κάποιο βαθμό αντιμετωπίσει αυτές τις δυσκολίες με το να είναι σε θέση να παρουσιάσει μια συνολική τυποποιημένη εικόνα ενός μεγάλου αριθμού εμπειρικών ερευνών. Με την βοήθεια λοιπόν της συγκεκριμένης τεχνικής άρχισαν να εμφανίζονται θετικότερα αποτελέσματα που με την σειρά τους έχουν αρχίσει να επηρεάζουν τόσο την ευρύτερη πολιτική όσο και την θεραπευτική πρακτική στην αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς.

Ειδικότερα, υπάρχουν τουλάχιστον 18 μετα-αναλυτικές ομαδοποιημένες έρευνες που περιλαμβάνουν περισσότερες από 2000 αξιολογήσεις για το χρονικό διάστημα 1985-2000. Οι περισσότερες από αυτές τις μελέτες έχουν πραγματοποιηθεί στην Βόρεια Αμερική και αφορούν ανήλικους παραβάτες ηλικίας 14-21 ετών, ενώ το δείγμα των γυναικών παραβατών περιορίζεται στο 3%.

Αρχικά αυτά τα αποτελέσματα δεν είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά. Κατά μέσον όρο δείχνουν μία μείωση της παραβατικότητας μεταξύ 5-10% αν και κάποιες μελέτες παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά αντικρούοντας τον ισχυρισμό ότι η θεραπεία των παραβατών είναι αναποτελεσματική. Το ερώτημα είναι κατά πόσο τέτοια ποσοστά μπορούν να έχουν πρακτική σημασία. Καθώς όμως η μετα-ανάλυση χρησιμοποιείται σε πολλούς επιστημονικούς τομείς αυτό επιτρέπει την σύγκριση. Για παράδειγμα, το αποτέλεσμα της χορήγησης ασπιρίνης στη μείωση του ρίσκου του εμφράγματος του μυοκαρδίου είναι 0.034, το δε αποτέλεσμα των επεμβάσεων bypass στη μείωση των θανάτων από στεφανιαία είναι 0.15. Και όμως ανεξάρτητα από αυτά τα όχι εντυπωσιακά αποτελέσματα τέτοιες παρεμβάσεις χρησιμοποιούνται εκτεταμένα στις Υπηρεσίες Υγείας.

Ως απόρροια λοιπόν των προαναφερθέντων ενθαρρυντικών αποτελεσμάτων αρχίζει να εμφανίζεται μια ομοφωνία μεταξύ των ειδικών σχετικά με τα επί μέρους χαρακτηριστικά των κλινικών παρεμβάσεων που έχουν καλύτερα αποτελέσματα στην μείωση των υποτροπών. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι:

Θεωρητική επάρκεια Οι παρεμβάσεις βασίζονται σε ένα άρτιο θεωρητικό μοντέλο σχετικά με τα αίτια της παραβατικής συμπεριφοράς το οποίο μοντέλο επιβεβαιώνεται από τα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα και αξιοποιεί γνώσεις από την κοινωνική εργασία, ψυχολογία και συναφείς κοινωνικές επιστήμες.

Εκτίμηση της πιθανότητας της υποτροπής. Μια αποτελεσματική κλινική παρέμβαση πρέπει να κάνει διάκριση μεταξύ παραβατών με υψηλό ρίσκο και εκείνων με περιορισμένη πιθανότητα υποτροπής. Όσοι ανήκουν στην πρώτη ομάδα χρειάζονται εντατικές παρεμβάσεις ενώ εκείνοι της δεύτερης ομάδας χρειάζονται πολύ λιγότερη ή και καθόλου παρέμβαση. Μάλιστα οι διαθέσιμες έρευνες παρέχουν ενδείξεις ότι η αυξημένη παροχή υπηρεσιών στην δεύτερη κατηγορία μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της παραβατικής συμπεριφοράς.

Διάκριση μεταξύ εγκληματογόνων και μη αναγκών. Εγκληματογόνες είναι οι ανάγκες η βελτίωση των οποίων οδηγεί σε μείωση της παραβατικότητας. Για

παραδείγμα, η κατάχρηση ουσιών, έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης και ανεργία αποτελούν θεραπευτικούς στόχους η επίτευξη των οποίων μπορεί να μειώσει την παραβατικότητα. Το άγχος και η αυτοεκτίμηση αποτελούν παραδείγματα μη εγκληματογόνων αναγκών μη συνδεδεμένων με μελλοντική παραβατικότητα.

Μεθοδολογία. Κατά κανόνα γνωσιακές και συμπεριφοριστικές κλινικές παρεμβάσεις είναι πιο αποτελεσματικές από άλλες μορφές θεραπείας (π.χ. ψυχοδυναμικές, πελατο-κεντρικές). Αυτές οι παραδοσιακές θεραπείες θεωρούν ως προϋπόθεση την ικανότητα του πελάτη να λεκτικοποιήσει τις ανάγκες του και να κατέχει ήδη ένα επαρκές επίπεδο κοινωνικών δεξιοτήτων. Πολλοί παραβάτες όμως είναι ιδιαίτερα ανεπαρκείς και επιπλέον χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένες γνωσιακές ανεπάρκειες όπως σε θέματα αξιών , λήψης αποφάσεων και αντιμετώπισης διλημμάτων, στον τρόπο που αντιλαμβάνονται και χειρίζονται τις ανθρώπινες σχέσεις. Βέβαια τονίζουν οι υποστηρικτές αυτών των παρεμβάσεων ότι αυτές είναι αποτελεσματικές εφόσον στοχεύουν εγκληματογόνες ανάγκες σε συνδυασμό με τον βαθμό επικινδυνότητας ή ρίσκου.

Δομημένες παρεμβάσεις με στόχο την αλλαγή συγκεκριμένων συμπεριφορών. Προγράμματα τα οποία στοχεύουν στην βελτίωση δεξιοτήτων επικοινωνίας και αντίδρασης στην χρήση ουσιών, διαχείρισης του θυμού και αυτοελέγχου μπορούν να μειώσουν τις υποτροπές μέχρι και 50%.

Εξωιδρυματικές παρεμβάσεις. Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι παρεμβάσεις εκτός ιδρυματικών πλαισίων οι οποίες μάλιστα συμπεριλαμβάνουν την οικογένεια υπερτερούν εκείνων που πραγματοποιούνται μέσα σε φυλακές ή κλειστά σωφρονιστικά ιδρύματα. Οι οικογένειες έχουν ένα πλούτο πληροφοριών σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τις ανάγκες του παραβάτη και για αυτό θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργητικά στην ανάπτυξη του ευρύτερου θεραπευτικού πλάνου.

Ακεραιότητα προγράμματος. Αυτές οι κλινικές παρεμβάσεις θα πρέπει να εφαρμόζονται από κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό το οποίο με οδηγό ένα συμφωνημένο πλαίσιο αξιολόγησης θα παρακολουθεί την πιστότητα μεταξύ μακροπρόθεσμων στόχων και καθημερινής πρακτικής.

Όσα προηγήθηκαν δεν αποτελούν με κανένα τρόπο τα αποκλειστικά χαρακτηριστικά αποτελεσματικών παρεμβάσεων. Απλά αντιπροσωπεύουν τα πλέον

συνεπή ευρήματα των μετα-αναλυτικών ερευνών. Υπάρχουν πάρα πολλές μεταβλητές που εμπλέκονται στην εκδήλωση της παραβατικής συμπεριφοράς, χωρίς να αναφέρουμε καν τα δυναμικά των Οργανώσεων όπου εφαρμόζονται τέτοιες παρεμβάσεις, που θα πρέπει να διερευνηθούν εκτενέστερα στο μέλλον. Παρόλα αυτά τα ανωτέρω αποτελούν καθοδηγητικές αρχές στην κλινική πρακτική κάτι που απουσίαζε ακόμη και πριν μερικά χρόνια.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΛΙΝΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

Μια σειρά παραγόντων έχουν συνδεθεί με την εκδήλωση της νεανικής παραβατικότητας όπως

- Βιολογικοί παράγοντες. Γενετικές επιρροές και η λειτουργία των στεροειδών ορμονών και των συστημάτων νευρομεταβιβαστών, ισχυρίζονται οι οπαδοί της βιολογικής σχολής , μπορούν να έχουν ως απόρροια την παραβατικότητα. Αν και ένα τμήμα βίαιης νεανικής συμπεριφοράς μπορεί να οφείλεται σε οργανικές και νευρολογικές δυσλειτουργίες, η επιστημονική κατανόηση αυτών των καταστάσεων και διαδικασιών είναι ιδιαίτερα περιορισμένη.
- Παράγοντες σχετικοί με την γέννηση. Πρόωρος τοκετός, μικρό βάρος, ανοξία και σχετικές ιατρικές καταστάσεις σχετίζονται με προβλήματα συμπεριφοράς με αποκορύφωμα την εμφάνιση παραβατικότητας εφόσον βέβαια συνδυάζονται με οικογενειακά προβλήματα.
- Προβλήματα στις οικογενειακές σχέσεις, παραμέληση, ασάφεια στην οριοθέτηση της συμπεριφοράς και γονείς οι οποίοι έχουν οι ίδιοι υιοθετήσει αντικοινωνικές στάσεις και συμπεριφορές αποτελούν παράγοντες κινδύνου.
- Κοινότητες που χαρακτηρίζονται από συχνή εναλλαγή πληθυσμού, χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο και χαμηλή συμμετοχή των κατοίκων στις τοπικές υποθέσεις παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά παραβατικότητας.
- Γνωσιακές ανεπάρκειες και χαμηλή νοητική ικανότητα. Οι χρόνιοι νεαροί παραβάτες έχουν περιορισμένες ικανότητες στην αντιμετώπιση προβλημάτων, στην λήψη αποφάσεων και στην συχνά αρνητική εκτίμηση ουδέτερων καταστάσεων. Χαμηλό IQ, δυσκολίες στην λεκτική επικοινωνία και

φτωχή απόδοση στο σχολείο μπορεί να οδηγήσουν σε αντικοινωνική συμπεριφορά.

Δύο κυρίως γνωσιακές κλινικές προσεγγίσεις στοχεύουν στην αντιμετώπιση αυτών των γνωσιακών δυσλειτουργιών :

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΞΙΩΝ.

Η βασική υπόθεση εδώ είναι ότι η δυσπροσάρμοστη συμπεριφορά αποτελεί συνέπεια δυσλειτουργικών τρόπων σκέψης και συναισθημάτων που με την σειρά τους απορρέουν από ένα σύστημα αξιών και πεποιθήσεων αντίθετα με τα αντίστοιχα συστήματα της πλειοψηφίας του κοινωνικού συνόλου.

Οι νεαροί παραβάτες ενθαρρύνονται να διερευνήσουν τις προσωπικές τους πεποιθήσεις αξίες, στάσεις που καταλήγουν σε εξωπραγματικές αξιώσεις. Στην συνέχεια διδάσκονται να αναγνωρίζουν αρνητικές σκέψεις ή εκείνες που μπορεί να τους οδηγήσουν σε σύγκρουση με τον νόμο και μαθαίνουν να χρησιμοποιούν εναλλακτικούς τρόπους σκέψης.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.

Τέτοιες προσεγγίσεις βασισμένες στην δουλειά των Spivack et al (1987) εστιάζουν στην σφαιρική επεξεργασία κοινωνικών προβλημάτων και διλημμάτων. Αυτή η προσέγγιση συμπεριλαμβάνει την αναγνώριση διαφορετικών διαστάσεων του προβλήματος, και την εκπαίδευση σε μια σειρά τεχνικών όπως η εναλλακτική σκέψη, και η διαδικασία λήψης αποφάσεων λαμβάνοντας υπ' όψιν τις πιθανές συνέπειες για τον παραβάτη και σχετιζόμενα πρόσωπα, διαφορετικούς τρόπους αιτιολόγησης ενός δεδομένου προβλήματος. Ερευνητικά αποτελέσματα δηλώνουν ότι σημαντικός αριθμός των θεραπευομένων μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτές τις δεξιότητες σε γενικότερα διλήμματα για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ένα ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικό θεραπευτικό πρόγραμμα είναι αυτό των Frank Porporino και Elizabeth Fabiano από τον Καναδά. Οι 36 δώρες και δομημένες συνεδρίες στοχεύουν στην ενίσχυση γνωσιακών δεξιοτήτων προχωρώντας τους παραβάτες προοδευτικά από τα στάδια της αλλαγής, όπως αποδοχή της ύπαρξης του προβλήματος, αποφασίζοντας ποια θεραπευτική

παρέμβαση είναι κατάλληλη, πειραματική εφαρμογή της υπό μάθηση νέα συμπεριφορά, διατήρηση και σταδιακή επέκταση της συμπεριφοράς, και τέλος πρόληψη των υποτροπών μέσα από μια εκπαιδευτική διαδικασία αυτοελέγχου των γνωσιακών διεργασιών σε νέες καταστάσεις.

Σήμερα υπάρχει μια ποικιλία παρόμοιων προγραμμάτων, για παράδειγμα, το «Σκέψου πρώτα» του James McGuire, το «Ένας προς έναν παραβατική συμπεριφορά» του Phillip Priestley και το «Εκπαίδευση στην αντιμετώπιση της επιθετικότητας» του Arnold Goldstein. (Δρίτσας,2006).

Συμπερασματικά, αν και αρχικά θεωρήθηκε ότι η φυλάκιση θα ήταν η πιο αποτελεσματική λύση στη μείωση της εγκληματικότητας, αποδείχθηκε με έρευνες ότι το ποσοστό μείωσης της εγκληματικότητας ήταν περιορισμένο. Η θεραπεία της παραβατικής συμπεριφοράς δεν είναι κάτι τόσο εύκολο και απλό, όπως υποστηρίχτηκε στις πρώτες δεκαετίες. Επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες και από πολλές παραμέτρους μέχρι να καταφέρει να πετύχει το στόχο της. Κατά συνέπεια, για να μπορέσει να είναι αποτελεσματική θα πρέπει να προσαρμόζεται ανάλογα με το άτομο και τις ανάγκες του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Το κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσει στην κατάσταση που επικρατεί στις ελληνικές φυλακές, όσον αφορά το θέμα της διακίνησης και της χρήσης ναρκωτικών ουσιών μέσα στο χώρο των φυλακών αλλά και της αντιμετώπισης των τοξικομανών κρατουμένων. Επιπλέον τα άρθρα που παρατίθενται θα αναδείξουν την πραγματική σύνδεση «ναρκωτικών-φυλακής».

8.1.ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΛΑΚΗ.

Σε όλο το πολιτισμένο κόσμο έχει γίνει πια συνείδηση ότι ο ναρκομανής δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται σαν εγκληματίας, εφ' όσον βέβαια δεν συνδέεται με άλλες παράνομες πράξεις και δραστηριότητες. Στην Ελλάδα το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, δεν διευκολύνει εφαρμογή προγραμμάτων απεξάρτησης στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος με συνέπεια την απότομη και αντιεπιστημονική διακοπή των ναρκωτικών για τους ναρκομανείς κρατούμενους και την εφαρμογή απάνθρωπων και συχνά τελείως αυταρχικών και διδακτορικών μεθόδων αντιμετώπισης των ναρκομανών με τιμωρίες, απειλές κ.λ.π., οι οποίες στην ουσία αναγκάζουν τους τελευταίους να υποκρίνονται τους ψυχοπαθείς, ώστε να τυγχάνουν ψυχοφαρμακευτικής παρακολούθησης στα ψυχιατρικά καταστήματα των φυλακών.

Είναι τραγικές οι συνθήκες της βίαιης αποκοπής των ναρκομανών από τα ναρκωτικά, από τη στιγμή που έχει ήδη δημιουργηθεί μια σφοδρή οργανική και ψυχολογική εξάρτηση, και δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις αυτοκτονιών ή αποπειρών αυτοκτονίας, όταν κάτω από αφόρητες και καταπιεστικές συνθήκες οι ναρκομανείς χάνουν τον έλεγχο των διανοητικών τους πράξεων και παρουσιάζουν σαφέστατα συμπτώματα αποδιοργάνωσης στην προσωπικότητά τους. Η πιο τρανταχτή απόδειξη της εξαιρετικά μεγάλης αποτυχίας του σωφρονιστικού συστήματος των φυλακών, είναι το αναμφισβήτητο φαινόμενο ότι όσοι ναρκομανείς αποφυλακίζονται επιστρέφουν αυτόματα στην ναρκομανία, σα να μην μεσολάβησε τίποτα θετικό στη διάρκεια της απομόνωσής τους.

Τα όποια προγράμματα εφαρμόζονται σήμερα στις Ελληνικές φυλακές, από το Κέντρο Απεξάρτησης και Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (Κ.Ε.Θ.Ε.Α.) και το Πρόγραμμα του 18 ΑΝΩ, έχουν σα στόχο κυρίως την ευαισθητοποίηση των κρατουμένων απέναντι στο πρόβλημα της τοξικοεξάρτησης και στην ένταξη τους σε κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης μετά την αποφυλάκιση.

Τον Μάρτιο του 1998, σε μια προσπάθεια αναθεώρησης του υπάρχοντος αναχρονιστικού και οπισθοδρομικού συστήματος, σε ότι αφορά το συγκεκριμένο θέμα, από τον Γενικό Γραμματέα της Δικαιοσύνης, ανακοινώθηκε η αγορά εικοσιεπτά χιλιάδων περίπου στρεμμάτων για τη δημιουργία Κέντρου Αποτοξίνωσης μεταξύ Θηβών και Εθνικής οδού. Το Κέντρο, του οποίου οι εγκαταστάσεις είναι ήδη έτοιμες, δέχεται κρατούμενους χρήστες (μόνο άνδρες). Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα, που θα απομακρύνει τους τοξικομανείς από τις φυλακές οι οποίοι θα εκτίουν πλέον την ποινή τους και συγχρόνως θα συμμετέχουν σε πρόγραμμα απεξάρτησης.

Το Κέντρο έχει χωρητικότητα τετρακοσίων πενήντα ατόμων, είναι περιφραγμένο σε όλη του την έκταση και διαθέτει ποικιλία δέντρων και καλλιεργειών. Τα περισσότερα κτίσματά του είναι διώροφα. Στα πλαίσια των κτιριακών εγκαταστάσεων του Κέντρου περιλαμβάνονται, ένα κτίριο Υποδοχής, χώροι επισκεπτηρίων, συναντήσεων και συνεδρίων χωρητικότητας τριακοσίων ατόμων, βιβλιοθήκη και αναγνωστήριο, χωροι ιατρικών υπηρεσιών και γραφεία, πλήρως εξοπλισμένα εργαστήρια (υδραυλικά, μηχανουργικά, ξυλουργικά και επισκευής αυτοκινήτων). Επίσης υπάρχουν, μαγειρείο, αρτοποιείο και εστιατόριο δυναμικότητας οκτακοσίων ατόμων, χώροι καθημερινής αναψυχής, ξενώνες και χώρος μουσικής.

Εκτός από το κεντρικό κτιριακό συγκρότημα, έχουν δημιουργηθεί διάσπαρτα εικοσιδύο συγκροτήματα κατοικιών, με τέσσερα αυτόνομα διαμερίσματα το καθένα, που θα αποτελέσουν τους χώρους διαμονής των κρατουμένων τοξικομανών. Όλοι αυτοί οι χώροι θα είναι στη διάθεση των φιλοξενούμενων – κρατουμένων, ώστε να έχουν τη δυνατότητα κατάρτισης σε διάφορα επαγγέλματα και απασχόλησης στα εργαστήρια, προκειμένου να διευκολυνθούν, τόσο στον τομέα της απεξάρτησης, όσο και σε αυτόν της κοινωνικής και επαγγελματικής επανένταξης.

Η στελέχωση του πρότυπου αυτού Κέντρου Αποτοξίνωσης, με το κατάλληλο ιατρικό και βοηθητικό προσωπικό (το Κέντρο θα στελεχώνεται με ψυχολόγους,

κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχιάτρους κ.α.), θα είναι αποτέλεσμα συνεργασίας των υπηρεσιών των υπουργείων Δικαιοσύνης και Υγείας-Πρόνοιας. Η δημιουργία του Κέντρου αυτού, αποτελεί μια θετική προσπάθεια στην αντιμετώπιση του προβλήματος των ανδρών τοξικομανών-κρατούμενων.

8.2. ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΧΡΗΣΤΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.

Το 1977 άρχισε να λειτουργεί στην Αμερική το πρόγραμμα STAY 'N OUT. Πρόκειται για Θεραπευτική Κοινότητα, η οποία λειτουργεί εντός του χώρου φυλακής, τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Όσοι τελειώνουν το πρόγραμμα είτε αποφυλακίζονται, είτε εντάσσονται σε κάποια Θεραπευτική Κοινότητα, μετά την αποφυλάκισή τους.

Σαν υπεύθυνοι του προγράμματος, εκτός από το εξειδικευμένο προσωπικό, συμμετέχουν και άτομα που τελείωσαν με επιτυχία το πρόγραμμα. Οι κρατούμενοι που παρακολουθούν το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι χρήστες ή έστω αναμειγμένοι στην σχετική κουλτούρα, με καλή διαγωγή και χωρίς ιατρικό βιασμού ή επίθεσης, με συμμετοχή και σε άλλα εκπαιδευτικά προγράμματα της φυλακής ενώ η προσέλευσή τους είναι εθελοντική.

Η συγκεκριμένη προσέγγιση θεωρεί ότι η χρήση ναρκωτικών δεν είναι το μόνο πρόβλημα, αντίθετα καίριας σημασίας είναι η αιτία που οδηγεί στην χρήση ναρκωτικών. Ένας βασικός στόχος του προγράμματος είναι η εκπαίδευση των κρατούμενων και όσων δεν έχουν φοιτήσει στο γυμνάσιο. Μάλιστα τελειώνοντας το πρόγραμμα οι συμμετέχοντες έχουν συνήθως αποκτήσει δίπλωμα γενικής μόρφωσης ή έχουν ξεκινήσει σπουδές σε κάποιο κολέγιο.

Το πρόγραμμα λειτουργεί στο StatenIsland έξω από το σωφρονιστικό ίδρυμα του Arthur Kill και συμμετέχουν σε αυτό εκατόν δεκαπέντε άτομα. Επίσης εφαρμόζεται στο Bayview στο Manhattan, μέλη του οποίου αποτελούν σαράντα γυναίκες. Τα τμήματα αυτά δεν λειτουργούν τελείως ξεχωριστά από την υπόλοιπη φυλακή (π.χ. φαγητό και εκπαίδευση γίνεται σε κοινούς χώρους).

Το πρόγραμμα STAY 'N OUT έχει τρία επίπεδα και διαρκεί 6-13 μήνες συνολικά με μέσω όρο διάρκειας τους 9 μήνες.

∅ **Το Πρώτο επίπεδο:** είναι η φάση προσαρμογής, διαρκεί περίπου 3 μήνες ανάλογα με την περίπτωση. Κατά τη διάρκειά του ο κρατούμενος ενημερώνεται, για τους κανονισμούς του προγράμματος και για το τι είναι η κοινότητα δημιουργείται κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης με τον θεραπευτή κ.α. Οι κρατούμενοι ενθαρρύνονται να αναλάβουν ευθύνες και να αποκτήσουν αυτοπειθαρχία. Το γεγονός αυτό επιτυγχάνεται με την τήρηση τριών κανόνων: α) όχι φυσική βία ή απειλή βίας, β) όχι αλκοόλ ή ναρκωτικά, γ) όχι κλοπές.

∅ **Το Δεύτερο επίπεδο:** η διάρκειά του είναι συνήθως 6-7 μήνες και βασίζεται στην προηγούμενη φάση του κρατουμένου-χρήστη. Οι καθημερινές δραστηριότητες των μελών στη φάση αυτή έχουν θεραπευτική αξία. Δημιουργούνται παρέες και πραγματοποιούνται ατομικές συνεντεύξεις κ.α. Στόχο του δεύτερου επιπέδου του προγράμματος αποτελεί η πορεία προς την αυτοεπίγνωση, η αλλαγή συμπεριφοράς και η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης. Κάθε μέλος αναλαμβάνει συγκεκριμένη εργασία και την ανάλογη ευθύνη για την διεκπεραίωσή της. Η ομάδα ενθαρρύνει τη θετική συμπεριφορά του ατόμου ενώ επιπλήτει την αρνητική.

Η εκπαίδευση των κρατουμένων εκτός από τη θεωρητική είναι και η πρακτική και γίνονται συζητήσεις, όπως π.χ. πώς να φερθώ σ' ένα επαγγελματικό ραντεβού κ.α. Αυτή η φάση είναι η πιο δύσκολη και οδηγεί σε βαθιά αλλαγή της συμπεριφοράς του κρατουμένου.

∅ **Το τρίτο επίπεδο:** Η Επιτροπή της φυλακής. Σ' αυτήν τη φάση αποφασίζεται αν ο κρατούμενος θα αποφυλακιστεί ή όχι.

Αξίζει εδώ να τονιστεί ότι περισσότερο από το 80% των αποφοίτων του προγράμματος STAY 'N OUT γίνονται υπεύθυνοι παραγωγικοί πολίτες.

Στην Γερμανία από την άλλη πλευρά, μέσα στις φυλακές εφαρμόζονται τα εξής μοντέλα θεραπευτικών δραστηριοτήτων:

✓ Η χορήγηση μεθαδόνης. Συνήθως μετά από 2-3 μήνες χρήσης μεθαδόνης μέσα στη φυλακή, το 95% των κρατουμένων ζητά την διακοπή της χορήγησής της, γεγονός που είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικό και αποτελεί ένδειξη ότι οι κρατούμενοι, έστω και μέσα στο περιβάλλον της φυλακής, αναλαμβάνουν ευθύνες.

✓ Η δημιουργία τμήματος ανεξάρτητου, όπου εντάσσονται οι κρατούμενοι που εκτίουν τους τελευταίους τρεις μήνες πριν την αποφυλάκισή τους και εμφανίζουν προβλήματα εξάρτησης από ναρκωτικά. Απαραίτητη προϋπόθεση συμμετοχής στο πρόγραμμα είναι, να κάνουν μικροβιολογικές εξετάσεις όταν τους ζητηθεί. Βασικό χαρακτηριστικό του προγράμματος είναι η ανάθεση εργασιών στους κρατούμενους και η ύπαρξη οργανωμένου συστήματος υποστήριξή τους. Οι κρατούμενοι εργάζονται 6 ώρες την ημέρα και κερδίζουν τα ίδια χρήματα με αυτά που θα κέρδιζαν, αν εργάζονταν έξω από τη φυλακή, στην οποία προσφέρουν το 40% του μισθούς τους. Το τμήμα αυτό αποκαλείται και «ανοιχτή φυλακή», καθώς οι κρατούμενοι τα Σαββατοκύριακα επιστρέφουν σπίτι τους. (Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα,2000,σελ.248-251).

8.3. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Όσον αφορά την ύπαρξη ναρκωτικών ουσιών στο χώρο των φυλακών σε σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο Κ.Κ. Πατρών από τον κ. Μιχάλη Μαυρή προέκυψαν τα εξής στοιχεία:

Στην ερώτηση «έχετε βρεθεί ποτέ στην ανάγκη να χρησιμοποιήσετε ναρκωτικές ή φαρμακευτικές ουσίες για να ηρεμήσετε και να ξεχάσετε τα προβλήματά σας στη φυλακή;», το μεγαλύτερο ποσοστό (34,31) των ερωτηθέντων απάντησε μερικές φορές.

	Αριθμός Απαντήσεων	Ποσοστό %
Ποτέ	33	32,35
Σπάνια	10	9,80
Μερικές φορές	35	34,31
Συχνά	10	9,80
Πολλές φορές	11	10,78
Δεν απαντώ	3	2,94
Σύνολο	102	100,00

Επίσης στην ερώτηση «θεωρείται ότι είναι εύκολη η προμήθεια και η χρήση ναρκωτικών ουσιών στη φυλακή;» το μεγαλύτερο ποσοστό απέσπασε η απάντηση ότι ναι είναι εύκολο με 50%.

	Αριθμός Απαντήσεων	Ποσοστό %
Ναι	51	50,00
Όχι	30	29,41
Δεν ξέρω	21	20,59
Σύνολο	102	100,00

Τέλος στην ερώτηση «Σε τι ποσοστό υπολογίζετε περίπου αυτούς που κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών στη Φυλακή;» το μεγαλύτερο ποσοστό (38,24) των ερωτηθέντων απάντησε πως πάνω από το 50% των κρατουμένων πιστεύει ότι κάνουν χρήση ναρκωτικών ουσιών στη φυλακή.

	Αριθμός Απαντήσεων	Ποσοστό %
0-2%	2	1,96
3-10%	3	2,94
11-20%	2	1,96
21-30%	2	1,96
30-50%	23	22,55
50 και άνω	39	38,24
Δεν ξέρω-Δεν απαντώ	31	30,39
Σύνολο	102	100,00

Συμπερασματικά λοιπόν από τις ερωτήσεις στις οποίες υποβλήθηκε ο συγκεκριμένος αριθμός κρατουμένων (102 άτομα, ελληνικής καταγωγής), σε ότι αφορά τη χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στις φυλακές, καταλήγουμε στο ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι μερικές φορές έχει βρεθεί στην ανάγκη να κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στο χώρο των φυλακών και

πως είναι εύκολη τόσο η χρήση όσο και η προμήθεια αυτών. Επιπλέον ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων (38,24) πιστεύει πως άνω των 50% των εγκλείστων κάνει χρήση εντός των φυλακών. (Μαυρή,2003,σελ.218-219).

8.4. ΑΡΘΡΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ.

ΚΑΜΙΑ ΑΝΗΣΥΧΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Ως στατιστικά νούμερα αντιμετωπίζει η κυβέρνηση τους θανάτους κρατουμένων-χρηστών

Π. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ | Παρασκευή 3 Αυγούστου 2007

Οι θάνατοι κρατουμένων από ναρκωτικά «χτυπούν» πλέον καθημερινά την πόρτα των φυλακών της χώρας, ωστόσο η κυβέρνηση, αν και παραδέχεται ότι τα ναρκωτικά «εισάγονται» ακόμη και από σωφρονιστικούς υπαλλήλους, δεν δείχνει να ανησυχεί. Μόνο το πρώτο εξάμηνο του 2007 έχασαν τη ζωή τους μέσα στις φυλακές 30 κρατούμενοι, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν χρήστες ναρκωτικών, ενώ την τελευταία τριετία ο αριθμός των νεκρών έφθασε στους 169. Την περασμένη εβδομάδα άλλοι τέσσερις κρατούμενοι βρέθηκαν νεκροί στα κελιά τους ύστερα από χρήση ναρκωτικών.

Παρά ταύτα, ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Δικαιοσύνης κ. **Π.Πανούρης** αντιμετώπισε χθες τους τραγικούς θανάτους ως στατιστικούς αριθμούς. Βγαίνοντας από την έκτακτη σύσκεψη που έγινε στις φυλακές Κορυδαλλού για το θέμα, εξέφρασε μεν « τη θλίψη και την ανησυχία » του, επισήμανε όμως ότι δεν είναι « κάτι το οποίο παρουσιάζει ιδιαίτερη έξαρση ». Την ίδια ώρα πάντως, από τη Θεσσαλονίκη όπου βρισκόταν, ο υπουργός Δικαιοσύνης κ. **Αν.Παπαληγούρας** εξήγγειλε ότι στο αμέσως επόμενο διάστημα θα ανακοινώσει ο ίδιος μέτρα για τις φυλακές.

Τουλάχιστον ο κ. Πανούρης παραδέχτηκε ότι το μηχάνημα ανίχνευσης ναρκωτικών ουσιών που υπάρχει στις φυλακές Κορυδαλλού δεν λειτουργεί από τότε που τοποθετήθηκε. Η ειδική ανιχνευτική πύλη, όπως είπε χαρακτηριστικά «

παρουσίαζε ένα πρόβλημα και θα το δούμε » αλλά « είναι μεγάλη η δαπάνη, πάντως προσπαθήσαμε να το επισκευάσουμε».

Το χειρότερο; Στους τέσσερις τρόπους εισόδου των ναρκωτικών στις φυλακές, τους οποίους καταμέτρησε ο γενικός γραμματέας του υπουργείου Δικαιοσύνης, δεν παρέλειψε να περιλάβει και τους εκπροσώπους της πολιτείας: Οι ίδιοι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι εισάγουν και προμηθεύουν στους κρατούμενους ναρκωτικά, παραδέχτηκε ο κ. Πανούρης, σπεύδοντας εντούτοις να προσθέσει ότι το... κοινό μυστικό δεν έχει μέχρι στιγμής αποδειχθεί. *«Αν υπάρχουν κάποιοι σωφρονιστικοί υπάλληλοι που κάνουν αυτή τη δουλειά, θα πρέπει αυτό να στοιχειοθετηθεί»* σημείωσε, διαβεβαιώνοντας: *«Προχωρούμε προς κάθε κατεύθυνση»*. Όσο για τους υπόλοιπους τρεις τρόπους εισόδου ναρκωτικών στις φυλακές, είναι επίσης γνωστοί από παλιά αλλά ουδέποτε απειράπησαν: * Από συγγενείς, φίλους, ενίοτε και δικηγόρους κατά τη διάρκεια του επισκεπτηρίου.

* Με την επιστροφή των κρατούμενων από πενθήμερες άδειες.

* Μέσω ρίψης (με βαρίδια) μέσα σε σακουλάκια στο προαύλιο των φυλακών από την περίμετρο.

Παρά τις συνεχείς συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης *«η χώρα μας είναι από τις τελευταίες στην Ευρώπη στη μέριμνα για τους φυλακισμένους χρήστες ναρκωτικών»* τόνισε χθες ο υπεύθυνος του Κοινοβουλευτικού Συμβουλίου του ΠαΣοΚ κ. **Χ.Πρωτόπαπας**. Δυστυχώς η κυβέρνηση, όπως σημείωσε ο κ. Πρωτόπαπας *«θυμήθηκε το μείζον πρόβλημα μόνον όταν το ανέδειξαν οι συνεχείς θάνατοι. Αλλά ακόμη και τώρα μένει μόνο στα μεγάλα λόγια, άβουλη και αδύναμη να προχωρήσει σε μέτρα ουσίας και σε μεταρρυθμίσεις»*.

3,5 εκατ. ευρώ από ναρκωτικά στις φυλακές

Ανεμπόδιστη η διακίνηση ουσιών δίνει εύκολο και γρήγορο κέρδος, ενώ απορροφά τις εντάσεις από τον αφόρητο συνωστισμό

Των Γιαννη Σουλιωτη - Ελενας Καρανατση

Στις ελληνικές φυλακές κυριαρχεί ο νόμος των ναρκωτικών. Πολλές οι καταγγελίες ότι υπάρχουν σωφρονιστικοί υπάλληλοι που κάνουν τα στραβά μάτια στη διακίνηση απαγορευμένων ουσιών μέσα στις φυλακές, μια επιχείρηση με ετήσιο τζίρο που αγγίζει τα 3,5 εκατομμύρια ευρώ.

Οι τοξικομανείς κρατούμενοι, που αποτελούν το 50% του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων πληρώνουν δέκα φορές πιο ακριβά τη δόση τους. Οι ιθύνοντες των φυλακών βρίσκουν στα ναρκωτικά όχι μόνο το εύκολο και γρήγορο κέρδος αλλά και έναν αποτελεσματικό και οικονομικό τρόπο να θέσουν υπό καταστολή τις εντάσεις που γεννά μεταξύ άλλων και ο αφόρητος συνωστισμός των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Οι μεγαλέμποροι βαφτίζονται «εξαρτημένοι» και απολαμβάνουν την ελευθερία τους, ενώ χρήστες και βαποράκια αντιμετωπίζουν εξοντωτικές ποινές. Τα όποια θεραπευτικά προγράμματα, που συνήθως υπολειπόμενα, χρησιμοποιούνται ως μέσο για τη συντόμευση της αποφυλάκισης, ενώ για τους εξαρτημένους που χρήζουν ειδικής μέριμνας, το περιβάλλον της φυλακής επιδεινώνει δραματικά το πρόβλημά τους. «Οι άνθρωποι γίνονται σκουπίδια», λένε κάποιοι κρατούμενοι.

Κι ενώ σε άλλες χώρες της Ευρώπης και του κόσμου, η νομοθεσία προσανατολίζεται περισσότερο στη θεραπεία των τοξικομανών, στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει παρά ελάχιστα βήματα. Ειδικοί χαρακτηρίζουν αναχρονιστική και παρωχημένη την εθνική μας νομοθεσία στο θέμα των ναρκωτικών και προτείνουν περισσότερη εξειδίκευση και επιστημονική ψυχραιμία.

Χωματερές ανθρώπων.

Με την πλέον αποτυχημένη και παρωχημένη πρακτική, τον εγκλεισμό των τοξικομανών σε σωφρονιστικά καταστήματα, αντιμετωπίζει η Ελλάδα το πρόβλημα της ουσιοεξάρτησης. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του υπουργείου Δικαιοσύνης που παρουσιάζει σήμερα η «Κ», από τους συνολικά 9.964 κρατούμενους, οι 4.346

(ή αλλιώς το 45% του συνολικού πληθυσμού) εκτίουν ποινές για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών. Ο αριθμός τους μάλιστα παρουσιάζει αυξητική τάση, καθώς ένα χρόνο πριν ανέρχονταν σε 3.968.

Από τα επίσημα στατιστικά προκύπτει ακόμα ότι οι έγκλειστοι είναι διπλάσιοι του προβλεπομένου (9.964 κρατούμενοι, ενώ η χωρητικότητα των φυλακών είναι για 5.584 άτομα), γεγονός που ερμηνεύει τη στρατηγική «καταστολής» που υιοθετείται από τις διοικήσεις των φυλακών. Τη διακίνηση δηλαδή και χρήση ναρκωτικών με τις «ευλογίες» σωφρονιστικών υπαλλήλων. Με ποιον άλλο τρόπο - που δεν θα συνεπάγεται δυσβάσταχτο κόστος- μπορούν να περιορίζονται στο ελάχιστο οι εντάσεις στο εσωτερικό των φυλακών, που πλέον θυμίζουν χωματερές ανθρώπων;

Από τους 4.346 κρατούμενους (2.301 Έλληνες και 2.128 αλλοδαποί) για υποθέσεις ναρκωτικών οι 1.658 είναι υπόδικοι. Κρατούνται δηλαδή στη φυλακή έως ότου οδηγηθούν ενώπιον του δικαστηρίου. Για πολλούς από αυτούς, η παραμονή στο σωφρονιστικό κατάστημα είναι καθοριστική, εάν όχι «μοιραία». Κρίνονται προφυλακιστέοι επειδή στην κατοχή τους βρέθηκε «ικανή» ποσότητα κάνναβης και έξι μήνες ή και ένα χρόνο μετά αποφυλακίζονται πλέον χρήστες ηρωίνης - η πιο οδυνηρή «κληρονομιά» της φυλακής.

«Χρήστες» ή «έμποροι»;

Μεγαλέμποροι ναρκωτικών βαπτίζονται αυθαίρετα τοξικομανείς προκειμένου να τύχουν ευνοϊκής μεταχείρισης στο δικαστήριο, ενώ ουσιοεξαρτημένοι χαρακτηρίζονται επικίνδυνοι διακινητές και οδηγούνται στη φυλακή με εξοντωτικές ποινές. Αυτή είναι σήμερα η πραγματικότητα στη χώρα, καθώς τα τελευταία 3,5 χρόνια έχουν πάψει να υποβάλλονται σε τοξικολογικές εξετάσεις όσοι συλλαμβάνονται με σημαντικές ποσότητες ναρκωτικών (οι πανεπιστημιακές κλινικές της Αθήνας και το Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας Θεσσαλονίκης έπαψαν να πραγματοποιούν εξετάσεις λόγω μη χρηματοδότησης).

Εννέα ερωτήσεις

Αντ' αυτού εξετάζονται με το «μάτι», υποβάλλονται σε κλινική εξέταση ή σε ένα τεστ 9 ερωτήσεων: «παίρνεις ναρκωτικά;», «όταν δεν παίρνεις σου λείπουν;», «ψάχνεις να αγοράσεις;» κ.ά. Αν ο εξεταζόμενος δώσει τη σωστή απάντηση σε

μόλις τρεις από τις εννιά, δηλαδή «ναι, παίρνω ναρκωτικά», «ναι, μου λείπουν» τότε αυτομάτως χαρακτηρίζεται χρήστης και όχι έμπορος!

Τουλάχιστον προβληματική είναι όμως και η κλινική εξέταση άνευ ερωτήσεων. Όπως καταγγέλλει στην «Κ» (και παλαιότερα στη διακομματική επιτροπή της Βουλής για τα ναρκωτικά) ο ιατροδικαστής και αναπληρωτής καθηγητής του ΑΠΘ κ. Ματθαίος Τσούγκας, τα περιστατικά κακοδικίας είναι πάρα πολλά, καθώς ένας κατηγορούμενος με παρελθόν εξαρτήσεων μπορεί τη στιγμή που υποβάλλεται σε κλινική εξέταση να μην εμφανίζει σύνδρομο στέρησης, με αποτέλεσμα να κινδυνεύει να χαρακτηριστεί έμπορος.

Δεν γίνονται εξετάσεις

«Ο πιο ασφαλής τρόπος για να διαπιστώσουμε εάν είναι χρήστης ή έμπορος είναι να τον υποβάλουμε σε τοξικολογικές εξετάσεις. Κάτι τέτοιο ωστόσο δεν γίνεται λόγω έλλειψης χρηματοδότησης, με αποτέλεσμα άτομα που συλλαμβάνονται με ένα κιλό ηρωίνης να βαπτίζονται χρήστες και να αποφυλακίζονται σε ένα χρόνο» αναφέρει ο κ. Τσούγκας.

Όμως, το ισχύον καθεστώς είναι ακόμα πιο σκοτεινό και δυσώδες. Και τούτο διότι τροφοδοτείται με αρκετές χιλιάδες ευρώ, καθώς η ετυμηγορία «χρήστης» ή «έμπορος» σε αρκετές περιπτώσεις βρίσκεται στα χέρια όχι κάποιου επίσημου φορέα αλλά ιδιωτών τοξικολόγων που αναλαμβάνουν να πιστοποιήσουν κατόπιν εξέτασης στα βιολογικά υγρά του συλληφθέντος, εάν πράγματι κάνει χρήση απαγορευμένων ουσιών ή όχι (υπάρχουν καταγγελίες για ιατροδικαστές του υπουργείου, που αντί να κάνουν οι ίδιοι εξετάσεις, παραπέμπουν τους τοξικομανείς σε ιδιώτες). «Εξαρτάται από το πόσο θα... γλυκάνεις τον τοξικολόγο που θα σε υποβάλλει σε εξετάσεις», αναφέρουν στην «Κ» άτομα που γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας του «παρα-ιατροδικαστικού» κυκλώματος, όπως το χαρακτηρίζουν.

«Οι αρχές δεν έχουν αγγίξει τους εμπόρους ναρκωτικών. Έχουν δικλίδες ασφαλείας, βάζουν μπροστά βαποράκια και χρήστες» παραδέχεται από τη μεριά του ο δικηγόρος κ. Τάκης Μιχαλόλιας.

Ουδείς φυλάει τις φυλακές από τους φύλακες

Στα συνωστισμένα σωφρονιστικά καταστήματα τα ναρκωτικά μοιάζουν να είναι το «κύριο πιάτο» στο μενού της καθημερινότητας των χρηστών κρατουμένων, το οποίο μάλιστα στοιχίζει πολύ ακριβά. «Ένα γραμμάριο ηρωίνης μέσα στη φυλακή κοστίζει περίπου 300 ευρώ, δηλαδή 10 φορές περισσότερο απ' ό,τι έξω. Ο μηνιαίος τζίρος αγγίζει τα 270.000 ευρώ και τα κέρδη για τους διακινητές είναι αστρονομικά.

Εκμεταλλεύονται την απόγνωση των χρηστών, οι οποίοι έχουν φτάσει στο σημείο να νοιάζονται όχι για το πότε θα βγουν αλλά πώς θα πιουν. Με τόσα ναρκωτικά που πίνουν δεν συνειδητοποιούν καν το κακό που προξένησαν στην κοινωνία. Πληρώνουν οι φορολογούμενοι τόσα χρήματα, για να μετατρέπονται οι κρατούμενοι χρήστες σε σκουπίδια και να επιστρέφουν χειρότεροι μετά την αποφυλάκισή τους», λέει στην «Κ» ο κρατούμενος Γιώργος Χαντζόπουλος, ο οποίος είναι έγκλειστος την τελευταία επταετία (σήμερα κρατείται στις φυλακές Αλικαρνασσού).

Κρατούμενοι και υπάλληλοι

«Ο κύριος όγκος της διακίνησης περνά από τα χέρια κάποιων σωφρονιστικών υπαλλήλων που δρουν σε όλη την Ελλάδα, κυρίως όμως στον Κορυδαλλό», λέει ο ίδιος.

Στα συνωστισμένα σωφρονιστικά καταστήματα, οι διοικούντες τις φυλακές φέρονται ν' αναγνωρίζουν ως «αναγκαίο κακό» τη χρήση ουσιών από τους τροφίμους. «Έχω ακούσει εισαγγελέα φυλακής να λέει πως αν δεν μπουν ναρκωτικά, δεν μπορεί να «κρατηθεί» μια φυλακή», λέει στην «Κ» ο Γ. Χαντζόπουλος.

Στη διακίνηση των ουσιών μέσα στις φυλακές, σημαντικό ρόλο παίζουν κρατούμενοι που διατηρούν «προνομιακή» σχέση με «κρίκους» στη διοίκηση των φυλακών. Οι κρατούμενοι αυτοί χαίρουν του σεβασμού των χρηστών της φυλακής. «Οι τρόφιμοι που κάνουν το εμπόριο είναι δυο-τρεις. Η δύναμή τους είναι τόσο μεγάλη, ώστε οι υπόλοιποι κρατούμενοι που εξασφαλίζουν τη δόση τους από αυτούς τούς αντιμετωπίζουν σαν θεούς» αναφέρει ο ίδιος κρατούμενος.

Το κύκλωμα διακίνησης έχει επινοήσει αρκετές μεθόδους, για να δρα ανενόχλητα, προμηθεύοντας με περίπου ένα κιλό ουσιών τους χρήστες ημερησίως. Στη διαδικασία εισαγωγής ναρκωτικών στη φυλακή συμμετέχουν από κοινού

διεφθαρμένοι υπάλληλοι και κρατούμενοι, οι οποίοι διακινούν τις μεγαλύτερες ποσότητες. Αντίθετα, οι συγγενείς που προμηθεύουν τους εγκλείστους κινούνται σε περιορισμένη κλίμακα.

Η μεταφορά των απαγορευμένων ουσιών γίνεται μέσα σε σόλες παπουτσιών, φόδρες ενδυμάτων, ακόμα και σε τρόφιμα. Μία ακόμη προσφιλή τακτική των κρατουμένων είναι να καταπίνουν πακετάκια με κάποια γραμμάρια ηρωίνης, τα οποία εν συνεχεία αφοδεύουν και τα επανασυλλέγουν, για να τα χρησιμοποιήσουν.

Μέσα στα φορηγά

Ενίοτε, οι τοξικομανείς των φυλακών επιστρατεύουν μεθόδους που ξεπερνούν τη φαντασία των ελεγκτικών μηχανισμών, όταν αυτοί λειτουργούν... Για παράδειγμα, εμποτίζουν τα ρούχα τους με υγρή ηρωίνη, τα βράζουν και συλλέγουν την ουσία κάνοντας ένα είδος απόσταξης.

Όπως αναφέρουν οι ίδιοι οι υπάλληλοι της ασφάλειας των φυλακών, η είσοδος του κύριου όγκου των ναρκωτικών είναι η πύλη της τροφοδοσίας. «Έχουν εντοπιστεί μεγάλες ποσότητες ναρκωτικών μέσα στα φορηγά που εφοδιάζουν με τρόφιμα τη φυλακή, ενώ είχαμε και περιστατικά με εξωτερικούς υπαλλήλους της καθαριότητας, οι οποίοι έμπαιναν στη φυλακή με απορριμματοφόρα και κατά την έξοδό τους άφηναν σημαντικές ποσότητες ηρωίνης στους κάδους απορριμμάτων εντός της φυλακής», αναφέρει στην «Κ» ο πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Υπαλλήλων Εξωτερικής Φρούρησης, Γιώργος Κωστίκας.

Συχνά εμφανίζονται μικρά «δέματα» ναρκωτικών περίπου των 30-40 γραμμαρίων, που «προσγειώνονται» στον αύλειο χώρο των φυλακών. Μια απλή ερμηνεία είναι ότι η ρίψη από αγνώστους γίνεται κατόπιν συνεννόησης με τροφίμους. Ωστόσο, οι εξωτερικοί φρουροί εκφράζουν τις επιφυλάξεις τους για το περιεχόμενο των δεμάτων, λέγοντας ότι αυτή η πρακτική εφαρμόζεται για να φαίνεται ότι η προέλευση των ναρκωτικών είναι εξωτερική και επομένως δεν εμπλέκονται στη διαδικασία υπάλληλοι των φυλακών. «Το περιεχόμενο αυτών των δεμάτων δεν ελέγχεται εργαστηριακά. Μπορεί να είναι ακόμα και πούδρα ή αλεύρι. Οι υπεύθυνοι της ασφάλειας απλώς τα κατάσχουν και με αυτόν τον τρόπο αποκρύπτεται ο ρόλος τους στην εισαγωγή», επισημαίνει σωφρονιστικός υπάλληλος.

Εκτός λειτουργίας.

Από την άλλη πλευρά, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί φαίνεται πως αδρανούν, καθώς ακόμα και τα ειδικά μηχανήματα ανίχνευσης, με τα οποία είναι εξοπλισμένες οι φυλακές πολύ συχνά δεν λειτουργούν είτε γιατί «κόβεται» το ρεύμα, είτε γιατί χαλάνε κ.λπ. «Να σκεφτεί κανείς ότι αν και κοστίζουν πολλά εκατομμύρια, τα μηχανήματα αυτά σχεδόν ποτέ δεν είναι στην πρίζα», αναφέρει άλλος κρατούμενος.

Εκτός από ναρκωτικά οι έγκλειστοι λαμβάνουν και μια σειρά από νόμιμες ουσίες που χορηγούνται απλόχερα από τα ψυχιατρεία των φυλακών. Πρόκειται για εθιστικά ψυχοφάρμακα, τα οποία καταναλώνονται σε μεγάλες ποσότητες, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι ιθύνουσες αρχές επιλέγουν να κρατούν με αυτόν τον τρόπο σε καταστολή τους κρατούμενους.

Γ. Πανούσης: Να δημιουργηθούν ειδική αστυνομία, ειδικά δικαστήρια

Σε τέλμα φαίνεται πως έχει περιέλθει το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο που αφορά την παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών. Αν και ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός είναι να περιοριστούν ή να καταργηθούν οι ποινές εγκλεισμού για αδικήματα προσωπικής χρήσης και παράλληλα να αυξηθούν οι ποινές που συνδέονται με την εμπορία ναρκωτικών, στη χώρα μας εξακολουθούν να φυλακίζονται κυρίως οι χρήστες και τα βαποράκια, ενώ οι μεγαλέμποροι απολαμβάνουν την ελευθερία τους. «Η Ελλάδα έχει τελματώσει στην προσαρμογή της στα καινούργια νομοθετικά δεδομένα, τη στιγμή που χρειάζονται ουσιαστικές αλλαγές στον πυρήνα της φιλοσοφίας των κυρώσεων. Καταρχήν δεν έχουν τεθεί τα όρια της ποσότητας, που να διαχωρίζει τον χρήστη από τον έμπορο», λέει στην «Κ» ο δικηγόρος Π. Μιχαλόλιας.

Τη δημιουργία ειδικής αστυνομίας και ειδικών δικαστηρίων που θα ασχολούνται με τις περιπτώσεις των τοξικομανών εγκλείστων προτείνει ο καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κ. Γιάννης Πανούσης. Επίσης θεωρεί απαραίτητη τη λειτουργία ειδικών θεραπευτικών καταστημάτων,

όπως αυτό του Ελαιώνα, δύο ταχυτήτων, ένα για τους χρήστες κι ένα για τους χρόνια εξαρτημένους.

«Η δικονομική και σωφρονιστική μεταχείριση (εκδίκηση και εκτέλεση ποινής) αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για οποιαδήποτε στρατηγική επανόδου στην κοινωνία. Αναρωτιέμαι, όμως, πότε θα ενεργοποιηθεί το ειδικό νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου «Επάνοδος» που θα προετοιμάζει τους αποφυλακιζόμενους για τη νέα τους ζωή», καταλήγει ο κ. Πανούσης.

Η διακίνηση θα συνεχιστεί

Του Αλεξανδρου Αρβανιτίδη*

«Το φαινόμενο εισαγωγής ναρκωτικών στις φυλακές είναι παλιό και δυστυχώς θα συνεχίσει να υπάρχει παρά τα όσα μέτρα λαμβάνουν υπάλληλοι και υπηρεσίες και παρά τη χρήση των μηχανημάτων νέας τεχνολογίας, ιδιαίτερα υψηλού κόστους (αγοράς και συντήρησης). Οσο υπάρχουν χρήστες ουσιών στις φυλακές, τόσο θα γίνονται προσπάθειες εισαγωγής. Η τιμή διακίνησης στα σωφρονιστικά καταστήματα είναι υψηλή επειδή η εισαγωγή είναι περιορισμένη. Οσο για την εμπλοκή σωφρονιστικών υπαλλήλων σε κυκλώματα διακίνησης, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε την περίπτωση επίορκων υπαλλήλων, οι οποίοι εκθέτουν όσους εργάζονται ευσυνείδητα, για να αποτρέψουν την παράνομη διακίνηση. Θεωρώ ότι είναι μεμονωμένα περιστατικά, τα οποία αποκαλύπτονται και παραπέμπονται στη Δικαιοσύνη».

* Ο Αλ. Αρβανιτίδης είναι γεν. γραμματέας της Ομοσπονδίας Σωφρονιστικών Υπαλλήλων.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΧΩΡΟΣ ΓΙΑ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ

Του Τασου Πανοπουλου

Για τους «προβληματικούς» χρήστες, η φυλακή είναι ο χώρος που θα περάσουν αρκετό χρόνο στη διάρκεια της πορείας τους μέσα στη χρήση. Η εμπειρία όμως δείχνει ότι η φυλακή είναι ο πλέον ακατάλληλος χώρος για να υποδεχθεί εξαρτημένους, καθώς δεν τους αντιμετωπίζει ως άτομα με συγκεκριμένες ανάγκες και επομένως δεν υπάρχουν οι τρόποι και τα μέσα για να βοηθηθούν. Οι ουσίες μέσα στη φυλακή υπάρχουν, με όλες τις γνωστές συνέπειες, όπως θάνατοι και μετάδοση ασθενειών.

* Ο Τ. Πανόπουλος είναι υπεύθυνος του Σταθμού Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων του ΟΚΑΝΑ.

Καταλήγουμε λοιπόν από έρευνες, ότι η διακίνηση και η χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στις φυλακές είναι ανεξέλεγκτη, χωρίς να γίνονται σημαντικές προσπάθειες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου. Παρόλα αυτά η ύπαρξη κάποιων προγραμμάτων απεξάρτησης μπορεί να θεωρηθεί βοηθητική όχι όμως και επαρκής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η φυλακή στοχεύει τελικά σε ένα αδύνατο στόχο: Να βελτιώσει αυτούς που διαφθείρει, να προστατεύσει την κοινωνία κατασκευάζοντας εγκληματίες. Τα μεστά αντιφάσεων μηνύματα που εκπέμπει, βελτιώνοντας ενώ στιγματίζει, εντάσσοντας ενώ απορρίπτει, επανακοινωνικοποιώντας, ενώ κακοποιεί, θυμίζουν λίγο τις παθογόνες καταστάσεις του «διπλού δεσμού» που στην Ψυχιατρική θεωρήθηκαν ικανές να προκαλέσουν ακόμη και σχιζοφρένεια. Δεχόμενος τα αλληλοσυγκρουόμενα αυτά μηνύματα, ο έγκλειστος βιώνει την αφόρητη εμπειρία ενός χαμένου παιχνιδιού που τον εγκλωβίζει σε μια αδιέξοδη κατάσταση. Η λογική κάθε στάσης, κάθε εξέγερσης μέσα στη φυλακή που ταλανίζει κατά καιρούς την κοινή γνώμη, γίνεται «αλλιώς» κατανοητή εάν ενταχθεί μέσα στη λογική αυτή του χαμένου παιχνιδιού.

Στη χώρα μας δεν υπάρχει μακρόπνοη και συνεπής αντεγκληματική πολιτική, αντίθετα είναι αποσπασματική, ευκαιριακή και ξενόφερτη. Σπασμωδικά συνήθως απαντούμε στα εγκληματικά ή σωφρονιστικά γεγονότα αφού έχουν επέλθει. Η Καλλιόπη Σπινέλλη (1997) σχολιάζει σχετικά, πως «στην Ελλάδα πάσχουμε από δυο σύνδρομα: το «σύνδρομο της πολυνομίας» και το «σύνδρομο της κακοποίησης /μη εφαρμογής των ψηφισμένων νόμων». Η νομοθέτηση έχει κυρίως απαντητικό, κατευναστικό, συμβολικό χαρακτήρα». (Σπινέλλη,1996,σελ.50).

Τα προβλήματα που απαντώνται στους χώρους των σωφρονιστικών καταστημάτων στη χώρα μας, επηρεάζουν άμεσα την αποτελεσματικότητα της σωφρονιστικής πολιτικής και γενικότερα δυσκολεύουν σε μεγάλο βαθμό την ακριβή και σωστή εφαρμογή των σχετικών νόμων.

Το προσωπικό των φυλακών είναι μάλλον εγκαταλελειμμένο, όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας στεγάζουν σήμερα τριπλάσιο αριθμό κρατουμένων σε σχέση με τη χωρητικότητά τους, ένας μεγάλος αριθμός κρατουμένων είναι αλλοδαποί, η ευκολία με την οποία οι δικαστικές αρχές εφαρμόζουν την προσωρινή κράτηση αντί των περιοριστικών όρων, ο υπερπληθυσμός, η εξάπλωση λοιμωδών νοσημάτων, η βία και η διαφθορά, η διακίνηση και το λαθρεμπόριο ναρκωτικών ουσιών, η εκτροφή «κυκλωμάτων» παρανομίας και διαφθοράς, η ανυπαρξία θεραπευτικών προγραμμάτων για

τοξικομανείς, το επίπεδο των σωφρονιστικών καταστημάτων με βασανιστήρια, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, η έλλειψη καταλλήλων συνθηκών διαβίωσης, η απουσία απασχόλησης των κρατουμένων, καθώς και σχολικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι ένα μέρος από τα πολλά και σοβαρά προβλήματα που μαστίζουν τα σωφρονιστικά καταστήματα κράτησης και που εμποδίζουν την εξέλιξη του σωφρονιστικού μας συστήματος.

Ωστόσο, εδώ και κάποια χρόνια γίνονται σοβαρές προσπάθειες για τη εύρεση εναλλακτικών μεθόδων σωφρονισμού που θα έχουν καλύτερα αποτελέσματα και στον ίδιο τον κρατούμενο αλλά και στην κοινωνία. Οι νεότερες αυτές προσεγγίσεις προσπαθούν να δώσουν μια πιο ανθρώπινη εκδοχή σωφρονισμού με μέτρα όπως είναι το καθεστώς ημιελευθερίας, η κοινωφελής εργασία, η χρηματική ποινή, κ.α και φτάνουν ακόμη και στην καταργητική τάση που έχει ως σκοπό τη κατάργηση της φυλάκισης κάτι όμως που δεν ξέρουμε αν θα μπορούσε ποτέ να υλοποιηθεί στην πραγματικότητα ή πόσα χρόνια θα πρέπει να περάσουν για να μπορέσει να εφαρμοστεί κάτι τέτοιο.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

∅ **Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας και ιδιαίτερα αυτής των ειδικών Ποινικών Νόμων – Αποποινικοποίηση:**

Είναι γνωστό σε όλους εκείνους που ασχολούνται με την ποινική δικαιοσύνη ότι υφίσταται πλειάδα ειδικών ποινικών νόμων που είναι εξοπλισμένοι με αυστηρές ποινικές διατάξεις. Οι νόμοι αυτοί, τις περισσότερες φορές, δεν προστατεύουν κάποιο έννομο αγαθό άξιο ποινικής προστασίας, αλλά τιμωρούν απλές διοικητικές παραβάσεις. Η πολυνομία αυτή πέραν του ότι επιφορτίζει τα δικαστήρια με περιττή εργασία, δημιουργεί ψευδοεγκληματίες, μέρος των οποίων οδηγείται στις φυλακές. Πέραν όμως από την κατάργηση των ποινικών κυρώσεων με τις οποίες είναι εξοπλισμένοι πολλοί ειδικοί νόμοι, απαιτείται μερική αναμόρφωση ορισμένων διατάξεων του ειδικού μέρους του Π. Κ.

∅ Η εφαρμογή του άρθρου 282 ΚΠΔ περί προσωρινής κράτησης να γίνεται εκ μέρους των δικαστικών αρχών με φειδώ και αυστηρώς εντός των πλαισίων που ο νομοθέτης έχει ορίσει. Η μετατροπή των υποδίκων σε κρατούμενους εκτός των προβλημάτων που δημιουργούν στα σωφρονιστικά καταστήματα, δίδει ανεξίτηλο κοινωνικό στίγμα σε αυτούς. **Κατάργηση των ειδικών ποινικών νόμων που προβλέπουν την υποχρεωτικότητα της προσωρινής κράτησης.**

∅ **Υλικοτεχνική υποδομή:** Η πολιτεία πρέπει να απαλλαγεί από το σύνδρομο του πολιτικού κόστους που δήθεν προκαλείται από τη βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής των σωφρονιστικών καταστημάτων. Απαιτείται βελτίωση και επέκταση των ήδη υπάρχοντων καταστημάτων και μελλοντικώς, αν το επιτρέψουν οι οικονομικές συγκυρίες, ανέγερση νέων. Η μέχρι τούδε εμπειρία έχει καταδείξει ότι και το πιο σύγχρονο νομοθέτημα καθίσταται γράμμα κενό, χωρίς τον απαιτούμενο υλικοτεχνικό εξοπλισμό.

Ø Σωφρονιστικό προσωπικό: Για τη βελτίωση της θέσης του σωφρονιστικού προσωπικού και την αποτελεσματική λειτουργία τους απαιτούνται: α) σύνταξη νέων εσωτερικών κανονισμών των καταστημάτων, β) δημιουργία σχολής σωφρονιστικών υπαλλήλων δύο βαθμίδων: κατώτερη για το φυλακτικό προσωπικό και μία ανώτερη για το διοικητικό και ειδικότερα γι' αυτούς που προορίζονται για διευθυντικές θέσεις. Στην ανώτερη βαθμίδα θα πρέπει να εισέρχονται όσοι είναι κάτοχοι πτυχίου νομικής ή ισοτίμου σχολής. Η σχολή πρέπει να έχει πλήρες πρόγραμμα σπουδών, εναρμονισμένο με την κατάρτιση που πρέπει να έχει ένα στέλεχος σωφρονιστικού καταστήματος (εγκληματολογία, ψυχολογία, βασικές αρχές κοινωνιολογίας, σωφρονιστική νομοθεσία κλπ.), γ) απαγόρευση μετάταξης του φυλακτικού προσωπικού στο διοικητικό.

Ø Μεταχείριση των κρατούμενων κατά κατηγορίες: Οι κρατούμενοι πρέπει να διακρίνονται σε κατηγορίες με σκοπό την εξειδίκευση της μεταχείρισής τους κατά τις ανάγκες που επιβάλλουν η πραγματική και η νομική κατάστασή τους. Γι' αυτό, χωριστές κατηγορίες πρέπει να αποτελέσουν : α) αυτοί που εισέρχονται για πρώτη φορά σε κατάσταση κράτησης, β) οι υπότροποι, γ) οι κρατούμενοι υπόδικοι. Επίσης, οι κρατούμενοι πρέπει να χωρισθούν κατά κατηγορίες εγκλημάτων. Είναι αδιανόητο καταδικασθέντες για εγκλήματα κατά της περιουσίας ή της ιδιοκτησίας να συμβιώνουν με αυτούς που έχουν καταδικασθεί για εμπορία ναρκωτικών. Όσο στα σωφρονιστικά καταστήματα συνυπάρχουν και συμβιώνουν έμποροι ναρκωτικών, χρήστες και λοιποί εγκληματίες, η διακίνηση ναρκωτικών και τα συναφή εγκλήματα θα είναι μόνιμο γνώρισμα των καταστημάτων κράτησης.

Ø Οργάνωση εργασίας και απασχόλησης μέσα στο κατάστημα: Στα καταστήματα κράτησης κάθε κατηγορίας πρέπει να οργανωθούν βιοτεχνικές μονάδες εργασίας, κατά το δυνατόν ανάλογες με εκείνες που υπάρχουν έξω από αυτά και προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις της ελεύθερης αγοράς. Οι μέχρι τώρα υφιστάμενες αγροτικές μονάδες εργασίας έχουν επιτελέσει σημαντικό ρόλο, πλην όμως δεν μπορούν να μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον των κρατουμένων. Η οργάνωση της εργασίας των κρατουμένων θα πρέπει να γίνεται και έξω από τα καταστήματα κράτησης σε βιομηχανικές, αγροτοβιομηχανικές, βιοτεχνικές επιχειρήσεις που ανήκουν στο δημόσιο ή στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Η εργασία

πρέπει να οργανώνεται από τη διοίκηση των επιχειρήσεων σε συνεργασία με την διεύθυνση του καταστήματος κράτησης.

∅ **Διοίκηση των σωφρονιστικών καταστημάτων:** Συγκεκριμένα, το συμβούλιο της φυλακής που θα είναι αρμόδιο για την αγωγή των κρατουμένων και την επικοινωνία αυτών με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και την εν γένει διοίκηση του καταστήματος, θα πρέπει να συγκροτείται από τους α) διευθυντή της φυλακής, β) ψυχολόγο και γ) ειδικό επιστήμονα (κοινωνιολόγο)

Η επιτροπή που θα είναι αρμόδια για την εργασία των κρατουμένων θα πρέπει να αποτελείται από τα μέλη του συμβουλίου της φυλακής, τον εισαγγελέα του άρθρου 572 ΚΠΔ, τον ιατρό και τον γεωπόνο.

Στο πειθαρχικό συμβούλιο θα πρέπει να συμμετέχουν ο εισαγγελέας του άρθρου 572 ΚΠΔ, τα μέλη του συμβουλίου της φυλακής και ο κοινωνικός λειτουργός.

Τέλος, κατά τον παραπάνω τρόπο, θα πρέπει να συγκροτηθεί και η επιτροπή για τη χορήγηση αδειών στους κρατουμένους. Η άδεια θα πρέπει να χορηγείται κατά την ανέλεγκτη κρίση του αρμοδίου οργάνου, που θα λαμβάνει υπόψη α) τον κίνδυνο να δραπετεύσει ο κατάδικος ή να τελέσει νέα εγκλήματα, β) την υποτροπή ή την καθ' έξη τέλεση εγκλημάτων και γ) τις τυπικές προϋποθέσεις της εκτίσεως του 1/5 (πραγματικό) της ποινής και να μην εκκρεμεί σε βάρος του κατηγορουμένου κατηγορία για κακούργημα και μόνο.

∅ Πρέπει να ικανοποιηθεί η ανάγκη των κρατουμένων για **κοινωνική επαφή μέσω της επικοινωνίας με τον “έξω” κόσμο**, με τις συζυγικές επισκέψεις του κοινού στα σωφρονιστικά καταστήματα ώστε να γκρεμιστεί αυτό το τείχος που χωρίζει τον “έξω” από το “μέσα” κόσμο.

∅ Πρέπει να υπάρχουν **σύλλογοι και άτομα που να προασπίζουν τα δικαιώματα των κρατουμένων.**

∅ Θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό είτε το Υπουργείο Δικαιοσύνης είτε μια ειδική επιτροπή να μελετήσει και να καθορίσει επακριβώς τη χωρητικότητα των

καταστημάτων κράτησης όλης της χώρας σε συνθήκες άριστης κράτησης- και όχι υποφερτής, όπως είναι τώρα υπολογισμένη η χωρητικότητα. Στη συνέχεια να γίνει ανακατανομή του πληθυσμού των φυλακών στο μέτρο που είναι εφικτό, γιατί ορισμένα καταστήματα, ιδίως οι αγροτικές φυλακές, έχουν περιθώρια για περισσότερα άτομα. Τέλος θα πρέπει να αναζητηθούν στρατηγικές ή συνδυασμός των παραπάνω πολιτικών για **να συρρικνωθεί** καταρχήν **ο πληθυσμός των φυλακών** και να κρατηθούν στο μέλλον οι εισροές στα καταστήματα σε επίπεδο ανάλογο με τη χωρητικότητά τους.

Ø Η Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας να συνεργαστεί με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης και να συντελέσει: α) στην ταχύτερη **συμμόρφωση των καταστημάτων κράτησης προς τις υποδείξεις και συστάσεις της Επιτροπής της Σύμβασης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και ης Απάνθρωπης και Ταπεινωτικής Μεταχείρισης**, β) στην **κατάρτιση πληρέστερων και ταχύτερα δημοσιευόμενων στατιστικών** διότι χωρίς αυτές δεν είναι δυνατόν να προβεί κανείς σε ορθή χάραξη σχετικής πολιτικής, και γ) στην **εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν** στις θεσμοθετημένες πλέον **εναλλακτικές της στερητικής της ελευθερίας ποινές**.

Ø Όπως η πρώτη γενιά των ποινών (η θανατική ποινή και οι σωματικές ποινές) έδωσαν τη θέση τους στη δεύτερη γενιά των ποινών (στις στερητικές ποινές της ελευθερίας) έτσι και αυτών η χρήση πρέπει να μετριασθεί και σταδιακά η φυλάκιση να αντικατασταθεί από **νέες γενιές ποινών περισσότερο** αποδοτικές και **ανθρώπινες** και λιγότερο βλαπτικές.

Ø **Εξουδετέρωση του υπερπληθυσμού:** α) Πολλοί αλλοδαποί κρατούνται για μηδαμινές παραβάσεις που δεν δικαιολογούν κράτηση και μάλιστα μακρόχρονη προσωρινή κράτηση εν αναμονή εκδίκασης της υπόθεσής τους. Αν όμως πρόκειται για σοβαρές αξιόποινες πράξεις, δεν χρειάζεται καν φυλάκιση, αλλά τάχιση εφαρμογή της διαδικασίας της απέλασης. Αν αυτά εφαρμοσθούν, θα μειωθεί τουλάχιστον στο μισό το 30% των κρατουμένων αλλοδαπών, δηλαδή περίπου στο 15%. β) Η κατάργηση της προσωπικής κράτησης των οφειλετών από συμβατικές υποχρεώσεις- που ανέρχονται στο 25% με 30% των κρατουμένων- θα

μειώσει τον πληθυσμό του Κορυθαλλού κατά σοβαρό ποσοστό. γ) Η αναστολή εκτέλεσης της ποινής με παρακολούθηση (probation) που, ενώ προβλέπεται από τη σωφρονιστική νομοθεσία μας, μένει νεκρό γράμμα, θα έπρεπε να εφαρμόζεται σε αρκετές περιπτώσεις που θεωρείται ότι απλή αναστολή δεν πρέπει να χορηγηθεί. Έτσι οι φυλακές θα απαλλάσσονταν από αρκετά σοβαρό αριθμό κρατουμένων. Η probation βοηθά πραγματικά τον ποινικό παραβάτη να ενταχθεί στην κοινωνία, να κερδίζει τη ζωή του κ. α αντί να ενταχθεί στον περιθωριακό υπόκοσμο των φυλακών. Το ίδιο ισχύει για το μέτρο της παροχής κοινωνικής υπηρεσίας που επίσης μένει ανεφάρμοστο, αν και προβλέπεται από τη σωφρονιστική νομοθεσία μας. δ) Τέλος, εφόσον δεν υπάρχουν ειδικοί ποινικοί δικαστές, όλοι οι δικαστές πρέπει το ταχύτερο να γνωρίσουν από κοντά τις φυλακές, την ψυχοφθόρο επίδρασή τους, το στιγματισμό που ακολουθεί τον αποφυλακίζόμενο που δεν μπορεί πια να βρει γι' αυτό δουλειά, και την ένταξή του στις περιθωριοποιημένες κοινωνικές-αντικοινωνικές –ομάδες. Και να σταθμίζει τι βάρος έχει από τη μια μεριά το αγαθό που ο δράστης προσέβαλε, τι βάρος έχουν , από την άλλη, η καταστροφή ενός ανθρώπου που θα σταλεί στη φυλακή και ο μελλοντικός αντίκτυπός της στην κοινωνία.

∅ **Σημαντική είναι η συγκρότηση και αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών σε διεπιστημονική βάση,** οι οποίες σήμερα υπολειτουργούν από πλημμελές αριθμό προσωπικού και έχουν ελλείψεις οι οποίες δυσχεραίνουν τόσο την επαφή με τους κρατούμενους, όσο και τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού τους.

∅ **Η οργάνωση εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης** μπορούν να συντελέσουν αποφασιστικά στη διαπαιδαγώγηση και την προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη.

∅ Κρίνεται απόλυτα επιβεβλημένη η δημιουργία και η αποτελεσματική **οργάνωση υπηρεσιών μετά-σωφρονιστικής πολιτικής,** η οποία θα εστιάζεται στους εξής στόχους: α) την προετοιμασία της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων, β) την επαγγελματική τους αποκατάσταση, γ) τη φιλοξενία των κρατουμένων, ενδεχομένως με την οργάνωση ξενώνων, γι' αυτούς που στερούνται

άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος ή αυτό τους απορρίπτει ή είναι ιδιαίτερα διαταραγμένο. Επίσης, η στελέχωση δομών μετά-σωφρονιστικής πολιτικής θα πρέπει να γίνεται από άρτια καταρτισμένους επιστήμονες (κοινωνιολόγους, εγκληματολόγους, ψυχιάτρους, ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς.

Ø Η συγκρότηση και στελέχωση της Μονάδας Απεξάρτησης Τοξικομανών κρατουμένων, καθώς και προγραμμάτων θεραπείας, εκπαίδευσης και κατάρτισης, θα πρέπει να παραμείνει στον έλεγχο και την **αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης**.

Ø Ρόλος Εισαγγελέα: Η ενεργητική του παρουσία μπορεί να συμβάλλει θετικά όχι μόνο στην επίλυση προβλημάτων, αλλά και στη δημιουργία «κλίματος ασφαλείας», τόσο για τους κρατούμενους, όσο και για το προσωπικό. Έτσι, για την καλύτερη και πιο αποτελεσματική εποπτεία του χώρου των Φυλακών επιβάλλεται ο Εισαγγελέας να έχει τα εξής καθήκοντα: α) Να περιέρχεται τους χώρους (κελιά, ειδικούς χώρους κρατήσεως, κ.α, να έρχεται σε επαφή με τους κρατούμενους και το προσωπικό, να ακούει τα παράπονά τους και να εξετάζει τις καταγγελίες τους, β) Να διατάσσει προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση για όσες καταγγελίες είναι ουσιαστικά βάσιμες και στηρίζονται στο νόμο, να διενεργεί δε ο ίδιος αυτές αν κρίνει τούτο απαραίτητο, γ) Να εγκρίνει την προσωρινή έξοδο του φυλακισμένου, αφού διαπιστώσει την βασιμότητα του αιτήματός του σε συνεργασία με την κοινωνική υπηρεσία των Φυλακών, τον Διευθυντή και ακούγοντας τον ίδιο τον κρατούμενο προσωπικά. Στη συνέχεια δε να ελέγχει αν έγινε νόμιμη χρήση του δικαιώματος αυτού, δ) Τέλος, επιβάλλεται να λάβουν γνώση της πραγματικής κατάστασης των Φυλακών όλοι οι Εισαγγελείς και Δικαστικοί Λειτουργοί με σεμινάρια.

Ø Προτάσεις της ΕΕΔΑ (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου) προς τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές: Η ΕΕΔΑ, έχοντας λάβει υπόψη τις παρατηρήσεις των αρμόδιων διεθνών και ευρωπαϊκών οργάνων και τις απαντήσεις των ελληνικών αρχών προς τα διεθνή όργανα αλλά και μερικές επιτόπιες έρευνες μελών και ιδίως της Προέδρου, εκφράζει κατ' αρχήν την ιδιαίτερη ανησυχία της για τη γενική κατάσταση των συνθηκών κράτησης προσώπων στην Ελλάδα αλλά και ικανοποίησή της για όσα θετικά στοιχεία έχουν επισημανθεί

ανωτέρω και τονίζει τα εξής: 1) Οι αρμόδιες ελληνικές Αρχές οφείλουν να συμμορφωθούν πλήρως προς τις συστάσεις των αρμόδιων διεθνών και ευρωπαϊκών οργάνων που αφορούν τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης στη χώρα μας. 2) Οι αρμόδιες ελληνικές Αρχές οφείλουν να τηρούν πιστά τις προθεσμίες υποβολής των περιοδικών εκθέσεων στο αρμόδιο διεθνές όργανο ΕκΒ (Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων των Ηνωμένων Εθνών), σύμφωνα με τη σχετική σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών περί των βασανιστηρίων που έχει επικυρώσει η Ελλάδα. 3) Όσον αφορά στη συνεργασία των αρμόδιων ελληνικών αρχών με την ΕΠΒ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων) και την ΕκΒ είναι αναγκαία η καθιέρωση ενός αποτελεσματικού διυπουργικού συντονισμού ώστε να υπάρχει πλήρης και σαφής παρουσίαση της εικόνας της ελληνικής πραγματικότητας στα όργανα αυτά. 4) Είναι ευχάριστο ότι αρχίζουν, και είναι ευκαίριο να προχωρήσουν άμεσα οι εργασίες δημιουργίας νέων κτιρίων κράτησης τηρώντας απόλυτα τα σχετικά διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα. 5) Είναι αναγκαίο να υπάρξει ενίσχυση και συνεχής εκπαίδευση ολόκληρου του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και του Υπουργείου Δικαιοσύνης που είναι υπεύθυνο για την κράτηση προσώπων στην Ελλάδα σε όλους ανεξαιρέτως τους χώρους κράτησης, κρατητήρια και φυλακές καθώς και να χρησιμοποιούνται κατά προτίμηση πρόσωπα ήδη ειδικευμένα. 6) Προτείνεται η άμεση ενεργοποίηση του άρθρου 48 του Ν. 2910/2001 (ΦΕΚ Α' 91) περί αλλοδαπών σύμφωνα με το οποίο ιδρύονται ειδικοί χώροι κράτησης αλλοδαπών υπό διοικητική απέλαση, που λειτουργούν με ευθύνη της Περιφέρειας και φυλάσσονται από την Ελληνική Αστυνομία. 7) Το ποσοστό των τοξικομανών φυλακισμένων –ασχέτως αν καταδικάστηκαν για πράξεις σχετικές με ναρκωτικά ή άλλες- διαρκώς αυξάνει. Όσο δύσκολος και αν είναι ο διαχωρισμός τοξικομανών και μη τοξικομανών, πρέπει να εφαρμοσθεί απαρέγκλιτα. Δεν υπάρχει πιο ευάλωτος πληθυσμός από τους φυλακισμένους για να μνηθούν από τους συγκρατούμενους στη χρήση ουσιών που τους δημιουργούν- έστω και στιγμιαία- την απατηλή αίσθηση φυγής από την σκληρή πραγματικότητα. Αν αυτό δεν γίνει, όλοι σχεδόν οι φυλακισμένοι θα φθάσουν να γίνουν τοξικομανείς. Και τα «σωφρονιστικά» καταστήματα μετατρέπονται σε ειδικά κέντρα διάδοσης της τοξικομανίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης ο αριθμός των Καταστημάτων Κράτησης στη χώρας μας είναι 30. Χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με τις αρμοδιότητες του κάθε Καταστήματος και ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού στον οποίο απευθύνονται. Παρόλα αυτά οι κατηγορίες αυτές αφορούν ένα πολύ ευρύ φάσμα κρατουμένων ενώ στην πραγματικότητα θα έπρεπε να χωρίζονται πολύ πιο συγκεκριμένα, όπως για παράδειγμα με βάση το αδίκημα, το χρόνο της ποινής, την εθνικότητα κ.α.

Ειδικά καταστήματα κράτησης ενηλίκων- Αγροτικές φυλακές.

1. Αγροτική Φυλακής Αγιάς.
2. Αγροτική Φυλακής Κασσάνδρας
3. Αγροτική Φυλακής Τίρυνθας
4. Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών

Ειδικά Καταστήματα Κράτησης Νέων.

1. Ειδικό κατάστημα κράτησης Νέων Αυλώνα
2. Ειδικό κατάστημα κράτησης Νέων Βόλου
3. Ασκα Κασσαβετείας

Θεραπευτικά Καταστήματα

1. Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού
2. Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού

3. Κέντρο απεξάρτησης Τοξικομανών κρατουμένων Ελαιώνα Θηβών

Καταστήματα Κράτησης

1. Κεντρικό Κατάστημα Κράτησης Γυναικών
2. Κατάστημα Κράτησης Πάτρας
3. Κατάστημα Κράτησης Χαλκίδας
4. Κατάστημα Κράτησης Κέρκυρας
5. Κατάστημα Κράτησης Αλικαρνασσού
6. Κατάστημα Κράτησης Τρικάλων
7. Κατάστημα Κράτησης Μαλανδρίνου

Δικαστικές Φυλακές

1. Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού
2. Δικαστική Φυλακή Ιωαννίνων
3. Δικαστική Φυλακή Κομοτηνής
4. Δικαστική Φυλακή Κορίνθου
5. Δικαστική Φυλακή Θεσσαλονίκης
6. Δικαστική Φυλακή Λάρισας
7. Δικαστική Φυλακή Ναυπλίου
8. Δικαστική Φυλακή Νεάπολης
9. Δικαστική Φυλακή Τρίπολης
10. Δικαστική Φυλακή Χανίων
11. Δικαστική Φυλακή Χίου
12. Δικαστική Φυλακή Κω
13. Πρεβαντόριο Κρατουμένων Άμφισσας

Από το συγκεκριμένο κεφάλαιο **συμπεραίνουμε** ότι τόσο ο θεσμός της φυλάκισης όσο και η σωφρονιστική πολιτική πέρασαν από πολλά στάδια για να καταλήξουν στη σημερινή τους μορφή. Καταστήματα Κράτησης βρίσκονται σε αρκετά μέρη της Ελλάδας χωρίς ωστόσο να είναι σε θέση να αφομοιώσουν την αυξητική τάση των κρατουμένων σε σχέση με το παρελθόν.(Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2004).

02904637704030024

6397

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 463

17 Απριλίου 2003

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. Αποφ.58819/7.4.2003

Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α' και Β'.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Έχοντας υπόψη:

α. Τα άρθρα 8 παρ. 3β και 10 παρ. 5 Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999) και

β. Το σχέδιο εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης, τύπου Α' και Β', το οποίο κατήρτισε και υπέβαλε το Κ.Ε.Σ.Φ. κατόπιν εισηγήσεων των οικείων Συμβουλίων Φυλακών.

γ) Το γεγονός ότι από τις διατάξεις αυτής της απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Εγκρίνουμε τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης τύπου Α' και Β', ο οποίος έχει ως εξής:

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται σύμφωνα με τα άρθρα 8 παρ. 3β και 10 παρ. 5 Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999) λαμβανομένων υπόψη των άρθρων 18 παρ. 3, 21 παρ. 7, 25 παρ. 2, 32 παρ. 6, 37 παρ. 5, 39 παρ. 1, 52 παρ. 4 και 65 παρ. 4 του ίδιου Κώδικα, το ακόλουθο σχέδιο εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης τύπου Α' και Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Άρθρο 1

Αντικείμενο

1. Οι κανόνες που ακολουθούν ρυθμίζουν λεπτομερώς τους όρους και τις συνθήκες εκτέλεσης των ποινών κατά της ελευθερίας και των συμπληρωματικών μέτρων ασφαλείας (άρθρο 74 παρ. 4 ΠΚ) σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του Σωφρονιστικού Κώδικα.

2. Αντικείμενο του παρόντος Εσωτερικού Κανονισμού είναι η περιγραφή α) της εποπτείας και της λειτουργίας του καταστήματος κράτησης, β) των διαδικασιών που ακολουθούνται κατά τη μεταχείριση των κρατούμενων και γ) των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατούμενων και των καθηκόντων του προσωπικού του καταστήματος κράτησης, όπως προβλέπονται στο Σωφρονιστικό Κώδικα και στον Οργανισμό του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Άρθρο 2

Ορισμοί

1. Ως «κατάστημα κράτησης» εννοείται η ειδική περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης που υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής και λειτουργεί σε επίπεδο διεύθυνσης.

2. Ως «προσωπικό καταστήματος κράτησης» εννοούνται όλοι οι εργαζόμενοι στο κατάστημα κράτησης ανεξαρτήτως κατηγορίας, κλάδου ή ειδικότητας, κατέχοντες μόνιμη ή προσωρινή θέση ή θέση ιδιωτικού δικαίου, πλήρους ή μερικής απασχόλησης.

3. Ως «κρατούμενοι» θεωρούνται όσοι εκτίουν ποινές ή μέτρα ασφαλείας κατά της ελευθερίας, οι υπόδικοι (προφυλακισμένοι ή προσωρινά κρατούμενοι), οι κρατούμενοι για χρέη ή για άλλο λόγο σε εκτέλεση απόφασης πολιτικού δικαστηρίου, οι οφειλέτες χρηματικής ποινής, αυτοτελώς ή κατά μετατροπή ή προστίμου ή δικαστικών εξόδων και οι «παραμένοντες». Ως «παραμένοντες» εννοούνται οι αλλοδαποί οι οποίοι μετά την αποφυλάκισή τους παραμένουν κρατούμενοι έως τη δικαστική απόφαση τους ή τη χορήγηση άδειας παραμονής στη χώρα λόγω ανέφικτης απόλασης.

4. Ως «εισαγγελέας - επίτητος» εννοείται ο δικαστικός λειτουργός ο οποίος ασκεί την εποπτεία στην έκδοση των ποινών ή των μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας. Στα καταστήματα Πειραιώς (Κορυδαλλού), Θεσσαλονίκης (Διαβατών), Πατρών (Αγίου Στεφάνου) και Λάρισας σύμφωνα με το άρθρο 572 παρ. 3 Κ.Π.Δ., ορίζεται ως εισαγγελέας - επίτητος αντεισαγγελέας εφετών με νόμιμο αναπληρωτή εισαγγελέα πλημμελειοδικών, ο οποίος επικουρεί τον πρώτο στην άσκηση των καθηκόντων του. Στα λοιπά καταστήματα την εποπτεία ασκεί ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή σύμφωνα με το άρθρο 572 παρ. 1 Κ.Π.Δ.

5. Ως «διευθυντής» εννοείται ο διοικητικός προϊστάμενος όλων των υπηρεσιών του καταστήματος κράτησης, ο οποίος ασκεί τα καθήκοντα που περιγράφονται κατωτέρω, στο άρθρο 37 του παρόντος. Ως «νόμιμος αναπληρωτής» του διευθυντή εννοείται ο υποδιευθυντής, όπου υπάρχει, ή ο αρχαιότερος προϊστάμενος των τμημάτων διοίκησης ή οικονομικού και, σε περίπτωση έλλειψης ή κωλύματός τους, ο αρχαιότερος προϊστάμενος των λοιπών τμημάτων, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στο Σωφρονιστικό Κώδικα.

6. Ως «ιατρικό προσωπικό» εννοούνται οι ιατροί ειδικότητων και οδοντίατροι κλάδου ΠΕ. Εάν στο κατάστημα

δεν υπηρετεί μόνιμο προσωπικό αυτών των ειδικοτήτων, ως ιατρικό προσωπικό εννοούνται και οι ιατροί ανάλογων ειδικοτήτων, οι οποίοι συμβάλλονται με τον διευθυντή για μερική απασχόληση, αμειβόμενοι κατ'έπισκεψιν ή οι αγροτικοί ιατροί.

7. Ως «νοσηλευτικό προσωπικό» εννοούνται οι νοσηλευτές κλάδου ΤΕ Υγείας Πρόνοιας και ΔΕ Νοσηλευτικής, όπως και άλλα μέλη του προσωπικού στα οποία έχουν ανατεθεί καθήκοντα νοσηλευτών με ημερήσια διαταγή του διευθυντή, κατόπιν σύμφωνης γνώμης του ιατρού του καταστήματος.

8. Ως «ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό» εννοούνται οι κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, εγκληματολόγοι, κοινωνιολόγοι και εκπαιδευτικοί οι οποίοι ασκούν τα καθήκοντα που περιγράφονται κατωτέρω, στα άρθρα 51-56 του παρόντος.

9. Τα μέλη του προσωπικού εντάσσονται σε κατηγορίες και κλάδους, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις και τις διακρίσεις του Υπαλληλικού Κώδικα, του Σωφρονιστικού Κώδικα, του Οργανισμού του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του παρόντος Εσωτερικού Κανονισμού.

Άρθρο 3

Βασικές αρχές λειτουργίας

1. Το κατάστημα κράτησης λειτουργεί καθημερινά σε εικοσθετράωρη βάση ως προς το έργο του τμήματος φύλαξης και την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών προς τους κρατούμενους. Οι υπόλοιπες υπηρεσίες λειτουργούν έτσι ώστε να καλύπτονται πλήρως οι πρωινές και, τουλάχιστον ως προς το έργο των τμημάτων διαόησης και οικονομικού, οι απογευματινές βάρδιες.

2. Οι κρατούμενοι και οι επισκέπτες κυκλοφορούν σε προκαθορισμένους χώρους του καταστήματος για να μην εμποδίζεται η εύρυθμη λειτουργία του.

3. Κάθε κρατούμενος και κάθε επισκέπτης που εισέρχεται στο κατάστημα ή εξέρχεται από αυτό υποβάλλεται σε ηλεκτρονικό ή άλλου είδους έλεγχο ανήνευκτης απαγορευμένων ουσιών και αντικειμένων.

4. Οι κρατούμενοι δεν επιτρέπεται να κυκλοφορούν εκτός της κεντρικής κηλίδας χωρίς άδεια ή συνοδεία.

5. Οι επισκέπτες δεν επιτρέπεται να εισέρχονται και να παραμένουν στους χώρους κράτησης του καταστήματος χωρίς άδεια και συνοδεία.

6. Απαγορεύεται η κατοχή κλειδιών των χώρων του καταστήματος από κρατούμενους. Με ευθύνη του διαχειριστή ρυθμίζεται η παράδοση και παραλαβή των κλειδιών των κυλικίων στους και από τους κρατούμενους που εργάζονται σε αυτά. Με ευθύνη του αρχιφύλακα ή του εποπτεύοντος τους χώρους εργασίας ρυθμίζεται ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες η παράδοση και παραλαβή των κλειδιών της βιβλιοθήκης και της αποθήκης ψαπλισμού κρατούμενων.

Άρθρο 4

Προστασία προσωπικών δεδομένων των κρατούμενων

1. Κάθε στοιχείο σχετικό με κρατούμενους (όνομα, ηλικία, επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση, ιατρικό και κοινωνικό ιστορικό, ιθαγένεια, παικτική κατάσταση κ.λπ.) ανήκει στην κατηγορία των «ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων» σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. β του Ν. 2472/1997. Πρόσβαση στα στοιχεία αυτά έχουν οι δικαστικές αρχές, τα αρμόδια όργανα του καταστήματος κράτησης και οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τηρώντας τις διατάξεις του παραπάνω νόμου. Γνώση των στοιχείων αυτών, με οποιαδήποτε πρόσφορο μέσο, λαμβάνουν οι ενδιαφερόμενοι κρατούμενοι ή οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους

και, κατόπιν αδείας του αρμόδιου εισαγγελέα, τρίτα πρόσωπα τα οποία έχουν έννομο συμφέρον. Η συλλογή και επεξεργασία αυτών των στοιχείων απαγορεύεται, εκτός εάν πραγματοποιούνται αποκλειστικά για ερευνητικούς και επιστημονικούς σκοπούς, υπό τον όρο ότι τηρείται η ανωνυμία και λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων στα οποία αυτά τα δεδομένα αναφέρονται.

2. Ουδείς λαμβάνει γνώση με οποιονδήποτε τρόπο εγγράφων που από τη φύση τους είναι εμπιστευτικού χαρακτήρα, ακόμη και αν δεν είναι διαβαθμισμένα, και αφορούν την έκταση της ποινής και το καθεστώς κράτησης των κρατούμενων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Άρθρο 5

Εποπτεία

1. Η διοικητική εποπτεία της λειτουργίας των καταστημάτων ασκείται από την αρμόδια Διεύθυνση της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

2. Ο έλεγχος της λειτουργίας των καταστημάτων γίνεται από τη Διεύθυνση Επιθεώρησης Καταστημάτων Κράτησης, Θεραπευτικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

3. Τακτικοί και έκτακτοι έλεγχοι διενεργούνται από το Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης σύμφωνα με το νόμο 3090/2002.

Άρθρο 6

Έλεγχος νομιμότητας

1. Ο έλεγχος της νομιμότητας κατά την εκτέλεση των ποινών κατά της ελευθερίας και κατά την κράτηση υποδίκων, κρατούμενων για χρέη, «παραμενοντών» και άλλων κατηγοριών κρατούμενων ασκείται από τον αρμόδιο εισαγγελέα - επόπτη.

2. Ο έλεγχος αυτός περιλαμβάνει: α) την παρακολούθηση της εφαρμογής των νόμων που αφορούν την εκτέλεση των ποινών και των μέτρων ασφαλείας, β) την εξασφάλιση δίκαιης μεταχείρισης και δικαστικής προστασίας για το σύνολο των κρατούμενων και γ) την ενημέρωση των κατά περίπτωση αρμόδιων δικαστικών και διοικητικών αρχών για το περιεχόμενο ακροάσεων ή αναφορών κρατούμενων ή μελών του προσωπικού, από τις οποίες προκύπτουν ενδείξεις για την τέλεση αξιόποινων πράξεων ή πειθαρχικών αδικημάτων κρατούμενων ή προσωπικού.

Άρθρο 7

Εισαγγελική εποπτεία

1. Στο πλαίσιο της εποπτείας ο εισαγγελέας συνεργάζεται με τον διευθυντή και τους προϊστάμενους των τμημάτων του καταστήματος, και προβαίνει σε υποδείξεις σε θέματα που αφορούν την έκταση των ποινών.

2. Ο εισαγγελέας - επόπτης ή ο αναπληρωτής του, ασκεί αρμοδιότητες δικαιοδοτικού, πειθαρχικού και ελεγκτικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, ο εισαγγελέας - επόπτης:

1) Μεριμνά για την εφαρμογή των διατάξεων που ισχύουν εκάστοτε για τη μεταχείριση των κρατούμενων καθώς και εκείνων του Ποινικού Κώδικα και των ειδικών νόμων που αφορούν την εκτέλεση των ποινών και την εφαρμογή των μέτρων ασφαλείας.

2) Προεδρεύει του Πειθαρχικού Συμβουλίου και του Συμβουλίου Εργασίας Κρατούμενων.

3) Χορηγεί έκτακτες άδειες σε κρατούμενους για την εκπλήρωση οικογενειακών, επαγγελματικών ή άλλων έκτακτων και απρόβλεπτων εξαιρετικού χαρακτήρα αναγκών

τους. Για τη χορήγηση της έκτακτης άδειας απαιτείται υποβολή έγγραφων δικαιολογητικών από τους αιτούντες κρατούμενους με τα οποία αποδεικνύεται ότι: i) δεν πρόκειται για συνήθεις και χρόνιες καταστάσεις και ii) δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για την κάλυψη των αναγκών αυτών, ανάλογες με αυτές που αφορούν την υγειονομική περίθαλψη των κρατουμένων και τη διεξαγωγή επισκεπτηρίων με πρόσωπα, εκτός των συγγενών μέχρι τέταρτου βαθμού.

4) Αποφασίζει για τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής μετά από πρόταση του Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων.

5) Συμμετέχει, ύστερα από σχετική πρόσκληση ή αυτεπαγγέλτως, στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Φυλακής.

6) Προεδρεύει στο Συμβούλιο Φυλακής, όταν τούτο αποφαινεται επί προτάσεως του διευθυντή για μεταγωγή κρατουμένου.

7) Ασκεί, κατά την κρίση του, προσφυγή κατά των αποφάσεων του Συμβουλίου Φυλακής ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών ως Δικαστηρίου Εκτέλεσης Ποινών.

8) Συμμετέχει στη σύνθεση του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα κράτησης, όταν αυτό συνεδριάζει ως Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, εκτός εάν αυτό εξετάζει προσφυγή του ιδίου κατά απόφασης του Συμβουλίου Φυλακής.

9) Δέχεται σε ακρόαση κρατουμένους, συγγενείς και συνηγόρους τους, αν το ζητήσουν.

10) Εξετάζει θέματα δικαστικής προστασίας των κρατουμένων, υποδεικνύοντας στους ενδιαφερομένους να προβούν στις ενδεδειγμένες ενέργειες και προωθεί στις αρμόδιες αρχές αιτήματα νομικής βοήθειας κρατουμένων, οι οποίοι βρίσκονται σε οικονομική αδυναμία πρόσβασης στη δικαιοσύνη και άσκησης των υπερασπιστικών δικαιωμάτων τους, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 33 του παρόντος.

11) Καλεί την αστυνομική δύναμη προς παροχή οποιασδήποτε αναγκαίας συνδρομής σε περίπτωση εκδήλωσης ομαδικής απείθειας, στάσης ή αντίστασης κρατουμένων σε νόμιμη διαταγή και ιδίως στη διαταγή επιστροφής και εγκλεισμού στα κελιά ή τους θαλάμους.

12) Ελέγχει τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας των καταστημάτων.

13) Καθορίζει περιορισμούς στους όρους διαβίωσης των κρατουμένων σε εξαιρετικές περιπτώσεις, για να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία και η ασφάλεια του καταστήματος το οποίο επισκέπτεται.

14) Αποφασίζει για την εισαγωγή ή μη παιδιών κρατουμένων γυναικών σε ιδρύματα παιδικής μέριμνας μετά τη συμπλήρωση του τρίτου έτους της ηλικίας τους, εφόσον στερούνται κατάλληλου συγγενικού περιβάλλοντος, ύστερα από ακρόαση των γονέων τους.

15) Καλεί σε συνεργασία το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και αξιοποιεί τις παρατηρήσεις τους και τα πορίσματα των ερευνών τους όταν αφορούν την ασκούμενη από αυτόν επιστήμη.

16) Μεριμνά για τη διενέργεια υγειονομικού ελέγχου του καταστήματος κράτησης τακτικά, το πρώτο δεκαήμερο κάθε τριμήνου, και έκτακτα, όπως κρίνει ότι είναι αναγκαίο και παρίσταται κατά τη διενέργεια του ελέγχου αυτού.

17) Διατάσσει τη λήψη των κατάλληλων κατά περίπτωση μέτρων, αν ο κρατούμενος δεν βρίσκεται σε κατάσταση να συνανέσει ή αρνείται τη συναίνεσή του σε ιατρική πράξη η οποία κρίνεται από τον αρμόδιο ιατρό απαραίτητη για την υγεία του.

18) Διατάσσει τη λήψη των κατάλληλων μέτρων, κατά-

πιν υποδείξεως αρμόδιου ιατρού, στην περίπτωση κρατούμενου απεργού πείνας ο οποίος περιέρχεται σε κατάσταση άμεσου κινδύνου ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του, συνεκτιμώντας την προσωπικότητα του κρατουμένου, τις επιδιώξεις του και τη σταθερότητα της απόφασής του.

19) Προσδιορίζει, ύστερα από σχετική ιατρική γνωμάτευση, την αντιμετώπιση που επιβάλλει η νομική ή πραγματική κατάσταση των υποδίκων κρατουμένων.

20) Καλεί ιατρό κατάλληλης ειδικότητας για την εξέταση κρατουμένων, όταν δεν υπηρετεί στο κατάστημα κράτησης και δεν εξευρίσκεται τέτοιος ιατρός, από πίνακα επισκεπτών ιατρών και νοσοκόμων, ύστερα από πρόταση του διευθυντή του καταστήματος.

21) Προβάνει σε κάθε άλλη ενέργεια που προβλέπεται από τον παρόντα κανονισμό και παρακολουθεί τη τήρησή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Άρθρο 8

Οργάνωση του χρόνου των κρατουμένων

1. Το ωρολόγιο πρόγραμμα λειτουργίας του καταστήματος κράτησης για τους κρατουμένους είναι το εξής:
07.30: Εγερτήριο - Άναγμα κελιών και θαλάμων - Καταμέτρηση κρατουμένων

07.45 : Διανομή προγεύματος

08.00 - 12.00: Άθληση, εργασία, εκπαίδευση, συμμετοχή σε προγράμματα, ελεύθερος χρόνος

12.00: Διανομή γεύματος

12.15 : Μεσημβρινό κλείσιμο κελιών και θαλάμων - Καταμέτρηση κρατουμένων

12.30 - 15.00: Μεσημβρινή ανάπαυση

15.00: Απογευματινό άνοιγμα καταστήματος

15.00 έως μισή ώρα πριν από τη δύση του ηλίου: Άθληση, εργασία, εκπαίδευση, συμμετοχή σε προγράμματα, ελεύθερος χρόνος

Μισή ώρα πριν από τη δύση ηλίου: Βραδινό κλείσιμο καταστήματος - Διανομή δείπνου - Τελική καταμέτρηση.

2. Επιτρέπεται η παραμονή κρατουμένων στις πτέρυγες με κλειστές τις κγκλίδες κατά τη χειμερινή περίοδο έως τις 20.30 και κατά τη θερινή περίοδο έως τις 21.00. Μετά τις ώρες αυτές οι κρατούμενοι εγκλείονται στα κελιά ή στους θαλάμους τους έως το επόμενο πρωί.

3. Η τήρηση του ωρολογίου προγράμματος είναι υποχρεωτική.

4. Κατ' εξαίρεση οι κρατούμενοι παραμένουν εκτός κελιών και θαλάμων στις πτέρυγες με κλειστές τις κγκλίδες:

α. Την 31η Δεκεμβρίου έως τη 00.30 της 1ης Ιανουαρίου.

β. Κατά τις καθιερωμένες θρησκευτικές, εθνικές και τοπικές αργίες κατά τις μεσημβρινές ώρες.

γ. Σε ημέρες καύσωνα, όταν η θερμοκρασία υπερβαίνει τους 36ο C κατά τις μεσημβρινές ώρες.

5. Κατά τις μεσημβρινές ώρες και επί 1 - 2 ώρες πέραν του καθορισμένου νυκτερινού κλεισίματος όταν λαμβάνονται από την Πολιτεία ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση καύσωνα.

5. Κατά τις αργίες και εξαιρέσιμες ημέρες το ανωτέρω πρόγραμμα δεν περιλαμβάνει εκπαίδευση και συμμετοχή σε προγράμματα.

6. Επιτρέπεται, μετά από απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής, η παράκαμψη του ωρολογίου προγράμματος της παρ. 1 για κρατουμένους οι οποίοι συμμετέχουν σε εκπαίδευση ή εργασία εντός ή εκτός καταστήματος κράτησης.

Άρθρο 9

Οργάνωση των υπηρεσιών του προσωπικού

1. Ο Διευθυντής εγκρίνει την οργάνωση των υπηρεσιών του προσωπικού μετά από εισήγηση του αρμόδιου κατά περίπτωση τμηματάρχη. Το ωράριο του προσωπικού των τμημάτων διοίκησης και οικονομικού είναι πρωινό (07.00 - 14.00) και απογευματινό (12.00 - 19.00). Το ωράριο του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού είναι πρωινό (07.00 - 14.00) και απογευματινό (12.00 - 19.00) εφόσον ο αριθμός των υπηρετούντων σε κάθε κατάσταση το επιτρέπει.

2. Το ωράριο του προσωπικού των ανωτέρω κατηγοριών είναι ελαστικό κατά μία ώρα κατά την προσέλευση και επιμηκύνεται αντίστοιχα κατά την αποχώρηση.

3. Το ωράριο της Παρασκευής είναι μειωμένο κατά μισή ώρα.

4. Το ωράριο του προσωπικού φύλαξης οργανώνεται σε τέσσερις βάρδιες, ως εξής:

α' πρωινή βάρδια 07.00 ή 07.30 - 14.00 ή 14.30 αντίστοιχα.

β' πρωινή βάρδια 14.00 ή 14.30 - 20.30 ή 21.00.

α' νυκτερινή βάρδια 18.00 ή 19.00 - 01.00 και

β' νυκτερινή βάρδια 01.00 - 07.00 ή 07.30.

5. Κατά τους μήνες που εφαρμόζεται η θερινή ώρα η β' πρωινή βάρδια μπορεί να αυξάνεται κατά μισή ώρα και η α' νυκτερινή βάρδια να μειώνεται κατά μία ώρα, ώστε να καλύπτεται το νυκτερινό κλείσιμο του καταστήματος κράτησης που προβλέπεται για τις 21.00.

6. Σε τελείως εξαιρετικές περιπτώσεις, με ημερήσια διαταγή του διευθυντή που υποβάλλεται για έγκριση στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, είναι δυνατόν το ωράριο του προσωπικού να τροποποιείται ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στο κατάστημα, ώστε να καλύπτεται το σύνολο των ωρών υποχρεωτικής παρουσίας και να εξασφαλίζεται ο κατά το δυνατό μεγαλύτερος αριθμός παρόντων υπαλλήλων κατά τις ώρες της διανομής συσσιτίου, του εσπερινού και νυκτερινού κλεισίματος των κελιών και των θαλάμων καθώς και των καταμετρήσεων των κρατουμένων.

Άρθρο 10

Εισαγωγή και τοποθέτηση κρατουμένων

1. Για κάθε νεοεισαγόμενο κρατούμενο τηρείται η διαδικασία εισαγωγής που προβλέπεται από τα άρθρα 22 επ. Σωφρονιστικού Κώδικα, κυρίως ως προς τις οριζόμενες σ' αυτά προθεσμίες.

2. Ο κρατούμενος κατά την είσοδό του στο κατάστημα κράτησης για οποιοδήποτε λόγο (εισαγωγή, επιστροφή από άδεια, μεταγωγή κ.λπ.) παραδίδει υποχρεωτικά στο λογιστήριο χρήματα - σε οποιοδήποτε νόμισμα-, βιβλιάρια τραπεζιών, επιταγές και πιστωτικές κάρτες που φέρει μαζί του. Παραδίδει επίσης διάφορα τιμαλφή ή άλλα προσωπικά είδη προς ασφαλή φύλαξη, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 12 του παρόντος. Η ημερομηνία παράδοσης κάθε χρηματικού ποσού, το ονοματεπώνυμο του κρατουμένου, το ακριβές ποσό - αριθμητικώς και αλογράφως- καταγράφονται σε ειδικό βιβλίο του λογιστήριου και υπογράφονται από τον κρατούμενο και τον αρμόδιο υπάλληλο. Τα υπόλοιπα είδη καταγράφονται επίσης σε ειδικό βιβλίο παράδοσης και παραλαβής. Τα χρήματα και τα είδη αυτά επιστρέφονται στον κρατούμενο σε περίπτωση μεταγωγής του σε άλλο κατάστημα κράτησης ή αποφυλάκισής του.

3. Ο κρατούμενος κατά την εισαγωγή του στο κατάστημα κράτησης δηλώνει εγγράφως στο προσωπικό του τμήματος κοινωνικής εργασίας ή, όπου δεν υπηρετούν κοι-

νωνικοί λειτουργοί, στο προσωπικό του τμήματος διοίκησης ότι δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να διορίσει συνήγορο της επιλογής του για την υπεράσπιση του. Σε περίπτωση οικονομικής αδυναμίας εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα στο άρθρο 33 του παρόντος.

4. Κρατούμενος, ο οποίος δηλώνει ότι είναι άγαμος, σε διάσταση, διαζευγμένος ή στερείται οικογενειακού / συγγενικού υποστηρικτικού περιβάλλοντος, καλείται να υποδείξει πρόσωπο, το οποίο απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του και μπορεί να του συμπαρασταθεί κατά τη διάρκεια της κράτησής του και να διευκολύνει την άσκηση των δικαιωμάτων του και την επικοινωνία του με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

5. Ο κρατούμενος κατά την είσοδό του στο κατάστημα κράτησης υποβάλλεται σε έρευνα σωματική και προσωπικών ειδών. Εφόσον υπάρχουν υπόνοιες ότι ο συγκεκριμένος κρατούμενος φέρει απαγορευμένες ουσίες ή άλλα απαγορευμένα είδη στο κατάστημα κράτησης, επιτρέπεται με εντολή του εισαγγελέα - επόπτη η ενδοσωματική ή ακτινολογική έρευνα. Η έρευνα αυτή γίνεται μόνο από ιατρό, σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής. Σε επείγουσες περιπτώσεις, όταν συναινεί ο κρατούμενος, εντολή για ενδοσωματική ή ακτινολογική έρευνα δίνεται από τον διευθυντή ή, σε απουσία του, από τον αρχιφύλακα και ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση ο εισαγγελέας - επόπτης.

6. Ο κρατούμενος, πριν από την προσωρινή ή οριστική τοποθέτησή του σε συγκεκριμένο τμήμα και χώρο του καταστήματος, οδηγείται ενώπιον του αρχιφύλακα ή του αναπληρωτή του, και καλείται να δηλώσει, εγγράφως και ενυπόγραφα α) αν επιθυμεί να ληφθούν μέτρα για την προσωπική του ασφάλεια, β) αν υπάρχουν κρατούμενοι με τους οποίους αντιμετωπίζει προβλήματα ή γ) αν, αντιθέτως, συνδέεται με ορισμένους κρατουμένους. Στη συνέχεια ο κρατούμενος λαμβάνει οδηγίες ως προς το πού θα διαμείνει, σύμφωνα με ειδικά κριτήρια διάκρισης και διαχωρισμού, τα οποία καθορίζει το Συμβούλιο Φυλακής στο πλαίσιο των άρθρων 11-17 Σωφρονιστικού Κώδικα, λαμβανομένης υπ' όψιν της κτιριακής υποδομής του καταστήματος κράτησης και της στελέχωσής του.

7. Μετά την αρχική επιλογή χώρου διαμονής από τον αρχιφύλακα ή αναπληρωτή του, την ακρόαση από τον διευθυντή, τον κοινωνικό λειτουργό ή άλλους υπαλλήλους του καταστήματος στους οποίους ανατίθεται αυτό το καθήκον με ημερήσια διαταγή του διευθυντή και την ιατρική εξέτασή του, ο κρατούμενος τοποθετείται από τον αρχιφύλακα ή αναπληρωτή του σε συγκεκριμένο τμήμα και χώρο του καταστήματος κράτησης, σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Φυλακής.

8. Μετά την τοποθέτηση, όπως και σε κάθε περίπτωση μεταβολής της, ο αρχιφύλακας ή αναπληρωτής του ενημερώνει χωρίς καθυστέρηση το Συμβούλιο Φυλακής για να ελεγχθεί η ορθή εφαρμογή των αποφάσεων.

9. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν διαπιστώνεται ότι υπάρχει ανάγκη ειδικής μεταχείρισης κρατουμένου λόγω ιδίως διαφορών με συγκαταρούμενους του, αυτοκαταστροφικών τάσεων, προβλημάτων υγείας ή γενετήσιας ιδιαιτερότητας και εφόσον υφίστανται οι προϋποθέσεις υποδομής και στελέχωσης είναι δυνατόν ο κρατούμενος να τοποθετείται σε ειδικό χώρο προστασίας με απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής. Ο χώρος αυτός επιτηρείται συστηματικά ακόμη και με χρήση ηλεκτρονικών μέσων, εφόσον ενημερώνονται οι κρατούμενοι οι οποίοι τελούν υπό προστασία. Η τοποθέτηση γίνεται με σύμφωνη γνώμη ή έγκριση εκ των υστέρων του εισαγγελέα-επόπτη ή του ιατρού, ανάλογα με την περίπτωση. Σε έκτακτες περιπτώ-

σεις η τοποθέτηση του κρατούμενου σε ειδικό χώρο προστασίας γίνεται και από τον αρχιφύλακα ή τον επικεφαλής της βάρδιας και ενημερώνεται το Συμβούλιο Φυλακής το οποίο εγκρίνει εκ των υστέρων. Όταν συντρέχουν ειδικοί λόγοι και προκειμένου να προληφθεί η διατάραξη της τάξης και να αποτραπεί η τέλεση πειθαρχικών ή ποινικών παραβάσεων διεξάγονται έκτακτες έρευνες από τον αρχιφύλακα, ύστερα από διαταγή του διευθυντή ή και χωρίς αυτήν. Οι έρευνες αυτές συνίστανται στο λεπτομερή έλεγχο χώρων, προσώπων και πραγμάτων και διεξάγονται χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπεια των κρατούμενων ή να προκαλείται φθορά στα προσωπικά τους αντικείμενα. Για κάθε έκτακτη έρευνα συντάσσεται πρακτικό. Σε περίπτωση ευρήματος, αυτό δεσμεύεται και συντάσσεται αναφορά η οποία υποβάλλεται στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του καταστήματος, ενώπιον του οποίου βεβαιώνεται ενόρκως το περιεχόμενό της, σύμφωνα με το άρθρο 71 παρ. 2 Σωφρονιστικού Κώδικα.

Άρθρο 11 Επιτρεπόμενα είδη

Ο κρατούμενος μπορεί να έχει στο κελί ή στο θάλαμό του αντικείμενα ή είδη άμεσης και καθημερινής χρήσης τα οποία δεν υπερβαίνουν σε όγκο το μέγεθος μιας βαλίτσας κανονικού τύπου, χωρίς μεταλλικά ελάσματα. Ειδικότερα, ο κρατούμενος επιτρέπεται να έχει:

- 1) Ρουχισμό, υποδήματα, εσώρουχα, παντόφλες τα οποία σε αριθμό κρίνονται απολύτως απαραίτητα και εφόσον δεν έχουν εξαρτήματα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε εκδηλώσεις αυτοκαταστροφής, βίας κατά συγκρατούμενων, προσωπικού και τρίτων (καρφιά, ακράφες κ.λπ.)
- 2) Ρολόι χειρός εφόσον αυτό λειτουργεί, δακτύλιο αρραβώνα (βέρα) και ένα θρησκευτικό σύμβολο σύμφωνα με τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις.
- 3) Κρεμάστρες πλαστικές.
- 4) Οδοντόβουρτσα, πλαστικές ξυριστικές μηχανές, χτένα πλαστική, αναπτήρα τύπου BIC, εφόσον αυτός λειτουργεί.
- 5) Μικρό ραδιόφωνο εφόσον αυτό λειτουργεί.
- 6) Γυαλιά ηλίου ή οφθαλμικών παθήσεων.
- 7) Μικρό νυχοκόπτη χωρίς μαχαίρακι.
- 8) Μολύβια, στυλό, χαρτάκι, βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά σε περιορισμένο αριθμό και εφόσον αυτά επιδέχονται ελέγχου.
- 9) Σεντόνια, μαξιλαροθήκες, πετσέτες και κουβέρτες χωρίς φάσα.
- 10) Πλαστικά σκεύη όπως κουτάλια, πιρούνια, τάπερ και μικρό θερμός, εφόσον μπορεί να ελεγχθεί.
- 11) Σακίδιο - τσάντα ταξιδιού από ύφασμα μαλακό, πλαστικό ή άλλο εύκαμπτο υλικό χωρίς διπλό πάτο και μεταλλικά υποστηρίγματα.
- 12) Κάθε είδος που δύναται να προμηθευτεί από το πρατήριο - καντίνα του καταστήματος.
- 13) Ελαστική ζώνη υποστήριξης της μέσης, ζώνη για κοιλία, πατερίτσες και άλλα ορθοπεδικά είδη ύστερα από άδεια του ιατρού του καταστήματος και εφόσον αυτά επιδέχονται έρευνας.
- 14) Φάρμακα, κυρίως παθολογικά και παραφαρμακευτικά είδη ύστερα από άδεια του ιατρού του καταστήματος.
- 15) Διάφορα άλλα αντικείμενα τα οποία εξυπηρετούν εκπαιδευτικούς, καλλιτεχνικούς ή άλλους σκοπούς στο πλαίσιο της δημιουργικής αξιοποίησης του χρόνου του, ύστερα από αίτησή του και άδεια του Συμβουλίου Φυλακής και εφόσον αυτά επιδέχονται έρευνας.

Άρθρο 12 Απαγορευόμενα είδη

1. Ο κρατούμενος απαγορεύεται να φέρει μαζί του κατά την αρχική εισαγωγή στο κατάστημα τα ακόλουθα είδη:
 - α. Σαπούνια γενικά, σε στερεά και υγρή μορφή ή σκόνη.
 - β. Οδοντόκρεμα, αφρό ξυρίσματος, κρέμες σε διάφορες συσκευασίες, αρώματα.
 - γ. Ραδιοκασετόφωνα, κασετόφωνα, μηχανήματα ψηφιακού ήχου εκτός ραδιοφώνου, μικροϋπολογιστές, ηλεκτρονικά παιχνίδια, κινητά τηλέφωνα, ηλεκτρονικές ατζέντες.
 - δ. Στυλό και μαρκαδόρους εφόσον δεν είναι δυνατό να ελεγχθούν.
 - ε. Μαξιλάρια, στρώματα, παπλώματα, βελόντζες, κουβέρτες όμοιες με τις χορηγούμενες από την υπηρεσία.
 - στ. Ταγάρια και καπνό σε οποιαδήποτε συσκευασία.
 - ζ. Χαρτιά υγιείας, χαρτοπετσέτες, πάνες, σερβιέτες.
 - η. Καλλυντικά κάθε είδους.
 - θ. Υποδήματα δύσκολα ή με αερόσολες και μπότες, εφόσον δεν είναι δυνατό να ελεγχθούν, χωρίς να χαλάσουν.
 - ι. Μπουφάν ενισχυμένα με υαλοβάμβακα εφόσον δεν είναι δυνατό να ελεγχθούν.
 - ια. Στολές, φόρμες παραλλαγής και οποιαδήποτε άλλη ειδική περιβολή.
 - ιβ. Οποδήποτε θεωρηθεί από τον αρμόδιο υπάλληλο ότι δεν επιδέχεται μακροσκοπικού ελέγχου. Σε περίπτωση αμφισβήτησης αποφασίζει ο αρχιφύλακας.
2. Ο κρατούμενος απαγορεύεται να κατέχει στο κελί ή στο θάλαμο τα εξής είδη:
 - α. Τηλεκάρτες συνολικής αξίας άνω των 25 Ευρώ.
 - β. Αχμηρή ή άλλα αντικείμενα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως όπλα.
 - γ. Ναρκωτικές ή οιονοπνευματώδεις ουσίες, συσκευές παρασκευής και αντικείμενα χρήσης αυτών.
 - δ. Περιουσιακά στοιχεία ή είδη αποκλειστικής χρήσης συγκρατούμενων του.
 - ε. Χρήματα, κοσμήματα, τιμαλφή και άλλα αντικείμενα πέραν των επιτρεπομένων σύμφωνα με το άρθρο 11 του παρόντος.
 - στ. Οποιαδήποτε είδος απαγορεύεται να έχει μαζί του κατά την είσοδό του στο κατάστημα και δεν χορηγείται από την υπηρεσία ή δεν διατίθεται από το πρατήριο - καντίνα του καταστήματος και τον συμβεβλημένο προμηθευτή.
3. Ατομικά είδη ή άλλα αντικείμενα των οποίων η κατοχή και χρήση δεν επιτρέπεται, παραδίδονται στην αποθήκη προς φύλαξη. Στην αποθήκη παραδίδονται και είδη των οποίων η χρήση επιτρέπεται, αλλά δεν χρησιμοποιούνται από τον κρατούμενο.

Άρθρο 13 Χρημάτιο

1. Ο ατομικός χρηματικός λογαριασμός του κρατούμενου (χρημάτιο) αποτελείται από χρήματα που φέρει ο ίδιος κατά την είσοδό του στο κατάστημα, εμβάσματα από επισκεπτήρια ή επιταγές από συγγενείς ή τρίτους προς αυτόν, τα οποία δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν συνολικά το ποσό που ορίζεται κάθε φορά με Υπουργική Απόφαση, τα προϊόντα της εργασίας του, αμειβές για την εργασία ή τις συναφείς με την εργασία ασφαλιστικές παροχές σε χρήμα ή έπαθλα που απονέμονται ως χρηματικά βραβεία.
2. Ο ατομικός χρηματικός λογαριασμός των κρατούμενων (χρημάτιο) τηρείται, χρεώνεται και πιστώνεται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και τις σχετικές αποφάσεις του Υπουργού Δικαιοσύνης.

3. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης ορίζεται το ανώτατο ποσό του χρηματίου, το οποίο ποσό αποτελεί τρεχούμενο λογαριασμό (διαθέσιμο) για την αντιμετώπιση των αναγκών του κρατουμένου και κατατίθεται στο λογαστήριο του καταστήματος. Το τυχόν υπόλοιπο κατατίθεται σε έντοκο λογαριασμό ταμειευτηρίου. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η κατάθεση αδιάθετου ποσού σε έντοκο λογαριασμό στο όνομα του κρατουμένου, ο διαχειριστής καταθέτει το σχετικό ποσό στην Τράπεζα της Ελλάδος.

4. Ένα μέρος από το διαθέσιμο υπόλοιπο του χρηματίου των κρατουμένων είναι δυνατό να διατίθεται σε μάρκες ή κουπόνια για διευκόλυνση των συναλλαγών τους με το πρατήριο - καντίνα και το κυλικείο του καταστήματος αποκλειστικά για αγορές γλυκισμάτων, παγωτών και αναψυκτικών. Δεν επιτρέπεται το ποσό αυτό να υπερβαίνει τα 20 Ευρώ εβδομαδιαίως. Παραγγελίες των κρατουμένων από τους συμβεβλημένους προμηθευτές του καταστήματος κράτησης ελέγχονται οικονομικά από υπάλληλο του λογαστηρίου και για λόγους ασφαλείας από το προσωπικό του τμήματος φύλαξης.

5. Σε περίπτωση εκτάκτων αναγκών, ιδίως για τεκμηριωμένες πληρωμές συνηγόρων, δικαστικών εξόδων και για αντιμετώπιση οικογενειακών προβλημάτων και εφόσον δεν επαρκεί για την κάλυψή τους το διαθέσιμο τμήμα του λογαριασμού του, ο κρατούμενος μπορεί ύστερα από γραπτή έγκριση της προβλεπόμενης στον εκάστοτε ισχύοντα Διαχειριστικό Κανονισμό διαχειριστικής επιτροπής του καταστήματος, να αναλάβει όλο το ποσό ή μέρος αυτού που βρίσκεται στον έντοκο λογαριασμό ταμειευτηρίου. Ο κρατούμενος δεν μπορεί να διαθέτει οποιοδήποτε ποσό από το χρηματίο του υπέρ άλλου κρατουμένου, ούτε με πράξη εν ζωή ούτε απία θανάτου, εκτός αν ο δικαιούχος είναι σύζυγος ή συγγενής πρώτου βαθμού.

6. Απώλεια χρημάτων, κοσμημάτων, τιμαλφών, αξιών και κάθε άλλου αντικειμένου που έχει κατατεθεί και καταχωρηθεί σε ειδικά βιβλία, με εξαίρεση περιπτώσεις ανωτέρας βίας, βαρύνει τον αρμόδιο υπάλληλο του τμήματος οικονομικού του καταστήματος.

7. Το χρημάτιο σε περίπτωση θανάτου του κρατουμένου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αποζημίωση του παθόντος ή για ικανοποίηση απαιτήσεων του κράτους ή για απόσβεση οφειλών προς τρίτους, το δε τυχόν απομένον υπόλοιπο περιέρχεται στους δικαιούχους σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα. Μετά την πάροδο τριών μηνών από το θάνατο του κρατουμένου, εάν το υπόλοιπο δεν έχει αναληφθεί από πρόσωπα που έχουν δικαίωμα προς τούτο, το ποσό παραδίδεται στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων προς φύλαξη σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις.

8. Κατά την αποφυλάκιση ή μεταγωγή του κρατουμένου τα χρήματα, κοσμήματα, τιμαλφή, αξίες, ενδύματα και ό,τι άλλο του ανήκει, αποδίδονται στον ίδιο μετά την υπογραφή του στα σχετικά βιβλία. Σε περίπτωση που ο κρατούμενος δεν γνωρίζει ή δεν μπορεί ή αρνείται να υπογράψει τα βιβλία στα οποία έχουν γίνει οι σχετικές καταχωρήσεις, η βεβαίωση της απόδοσης των παραπάνω γίνεται με πράξη της διαχειριστικής επιτροπής του καταστήματος.

Άρθρο 14 Σίτιση - διατροφή

1. Η διατροφή των κρατουμένων είναι υποχρέωση της πολιτείας.

2. Σε όλους τους κρατουμένους παρέχεται καθημερινά πρωινό, γεύμα και δείπνο σύμφωνα με το ημερήσιο πρό-

γραμμα λεπουργίας του καταστήματος κατά τις ακόλουθες ώρες: 07.30, 12.00 μεσημβρινή και μισή ώρα πριν από τη δύση του ηλίου.

3. Τα προγράμματα του συσσιτίου καταρτίζονται στο τέλος κάθε εβδομάδας με μέριμνα του τμήματος οικονομικού με βάση γνωστά πρότυπα διατροφολογίας, είναι εναλλασσόμενα και υπογράφονται από τον ιατρό και τα μέλη του Συμβουλίου Φυλακής. Η τήρηση του προγράμματος και η ποιότητα του συσσιτίου παρακολουθούνται καθημερινά από τον ιατρό και τον διευθυντή του καταστήματος.

4. Στους ασθενείς κρατουμένους χορηγείται ειδικό διαπαιθολόγιο το οποίο καταρτίζεται από τον ιατρό του καταστήματος. Αν στο κατ'έστημα δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν όλες οι μεμονωμένες περιπτώσεις ειδικής διαίτης, οι ασθενείς μετά από εισήγηση του ιατρού και σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Φυλακής προμηθεύονται, με δική τους δαπάνη, τρόφιμα από τους συμβεβλημένους προμηθευτές του καταστήματος και παρασκευάζουν το διαιτητικό φαγητό τους. Ειδικό διαπαιθολόγιο χορηγείται και για θρησκευτικούς λόγους.

5. Επιτρέπεται η προμήθεια τροφίμων και άλλων ειδών που γίνεται με δαπάνη των κρατουμένων είτε από το πρατήριο - καντίνα / κυλικείο που λειτουργεί στο κατ'έστημα είτε μέσω προμηθευτή που αναδεικνύεται με διαγωνισμό είτε, τέλος, από το ελεύθερο εμπόριο με μέριμνα της υπηρεσίας. Η προμήθεια περιορίζεται σε ποσότητες επαρκείς για την κάλυψη των αναγκών ενός ατόμου. Με απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής μπορεί να επιτραπεί το πολύ μέχρι δύο φορές το μήνα κατά το επισκεπτήριο η παράδοση φαγητών και τροφίμων τα οποία είναι δυνατόν να ελεγχθούν με ευχέρεια από το προσωπικό του καταστήματος κράτησης.

6. Δεν επιτρέπεται η παραλαβή από τους κρατουμένους κατά το επισκεπτήριο φρούτων.

7. Όλα τα τρόφιμα (φρούτα, λαχανικά, ψάρια, κρέατα κ.λπ.) ελέγχονται από πλευράς ποιότητας από την αρμόδια επιτροπή παραλαβής.

8. Τα τρόφιμα που προμηθεύονται οι κρατούμενοι και τα είδη που εισάγονται στο κατ'έστημα γι' αυτούς υπόκεινται σε εξέταση και έρευνα. Εάν κατά την εξέταση και την έρευνα βρεθούν απαγορευμένα είδη, αυτά παρακρατούνται και το γεγονός αναφέρεται αμέσως στον διευθυντή του καταστήματος ή στο νόμιμο αναπληρωτή του ή στον αρχιφύλακα, όταν αυτοί κωλύονται ή απουσιάζουν.

9. Επιτρέπεται η χορήγηση στους κρατουμένους ποτών μικρής περιεκτικότητας σε οινόπνευμα (ζύθου ή οίνου) στις αργίες του νέου έτους, της 25ης Μαρτίου, του Πάσχα, της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (15 Αυγούστου), της 28ης Οκτωβρίου και των Χριστουγέννων καθώς και σε τοπικές εθνικές, και θρησκευτικές εορτές.

10. Η πληρωμή στο πρατήριο - καντίνα ή κυλικείο του καταστήματος διενεργείται με μάρκες ή κουπόνια συμψηφιστικά με τη χρήση ατομικών βιβλιαρίων ή καρτελών σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 4 του παρόντος. Η αγορά ειδών επί πιστώσει απαγορεύεται.

Άρθρο 15

Ατομική υγιεινή και καθαριότητα κοινοχρήστων χώρων

1. Στους νεοεισαγόμενους κρατούμενους παρέχονται με μέριμνα του ιατρού τα απαραίτητα είδη υγιεινής μεταξύ των οποίων σαπούνι, αφρό ευρίσματος, βαμβάκι, πλαστικές ευριστικές μηχανές, οδοντόκρεμα, οδοντόβουρτσα και σαμπουάν.

2. Σαπούνι και χαρτί υγείας παρέχονται στους κρατούμενους καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησής τους, από την υπηρεσία. Τα λοιπά είδη υγιεινής παρέχονται στους από-

ρους κρατούμενους με μέριμνα της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος.

3. Οι κρατούμενοι με δικές τους δαπάνες μπορούν να προμηθευτούν ατομικά είδη υγιεινής από το πρατήριο - καντίνα του καταστήματος ή από τον συμβεβλημένο προμηθευτή τροφίμων και λοιπών ειδών.

4. Σε κάθε κρατούμενο χορηγούνται: στρώμα, μαξιλάρι, δύο μαξιλαροθήκες, δύο κουβέρτες, τέσσερα σεντόνια, δύο πετσέτες προσώπου, δύο πετσέτες μπάνιου. Τα είδη αυτά επιστρέφονται στην υπηρεσία από τον κρατούμενο κατά την ημέρα της μετακίνησής του από το κατάστημα για οποιοδήποτε λόγο. Επιτρέπεται στον κρατούμενο να χρησιμοποιεί δικές του κουβέρτες, σεντόνια και πετσέτες διαφορετικού χρώματος από τα αντίστοιχα είδη που χορηγεί η υπηρεσία, αφού ξηλωθούν προηγουμένως τα στριψώματα. Στην περίπτωση αυτή ο κρατούμενος υποχρεούται να επιστρέφει αντίστοιχα το σχετικό μισοποσό.

5. Τα ανωτέρω είδη πλένονται με μέριμνα της υπηρεσίας στο χώρο των πλυντηρίων του καταστήματος από εργαζόμενους κρατούμενους, υπό την επίβλεψη των εντεταλμένων υπαλλήλων.

6. Οι κρατούμενοι υποχρεούνται να τηρούν τους όρους ατομικής υγιεινής και καθαριότητας και να διατηρούν καθαρά τα είδη ρουχισμού, τα κλινοσκεπάσματα και τους χώρους διαβίωσής τους.

7. Στους κρατούμενους παρέχεται καθημερινά ζεστό νερό, τόσο στα λουιτρά όσο και στους χώρους πλύσης ρούχων. Οι ώρες λειτουργίας των χώρων αυτών καθορίζονται με ημερήσια διαταγή του διευθυντή του καταστήματος, μετά από πρόταση του αρχιφύλακα.

8. Οι κοινόχρηστοι χώροι καθαρίζονται καθημερινά από τα συνεργεία των εργαζομένων καθαριστών κρατούμενων, υπό την επίβλεψη των εντεταλμένων υπαλλήλων. Επίσης, καθημερινά τοποθετείται από την υπηρεσία κατάλληλο φάρμακο σε αποχετεύσεις, φρεάτια και λοιπά κείρια σημεία για απεντόμωση και μυοκτονία.

9. Γενική καθαριότητα πραγματοποιείται μια φορά την εβδομάδα.

10. Γενική απολύμανση, μυοκτονία, απεντόμωση κ.λπ. πραγματοποιείται τακτικά δύο φορές το χρόνο και εκτάκτως, όταν υπάρχει ανάγκη, από συμβεβλημένα ιδιωτικά συνεργεία.

Άρθρο 16

Ιατρική μέριμνα

Εξασφαλίζεται στους κρατούμενους ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη επιπέδου ανάλογου με αυτό του λοιπού πληθυσμού, από υγειονομικό προσωπικό, ιατρούς και νοσηλευτές, όπως προβλέπεται στα άρθρα 44-49 του παρόντος.

Άρθρο 17

Άθληση

1. Οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα άθλησης επί μια ώρα τουλάχιστον ημερησίως, υπό την επίβλεψη φυλάκων και γυμναστών, στα προαύλια του καταστήματος ή σε γήπεδα, εφόσον υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις, καθώς και σε στεγασμένους χώρους άθλησης που βρίσκονται εκτός των χώρων κράτησης.

2. Το τμήμα κοινωνικής εργασίας σε συνεργασία με το Γραφείο Φυσικής Αγωγής της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης μπορεί να διοργανώνει προγράμματα ομαδικής άθλησης κρατούμενων με τη δημιουργία αθλητικών ομάδων, εφόσον υπάρχουν κατάλληλοι χώροι και δεν εμποδίζεται η ελεύθερη λειτουργία του καταστήματος.

Άρθρο 18

Ενημέρωση

1. Η ενημέρωση των κρατούμενων πραγματοποιείται με: α) την παρακολούθηση τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών εκπομπών, από συσκευές των ιδίων ή της υπηρεσίας σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 2 - 4 του παρόντος κανονισμού, β) την ανάγνωση του ημερήσιου και περιοδικού τύπου και βιβλίων της επιλογής τους με την προϋπόθεση ότι το περιεχόμενό τους δεν είναι άσεμνο, γ) διαλέξεις και συζητήσεις ειδικών επιστημόνων και φορέων και δ) κάθε άλλο πρόσφορο τρόπο με απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής.

2. Στο κατάστημα λειτουργεί δανειστική βιβλιοθήκη διαρκώς εμπλουτιζόμενη με πρωτοβουλία του τμήματος κοινωνικής εργασίας και του κοινωνιολόγου. Εάν είναι δυνατόν η βιβλιοθήκη του καταστήματος συνδέεται με τη βιβλιοθήκη του Δήμου στον οποίο ανήκει το κατάστημα και η λειτουργία της καθορίζεται σε συνεργασία με ειδικό βιβλιοθηκονόμο. Η βιβλιοθήκη είναι ανοικτή όλες τις εργάσιμες ημέρες τουλάχιστον επί δύο ώρες, πρωί και απόγευμα. Πρόσβαση σ' αυτήν έχουν όλοι οι κρατούμενοι εφόσον αποκλείεται η επικοινωνία μεταξύ κρατούμενων διαφορετικών πτερυγών ή τμημάτων του καταστήματος.

Άρθρο 19

Ψυχαγωγία

1. Οι κρατούμενοι συμμετέχουν προαιρετικά στις ομαδικές ή ατομικές ψυχαγωγικές ή καλλιτεχνικές εκδηλώσεις τις οποίες οργανώνει το Συμβούλιο Φυλακής σε κατάλληλα διαμορφωμένο εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο του καταστήματος.

2. Σε κάθε κελί ή θάλαμο υπάρχει μια τουλάχιστον συσκευή τηλεόρασης το ωράριο λειτουργίας της οποίας είναι ελεύθερο με την προϋπόθεση ότι δεν παρενοχλούνται οι συγκρατούμενοι και δεν δημιουργούνται εντάσεις μεταξύ τους.

3. Ύστερα από απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής μπορεί να τοποθετηθεί συνδρομητικό κανάλι για την προβολή αθλητικών γεγονότων ή ταινιών ψυχαγωγικού ή μορφωτικού περιεχομένου. Η σχετική δαπάνη καλύπτεται από τους ενδιαφερόμενους κρατούμενους.

4. Οι κρατούμενοι μπορεί να χρησιμοποιούν, ύστερα από έλεγχο της υπηρεσίας, μικρό ραδιόφωνο ή ιδιωτική συσκευή τηλεόρασης με ακουστικά, προκειμένου να μην παρενοχλούνται οι συγκρατούμενοί τους.

5. Απαγορεύεται η κατοχή και χρήση μηχανημάτων μετάδοσης και αναπαραγωγής ήχου από μαγνητικές ταινίες και σύμπηκτους δίσκους.

6. Απαγορεύεται η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και παιχνιδιών, εκτός εάν υπάρχουν ειδικοί εκπαιδευτικοί λόγοι ύστερα από απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής. Στους χώρους κράτησης απαγορεύεται απολύτως η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και παιχνιδιών.

Άρθρο 20

Εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και εργασία κρατούμενων

1. Σε κάθε κατάσταση οργανώνονται προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης ολιγομελών ομάδων κρατούμενων σε συνεργασία με ειδικά κέντρα κατάρτισης, υπό την επίβλεψη του τμήματος κοινωνικής εργασίας, του κοινωνιολόγου και του Συμβούλου Εκπαίδευσης, εάν υπηρετεί. Σε κάθε περίπτωση διατίθεται τουλάχιστον ένας φύλακας για τη συνοδεία και την επίβλεψη των κρατούμενων.

2. Τα προγράμματα διεξάγονται σε κατάλληλη αίθουσα, εντός ή εκτός των χώρων κράτησης.

3. Το Συμβούλιο Φυλακής μεριμνά για τη δημιουργία προγραμμάτων, εφόσον υπάρχει ανάγκη, όπως: α) για αναλφάβητους, β) σχολείου δεύτερης ευκαιρίας, γ) επαγγελματικής κατάρτισης, δ) ξένων γλωσσών.

4. Η συνέχιση των σπουδών των κρατουμένων εκτός καταστήματος γίνεται σε αναγνωρισμένα και πιστοποιημένα εκπαιδευτικά ιδρύματα και σχολές στις οποίες είναι εγγεγραμμένοι. Η εγγραφή και φοίτηση ή μαθητεία στα ιδρύματα αυτά και σε σχολές οποιασδήποτε βαθμίδας εξασφαλίζεται με τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών. Η καλή χρήση της εκπαιδευτικής άδειας ελέγχεται από το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και τον εισαγγελέα - επόπτη.

5. Η εργασία των κρατουμένων εκτελείται σε διαφορετικούς τομείς λειτουργίας του καταστήματος, υπό την επίβλεψη των εντεταλμένων υπαλλήλων με τοποθέτησή τους από το αρμόδιο όργανο στις εγκεκριμένες από το Υπουργείο Δικαιοσύνης θέσεις εργασίας με ευεργετικό υπολογισμό ημερών πονής. Δεν επιτρέπεται η απασχόληση κρατουμένου σε θέση εργασίας διαφορετική από εκείνη στην οποία έχει τοποθετηθεί, ούτε η απασχόλησή του πριν από την απόφαση τοποθέτησής του σε συγκεκριμένη θέση εργασίας. Η τήρηση της σειράς προτεραιότητας των κρατουμένων που ζητούν να τοποθετηθούν σε βοηθητική εργασία, η εναλλαγή τους ανά τρίμηνο ή η αιτιολογημένη περαιτέρω παραμονή τους στη θέση στην οποία έχουν τοποθετηθεί ελέγχονται από τον εισαγγελέα επόπτη, όπως και κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εργασία και την απασχόληση εντός και εκτός καταστήματος σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Ημερήσια δελτία εργασίας τηρούνται από τον αρμόδιο υπάλληλο του τομέα εργασίας.

Άρθρο 21 Επισκέψεις

1. Οι κατάδικα δικαιούνται να δέχονται τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα επισκέψεις συζύγων και συγγενών μέχρι τετάρτου βαθμού διάρκειας το λιγότερο μισής ώρας. Το Συμβούλιο Φυλακής καθορίζει το μέγιστο αριθμό των επισκέψεων και τη διάρκειά τους.

2. Οι υπόδικοι δικαιούνται να δέχονται τουλάχιστον δύο φορές την εβδομάδα επισκέψεις συζύγων και συγγενών μέχρι τετάρτου βαθμού διάρκειας το λιγότερο μισής ώρας. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν η εύρυθμη λειτουργία και η ασφάλεια του καταστήματος καθώς και η αμαλή διεξαγωγή της ανάκρισης το δικαιολογούν, είναι δυνατό να επιβάλλονται περιορισμοί με απόφαση του εισαγγελέα επόπτη.

3. Οι χρεοφειλέτες και οι «παραμένοντες» δεν υπόκεινται σε περιορισμό αριθμού επισκέψεων από συζύγους και συγγενείς μέχρι τετάρτου βαθμού.

4. Το ωράριο λειτουργίας του επισκεπτηρίου δικηγόρων και συγγενών κρατουμένων είναι:

α. 08.00 - 11.00 και 15.00 - μισή ώρα πριν από τη δύση του ηλίου κατά τη χειμερινή περίοδο και

β. 08.00 - 11.00 και 15.00 - 18.00 μ.μ. κατά τη θερινή περίοδο.

Οι ημέρες επισκεπτηρίου ορίζονται με ημερήσια διαταγή.

5. Οι ημέρες και το ωράριο του επισκεπτηρίου καθώς και τυχόν αλλαγές για έκτακτους λόγους γνωστοποιούνται στους κρατουμένους με ανακοινώσεις που εκδίδει ο αρχιφύλακας και αναρτώνται τόσο στους χώρους του επισκεπτηρίου όσο και στον πίνακα ανακοινώσεων των κρατουμένων.

6. Οι ημέρες επισκέψεων καθορίζονται με ημερήσια δια-

ταγή του διευθυντή ύστερα από πρόταση του αρχιφύλακα. Σε έκτακτες περιπτώσεις και ανάλογα με τον αριθμό των επισκεπτών το επισκεπτήριο μπορεί να παραταθεί με διαταγή του διευθυντή ύστερα από πρόταση του αρχιφύλακα.

7. Οι επισκέψεις πραγματοποιούνται σε ειδικό κατάλληλο χώρο του καταστήματος στον οποίο υπάρχει μόνον οπτικός έλεγχος. Οι επισκέψεις συζύγων και τέκνων πραγματοποιούνται και σε ιδιαίτερο κατάλληλο χώρο του καταστήματος. Ύστερα από αίτημα κρατουμένου και άδεια του Συμβουλίου Φυλακής επιτρέπεται επισκεπτήριο σε χώρο χωρίς πλέγμα ή άλλο διαχωριστικό μέσο.

8. Στους χώρους του επισκεπτηρίου δεν επιτρέπεται η χρήση κινητών τηλεφώνων, το κάπνισμα, η παράδοση τηλεκαρτών και άλλων ειδών τα οποία χορηγούνται από την υπηρεσία στους κρατουμένους ή είναι δυνατή η προμήθειά τους με δαπάνες αυτών από το πρατήριο - καντίνα του καταστήματος.

9. Πέραν των συγγενών και των δικηγόρων, το Συμβούλιο Φυλακής μπορεί με δική του πρωτοβουλία ή μετά από γραπτή ή προφορική πρόταση κοινωνικού λειτουργού ή μετά από αίτημα κρατουμένου να επιτρέψει την επίσκεψη και άλλων ατόμων ή φορέων που εκτιμάται ότι θα ασκήσουν ευεμένη επίδραση στον κρατούμενο.

10. Εκπρόσωποι κοινωνικών φορέων, βουλευτές, μέλη επιστημονικών εταιρειών, πολιτιστικών, θρησκευτικών ή άλλων συλλόγων μπορούν να επισκέπτονται κρατουμένους με άδεια του Συμβουλίου Φυλακής. Το Συμβούλιο Φυλακής ενημερώνει σχετικά τον Υπουργό Δικαιοσύνης ο οποίος εγκρίνει ή απορρίπτει τη χορήγηση της άδειας εντός τριών ημερών. Εάν ο χρόνος αυτός παρέλθει άπρακτος θεωρείται ότι η άδεια έχει εγκριθεί.

11. Οι επισκέπτες που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο παραδίδουν οποιοδήποτε αντικείμενο επιθυμούν να προσφέρουν σε κρατουμένους στο τμήμα κοινωνικής εργασίας του καταστήματος και εκδίδεται σχετική απόδειξη. Το τμήμα κοινωνικής εργασίας δανείζει ό,τι παραδίδουν οι επισκέπτες αυτοί σε κρατουμένους ανάλογα με τις ανάγκες τους.

12. Ύστερα από άδεια του εισαγγελέα επόπτη σε συγκροτήματα κατ'ασπιμάτων κράτησης επιτρέπεται το επισκεπτήριο μεταξύ κρατουμένων συζύγων και συγγενών μέχρι δεύτερου βαθμού.

13. Σε αλλοδαπούς κρατουμένους και «παραμένοντες» παρέχονται διευκολύνσεις για να επικοινωνούν με τους διπλωματικούς ή προξενικούς εκπροσώπους του κράτους του οποίου φέρουν την ιθαγένεια. Κατά την κρίση του Συμβουλίου Φυλακής διευκολύνσεις παρέχονται και σε άλλα πρόσωπα και φορείς τα οποία συμβάλλουν στην εξομάλυνση ειδικών προβλημάτων που δημιουργούνται από την κράτησή τους. Οι επισκέψεις αυτών των εκπροσώπων, φορέων και προσώπων στους αλλοδαπούς κρατουμένους γνωστοποιούνται από τον διευθυντή του καταστήματος στον Υπουργό Δικαιοσύνης την επόμενη εργάσιμη ημέρα, με την αποστολή των στοιχείων του επισκέπτη και του κρατουμένου που επισκέφθηκε.

14. Στα βιβλία επισκέψεων συγγενών, δικηγόρων κ.ά. καταχωρίζονται τα πλήρη στοιχεία των επισκεπτών, η ιδιότητά τους, η ώρα εισόδου και εξόδου, το ονοματεπώνυμο του κρατουμένου τον οποίο επισκέπτονται ή το γραφείο της υπηρεσίας που μεταβαίνουν. Οι επισκέπτες παραδίδουν την ταυτότητά τους στον αρμόδιο υπάλληλο και εφοδιάζονται με ειδική καρτέλα όπου προσδιορίζεται ο χώρος προορισμού τους και την οποία αναρτούν σε εμφανές σημείο της ενδυμασίας τους. Μετά το πέρας της

επίσκεψης επιστρέφουν την καρτέλα και παραλαμβάνουν την ταυτότητά τους.

15. Οι επισκέπτες ελέγχονται κατά την είσοδό τους από μαγνητικές πύλες και μηχανήματα ανίχνευσης απαγορευμένων ουσιών. Επισκέπτες που αποδεδειγμένα δεν επιτρέπεται να υποβληθούν σε αυτήν την έρευνα για λόγους υγείας υπόκεινται σε σωματικό έλεγχο από αρμοδίους υπαλλήλους του ίδιου φύλου με αυτούς.

Άρθρο 22

Τηλεφωνική επικοινωνία

1. Η τηλεφωνική επικοινωνία των κρατουμένων πραγματοποιείται μόνο με τα άτομα που έχουν άδεια επίσκεψης από καρτοτηλέφωνα τοποθετημένα με ευθύνη της υπηρεσίας στο εσωτερικό των πτερυγών, σε αριθμό κανόν να εξυπηρετεί τις ανάγκες των κρατουμένων και σε ώρες πρωινές ή απογευματινές, όταν τα κελιά και οι θάλαμοι είναι ανοικτοί. Ο χρόνος χρήσης των καρτοτηλεφώνων πρέπει επίσης να είναι τέτοιος ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες όλων των κρατουμένων.

2. Σε περιπτώσεις συνωστισμού κρατουμένων στο χώρο των τηλεφωνικών συσκευών ή κατάχρησης των καρτοτηλεφώνων, με ημερήσια διαταγή του διευθυντή ορίζεται ανώτατος χρόνος χρήσης τους ανά κρατούμενο.

3. Σε περιπτώσεις εκτάκτων συμβάντων που αφορούν συγγενείς των κρατουμένων (θάνατος, ασθένεια κ.λπ.), μετά από επιβεβαίωση του γεγονότος από την υπηρεσία, ο ενδιαφερόμενος κρατούμενος διευκολύνεται να επικοινωνήσει οποιαδήποτε ώρα τηλεφωνικά με τους συγγενείς του.

4. Απαγορεύεται η χρήση κινητών τηλεφώνων από κρατουμένους καθώς και η τηλεφωνική επικοινωνία των κρατουμένων από οποιοδήποτε τηλέφωνο από τον εξωτερικό χώρο του καταστήματος.

5. Οι κρατούμενοι εφοδιάζονται από το πρατήριο - καντίνα του καταστήματος τηλεκάρτες συνολικής αξίας ως 25 Ευρώ, τις οποίες χρεώνονται προσωπικά και τις επιστρέφουν κενές μονάδων προκειμένου να προμηθευτούν άλλες.

6. Δεν επιτρέπεται η χορήγηση τηλεφωνικών καρτών στους κρατουμένους από επισκέπτες ούτε η ανταλλαγή τηλεφωνικών καρτών μεταξύ κρατουμένων. Δεν επιτρέπεται επίσης η κατοχή καρτών μεγαλύτερης συνολικής αξίας από την προβλεπόμενη στην προηγούμενη παράγραφο. Εάν διαπιστωθεί ότι κρατούμενος κατέχει αδικαιολόγητα ενεργές τηλεφωνικές κάρτες συνολικής αξίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη, αυτές δεσμεύονται και ασκείται η πειθαρχικός έλεγχος.

Άρθρο 23

Αλληλογραφία

1. Η επικοινωνία των κρατουμένων με αλληλογραφία πραγματοποιείται με τα άτομα του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους κατά την έννοια του άρθρου 51 Σωφρονιστικού Κώδικα καθώς και με συνηγούς, δημόσιες εθνικές αρχές, διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις και διπλωματικούς και προξενικούς εκπροσώπους που έχουν αναλάβει ή υπερασπίζονται τα συμφέροντα των κρατουμένων.

2. Ο ταχυδρόμος υπάλληλος του καταστήματος διακρίνει την υπηρεσιακή αλληλογραφία, διακινεί επιστολές και επαγές που προορίζονται για τους κρατουμένους και φροντίζει ώστε αυτά να παραδίδονται αυθημερόν στους παραλήπτες.

3. Οι κρατούμενοι καλούνται να παραλάβουν επιστολές ή επαγές που απευθύνονται προς αυτούς.

4. Σε περίπτωση γραπτής άρνησης παραλαβής επιστολής ή αποδοχής επαγής από κρατούμενο, αυτά επιστρέφονται την επόμενη ημέρα στον αποστολέα εφόσον υπάρχουν στοιχεία. Ειδικά, κρατούνται για να παραδοθούν μετά την αποφυλάκιση του παραλήπτη.

5. Όλες οι επιστολές ελέγχονται από ειδικό μηχάνημα ανίχνευσης και στη συνέχεια ανοίγονται και ελέγχονται χωρίς μηχανήματα παρουσία του παραλήπτη. Το κείμενο των επιστολών δεν ελέγχεται με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 53 Σωφρονιστικού Κώδικα.

6. Η αλληλογραφία μεταξύ κρατουμένων απαγορεύεται, εκτός εάν το Συμβούλιο Φυλακής κρίνει ότι θα ασκήσει ευμενική επίδραση στους κρατουμένους αυτούς. Σε αντίθετη περίπτωση ακολουθείται η διαδικασία της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 24

Άδειες

1. Οι τακτικές και εκπαιδευτικές άδειες των κρατουμένων χορηγούνται από το Πειθαρχικό Συμβούλιο και τηρείται ειδικό βιβλίο στο οποίο καταχωρίζεται η ημερομηνία και ώρα εξόδου και εισόδου των αδειούχων κρατουμένων, ώστε να ελέγχεται η έγκαιρη επιστροφή τους. Οι έκτακτες άδειες χορηγούνται από τον εισαγγελέα - επόπτη, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 7 παρ. 2 περ. 3 του παρόντος.

2. Κατά την επιστροφή τους από την άδεια οι κρατούμενοι ελέγχονται υποχρεωτικά για τυχόν εισαγωγή στο κατάστημα απαγορευμένων ειδών σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 10 παρ. 5 του παρόντος.

3. Σε περίπτωση παραβίασης αδειών ενημερώνονται αμέσως οι αρμόδιες δικαστικές και αστυνομικές αρχές καθώς και το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

4. Κάθε μήνα αποστέλλεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης κατάσταση που περιέχει στοιχεία για: α) τις αιτήσεις για άδεια που έχουν υποβληθεί, β) τις κάθε είδους άδειες που έχουν χορηγηθεί και γ) τις τυχόν παραβιάσεις αδειών.

Άρθρο 25

Ακροάσεις κρατουμένων

Με γνώμονα την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος καθορίζονται οι ημέρες και ώρες ακροάσεων των κρατουμένων ως εξής:

α. Ο εισαγγελέας - επόπτης καθορίζει ακροάσεις κρατουμένων τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα με διάρκεια τουλάχιστον δύο ωρών για την εξασφάλιση δίκαιης μεταχείρισης και δικαστικής προστασίας για όλους τους κρατουμένους.

β. Ο διευθυντής, για θέματα που ανήκουν στην αποκλειστική αρμοδιότητά του, ακροάει κρατουμένους όποτε παραστεί ανάγκη.

γ. Ο προϊστάμενος του τμήματος διοίκησης, ο προϊστάμενος του τμήματος οικονομικού και ο προϊστάμενος του τμήματος φύλαξης, κατόπιν συνεννόησης μεταξύ τους και με τον προϊστάμενο του τμήματος κοινωνικής εργασίας, καθορίζουν ακροάσεις με κρατουμένους, κατόπιν αιτήσώς τους, τουλάχιστον δύο φορές την εβδομάδα.

δ. Με ημερήσια διαταγή του διευθυντή, η οποία αναρτάται στους πίνακες ανακοινώσεων των χώρων κράτησης, καθορίζονται οι ημέρες και οι ώρες ακρόασης κάθε μήνα των προσώπων της παραπάνω παραγράφου. Σε περίπτωση αδυναμίας πραγματοποίησης της ακρόασης κατά την καθορισμένη ημέρα και ώρα, ο εισαγγελέας - επόπτης και το προσωπικό υποχρεούνται να καθορίσουν άλλη ημέρα και ώρα ακρόασης για τον ίδιο σκοπό το πολύ

εντός πέντε ημερών ενημερώνοντας σχετικά τους κρατουμένους.

Άρθρο 26

Λειτουργία συμβουλίων

Το Συμβούλιο Φυλακής, το Πειθαρχικό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Εργασίας Κρατουμένων συνεδριάζουν τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα με γνώμονα την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος. Με ημερήσια διαταγή του διευθυντή του καταστήματος κατόπιν σύμφωνης γνώμης του εισαγγελέα-επόπτη, οι ημέρες συνεδρίασης των συμβουλίων μπορεί να τροποποιούνται με έγκαιρη ανακοίνωση των αλλαγών στους κρατουμένους του καταστήματος.

Άρθρο 27

Αρμοδιότητες Συμβουλίου Φυλακής

Το Συμβούλιο Φυλακής, στο οποίο προεδρεύει ο διευθυντής, μεριμνά κυρίως για την επικοινωνία των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος. Ειδικότερα, το Συμβούλιο Φυλακής έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

1) Υποβάλλει στο Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών παρατηρήσεις για την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού και προτάσεις για την τροποποίηση και συμπλήρωσή του.

2) Εισηγείται στην Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών την εισαγωγή σε καταστήματα τύπου Β' ή ειδικά τμήματα των καταστημάτων αυτών κρατουμένων οι οποίοι δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην κοινή διαβίωση.

3) Προτείνει την παραμονή νεαρών κρατουμένων στα ειδικά καταστήματα ή τμήματα κράτησης νέων, έως τη συμπλήρωση του 25ου έτους της ηλικίας τους για την ολοκλήρωση μορφωτικών ή επαγγελματικών προγραμμάτων.

4) Αποφασίζει, μετά το πέρας της διαδικασίας ενημέρωσης των νεοεισαγόμενων κρατουμένων, την προσωρινή ή μόνιμη τοποθέτησή τους σε συγκεκριμένο τμήμα και χώρο του καταστήματος ή προτείνει στην Κ.Ε.Μ. τη μεταγωγή τους σε άλλο, καταλληλότερο κατάστημα κράτησης.

5) Διαμορφώνει, σε συνεργασία με τον ιατρό του καταστήματος κράτησης, εναλλασσόμενα εβδομαδιαία προγράμματα συσσιτίου των κρατουμένων.

6) Αποφασίζει και ενημερώνει προς έγκριση από τον Υπουργό Δικαιοσύνης την οργάνωση μορφωτικών ή άλλων δραστηριοτήτων των κρατουμένων.

7) Διοργανώνει, μετά από γνώμη του Συμβουλίου Εκπαίδευσης Κρατουμένων ή του νόμιμου αναπληρωτή του, διαλέξεις σε κρατουμένους από μέλη Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι., επιστημονικών, επαγγελματικών, πολιτιστικών και κοινωνικών φορέων.

8) Οργανώνει ψυχαγωγικές εκδηλώσεις μετά από εισήγηση αρμόδιων φορέων και σε συνεργασία με τους κρατουμένους που αναλαμβάνουν σχετική πρωτοβουλία.

9) Προσδιορίζει τις λεπτομέρειες που αφορούν την ενημέρωση των κρατουμένων με εφημερίδες, περιοδικά, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές.

10) Αποφασίζει για την παράκαμψη του ωρολογίου προγράμματος σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 6 του παρόντος.

11) Επιτρέπει την επίσκεψη σε κρατουμένους ατόμων ή συλλόγων, εκτός συγγενών μέχρι τετάρτου βαθμού και συνηγόρων, που εκτιμάται ότι θα ασκήσουν ευμενική επίδραση στους κρατουμένους, σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 9-11 και 13 του παρόντος. Οι εκπρόσωποι φορέων, εταιριών και συλλόγων μπορούν να επισκέπτονται τους

κρατουμένους κατόπιν αδειάς του Υπουργού Δικαιοσύνης, η οποία θεωρείται ότι έχει χορηγηθεί, αν δεν απαντηθεί η σχετική πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής εντός τριών ημερών.

12) Διευκολύνει την επικοινωνία αλλοδαπών κρατουμένων με πρόσωπα που κρίνει ότι συμβάλλουν στην εξομάλυνση των ειδικών προβλημάτων, τα οποία δημιουργούνται από την κράτησή τους.

13) Λαμβάνει μέτρα τάξης και κάθε άλλο συναφές και ανάλογο με τις περιστάσεις μέτρο για τη διατήρηση και την αποκατάσταση της τάξης και της ασφάλειας του καταστήματος κράτησης. Σε έκτακτες περιπτώσεις εγκρίνει τα μέτρα αυτά εντός 24 ωρών από τη λήψη τους από τον διευθυντή.

14) Λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα προφυλακτικής μόνωσης ή κατευνασμού των κρατουμένων σε περιπτώσεις απόπειρας αυτοκτονίας, άλλων αυτοκαταστροφικών πράξεων, μεταδοτικών νόσων ή διατάραξης των ψυχικών λειτουργιών, μετά από γνωμάτευση ιατρού κατάλληλης ειδικότητας και, σε περίπτωση απουσίας του, ανεξάρτητα από την ειδικότητα και την εργασιακή του σχέση. Σε έκτακτες περιπτώσεις εγκρίνει τα μέτρα αυτά εντός 24 ωρών από τη λήψη τους από τον διευθυντή ή το νόμιμο αναπληρωτή του ή τον αρχφύλακα.

15) Προτείνει στον Υπουργό Δικαιοσύνης την απονομή αμειβών σε κρατουμένους για αξιόπαινες πράξεις τους, σε συνεργασία με το Πειθαρχικό Συμβούλιο.

16) Διατυπώνει γνώμη προς την Κ.Ε.Μ. για τη μεταγωγή κρατουμένων για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, εκπαιδευτικούς και για τοποθέτηση σε εργασία.

17) Προτείνει στην Κ.Ε.Μ. τη μεταγωγή ασθενών κρατουμένων σε θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή σε νοσηλευτικά ιδρύματα και μεριμνά για την πραγματοποίησή της, εάν η Κ.Ε.Μ. δεν αποφασίσει εντός είκοσι ημερών από την υποβολή της πρότασης.

18) Προτείνει στην Κ.Ε.Μ. τη μεταγωγή κρατουμένων, οι οποίοι δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην κοινή διαβίωση ή την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης.

19) Προσκαλεί ιερέα ή εκπρόσωπο θρησκευόμενου ή δόγματος για να εκφράσει τη γνώμη του σε θέματα που άπτονται του λειτουργημάτων του.

20) Καθορίζει τους ειδικότερους όρους επικοινωνίας των κρατουμένων με τα κοινόχρηστα τηλέφωνα και τις περιπτώσεις επικοινωνίας με άτομα τα οποία δεν έχουν δικαίωμα επίσκεψης.

21) Αποφασίζει για την άδεια ή απαγόρευση τέλεσης στο κατάστημα γάμων, θρησκευτικών ή πολιτικών, βαπτίσεων και άλλων τελετών που αφορούν κρατουμένους ή τέκνα τους.

22) Επιτρέπει σε κρατουμένους, ύστερα από αίτησή τους, τη χρήση διάφορων αντικαμένων τα οποία εξημερευτούν εκπαιδευτικούς, καλλιτεχνικούς ή άλλους σκοπούς, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 15 του παρόντος.

23) Έχει όσες επιπλέον αρμοδιότητες καθορίζονται με τον παρόντα κανονισμό.

Άρθρο 28

Αρμοδιότητες Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων

1. Το Συμβούλιο Εργασίας Κρατουμένων, στο οποίο προεδρεύει ο εισαγγελέας-επόπτης, επιλέγει, κατανέμει και εποπτεύει τους εργαζόμενους κρατουμένους και προσδιορίζει το ωράριο και τις λοιπές ώρες εργασίας και απασχόλησης κάθε εργαζόμενου κρατουμένου.

2. Προτείνει στον Υπουργό Δικαιοσύνης τον αριθμό των θέσεων εργασίας στο κατάστημα και το χαρακτηρισμό

τους ως θέσεων με ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής και με αμοιβάδες κάθε είδους.

3. Εγκρίνει την εργασία των κρατουμένων για δικό τους λογαριασμό ή ύστερα από παραγγελία του δημοσίου ή του ευρύτερου δημόσιου τομέα ή ιδιώτη μέσα στους χώρους κράτησης, εφ' όσον δεν παραβιάζονται οι όροι ασφαλείας και εύρυθμης λειτουργίας του καταστήματος.

4. Διατυπώνει σύμφωνη γνώμη για τη συνέχιση της επαγγελματικής απασχόλησης κρατουμένων ή την εργασία η οποία έχει εξουρευθεί γι' αυτούς, όταν τους χορηγείται άδεια ημιελεύθερης διαβίωσης.

5. Συνεργάζεται με αρμόδιους επαγγελματικούς ή άλλους φορείς της περιοχής του καταστήματος ή άλλους παρεμφερείς κοινωνικούς φορείς για την επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση, μαθητεία ή εξειδίκευση των κρατουμένων, την εξεύρεση εργασίας και την ομαλή εκτέλεσή της.

6. Προτείνει στον εισαγγελέα - επόπτη, τον ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής σε κρατούμενους, οι οποίοι παύσυχον εργασία οποιασδήποτε μορφής ή απασχολούνται σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Άρθρο 29

Αρμοδιότητες Πειθαρχικού Συμβουλίου

1. Το Πειθαρχικό Συμβούλιο, στο οποίο προεδρεύει ο εισαγγελέας - επόπτης, κυρίως εξετάζει τις γραπτές αναφορές για την τέλεση πειθαρχικών παραπτώματων από τους κρατούμενους και επιβάλλει τις προβλεπόμενες πειθαρχικές ποινές.

2. Χορηγεί στους κρατούμενους τακτικές άδειες απουσίας από το κατάστημα.

3. Χορηγεί στους κρατούμενους εκπαιδευτικές άδειες απουσίας από το κατάστημα.

4. Χορηγεί στους κρατούμενους άδειες για ημιελεύθερη διαβίωση.

5. Εισηγείται στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου στον οποίο αρχίζει η έκτιση της ποινής για την τιμωρητική έκτισή της.

6. Εισηγείται στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου στον οποίο αρχίζει η έκτιση της ποινής για την αντικατάστασή της με παροχή κοινωφελούς εργασίας.

7. Απονέμει, σε συνεργασία με τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ύστερα από πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής, αμοιβάδες σε κρατούμενους για τις αξιόπαινες πράξεις τους.

Άρθρο 30

Μεταγωγές

1. Οι μεταγωγές κρατουμένων παραγγέλλονται α) ύστερα από αίτηση των ιδίων για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, εκπαιδευτικούς και για τοποθέτηση σε εργασία, β) ύστερα από γνωμάτευση ιατρού για λόγους υγείας, γ) από τον αρμόδιο εισαγγελέα για λόγους οικονομικούς και δ) με πρωτοβουλία του Συμβουλίου Φυλακής ή του διευθυντή για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης.

2. Οι μεταγωγές πραγματοποιούνται με τη διαδικασία και υπό τις προϋποθέσεις που περιγράφονται στο Σωφρονιστικό Κώδικα και τη σχετική εγκύκλιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Άρθρο 31

Δικαιώματα κρατουμένων

Κατά την εκτέλεση της ποινής ή την για οποιοδήποτε

άλλο λόγο εισαγωγή και παραμονή των κρατουμένων στο κατάστημα, βάσει έγγραφης παραγγελίας αρμόδιου οργάνου συνοδευόμενης από σχετικό νόμιμο τίτλο, δεν περιορίζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα αυτών εκτός από το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία. Όλα οι κρατούμενοι μπορούν να ασκούν τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και οι ειδικοί κατά περίπτωση κανόνες δικαίου, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο. Ειδικότερα οι κρατούμενοι δικαιούνται:

1) Να τους διασφαλίζεται ο σεβασμός της αξιοπρέπειάς τους.

2) Να μην τυγχάνουν καμιάς διακριτικής μεταχείρισης. Ειδική μεταχείριση ως προς τις συνθήκες κράτησης, την τοποθέτηση σε εργασία κ.λπ. δικαιολογείται μόνο για άτομα με ειδικές ανάγκες ή έχοντα προβλήματα υγείας και ενγίνει προκειμένου να εξημερωτηθούν ειδικές ανάγκες που απορρέουν από τη νομική ή πραγματική κατάσταση των κρατουμένων (λόγια κράτησης, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, κατάσταση υγείας, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κ.ο.κ.).

3) Να αναφέρονται εγγράφως σε κάθε δημόσια αρχή, εντός ή εκτός καταστήματος κράτησης και να ζητούν έννομη προστασία από τα δικαστήρια. Στο πλαίσιο αυτό δικαιούνται να αναφέρονται εγγράφως στο Συμβούλιο Φυλακής σε περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος τους ή παράνομης εντολής του προσωπικού για τις οποίες δεν προβλέπεται κάποιο ένδικο βοήθημα και προσφεύγουν στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκπτωσης της ποινής αν απορριφθεί το αίτημά τους, εντός δεκαπέντε ημερών από την κοινοποίηση σε αυτούς της απόφασης ή, αν δεν ληφθεί απόφαση, εντός μηνός από την υποβολή της έγγραφης αναφοράς τους. Σε περίπτωση προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών δικαιούνται να καταθέσουν υπόμνημα ή, αν το ζητήσει το Συμβούλιο, να εμφανισθούν αυτοπροσώπως ή με συνήγορο.

4) Να απευθύνουν αναφορές ή επιστολές σε διεθνείς οργανισμούς οι οποίες διαβιβάζονται από τη διεύθυνση του καταστήματος χωρίς να ελέγχεται το περιεχόμενό τους, το αργότερο εντός τριών ημερών από την πρωτοκόλλησή τους σε ιδιαίτερο βιβλίο.

5) Να ζητούν νομική βοήθεια, όταν βρίσκονται σε τεκμηριωμένη οικονομική αδυναμία πρόσβασης στη δικαιοσύνη σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 33 του παρόντος.

6) Να ψηφίζουν, κατά τις βουλευτικές εκλογές και τις εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε εκλογικό τμήμα εντός του καταστήματος, εφόσον δεν τους έχει επιβληθεί αμετάκλητα παρεπόμενη ποινή στέρησης των πολιτικών τους δικαιωμάτων.

7) Να διαβιβούν σε ατομικό κελί εφόσον το επιβάλλουν οι ανάγκες τους και το επιτρέπουν οι κτηριακές συνθήκες του καταστήματος.

8) Να απολαμβάνουν ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης ανάλογου επιπέδου με αυτό του λοιπού πληθυσμού.

9) Να εξετάζονται από τον ιατρό του καταστήματος κατά την εισαγωγή τους και στη συνέχεια ανά εξάμηνο ή όποτε το ζητήσουν.

10) Να παρακολουθούνται, αν το επιθυμούν, από θεραπευτές ιατρούς της επιλογής τους με παρουσία του ιατρού του καταστήματος και με δικές τους δαπάνες.

11) Να καλούν τον ιατρό του καταστήματος ή ιατρό της επιλογής τους για τη διαπίστωση της κατάστασης της σω-

ματικής, ψυχικής και πνευματικής τους υγείας, όταν κατέρχονται σε απεργία πείνας.

12) Να καλείται ο τοπικό αρμόδιος ιατροδικαστής ή ιατρός σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 4 Σωφρονιστικού Κώδικα σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ ιατρού του καταστήματος και του ιατρού της επιλογής των κρατουμένων.

13) Να παραπέμπονται για νοσηλεία σε θεραπευτικό κατάστημα κρατουμένη ή σε δημόσιο, δημοτικό, κοινοτικό ή άλλο θεραπευτήριο, αν δεν είναι δυνατή η νοσηλεία τους στο κατάστημα όπου κρατούνται.

14) Να αρνούνται, εφόσον δεν συναινούν, να υποβληθούν σε κάθε είδους ιατρική ή εργαστηριακή εξέταση, ιατροχειρουργική επέμβαση ή θεραπευτική αγωγή, εκτός εάν υπάρχει υπόνοια μεταδοτικού νοσήματος που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την υγεία των λοιπών κρατουμένων.

15) Να μην υποβάλλονται, ακόμη και αν συναινούν, σε ιατρικά ή συναιφής πειράματα που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή και την υγεία τους ή προσβάλλουν την αξιοπρέπεια και την προσωπικότητά τους.

16) Να εισάγονται σε ειδικό τμήμα νοσηλείας του καταστήματος κράτησης ή σε θεραπευτικό κατάστημα κράτησης, αν ασθενήσουν ή παρουσιάσουν έντονα προβλήματα ψυχικής υγείας.

17) Να λαμβάνουν κατάλληλη διατροφή από το κράτος, τρεις φορές την ημέρα, βάσει εναλλασσόμενων εβδομαδιαίων προγραμμάτων συσσιτίου.

18) Να προμηθεύονται, εφ' όσον το επιθυμούν, με δικές τους δαπάνες, πρόσθετα τρόφιμα ή άλλα επιπρόσθετα είδη από το πρατήριο - καντίνα ή το κυλικείο ή τον επιλεγμένο προμηθευτή του καταστήματος.

19) Να καλύπτονται οι ανάγκες ειδικής διαίτας ή συμπληρωματικής τροφής για λόγους υγείας, ύστερα από γραπτή γνωμάτευση του ιατρού του καταστήματος ή να προμηθεύονται, σύμφωνα με τα παραπάνω, είδη και να παρασκευάζουν φαγητό με απόφαση του διευθυντή κατόπιν σύμφωνης γνώμης του ιατρού.

20) Να φέρουν ατομική ενδυμασία της επιλογής τους και, όσα έχουν ανάγκη να λαμβάνουν επαρκή ενδυμασία και υποδήματα με μέριμνα της διεύθυνσης του καταστήματος. Οι εργαζόμενοι να λαμβάνουν επίσης ρουχισμό, ανάλογα με το αντικείμενο της εργασίας τους.

21) Να ενημερώνονται με εφημερίδες, περιοδικά, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, να έχουν πρόσβαση σε δανειακή βιβλιοθήκη του καταστήματος και να προμηθεύονται βιβλία εκτός καταστήματος.

22) Να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα και να επικοινωνούν με αναγνωρισμένους εκπροσώπους του θρησκευόμενου και του δόγματός τους. Η άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων γίνεται τακτικά, στο ναό ή άλλο κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο του καταστήματος, μετά από απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής.

23) Να ζητούν, και αν κριθεί αναγκαίο να παρευρίσκονται σε συνεδρίαση του Συμβουλίου Φυλακής που τους αφορά. Επίσης να καλούνται ενώπιον του αρμοδίου για τη χορήγηση των αδειών οργάνου για την παροχή των αναγκαίων διευκρινίσεων.

24) Να έχουν μαζί τους το/α παιδί/ά τους, αν είναι μητέρες, μέχρις ότου γίνει/ουν 3 ετών. Εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν, να τοποθετούνται σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο.

25) Να ζητούν τη διενέργεια κάθε σωματικής έρευνας σε ιδιαίτερο χώρο από 2 υπαλλήλους του ίδιου φύλου και κατά τρόπο που να μη θίγει την αξιοπρέπεια τους.

26) Να περπατούν ή να ασκούνται ατομικά στο προαύλιο τουλάχιστον 1 ώρα την ημέρα.

27) Να έχουν ατομικό λογαριασμό που σχηματίζεται από α) τα χρήματα που έφεραν μαζί τους οι ίδιοι ή που β), κατά τη διάρκεια της κράτησης, κατέθεσαν συγγενείς ή άλλοι ή γ) απέκτησαν οι ίδιοι με την εργασία τους.

28) Να υπάγονται σε ασφάλιση του ΙΚΑ κατά του κινδύνου ατυχήματος, αν εργάζονται σε ορισμένες θέσεις ή παρακολουθούν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης.

29) Να δέχονται, εφόσον το επιθυμούν, επισκέψεις συζύγου και συγγενών μέχρι 4ου βαθμού τουλάχιστον 1 φορά την εβδομάδα.

30) Να διευκολύνονται από τις υπηρεσίες του καταστήματος, αν είναι αλλοδαποί, να επικοινωνούν με διπλωματικούς ή προξενικούς εκπροσώπους του κράτους της ιθαγένειάς τους ή άλλου σχετικού.

31) Να επικοινωνούν με τηλέφωνο που βρίσκεται σε κοινόχρηστο χώρο του καταστήματος, όπως ορίζει το Συμβούλιο Φυλακής και ο παρών Εσωτερικός Κανονισμός καθώς και να στέλνουν γράμματα ή τηλεγραφήματα, όπως ορίζει ο Σωφρονιστικός Κώδικας και ο παρών εσωτερικός κανονισμός, χωρίς να ελέγχεται το περιεχόμενο οποιουδήποτε επικοινωνίας, εκτός αν ο έλεγχος γίνεται για λόγους ασφάλειας ή διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

32) Να προσφεύγουν στον αρμόδιο εισαγγελέα, αν υπάρξουν εμπόδια στο επισκεπτηριό τους ή στην τηλεφωνική ή άλλη επικοινωνία τους.

33) Να ζητούν την κάλυψη των δαπανών επικοινωνίας από την υπηρεσία, υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχουν οι ίδιοι αυτή τη δυνατότητα και η υπηρεσία μπορεί να ανταποκριθεί.

34) Να ζητούν τακτικές, έκτακτες και εκπαιδευτικές άδειες και σε περίπτωση δεύτερης συνεχόμενης απώλειας της αίτησής τους να προσφεύγουν στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής μέσα σε δέκα ημέρες από την κοινοποίηση της απορριπτικής απόφασης.

35) Να συνεχίζουν την προηγούμενη επαγγελματική τους απασχόληση ή να εργάζονται εντός του καταστήματος ή να εργάζονται εκτός καταστήματος κράτησης, εφόσον υπάρχει ειδικός χώρος ημελεύουσας διαβίωσης και τους χορηγηθεί σχετική άδεια.

36) Να προσφεύγουν στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής εντός δέκα ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης με την οποία απορριπτεται αίτηση για άδεια ημελεύουσας διαβίωσης ή ανακαλείται η άδεια.

37) Να ειδοποιούνται εγγράφως για το πειθαρχικό παράπτωμα για το οποίο κατηγορούνται και να καλούνται από το αρμόδιο όργανο για υπεράσπιση και απολογία με διερμηνέα, εάν δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα.

38) Να προσφεύγουν κατά των αποφάσεων του Πειθαρχικού Συμβουλίου εντός πέντε ημερών στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής.

39) Να ζητούν τη μεταγωγή τους σε άλλο κατάστημα κράτησης για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, εκπαιδευτικούς και για τοποθέτηση σε εργασία.

40) Να λαμβάνουν γνώση, προφορικά ή με χορήγηση αντιγράφων, αυτοπροσώπως ή με νόμιμο εκπρόσωπό τους, των μητρώων και ατομικών δελτίων που τηρούνται στο κατάστημα σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 2 - 5 Σωφρονιστικού Κώδικα καθώς και του μητρώου ιατρικών εξετάσεών τους.

Άρθρο 32

Δυνατότητες κρατουμένων

Εκτός από τα δικαιώματα του προηγούμενου άρθρου οι

κρατούμενοι διευκολύνονται στην άσκηση των δικαιωμάτων τους με δυνατότητες και μέτρα τα οποία λαμβάνονται για να ελαχιστοποιούνται οι δυσμενείς επιπτώσεις ή παρενέργειες που συνεπάγεται η εκτέλεση των ποινών και των μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας. Ειδικότερα οι κρατούμενοι μπορούν:

1) Να ενημερώνονται από τον διευθυντή, κατά την εισαγωγή τους στο κατάστημα και σε γλώσσα που κατανοούν, για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και για τον παρόντα κανονισμό και να λαμβάνουν σχετικό ενημερωτικό έντυπο.

2) Να ενημερώνονται από τον κοινωνικό λειτουργό για την παρεχόμενη από την κοινωνική υπηρεσία συμπαράσταση και να λαμβάνουν την απαραίτητη συνδρομή.

3) Να λαμβάνουν από τη διεύθυνση του καταστήματος τα απαραίτητα μέσα για την ατομική υγιεινή και την καθαριότητα των ιδιών και των ειδών ένδυσης και ρουχισμού τους.

4) Να ενημερώνονται σε θέματα υγιεινής και πρόληψης του AIDS και άλλων μεταδοτικών νοσημάτων.

5) Να διακοσμούνται ατομικά τους χώροι ελεύθερα, εφόσον δεν διαταράσσουν τη συμβίωση και δεν παρακωλύουν τον έλεγχο προστήρησης των όρων ασφαλείας του καταστήματος.

6) Να χρησιμοποιούν δικά τους κλινοσκεπάσματα και πετσέτες και, όσοι δεν διαθέτουν, να λαμβάνουν τα είδη αυτά με μέριμνα της διεύθυνσης του καταστήματος.

7) Να συμμετέχουν και να συνεργάζονται σε εκπαιδευτικές, μορφωτικές, αθλητικές, πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες δημιουργικής αξιοποίησης του χρόνου της κράτησης.

8) Να υποβάλλουν αιτήματα σε εκπροσώπους και λειτουργούς θρησκευμάτων και δογμάτων να τους επισκέπτονται με σκοπό ιδίως την ηθική στήριξη τους. Τα αιτήματα, ύστερα από πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής διαβιβάζονται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το οποίο εγκρίνει ή απορρίπτει τη χορήγηση άδειας εντός τριών ημερών, άλλως θεωρείται ότι η γνώμη του Συμβουλίου Φυλακής έχει γίνει δεκτή.

9) Να εργάζονται για δικό τους λογαριασμό μέσα στο κατάστημα.

10) Να έχουν πρόσβαση σε γραμματοκιβώτιο και η αλληλογραφία τους να διεκπεραιώνεται με ταχύτητα.

11) Να δέχονται επισκέψεις και άλλων ατόμων, εκτός συζύγου και των συγγενών μέχρι 4ου βαθμού, τουλάχιστον 1 φορά το δεκαπενθήμερο, όταν οι ίδιοι το ζητήσουν και το επιτρέψει το Συμβούλιο Φυλακής κρίνοντας ότι τα πρόσωπα αυτά μπορούν να ασκήσουν ευμενή επίδραση.

12) Να ταξιδεύουν με δαπάνες του καταστήματος με δημόσια μεταφορικά μέσα, εάν δεν μπορούν να καταβάλουν τη δαπάνη του ταξιδιού τους όταν λαμβάνουν τακτική άδεια.

13) Να επιδοτούνται από τα Κεφάλαια Εργασίας Κρατούμενων για την κάλυψη τουλάχιστον των απολύτως αναγκαίων εξόδων, όταν λαμβάνουν εκπαιδευτική άδεια.

14) Να μεταγόνται χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπειά τους και η μεταγωγή τους να αναβάλλεται εάν υπάρχει κίνδυνος ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας τους.

15) Να ζητούν ενημέρωση για τη νομική και κοινωνική τους κατάσταση και υποστήριξη για την προσαρμογή τους στην κοινωνική ζωή μετά την αποφυλάκιση, συμπεριλαμβανομένων της εξασφάλισης στέγης και της ανεύρεσης εργασίας.

16) Να ζητούν να ανασταλεί, διακοπεί ή χαριστεί η πειθαρχική ποινή περιορισμού σε ατομικό κελί, αν υπάρχει

σοβαρός κίνδυνος για τη ζωή ή την υγεία τους ή αν με εξαιρετικές ενέργειες δείχνουν ότι ενισχύθηκε η συνείδηση ευθύνης τους.

17) Να αμείβονται για τις αξιόπαινες πράξεις τους σύμφωνα με τα άρθρα 67 και 70 παρ. 1 του Σωφρονιστικού Κώδικα.

Άρθρο 33 Νομική βοήθεια

1. Εάν ο κρατούμενος δηλώσει ότι βρίσκεται σε οικονομική αδυναμία να ασκήσει τα υπερασπιστικά του δικαιώματα, ενημερώνεται το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό του καταστήματος κράτησης, το οποίο καλεί τον κρατούμενο να υποβάλει αίτηση με δικαιολογητικά οικονομικής αδυναμίας (φορολογική δήλωση και εκκαθαριστικό σημείωμα εφορίας, πιστοποιητικό οικονομικής αδυναμίας ή χορήγησης επιδόματος πρόνοιας, πιστοποιητικό επιδότησης ανεργίας Ο.Α.Ε.Δ., πρακτικά δασκαπικών αρχών ή άλλα έγγραφα από τα οποία να προκύπτει προηγούμενη παράσταση χωρίς συνήγορο υπεράσπισης ή αυτεπάγγελτος διορισμός συνηγόρου ή αδυναμία καταβολής χρηματικών ποινών ή μετατροπής ποινών κατά της ελευθερίας σε χρηματικές κ.λπ.).

2. Η αίτηση απευθύνεται προς τον εισαγγελέα επόπτη και σ' αυτήν επισυνάπτονται σημειώματα των τμημάτων κοινωνικής εργασίας και οικονομικού του καταστήματος κράτησης σχετικά με την πιθανολογούμενη απορία ή οικονομική αδυναμία του απόντος κρατούμενου.

3. Η αίτηση και τα σχετικά δικαιολογητικά ελέγχονται από τον εισαγγελέα - επόπτη συνεπικουρούμενο από το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό του καταστήματος και, είτε ζητείται η συμπλήρωσή τους με πρόσθετα δικαιολογητικά (υπεύθυνες δηλώσεις, αντίγραφο κινήσης ατομικών λογαριασμών κ.λπ.) είτε, όταν κριθούν επαρκή, διαβιβάζονται από αυτόν στην αρμόδια δικαστική αρχή με σχετική ένδειξη προκειμένου να εξετασθεί το αίτημα αυτεπάγγελτου διορισμού συνηγόρου ή παροχής νομικής βοήθειας λόγω οικονομικής αδυναμίας. Σε κάθε περίπτωση καταβάλλεται προσπάθεια το αίτημα να διαβιβάζεται τουλάχιστον δεκαπέντε ημέρες πριν από τη ανακριτική πράξη ή τη δικαστική ενέργεια για την οποία ζητείται ο αυτεπάγγελτος διορισμός συνηγόρου και γενικότερα παροχής νομικής βοήθειας.

4. Ο ενδιαφερόμενος κρατούμενος ενημερώνεται τουλάχιστον πέντε ημέρες πριν από την ανακριτική πράξη ή τη δικάσιμο για το αποτέλεσμα της αίτησής του και σε περίπτωση απόρριψης έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον του αμέσως ανώτερου οργάνου εντός τριών ημερών.

5. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι ειδικές ρυθμίσεις για τον αυτεπάγγελτο διορισμό συνηγόρου και για την παροχή νομικής βοήθειας ως έχουν.

Άρθρο 34 Υποχρεώσεις κρατούμενων

Οι κρατούμενοι έχουν μόνο τις υποχρεώσεις και τους περιορισμούς των δικαιωμάτων τους που προβλέπονται ρητά στον Σωφρονιστικό Κώδικα και στις κατ' εξουσιοδότηση του εκδιδόμενες κανονιστικές πράξεις. Ειδικότερα οι κρατούμενοι υποχρεούνται:

1) Να υποβάλλονται στην εκτέλεση της απόφασης, του βουλεύματος ή άλλου νόμιμου τίτλου βάσει του οποίου κρατούνται.

2) Να συμμορφώνονται με τις νόμιμες οδηγίες και εντολές του προσωπικού, ώστε να εξασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος και η ασφάλεια προσώπων και εγκαταστάσεων. Ιδιαίτερα υποχρεούνται: α) να τη-

ρούν το ωρολόγιο πρόγραμμα του καταστήματος, β) να κινούνται στις εκτός χώρων κράτησης εγκαταστάσεις του καταστήματος μόνον ύστερα από άδεια ή με συνοδεία και γ) να μην επικοινωνούν με κρατούμενους άλλων πτερυγίων και τμημάτων του καταστήματος ή και άλλων καταστημάτων κράτησης.

3) Να σέβονται τους συγκρατούμενους τους και να συμπεριφέρονται προς αυτούς και το προσωπικό με κόσμιο τρόπο.

4) Να έχουν ευπρεπή συμπεριφορά όταν παρουσιάζονται σε ακρόασεις ή καλούνται ενώπιον των συμβουλίων του καταστήματος ή δέχονται επισκέπτες ή συναντώνται με τους συνηγούς τους.

5) Να συνεργάζονται με τους αρμόδιους υπαλλήλους κατά την υποβολή τους σε κάθε είδους έρευνα (τακτική, έκτακτη, σωματική και ατομικών ειδών).

6) Να παραδίδουν προς φύλαξη στο λογιστήριο και την αποθήκη του καταστήματος κάθε είδους που απαγορεύεται να φέρουν μαζί τους στο χώρο κράτησης και να φυλάσσουν τα προσωπικά τους είδη και αντικείμενα σε μια βαλίτσα κανονικού μεγέθους σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 11 του παρόντος.

7) Να συντάσσουν ενυπόγραφη αίτηση όταν επιθυμούν να τύχουν ακρόαση από τα όργανα του καταστήματος και σημείωμα, όταν επιθυμούν εξέταση από ιατρό ή ακρόαση από το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, αναγράφοντας το ονοματεπώνυμο, το πατρώνυμο, την πτέρυγα και το κελί ή το θάλαμό τους. Οι απήσεις και τα σημειώματα αυτά ρίπτονται σε γραμματοκιβώτιο και στη συνέχεια οι απήσεις πρωτοκαλούνται.

8) Να είναι σύντομοι όταν χρησιμοποιούν τα καρτοτηλέφωνα και να τηρούν τη σειρά προτεραιότητας.

9) Να εκτελούν την εργασία στην οποία τοποθετούνται ύστερα από απόφαση του Πενταμελούς Συμβουλίου Εργασίας Κρατούμενων με συνέπεια και επιμέλεια.

10) Να κάνουν καλή χρήση και να μην καταστρέφουν με πρόθεση εργαλεία ή άλλα αντικείμενα τα οποία χρησιμοποιούν στην εργασία τους.

11) Να τηρούν τους κανόνες της ατομικής υγιεινής, να φροντίζουν για την καθαριότητα και τακτοποίηση των ατομικών τους ειδών, των χώρων κράτησης και των κοινόχρηστων χώρων του καταστήματος και κυρίως να μην προκαλούν φθορές στα αντικείμενα και στις εγκαταστάσεις του καταστήματος.

12) Να λαμβάνουν παρουσία του νοσηλευτή τα φάρμακα που τους χορηγούνται με συνταγή ψυχιάτρου.

13) Να υποβάλλονται σε ιατρικές εξετάσεις, ακόμη και παρά τη θέλησή τους, αν υπάρχει υπόνοια μεταδοτικού νοσήματος ή διακίνησης ναρκωτικών που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την υγεία των ιδίων ή λοιπών κρατούμενων. Αν παρά ταύτα αρνούνται, τίθενται σε προφυλακτική μόνωση ύστερα από γνωμάτευση ιατρού και απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής, ή σε έκτακτες περιπτώσεις, από τον διευθυντή και σε απουσία του από τον αρχιφύλακα, πάντοτε ύστερα από ενημέρωση ιατρού. Στις περιπτώσεις αυτές ενημερώνεται και το Συμβούλιο Φυλακής και πραγματοποιούνται ημερήσιες επισκέψεις ιατρού, ο οποίος συντάσσει σχετική αναφορά.

14) Να υποβάλλονται σε ενδοσωματική ή ακτινολογική έρευνα από ιατρό, ακόμη και παρά τη θέλησή τους α) αν υπάρχει εύλογη αιτία για απόκριψη ναρκωτικών ουσιών ή άλλη αιτία που δικαιολογεί την έρευνα αυτή ή β) όταν διενεργείται ιατρική πράξη αναγκαία για την υγεία τους, πάντοτε ύστερα από εντολή του εισαγγελέα επόπτη.

15) Να τοποθετούνται, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα-επόπτη, σε ειδικούς χώρους προς ολιγοήμερη παρακολούθηση, έως τριών ημερών, η οποία μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να παρατείνεται επί ένα τριήμερο, όταν εκτιμάται, βάσει συγκεκριμένων στοιχείων, ότι θα επιχειρήσουν να εισαγάγουν στο κατάστημα κράτησης απαγορευμένες ουσίες τις οποίες έχουν αποκρύψει στο σώμα τους με τρόπο ώστε να μην είναι δυνατό αυτές α) να εντοπισθούν με σωματική έρευνα ή ακτινολογικό έλεγχο ή β) να αφαιρεθούν αφού εντοπισθούν. Καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής στους χώρους παρακολούθησης λαμβάνεται μέριμνα για τη χρήση ειδικής τουαλέτας.

16) Να μην κατέχουν και χρησιμοποιούν με οποιονδήποτε τρόπο απαγορευμένα από το νόμο και τον παρόντα κανονισμό είδη και ειδικότερα κινητά τηλέφωνα.

17) Να μην συναλλάσσονται με συγκρατούμενους τους χρησιμοποιώντας προς τούτο επιτρεπόμενα για ατομική χρήση είδη ή αγαθά.

18) Να μην παρεμποδίζουν με οποιονδήποτε τρόπο τον τεχνητό φωτισμό του κελιού ή του θαλάμου τους και να διευκολύνουν την καταμέτρηση και τον οπτικό έλεγχο.

19) Να μην καταθέτουν χρήματα κατά τη διάρκεια της κράτησης και έως την αποφυλάκισή τους σε λογαριασμό άλλου κρατούμενου, εκτός εάν πρόκειται για συγγενή μέχρι τετάρτου βαθμού.

20) Να υποβάλλονται σε πειθαρχικό και ποινικό έλεγχο και υπέχουν αστική ευθύνη για τη μη συμμόρφωσή τους στα ανωτέρω, σύμφωνα με τις διατάξεις του Σωφρονιστικού, του Ποινικού ή του Αστικού Κώδικα και των ειδικών νόμων.

Άρθρο 35

Προετοιμασία για την απόλυση

1. Οι κρατούμενοι, από την εισαγωγή τους στο κατάστημα κράτησης και καθ' όλο το διάστημα της παραμονής τους σ' αυτό υποβάλλονται σε μεταχείριση που προσαρμόζεται στην εξασφάλιση της δίκαιης εκδίκασης της υπόθεσής τους εάν είναι υπόδικοι και της προσαρμογής τους στο νόμιμο κοινωνικό βίο εάν είναι κατάδικα.

2. Στο πλαίσιο της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου:

α) Οι υπόδικοι διευκολύνονται για να προετοιμάσουν την υπεράσπισή τους ενώπιον των δικαστικών αρχών.

β) Οι κρατούμενοι συνεργάζονται, εάν επιθυμούν, για τον σχεδιασμό προγράμματος επαγγελματικής μεταχείρισης από το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό (συμμετοχή σε εκπαίδευση, εργασία, επαγγελματική κατάρτιση, ειδικές θεραπευτικές ομάδες κ.λπ.) ώστε να περιορίζεται η περαιτέρω υποβάθμιση της πραγματικής και νομικής κατάστασής τους και η επιδείνωση της θέσης των προσώπων που εξαρτώνται από αυτούς.

3. Τα αρμόδια όργανα του καταστήματος κράτησης μεριμνούν προκειμένου να εξασφαλίζεται σε όλους τους κρατούμενους η δυνατότητα να εντάσσονται σε θεσμούς έκπαιξης των ποινών με τους οποίους αξιοποιείται δημιουργικά ο χρόνος της κράτησης και ενισχύονται οι δεσμοί των κρατούμενων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ιδίως όταν πλησιάζει ο χρόνος για την οριστική ή υπό όρο απόλυσή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Άρθρο 36

Γενικά καθήκοντα προσωπικού

1. Το προσωπικό οφείλει να συνεργάζεται και να συντονίζει τις ενέργειές του για την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του καταστήματος και την ακώλυτη άσκηση

των δικαιωμάτων των κρατουμένων. Ειδικότερα σε θέματα ασφαλείας του καταστήματος τα μέλη του προσωπικού συνεργάζονται τόσο με τους επίσημους εισαγγελέεις, όσο και με την υπηρεσία εξωτερικής φρούρησης του καταστήματος.

2. Το προσωπικό κατά την είσοδό του στο κατάστημα κράτησης υποβάλλεται σε ηλεκτρονικό ή άλλου είδους έλεγχο ανίχνευσης απαγορευμένων ουσιών και αντικειμένων.

3. Το προσωπικό υποχρεούται σε ομοιόμορφη εμφάνιση όσον αφορά την ενδυμασία. Της υποχρέωσης αυτής εξαιρούνται ο προϊστάμενος της διεύθυνσης, το ιατρικό προσωπικό, το τεχνικό προσωπικό, το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, οι ιερείς και οι γυμναστές.

4. Το προσωπικό οφείλει να ενημερώνει, το ταχύτερο δυνατό, τον αρμόδιο ιατρό, όταν αυτός απουσιάζει από το κατάστημα κράτησης, σχετικά με έκτακτα περιστατικά που αφορούν την υγεία και τη ζωή των κρατουμένων.

5. Το προσωπικό απαγορεύεται:

α. να εγκαταλείπει τη θέση του χωρίς προηγούμενη άδεια και αντικατάσταση,

β. να εισάγει στο κατάστημα και να εξάγει από αυτό χωρίς άδεια οποιοδήποτε αντικείμενο,

γ. να εισάγει στο κατάστημα οποιαδήποτε αντικείμενο προσωπικής χρήσης (αυτοκίνητο, ηλεκτρική συσκευή κ.λπ.) για οποιαδήποτε επίσκεψη ή άλλη εργασία, εκτός εάν λειτουργεί σχετικό εγκεκριμένο πρόγραμμα.

δ. να χρησιμοποιεί κινητό τηλέφωνο, υπηρεσιακό ή προσωπικό, εξαιρουμένων του διευθυντή, του αρχιφύλακα και των ιατρών σε ώρα υπηρεσίας,

ε. να συναλλάσσεται και να αναπτύσσει ιδιαίτερες σχέσεις με κρατουμένους, συγγενείς και φίλους τους, συντηγούρους και προμηθευτές του καταστήματος,

στ. να εκμεταλλεύεται την εργασία των κρατουμένων για προσωπικό όφελος.

Άρθρο 37

Καθήκοντα διευθυντή

Ο διευθυντής προϊστάται όλων των υπηρεσιών του καταστήματος κράτησης, είναι υπεύθυνος για την ομαλή λειτουργία τους και ασκεί καθήκοντα ειδικού ανακριτικού υπαλλήλου κατά το άρθρο 34 Κ.Π.Δ. για τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται στο χώρο του καταστήματος. Ειδικότερα ο διευθυντής:

1) Μεριμνά για την ορθή εφαρμογή των νόμων, διαταγμάτων, κανονισμών, εγκυκλίων κ.λπ., εκδίδοντας τις εκάστοτε απαιτούμενες οδηγίες, και είναι υπεύθυνος για τη νομιμότητα της κράτησης κάθε κρατουμένου.

2) Μεριμνά για την τήρηση της τάξης και της ασφαλείας του καταστήματος κράτησης εκδίδοντας τις απαιτούμενες εντολές στο πλαίσιο λειτουργίας των διαφόρων συμβουλίων του καταστήματος.

3) Επιθεωρεί τακτικά το κατάστημα κράτησης και ελέγχει όλες τις υπηρεσίες.

4) Καλεί καθημερινά τους αρμόδιους υπαλλήλους σε αναφορά σχετικά με τη λειτουργία του καταστήματος και συνεργάζεται με αυτούς για ό,τι αφορά την υπαγωγή των κρατουμένων στις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα.

5) Ελέγχει την ταμειακή κατάσταση του καταστήματος, καθώς και την ορθή τήρηση όλων των βιβλίων γραμματείας, διαχείρισης, αρχιφυλάκειου, ιατρείου, κοινωνικής υπηρεσίας κ.λπ.

6) Δίνει οδηγίες προς το προσωπικό, εγγράφως, υπό τη μορφή ημερήσιας διαταγής.

7) Ορίζει, μετά από εισήγηση του Αρχιφύλακα, το χώρο εργασίας και τα καθήκοντα που ασκεί κάθε μέλος του φυ-

λακτικού προσωπικού (φύλακας ή τοποθέτης) στο χώρο αυτό.

8) Δέχεται, ο ίδιος ή εξουσιοδοτημένος από αυτόν υπάλληλος, σε ακρόαση τους νεοεισαγόμενους κρατουμένους, το αργότερο την επόμενη εργάσιμη ημέρα από την εισαγωγή τους, τους ενημερώνει σε γλώσσα κατανοητή από αυτούς για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και για τον παρόντα κανονισμό και τους παραδίδει σχετικό ενημερωτικό έντυπο που εκδίδεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

9) Συγκαλεί το Συμβούλιο Φυλακής σύμφωνα με το άρθρο 10 του Σωφρονιστικού Κώδικα, τακτικά και εκάκτως και προεδρεύει των συνεδριάσεων.

10) Λαμβάνει, κατά τη διάρκεια της κράτησης οποιουδήποτε κρατουμένου, τα αναγκαία κατά περίπτωση μέτρα προς ελαχιστοποίηση των δυσμενών επιπτώσεων ή παρενεργειών τις οποίες συνεπάγεται η εκτέλεση των ποινών και των μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας.

11) Καλεί εξωτερικούς ιατρούς και νοσοκόμους αμεβόλους κατά επίσκεψιν για την 24ωρη κάλυψη των παρουσιάζομενων αναγκών στην περίπτωση που στο κατάστημα κράτησης δεν υπηρετεί μόνιμο υγειονομικό προσωπικό. Αν, παρ' όλα αυτά δεν εξευρίσκεται το παραπάνω προσωπικό, προτείνει στον αρμόδιο εισαγγελέα επίσημα να καλέσει τους κατάλληλους κατά ειδικότητα ιατρούς και νοσηλευτές από πίνακα των οικείων συλλόγων.

12) Λαμβάνει, σε συνεργασία με τον ιατρό του καταστήματος, τα κατάλληλα μέτρα για την παρακολούθηση και προστασία της υγείας των κρατουμένων που δηλώνουν ότι κατέρχονται σε απεργία πείνας.

13) Ελέγχει και παρακολουθεί καθημερινά την ποιότητα και γενική κατάσταση του παρασκευαζόμενου συσσιτίου στο κατάστημα κράτησης.

14) Επιτρέπει, μετά από σύμφωνη γνώμη του ιατρού του καταστήματος, την παρασκευή φαγητού σε χώρο του καταστήματος από τους ίδιους τους κρατουμένους.

15) Χορηγεί στους κρατουμένους που έχουν ανάγκη επαρκή ενδυμασία και υπόδηση, καθώς και κλινοσκεπάσματα και άλλα είδη κλινοστρωμνής σε όσους δεν τα διαθέτουν.

16) Προμηθεύει τους κρατουμένους με τα αναγκαία είδη για την τήρηση της καθαριότητας στα είδη ένδυσης και ρουχισμού.

17) Συμμετέχει ως μέλος στο Συμβούλιο Εργασίας Κρατουμένων.

18) Αποφασίζει, μετά από εισήγηση του διαχειριστικού οργάνου του καταστήματος κράτησης, την ανάληψη μέρους του αδιάθετου ποσού του χρηματίου κάθε κρατουμένου, στις προβλεπόμενες από το νόμο περιπτώσεις.

19) Φροντίζει μέσω των αρμοδίων οργάνων του καταστήματος κράτησης για την έγκαιρη παραλαβή και αποστολή τηλεγραφημάτων ή συστημένων επιστολών από και προς τους κρατουμένους.

20) Μπορεί να τοποθετεί, με ημερήσια διαταγή, έναν ή περισσότερους βοηθούς αρχιφύλακα εκ των υπαρχιφυλάκων οι οποίοι υπηρετούν στο κατάστημα κράτησης και να αναθέτει σε αυτούς ορισμένες από τις αρμοδιότητες του αρχιφύλακα.

21) Μεριμνά για τη διατήρηση της τάξης και της ασφαλείας του καταστήματος κράτησης. Σε περίπτωση κατεπίγοντος και όταν απουσιάζει ο εισαγγελέας επίσημος, όταν εκδηλώνεται ομαδική απειθεία, στάση ή αντίσταση κρατουμένων σε νόμιμη διαταγή και ίδιως επιστροφής και εγκλεισμού στα κελιά και στους θαλάμους τους, καλεί την αστυνομική δύναμη προς παραχώρηση οποιασδήποτε κατά

την κρίση του αναγκαίας συνδρομής, συμπεριλαμβανομένης, σε περίπτωση στάσης, της επέμβασης.

22) Διατάσσει τη λήψη μέτρων τάξης, όπως αυτά περιγράφονται στο άρθρο 65 παρ. 2 Σωφρονιστικού Κώδικα και στο άρθρο 65 του παρόντος κανονισμού, σε έκτακτες περιπτώσεις και όπου βίαιες ενέργειες κρατουμένων θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την υγεία και την ελευθερία του προσωπικού ή των συγκρατούμενων τους.

23) Συμμετέχει ως μέλος στο πειθαρχικό συμβούλιο του καταστήματος κράτησης, είτε αυτό συνεδριάζει για τη χορήγηση τακτικών και εκπαιδευτικών αδειών στους κρατούμενους, είτε ως όργανο πειθαρχικού ελέγχου.

24) Αναστέλλει, διακόπτει ή χαρίζει εν όλω ή εν μέρει την παθαρχική ποινή του περιορισμού σε ειδικό κελί, σε έκτακτες περιπτώσεις: α) όταν υπάρχει κίνδυνος ζωής ή σοβαρής ή μόνιμης βλάβης της υγείας των κρατουμένων ή β) όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις προερχόμενες από εξαιρετικές ενέργειες κρατουμένων οι οποίες πείθουν ότι έχει ενισχυθεί σημαντικά η συνείδηση ευθύνης τους. Η σχετική απόφαση τίθεται στο πειθαρχικό συμβούλιο για έγκριση εντός δύο ημερών.

25) Παραγγέλλει τη μεταγωγή των κρατουμένων σε θεραπευτικά ή νοσηλευτικά ιδρύματα σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφ' όσον ο ιατρός απουσιάζει προκειμένου να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας τους ή κίνδυνος μετάδοσης μολυσματικών νόσων ή βλάβης της υγείας άλλων κρατουμένων. Στις περιπτώσεις αυτές ειδοποιεί άμεσα τους συγγενείς άλλων κρατουμένων ή πρόσωπα και αρχές που αυτοί υποδεικνύουν.

26) Αναφέρει αμέσως την αναβολή κάθε είδους μεταγωγής για λόγους υγείας κ.λπ. στην αρχή που την παρήγγειλε.

27) Παραγγέλλει, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, τη μεταγωγή κρατουμένων για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος και γνωστοποιεί αμέσως την παραγγελία στο Συμβούλιο Φυλακής και στην Κ.Ε.Μ..

28) Προτείνει τη μεταγωγή κρατουμένων σε ορισμένες περιπτώσεις, εκθέτοντας τους λόγους που τη δικαιολογούν. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται και σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Φυλακής, που συνεδριάζει χωρίς τη συμμετοχή του διευθυντή, υπό την προεδρία του εισαγγελέα επόπτη.

29) Διατάσσει την κάθε είδους αποφυλάκιση των κρατουμένων.

30) Ανακοινώνει αμέσως κάθε θάνατο κρατουμένου στις αρμόδιες δικαστικές αρχές, στον Υπουργό Δικαιοσύνης, τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής, όπως και στους συγγενείς του θανόντος. Αν ο θανών είναι αλλοδαπός ενημερώνει και την πρεσβεία ή την πλησιέστερη προξενική αρχή της χώρας του.

31) Ειδοποιεί άμεσα τον Υπουργό Δικαιοσύνης, τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής και τις αρμόδιες υπηρεσίες σε περιπτώσεις έκτακτων γεγονότων που αφορούν την εύρυθμη λειτουργία του καταστήματος κράτησης και τους κρατούμενους.

32) Είναι πρόεδρος της Διαχειριστικής Επιτροπής του καταστήματος.

33) Έχει όλα επιπλέον καθήκοντα προβλέπονται από τον παρόντα κανονισμό και ελέγχει το προσωπικό για την τήρησή του.

34) Μπορεί να μεταβιβάζει ορισμένα από τα καθήκοντά του στους νόμιμους αναπληρωτές, τμηματάρχες και λοιπούς υπαλλήλους εκδίδοντας προς τούτο σχετικές ημερήσιες διαταγές.

Άρθρο 38

Καθήκοντα προϊστάμενου τμήματος διοίκησης (γραμματείας)

Ο προϊστάμενος του τμήματος διοίκησης φροντίζει για την εύρυθμη λειτουργία της γραμματείας του καταστήματος, συντονίζει το έργο του προσωπικού και είναι συνυπεύθυνος με το διευθυντή για τον ακριβή καθορισμό του χρόνου έναρξης και λήξης της παινής ή του μέτρου ασφαλείας και για τη νόμιμη κράτηση κάθε κρατουμένου. Ειδικότερα, ο προϊστάμενος του τμήματος διοίκησης:

1) Τηρεί την αλληλογραφία και επιμελείται για την τήρησή και ενημέρωση των βιβλίων και του αρχείου.

2) Χορηγεί τα έγγραφα, αντίγραφα και πιστοποιητικά, μετά από αίτηση αυτών που έχουν έννομο συμφέρον.

3) Μεριμνά για την τήρηση των βιβλίων και φακέλων του τμήματος. Η τήρηση αυτών δεν είναι απαραίτητη όταν γίνεται καταχώριση των στοιχείων που περιλαμβάνουν σε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Τα βιβλία αυτά είναι:

α. το βιβλίο καταδικών,

β. το βιβλίο υποδικών,

γ. το βιβλίο κρατουμένων για χρηματικές ποινές ή έξοδα και κρατουμένων για χρέη.

4) Τέλος, ελέγχει τις καταχωρήσεις. Ειδικότερα, στα παραπάνω βιβλία καταχωρίζονται:

α. τα στοιχεία ταυτότητας, ο τόπος τελευταίας διαμονής πριν από την εισαγωγή στο κατάστημα, η οικογενειακή κατάσταση, τα δικαιολογητικά έγγραφα της κράτησης, τα στοιχεία ταυτότητας του θύματος, η ημερομηνία και ώρα εισαγωγής,

β. σε ειδική στήλη των βιβλίων η έκθεση για τα παραπάνω, η οποία συντάσσεται και υπογράφεται από τον αρμόδιο υπάλληλο του καταστήματος και τον υπάλληλο που συνοδεύει τον προσαγόμενο κρατούμενο,

γ. η χρονολογία έναρξης της κράτησης ή της εκτέλεσης της ποινής καθώς και η χρονολογία λήξης τους και

δ. κάθε άλλη μεταβολή της νομικής κατάστασης των κρατουμένων.

5) Ελέγχει τις καταχωρήσεις στους φακέλους των κρατουμένων. Ειδικότερα:

A. στους φακέλους αυτούς καταχωρίζονται:

α. τα στοιχεία ταυτότητας του κρατουμένου,

β. τα δικαστικά έγγραφα,

γ. η έναρξη και η λήξη της παινής και

δ. η ημερομηνία εισαγωγής του.

B. Σε υποφακέλους περιλαμβάνονται:

α. τα δικαστικά έγγραφα και δελτίο ποινικού μητρώου,

β. τα δελτία πειθαρχικού ελέγχου, σχετικές αποφάσεις κ.λπ.,

γ. έγγραφα σχετικά με τις άδειες,

δ. δελτία κίνησης κρατουμένων και μεταγωγών και

ε. αρχείο αναφορών υπαλλήλων και

στ. λοιπή αλληλογραφία.

Άρθρο 39

Καθήκοντα προσωπικού τμήματος διοίκησης (γραμματείας)

Το προσωπικό του τμήματος διοίκησης ακολουθεί τις εντολές και οδηγίες του προϊστάμενου και ενημερώνει τα βιβλία και τους φακέλους που τηρούνται στο τμήμα σύμφωνα με το άρθρο 38 του παρόντος. Ειδικότερα, το προσωπικό του τμήματος διοίκησης:

1) Πρωτοκολλεί τα εισερχόμενα και εξερχόμενα έγγραφα.

2) Καταχωρίζει στα βιβλία κρατουμένων και τους φακέλους ή σε ηλεκτρονικό αρχείο τα στοιχεία ταυτότητας, τα δικαστικά έγγραφα, την έναρξη και λήξη της ποινής ή της προσωρινής κράτησης (προφυλάκισης) ή της προσωπικής κράτησης και την ημερομηνία εισαγωγής τους.

3) Συντάσσει εκθέσεις φυλάκισης και έγγραφα ενημέρωσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τους κρατούμενους οι οποίοι εισάγονται στο κατάστημα κράτησης για πρώτη φορά.

4) Ζητεί τη συμπλήρωση και την αποστολή ποινικού μητρώου από τις εισαγγελίες πρωτοδικών του τόπου γέννησης του κρατουμένου ή από το αρμόδιο τμήμα του Υπουργείου Δικαιοσύνης όταν πρόκειται για αλλοδαπούς κρατουμένους.

5) Ενημερώνει την Πρεσβεία ή την Προξενική Αρχή κάθε αλλοδαπού κρατουμένου ή άλλη εθνική αρχή ή διεθνή οργάνωση η οποία υπερασπίζεται τα συμφέροντα αυτού, εάν προέρχεται από κράτη τα οποία δεν εκπροσωπούνται διπλωματικά ή είναι πρόσφυγας ή ανιθαγενής.

6) Μεριμνά για την αποστολή της κάθε αίτησης αλλοδαπού κρατουμένου, ιδίως αυτής που απευθύνεται στις αρμόδιες αρχές για την εκτέλεση της ποινής του στη χώρα της οποίας φέρει την ιθαγένεια και αυτής που αφορά τη χορήγηση πολιτικού ασύλου.

7) Συντάσσει και διαβιβάζει εκθέσεις ενδίκων μέσων και βοηθημάτων στις αρμόδιες δικαστικές αρχές.

8) Διαβιβάζει στις αρμόδιες αρχές αιτήσεις κρατουμένων που αφορούν τις συνθήκες κράτησης και τους όρους εκτέλεσης των ποινών, αιτήματα παροχής νομικής βοήθειας, καταγγελίες, εγκλήσεις, αγωγές και γενικά την επικοινωνία για κάθε θέμα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα των δικαστικών και των δημόσιων αρχών.

9) Εκδίδει ύστερα από σχετική αίτηση των κρατουμένων πιστοποιητικά και βεβαιώσεις κράτησης και πειθαρχικού ελέγχου.

10) Υποβάλλει τα δικαιολογητικά των κρατουμένων για την απόλυσή τους υπό όρο αυτεπαγγέλτως, ακόμη και χωρίς προηγούμενη σχετική αίτηση του κρατουμένου και την απονομή χάρτος, ύστερα από σχετική αίτηση.

11) Υποβάλλει δικαιολογητικά για την επιμέτρηση των ποινών των κρατουμένων είτε ύστερα από αίτησή τους είτε αυτεπάγγελτα.

12) Προβάνει στις ενέργειες και προωθεί τις διαδικασίες που απαιτούνται για τις μεταγωγές των κρατουμένων για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, εκπαιδευτικούς, τοποθέτησης σε εργασία, υγείας, δικονομικούς και συναφείς καθώς και σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης.

13) Επιδίδει δικόγραφα και λοιπά έγγραφα στους κρατούμενους και αποστέλλει τα σχετικά αποδεικτικά επίδοσης.

14) Τηρεί και ενημερώνει τα βιβλία εργασίας των κρατουμένων.

15) Πληροφορεί και γενικά εξυπηρετεί τους κρατούμενους, συγγενείς και συνηγόρους τους και τρίτους που έχουν έννομο συμφέρον επί θεμάτων αρμοδιότητας της γραμματείας.

16) Τηρεί και συντάσσει σε συνεργασία και με το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό του καταστήματος στατιστικά στοιχεία και τα θέτει στη διάθεση του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

17) Τηρεί τους φακέλους του προσωπικού του καταστήματος και ενημερώνει κάθε υπάλληλο για όλα τα θέ-

ματα που αφορούν την υπηρεσιακή του κατάσταση, ιδίως τις κανονικές και αναρρωτικές άδειες. Διαβιβάζει αιτήσεις των υπαλλήλων για υπηρεσιακές μεταβολές (μεταθέσεις, αποσπάσεις κ.λπ.) και επιδίδει σε αυτούς διάφορα έγγραφα που τους αφορούν.

Άρθρο 40

Καθήκοντα προϊστάμενου τμήματος οικονομικού

1. Ο προϊστάμενος τμήματος οικονομικού είναι μέλος της Διαχειριστικής Επιτροπής του καταστήματος.

2. Φροντίζει για την καλή και ομαλή λειτουργία του τμήματος.

3. Συντονίζει το έργο του προσωπικού του τμήματος.

4. Συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες και τα άλλα τμήματα του καταστήματος για το σχεδιασμό της διαχείρισης των διαθέσιμων κονδυλίων και την έγκαιρη αντιμετώπιση των αναγκών των κρατουμένων και του καταστήματος σε υλικοτεχνική υποδομή.

Άρθρο 41

Καθήκοντα διαχειριστή

1. Ο διαχειριστής διαχειρίζεται τα χρήματα του καταστήματος και των κρατουμένων.

2. Είναι μέλος της Διαχειριστικής Επιτροπής του καταστήματος.

3. Τηρεί το βιβλίο ταμείου εσόδων - εξόδων.

4. Διενεργεί κάθε είδους είσπραξη και πληρωμή που αφορά τη λειτουργία του καταστήματος καθώς και των σχετικών γεωργικών, βιομηχανικών, βιοτεχνικών και άλλων εκμεταλλεύσεων.

5. Είναι ο μόνος υπόλογος για εισπράξεις ή πληρωμές έναντι τραπεζοπιστωτικών οργανισμών, δημόσιων οικονομικών υπηρεσιών κ.λπ.

6. Ενημερώνει, ύστερα από συνεννόηση με τον λογιστή, τους αρμόδιους φύλακες - τοποθέτες πριν από την παραλαβή των κάθε είδους προμηθειών για τα στοιχεία των οδηγών αυτοκινήτων των προμηθευτών του καταστήματος.

Άρθρο 42

Καθήκοντα λογιστή

1. Ο λογιστής τηρεί τα βιβλία Δημοσίου Λογιστικού και Διαχειριστικού Κανονισμού Κεφαλαίων Εργασίας Κρατουμένων και είναι υπεύθυνος για την ακριβή και έγκαιρη καταχώριση των εγγράφων σ' αυτά ή στο ηλεκτρονικό αρχείο.

2. Εκδίδει τα σχετικά εντάλματα πληρωμής και γραμμάτια είσπραξης καθώς και κάθε άλλου είδους παραστατικά για την εύρυθμη λειτουργία της διαχείρισης του καταστήματος.

3. Ελέγχει τη νομιμότητα των πράξεων του διαχειριστή (εισπράξεις - πληρωμές).

4. Διενεργεί το ετήσιο κλείσιμο των ταμείων της διαχείρισης.

5. Ενημερώνει, ύστερα από συνεννόηση με τον διαχειριστή, τους αρμόδιους φύλακες - τοποθέτες πριν από την παραλαβή των κάθε είδους προμηθειών για τα στοιχεία των οδηγών αυτοκινήτων των προμηθευτών του καταστήματος.

6. Υποβάλλει σε τακτά χρονικά διαστήματα, σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις:

α. τριμηνιαίο φάκελο αρτοτροφοδοσίας,

β. μηνιαία διαχειριστικά στοιχεία Κεφαλαίων Εργασίας Κρατουμένων,

γ. μηνιαία κίνηση Ταμείου Κέρδους Σιγαρέτων και Φιλόππου Ταμείου και

δ. δικαιολογητικά μηνιαίων και εκτάκτων πιστώσεων κα-

θώς και κάθε είδους Χρηματικά Εντάλματα Προπληρωμής.

Άρθρο 43

Καθήκοντα αποθηκάριου

Ο αποθηκάριος και ο βοηθός του, ο οποίος μπορεί να ορίζεται με ημερήσια διαταγή του διευθυντή του καταστήματος, ευθύνονται για τη διαχείριση και συντήρηση του υλικού και της αποθήκης τροφίμων και για την επιμελή φύλαξη των ατομικών ειδών των κρατουμένων. Κατά την παραλαβή των ατομικών ειδών των κρατουμένων εκδίδουν απόδειξη στην οποία τούτα περιγράφονται λεπτομερώς.

Άρθρο 44

Καθήκοντα υγειονομικού προσωπικού

Το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό κατά την παροχή των υπηρεσιών του προς τους κρατουμένους πράττει καθετί που επιβάλλεται από τα σύγχρονα επιστημονικά και επαγγελματικά δεδομένα, τις αρχές της ηθικής και της δεοντολογίας, τις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα και του παρόντος κανονισμού και τις διατάξεις που αφορούν την άσκηση του ιατρικού και του νοσηλευτικού επαγγέλματος. Ειδικότερα το υγειονομικό προσωπικό :

1) Παρέχει τις υπηρεσίες του με αποκλειστικό γνώμονα το συμφέρον του ασθενή κρατουμένου και καλύπτει τις ανάγκες του ως βιοψυχοκοινωνικής και πνευματικής οντότητας στο πλαίσιο της πρόληψης, της διάγνωσης, της θεραπείας, της αποκατάστασης και της ανακούφισης από τον πόνο, σύμφωνα με τα δεδομένα της ιατρικής και νοσηλευτικής επιστήμης και τους κανόνες που αφορούν την άσκηση του επαγγέλματος, διατηρώντας την επιστημονική και επαγγελματική του ανεξαρτησία. Για το σκοπό αυτό οφείλει να ενημερώνεται και να βελτιώνει τις δεξιότητές του στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Απαγορεύεται να εφαρμόζει οποιαδήποτε μη ενδεδειγμένη ή πειραματική διαγνωστική ή θεραπευτική μέθοδο.

2) Σέβεται την ιδιωτική ζωή του ασθενή κρατουμένου και απέχει από κάθε πράξη και παράλειψη που είναι δυνατό να προσβάλλει τον απόρρητο χαρακτήρα των κάθε είδους πληροφοριών των οποίων λαμβάνει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

3) Διαφυλάττει τα ατομικά δικαιώματα του ασθενή κρατουμένου και αποτρέπει με κάθε δυνατό μέσο οποιαδήποτε μορφή παραβίασής τους.

4) Φροντίζει τον ασθενή κρατούμενο με τη δημιουργία του κατάλληλου θεραπευτικού περιβάλλοντος, ώστε ο ασθενής να απολαμβάνει την καλύτερη δυνατή σωματική, ψυχική και πνευματική υγεία.

Άρθρο 45

Καθήκοντα ιατρικού προσωπικού

Ο ιατρός του καταστήματος εξετάζει κλινικά και προγραμματίζει τον εργαστηριακό έλεγχο τον οποίο κρίνει απαραίτητο για κάθε νεοεισαγόμενο κρατούμενο το αργότερο την επόμενη ημέρα από την εισαγωγή του στο κατάστημα. Ειδικότερα, ο ιατρός:

1) Εξετάζει καθημερινά τους ασθενείς κρατουμένους οι οποίοι του ζητούν καθώς και κάθε έκτακτο περιστατικό και γενικά προβαίνει στις απαιτούμενες ενέργειες, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

2) Καθορίζει τη θεραπευτική, διατροφική και φαρμακευτική, αγωγή και ελέγχει την ακριβή τήρησή της.

3) Γνωστοποιεί στο διευθυντή κάθε περίπτωση κρατουμένου που πάσχει ή ακάθεται ότι πάσχει από λοιμώδες μεταδοτικό νόσημα για την άμεση λήψη των αναγκαίων μέτρων προφυλακτικού περιορισμού μέχρι τη μεταφορά του κρατουμένου σε κατάλληλο νοσηλευτικό ίδρυμα.

4) Συνεργάζεται με το διευθυντή του καταστήματος για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων παρακολούθησης και προστασίας κάθε κρατουμένου ο οποίος δηλώνει ότι κατέρχεται σε απεργία πείνας.

5) Διενεργεί τις ιατρικές πράξεις που κρίνει ότι είναι αναγκαίες για την υγεία κρατουμένου ο οποίος δεν βρίσκεται σε κατάσταση να συναινέσει ή αρνείται τη συναινεσή του ή περιέρχεται σε κατάσταση άμεσου κινδύνου ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του από απεργία πείνας, μετά από διαταγή του εισαγγελέα επόπτη του καταστήματος.

6) Μεριμνά για την προμήθεια του φαρμακευτικού και υγειονομικού υλικού σε συνεργασία με τον υπεύθυνο του φαρμακείου και ελέγχει κάθε μήνα την καταλληλότητα του υλικού.

7) Γνωματεύει για την εισαγωγή των ασθενών κρατουμένων στο αναρρωτήριο του καταστήματος κράτησης, στο τοπικό νοσοκομείο ή στο νοσοκομείο κρατουμένων, εκτάκτως ή προγραμματισμένα.

8) Εκδίδει όλες τις γνωματεύσεις που απαιτούνται για μεταγωγές κρατουμένων, απονομή χάριτος και άλλα ζητήματα εκτέλεσης των πακίων.

9) Φροντίζει για τη διενέργεια τακτικών εργαστηριακών εξετάσεων των εργαζομένων κρατουμένων και των κρατουμένων οι οποίοι πρόκειται να τοποθετηθούν για πρώτη φορά σε εργασία και ορίζει μια φορά την εβδομάδα ημέρα αιμοληψίας για έλεγχο μεταδοτικών και άλλων νοσημάτων.

10) Μεριμνά για τον εμβολιασμό των κρατουμένων και του προσωπικού για την πρόληψη μεταδοτικών νοσημάτων.

11) Ελέγχει την κατότητα του συσσιτίου, τα είδη και τα αντικείμενα υγιεινής.

12) Συνεννοείται με το νοσηλευτικό και λοιπό προσωπικό του καταστήματος κράτησης για τον τρόπο ειδοποίησής του, κατά τη διάρκεια της απουσίας του από αυτό εφόσον υπάρξει ανάγκη.

Άρθρο 46

Καθήκοντα οδοντίατρου

Ο οδοντίατρος ασχολείται με τη στοματική υγιεινή των κρατουμένων, ιδίως με εμφράξεις και εξαγωγές οδόντων, οδοντοθεραπείες και προσθετικές εργασίες. Οι προσθετικές εργασίες βαρύνουν τους κρατουμένους.

Άρθρο 47

Καθήκοντα φαρμακοποιού

1. Ο φαρμακοποιός, σε συνεργασία με το ιατρικό προσωπικό του καταστήματος, προμηθεύεται το απαιτούμενο φαρμακευτικό υλικό και είναι υπεύθυνος για τη φύλαξη, συντήρηση και για τη διανομή των φαρμάκων, σύμφωνα με τις εντολές των ιατρών.

2. Εάν δεν υπηρετεί φαρμακοποιός, τα καθήκοντά του εκτελούνται από το νοσηλευτικό προσωπικό.

Άρθρο 48

Καθήκοντα προϊστάμενου νοσηλευτικού προσωπικού

Ο προϊστάμενος νοσηλευτικού ή ο αρχαιότερος νοσηλευτής επισπεύει το νοσηλευτικό προσωπικό για τη σωστή εκτέλεση των καθηκόντων του. Ειδικότερα, ο προϊστάμενος νοσηλευτικού ή ο αρχαιότερος νοσηλευτής:

1) Καθορίζει τις βάρδιες και προγραμματίζει τη χορήγηση αδειών στους νοσηλευτές σε συνεργασία με το ιατρικό προσωπικό και τον διευθυντή του καταστήματος φροντίζοντας ώστε να εξασφαλίζεται η παροχή υγειονομικών υπηρεσιών στους κρατουμένους καθημερινά και σε 24ωρη βάση, εφόσον επαρκεί το προσωπικό.

2) Φροντίζει για την αρχιεθέτηση όλων των βιβλίων και δελτίων του ιατρείου. Τα βιβλία αυτά είναι:

α. το βιβλίο ημερήσιας αναφοράς νοσηλευτών,
β. τα βιβλία ιατρών κατά ειδικότητα (καρδιολόγου, παθολόγου, ψυχιάτρου, οδοντιάτρου κ.λπ.) στα οποία οι ιατροί αναγράφουν την κλινική εξέταση του ασθενούς, τη διάγνωση και τη φαρμακευτική ή άλλη αγωγή,

γ. ο ατομικός ιατρικός φάκελος ή δελτίο υγείας κρατούμενου, που τον ακολουθεί σε κάθε μετακίνησή του - στο δελτίο αυτό αναγράφονται οι ασθενείς που έχουν διαγνωσθεί, τα φάρμακα που έχουν χορηγηθεί, οι εμβολιασμοί που έχουν πραγματοποιηθεί, οι εργαστηριακοί έλεγχοι που έχουν διενεργηθεί και γενικά ό,τι σχετίζεται με την υγεία του κρατούμενου,

δ. το βιβλίο παραπομπής κρατούμενων σε νοσηλευτικά ιδρύματα είτε παραπομπή γίνεται εκτάκτως ή προγραμματισμένα - στο βιβλίο αυτό καταγράφονται ι) το ονοματεπώνυμο του υπαλλήλου που ενήργησε για τον καθορισμό της ημερομηνίας μεταγωγής στο νοσηλευτικό ίδρυμα με την υπογραφή του και ii) ο χρόνος παραμονής του κρατούμενου στο νοσοκομείο και ο χρόνος επιστροφής του από αυτό,

ε. το βιβλίο αιμοληψίας,
στ. το βιβλίο εμβολιασμών.

ζ. το βιβλίο ψυχιατρικών φαρμάκων - στο βιβλίο αυτό καταγράφεται καθημερινά η χορήγηση φαρμάκων στους κρατούμενους οι οποίοι τελούν υπό ψυχοφαρμακευτική αγωγή,

η. το βιβλίο ιατρικών συμβάντων - στο βιβλίο αυτό καταγράφεται κάθε έκτακτο περιστατικό σχετικό με την υγεία ή και το θάνατο των κρατούμενων,

θ. το βιβλίο θυμάτων επίθεσης και κακομεταχείρισης,
ι. το βιβλίο εισερχομένων - εξερχομένων φαρμάκων, ψυχιατρικών και παθολογικών,

ια. το βιβλίο δοσοληψίας φαρμάκων,
ιβ. το βιβλίο καταχώρισης ασθενών με μεταδοτικά νοσήματα - στο βιβλίο αυτό καταγράφονται: i) το είδος της νόσου, ii) η διάρκεια της iε) η φαρμακευτική αγωγή και iv) η πορεία της νόσου (επιδείνωση, βελτίωση, ίαση).

Άρθρο 49

Καθήκοντα νοσηλεύτη

Ο νοσηλεύτης φροντίζει για την έγκαιρη προμήθεια φαρμακευτικού και υγειονομικού υλικού από το φαρμακείο, ενημερώνοντας σχετικά το ιατρικό προσωπικό και σε συνεργασία με τον προϊστάμενο του τμήματος οικονομικού του καταστήματος. Ειδικότερα ο νοσηλεύτης:

1) Μεριμνά για τη χορήγηση των φαρμάκων στους κρατούμενους και την ακριβή τήρηση των οδηγιών του ιατρού τον οποίο ενημερώνει σχετικά.

2) Συνοδεύει τον ιατρό σε κάθε εξέταση κρατούμενου.

3) Έχει την ευθύνη για την ατομική καθαριότητα και υγιεινή των ασθενών κρατούμενων.

4) Προβαίνει στις νοσηλευτικές πράξεις που του αναθέτει ο ιατρός, εφόσον ο ιατρός κρίνει ότι i) αυτές μπορούν να εκτελεστούν από το νοσηλευτή τηρώντας πιστά τις οδηγίες του ιατρού και ii) δεν εκθίβεται έτσι σε κίνδυνο η υγεία του ασθενούς κρατούμενου.

Άρθρο 50

Καθήκοντα θρησκευτικού λειτουργού

Ο θρησκευτικός λειτουργός μεριμνά για την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων των κρατούμενων στο πλαίσιο της προαιρετικής θρησκευτικής τους αγωγής. Ειδικότερα, ο θρησκευτικός λειτουργός:

1) Οργανώνει τακτικά εκδηλώσεις θρησκευτικής λα-

τρείας σε ναό ή άλλο κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο του καταστήματος.

2) Επισκέπτεται κρατούμενους, οι οποίοι βρίσκονται σε ειδικούς χώρους κράτησης.

3) Συνεργάζεται με θρησκευτικούς λειτουργούς ή εκπαιδευτικούς άλλων αναγνωρισμένων θρησκευμάτων ή δογμάτων για τη διευκόλυνση του έργου τους και την αποφυγή πράξεων προσηλυτισμού.

4) Εκφράζει τη γνώμη του για θέματα που άπτονται του λειτουργημάτων του ενώπιον του Συμβουλίου Φυλακής.

5) Προβαίνει σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την τέλεση βαπτίσεων και γάμων κρατούμενων με θρησκευτικό τύπο σε συνεργασία με το Συμβούλιο Φυλακής το οποίο αποφασίζει για τη χορήγηση άδειας και όλες τις αναγκαίες λεπτομέρειες (ημέρα, ώρα και τόπος τέλεσης, αριθμός και ιδιότητα παρευρισκομένων κ.λπ.).

6) Μεριμνά, σε συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη του τόπου όπου εδρεύει το κατάστημα κράτησης ή με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, για την κάλυψη των θρησκευτικών αναγκών των κρατούμενων, οι οποίοι πρεσβεύουν άλλο θρήσκευμα ή δόγμα και εκδηλώνουν σχετική επιθυμία. Στις περιπτώσεις αυτές τηρείται η διαδικασία του άρθρου 52 παρ. 2 Σωφρονιστικού Κώδικα. Εάν δεν υπηρετεί θρησκευτικός λειτουργός στο κατάστημα, το Συμβούλιο Φυλακής μεριμνά για την κάλυψη των θρησκευτικών αναγκών των κρατούμενων.

Άρθρο 51

Γενικά καθήκοντα ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού

Το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό του καταστήματος (κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος, κοινωνιολόγος, εγκλημασιολόγος και εκπαιδευτικός) τελεί υπό την διοικητική εποπτεία και τον υπηρεσιακό έλεγχο του διευθυντή. Ειδικότερα, τα μέλη του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού:

1) Συντονίζουν από κοινού, με μέριμνα του προϊστάμενου της κοινωνικής υπηρεσίας, και σε συνεργασία με το ιατρικό προσωπικό το έργο τους, το οποίο διέπεται από τους κανόνες της επιστημονικής και επαγγελματικής δεοντολογίας.

2) Συμβάλλουν σε συνεργασία μεταξύ τους και με διάφορους κοινωνικούς φορείς και οργανισμούς ή αυτοδύναμα στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων των κρατούμενων με την παροχή ειδικών υπηρεσιών ενημερωτικού, συμβουλευτικού και υποστηρικτικού χαρακτήρα.

3) Εκπονούν, με τη συνεργασία των κρατούμενων, εφόσον αυτοί το επιθυμούν και προετοιμάζουν τη συμμετοχή τους σε προγράμματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης ή σε ειδικές θεραπευτικές ομάδες. Στη διαδικασία αυτή λαμβάνουν υπόψη τους α) τη νομική, πραγματική ή κοινωνική κατάσταση των κρατούμενων, β) τις αξιόποινες πράξεις και το ποινικό μητρώο, γ) το κοινωνικό ιστορικό και τις κοινωνικές ανάγκες, δ) τις γραμματικές και επαγγελματικές γνώσεις, ε) την κατάσταση της σωματικής και ψυχικής υγείας και στ) την προσαρμοστικότητα στο περιβάλλον του καταστήματος και τη συμμόρφωση των κρατούμενων στους κανόνες κοινής διαβίωσης σε αυτό.

4) Διευκολύνουν την επικοινωνία των κρατούμενων με κάθε αρμόδια αρχή και την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη, σε συνεργασία με τον εισαγγελέα - επόπτη, όταν οι κρατούμενοι βρίσκονται σε αντικειμενική, τεκμηριωμένη οικονομική αδυναμία, να υπερασπιστούν με ίδια μέσα τον εαυτό τους και να προαγάγουν τα νόμιμα συμφέροντά τους.

5) Συμμετέχουν στα συμβούλια του καταστήματος τα οποία συγκροτούνται με κοινωνικούς λειτουργούς και ειδικούς επιστήμονες και μπορούν να προτείνουν θέματα προς συζήτηση.

6) Συλλέγουν και επεξεργάζονται τα απαραίτητα για την εργασία τους ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα.

7) Συντάσσουν και υποβάλλουν, τουλάχιστον μια φορά το χρόνο, στο Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών και στις αρμόδιες αρχές, μέσω του διευθυντή του καταστήματος κράτησης, εκθέσεις με τα πορίσματα της εργασίας τους και τις προτάσεις τους, είτε για επιμέρους είτε για γενικότερα θέματα μεταχείρισης των κρατουμένων και λειτουργίας του καταστήματος.

8) Μπορούν να συμμετέχουν στην εκπαίδευση και την επιμόρφωση του προσωπικού των καταστημάτων κράτησης και να διδάσκουν στη Σχολή Σωφροιστικών Υπαλλήλων.

9) Είναι δυνατό να εναλλάσσονται σε πρωινές και απογευματινές υπηρεσίες ύστερα από έγκριση του διευθυντή.

10) Είναι δυνατό να εκτελούν εξωτερική υπηρεσία, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο κατά τον από κοινού προγραμματισμό του έργου τους, σύμφωνα με τα ισχύοντα για το προσωπικό του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας.

Άρθρο 52

Καθήκοντα προϊστάμενου του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

Το έργο του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας αφορά: α) στην εξατομίκευση της μεταχείρισης των κρατουμένων, β) την προετοιμασία της κοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασής τους, γ) τη συμπαράσταση και την προστατευτική επίβλεψη των απολυομένων υπό όρο εφόσον κρίνεται αναγκαίο και μέχρι να διοριστούν οι επιμελητές κοινωνικής αρωγής και δ) την παρακολούθηση της κοινωνικής τους επανόδου. Ειδικότερα, ο προϊστάμενος του τμήματος κοινωνικής εργασίας ή ο αρχαιότερος κοινωνικός λειτουργός:

1) Κατανέμει τις περιπτώσεις των κρατουμένων στους κοινωνικούς λειτουργούς.

2) Εποπτεύει, συντονίζει και ελέγχει τακτικά την εργασία τους.

3) Καταρτίζει το πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής εργασίας το οποίο, αφού θεωρηθεί από τον διευθυντή, αναρτάται στον πίνακα ανακοινώσεων κρατουμένων.

4) Φροντίζει για την οργάνωση του γραφείου, την τήρηση των προβλεπόμενων δελτίων και βιβλίων, την αρχειοθέτηση των φακέλων, τη συλλογή και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων και την κατάρτιση της επίσης έκθεσης απολογισμού εργασίας.

5) Καλεί σε τακτικές συναντήσεις τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους ειδικούς επιστήμονες για ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τη λειτουργία της κοινωνικής υπηρεσίας και συντονισμό έργου του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού και ενημερώνει σχετικά τον διευθυντή.

Άρθρο 53

Καθήκοντα κοινωνικού λειτουργού

1. Ο κοινωνικός λειτουργός εκτελεί εσωτερική και εξωτερική υπηρεσία εφαρμόζοντας τις μεθόδους κοινωνικής εργασίας με άτομα και με ομάδες. Ειδικότερα, η εσωτερική υπηρεσία συνίσταται σε: i) ατομικές συνεντεύξεις με τον κρατούμενο και ii) εργασία με ομάδα κρατουμένων, η δε εξωτερική σε: i) επικοινωνία με τις οικογένειες των κρατουμένων, συγγενείς, εργοδότες, άλλες υπηρεσίες, ορ-

γανώσεις ή άτομα που έχουν σχέση με την κοινωνική αποκατάστασή τους και ii) στήριξη και επίβλεψη των απολυθέντων υπό όρο κρατουμένων. Για την εκτέλεση της εξωτερικής υπηρεσίας ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να μετακινείται και εκτός έδρας σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

2. Επικοινωνεί με τους νεοεισαγόμενους στο γραφείο του ή σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους ή στους χώρους κράτησης το αργότερο την επόμενη εργάσιμη ημέρα από την εισαγωγή τους και διατηρεί τακτική επαφή μαζί τους κατά το πρώτο τουλάχιστον στάδιο της προσαρμογής τους στο κατ'έστημα κράτησης.

3. Δέχεται ακροάσεις των κρατουμένων και των συγγενών τους, εφαρμοζόμενων αναλόγως των ρυθμίσεων που ισχύουν για το διοικητικό προσωπικό.

4. Λαμβάνει γνώση του ατομικού φακέλου των κρατουμένων και με προσωπικές συνεντεύξεις και επί τόπου έρευνες συγκεντρώνει τα απαραίτητα στοιχεία σχετικά με την ατομική, οικογενειακή και κοινωνική κατάστασή τους.

5. Δημιουργεί ατομική μερίδα κρατουμένου με δελτίο κοινωνικής έρευνας και εξέλιξης ή καρτέλα και επισυνάπτει όσα έγγραφα (εκθέσεις κ.λπ.) αφορούν τον κρατούμενο και αποτελούν τον ατομικό του φάκελο. Το περιεχόμενο του φακέλου είναι απόρρητο. Γνώση των στοιχείων του λαμβάνουν μόνο οι δικαστικές αρχές και τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του καταστήματος κράτησης.

6. Προβαίνει στις προβλεπόμενες από τις ισχύουσες διατάξεις εισηγήσεις για θέματα που αφορούν κρατουμένους και συντάσσει τις ανάλογες εκθέσεις.

7. Μεριμνά για την κάλυψη υλικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών των κρατουμένων σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και άλλες ομάδες.

8. Οργανώνει και ελέγχει την αποθήκη ειδών ιματισμού και υγιεινής για άπορους κρατουμένους και διανέμει τα αναγκαία στους δικαιούχους με βάση τις σχετικές καταστάσεις παραλαβής και διάθεσης των ειδών αυτών.

9. Παρακολουθεί την κίνηση του Φιλόπρωχου Ταμείου του καταστήματος, ενθαρρύνει τις υπέρ αυτού δωρεές και προτείνει στον διευθυντή τον τρόπο διάθεσης των χρημάτων.

10. Τηρεί βιβλίο-ημερολόγιο εσωτερικής και εξωτερικής εργασίας.

11. Συμβάλλει στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των κρατουμένων με την ανάπτυξη εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών και πολιτιστικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων.

12. Διευκολύνει τους ενδιαφερόμενους κρατούμενους να απευθυνθούν στα θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης και συνεργάζεται με το προσωπικό τους.

13. Προετοιμάζει τον απολυόμενο κρατούμενο και το οικογενειακό, εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον του για την ομαλή επάνοδό του στην κοινωνία.

14. Συνεργάζεται με τους αρμόδιους φορείς για την ένταξη αποφυλακισμένων σε προγράμματα και παρακολουθεί όσες περιπτώσεις κρίνει αναγκαίο.

15. Οργανώνει και ελέγχει από κοινού με τον κοινωνικό λόγο και έως ότου καλυφθούν οι θέσεις των Συμβούλων Εκπαίδευσης Κρατουμένων, τη βιβλιοθήκη του καταστήματος. Έχει την ευθύνη των εισερχομένων βιβλίων και άλλων εντύπων.

16. Μεριμνά για την ικανοποίηση αιτημάτων των κρατουμένων για άλλα βιβλία ή έντυπα, τα οποία ελέγχονται από το προσωπικό ερευνών.

Άρθρο 54
Καθήκοντα ψυχολόγου

1. Ο ψυχολόγος παρέχει ψυχολογική υποστήριξη στους κρατούμενους μέσω ατομικών ή ομαδικών συνεδριών, κατόπιν προγραμματισμού και σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού με στόχο α) την προσαρμογή των κρατούμενων στις συνθήκες διαβίωσης στο κατάστημα κράτησης, β) την ασφαλή έκτιση της πανής τους και γ) την προετοιμασία τους για την ομαλή επάνοδό τους στον κοινωνικό βίο.

2. Μεριμνά για την προμήθεια του υλικού που απαιτείται για την εκτέλεση των καθηκόντων του.

3. Στο πλαίσιο των στόχων της παρ. 1, δύναται:

α. να εξετάζει τους κρατούμενους με ειδικές δοκιμασίες ψυχολογικής αξιολόγησης και να συντάσσει σχετική έκθεση, στο πλαίσιο της συνεργασίας με το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό,

β. να εντοπίζει την ύπαρξη τυχόν αδυναμιών που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να τοποθετηθεί ο κρατούμενος στην καταλληλότερη γι' αυτόν εργασία και να εισηγηθεί σχετικά στο αρμόδιο Συμβούλιο,

γ. να συνεργάζεται με τις οικογένειες των κρατούμενων στο χώρο εργασίας του,

δ. να προτείνει συγκεκριμένα μέτρα για την προαγωγή της ψυχικής υγείας των κρατούμενων (εργασία, μεταγωγή σε κατάλληλο θεραπευτικό κατάστημα κράτησης, συμμετοχή σε προγράμματα κ.λπ.) και να συνεργάζεται με το προσωπικό του καταστήματος για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης και την κάλυψη των ψυχοκοινωνικών αναγκών των κρατούμενων,

ε. να συνεργάζεται με τις υπηρεσίες του καταστήματος και με εξωτερικούς κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς φορείς στο σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών ή άλλων προγραμμάτων τα οποία έχουν ως στόχο την προσωπική ανάπτυξη και ομαλή κοινωνική επάνοδο των κρατούμενων.

Άρθρο 55
Καθήκοντα εγκληματολόγου

Ο εγκληματολόγος εξετάζει τη νομική και την πραγματική κατάσταση των κρατούμενων με στόχο την εναρμόνιση των μέσων και μεθόδων έκτισης των ποινών με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τις συστάσεις και τους σχετιζόμενους κανόνες διεθνών οργανισμών. Γι' αυτό το σκοπό μελετά αρχαιολογικά υλικά, επικοινωνεί με τους κρατούμενους ατομικά ή ομαδικά, συνεργάζεται με τις υπηρεσίες του καταστήματος, του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τις αστυνομικές, δικαστικές, διοικητικές και λοιπές δημόσιες αρχές. Ειδικότερα ο εγκληματολόγος:

1) Διατηρεί τακτική συνεργασία με τον εισαγγελέα-επόπτη, τον συνδράμει στην παροχή νομικής βοήθειας προς τους κρατούμενους και τον ενημερώνει για όσα θεσμικά προβλήματα έκτισης των ποινών και απονομής της ποινικής δικαιοσύνης διαπιστώνει.

2) Παρακολουθεί τις τάσεις και εξελίξεις της θεωρίας και της νομολογίας σχετικά με την προσωρινή κράτηση, την εκτέλεση των ποινών και των μέτρων ασφαλείας.

3) Μελετά και αξιολογεί την εφαρμογή θεσμών που συνεπάγονται i) μείωση του χρόνου έκτισης των ποινών εντός του καταστήματος, ιδίως τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας, την υπό όρο απόλυση, τις άδειες, τον υπολογισμό του χρόνου προσωρινής κράτησης ως χρόνου ποινής και ii) διαφοροποιήσεις του καθεστώτος κράτησης, ιδίως την εργασία και την απασχόληση, τον πειθαρχικό έλεγχο των κρατούμενων, την εισαγωγή

κράτουμένων σε κατάσταση ή τμήμα με αυξημένα μέτρα ασφαλείας.

4) Επικοινωνεί με αστυνομικές, δικαστικές και δημόσιες αρχές, φορείς νομικής βοήθειας, υπηρεσίες έκτισης ποινών και καταστήματα κράτησης της ημεδαπής και της αλλοδαπής για την εξέταση υποθέσεων κρατούμενων όσον αφορά τη νομική κατάστασή τους.

5) Επικοινωνεί με Α.Ε.Ι., κυβερνητικούς οργανισμούς και μη κυβερνητικές οργανώσεις, ακαδημαϊκούς - ερευνητικούς φορείς και κέντρα της ημεδαπής καθώς και της αλλοδαπής σχετικά με τις σύγχρονες τάσεις και εξελίξεις στην εκτέλεση των ποινών και την οργάνωση των καταστημάτων κράτησης.

6) Συμμετέχει σε επιστημονικές εκδηλώσεις ώστε να ενημερώνεται διαρκώς και να συμβάλει στην αξιοποίηση της εμπειρίας του για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και την εκτέλεση των ποινών.

Άρθρο 56
Καθήκοντα κοινωνιολόγου

1. Ο κοινωνιολόγος επεξεργάζεται για ερευνητικούς σκοπούς τα στατιστικά δεδομένα τα οποία διαθέτουν τα Τμήματα Διοίκησης και Οικονομικού του καταστήματος και αφορούν τους κρατούμενους και τη λειτουργία του καταστήματος.

2. Συνδράμει τον εισαγγελέα-επόπτη στην παροχή νομικής βοήθειας προς τους κρατούμενους.

3. Συνεργάζεται με το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στην οργάνωση και τη λειτουργία δανειστικής βιβλιοθήκης και παρακολουθεί την κίνηση των βιβλίων και άλλων εντύπων.

4. Αναλαμβάνει και εκτελεί καθήκοντα Συμβούλου Εκπαίδευσης Κρατούμενων ή, εφόσον υπάρχει, τον συνδράμει κατά την εκτέλεσή τους.

5. Αξιολογεί προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης κρατούμενων.

6. Επικοινωνεί με τους κρατούμενους και διερευνά τη συμπεριφορά τους εντός του καταστήματος, τις σχέσεις μεταξύ τους, τη δημιουργία ομάδων επιρροής, την κινητικότητα των κρατούμενων εντός του καταστήματος, τις μεταγωγές τους σε διάφορα καταστήματα και τους τρόπους επικοινωνίας τους με το κοινωνικό περιβάλλον.

Άρθρο 57
Καθήκοντα αρχιφύλακα

1. Ο αρχιφύλακας τελεί υπό τις διαταγές του διευθυντή και προϊστάται του τμήματος φύλαξης.

2. Καλεί, όταν απουσιάζουν ο εισαγγελέας-επόπτης, ο διευθυντής και ο νόμιμος αναπληρωτής του, τις αστυνομικές δυνάμεις, προς παροχή οποιασδήποτε αναγκαίας κατά την κρίση του συνδρομής, σε περιπτώσεις εκδήλωσης ομαδικής απείθειας, στάσης ή αντίστασης κρατούμενων σε νόμιμες διαταγές, ιδίως για την επιστροφή και τον εγκλεισμό στα κελιά και τους θαλάμους τους. Σε περίπτωση στάσης καλεί την αστυνομική δύναμη για επέμβαση.

3. Συμμετέχει χωρίς ψήφο στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Φυλακής.

4. Προβαίνει σε συγκέντρωση του προσωπικού του τμήματος φύλαξης τουλάχιστον μια φορά το μήνα.

5. Είναι μέλος του Συμβουλίου Εργασίας Κρατούμενων.

6. Μεριμνά για τη διατήρηση της τάξης και της ασφαλείας του καταστήματος κράτησης. Και ειδικότερα:

1) Ελέγχει την παρουσία των κρατούμενων στα κελιά και τους θαλάμους κατά το πρωινό γεύρηριο, τη μεσημερινή ανάπαυση και την εσπερινή κατάκλιση, λαμβάνοντας

αναφορά από τους βαθμοφόρους υπηρεσίας και τους φύλακες.

2) Επιθεωρεί καθημερινώς τα κελιά και τους θαλάμους, τα εργαστήρια και τους λοιπούς χώρους του καταστήματος, καταχωρίζει σε ιδιαίτερο βιβλίο τις παρατηρήσεις του και αναφέρει σχετικά στο διευθυντή.

3) Επιβλέπει τη σωματική έρευνα κάθε κρατουμένου και προβαίνει σε τακτικές και έκτακτες έρευνες στους χώρους του καταστήματος.

4) Μεριμνά για την ασφαλή φύλαξη των οργάνων ασφαλείας και των κλειδών εκτός από τα κλειδιά των κυλικίων, όπως προβλέπεται στο άρθρο 3 παρ. 6 του παρόντος.

5) Ελέγχει καθημερινά με τους τοποθέτες φύλακες και υπαρχιφύλακες όλα τα συστήματα ασφαλείας που διαθέτει το κατάστημα κράτησης (εικονοληπτικές μηχανές, κυκλώματα επιτήρησης χώρων, συστήματα ενδοσυνεννόησης, συναγερμούς, κλειδαριές κ.λπ.).

6) Είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο κάθε ατομικού είδους ή αντικειμένου που εισάγεται στο κατάστημα ή εξάγεται από αυτό.

7) Μεριμνά για την πιστή εφαρμογή των διατάξεων και των αποφάσεων του Συμβουλίου Φυλακής που αφορούν τις επισκέψεις σε κρατούμενους. Εάν διαπιστώσει οποιοδήποτε πρόβλημα δεν επιτρέπει τη διεξαγωγή του επισκεπτηρίου και ενημερώνει σχετικά τον διευθυντή.

8) Εισηγείται στον διευθυντή το χώρο εργασίας και τα καθήκοντα του προσωπικού του τμήματος φύλαξης και μεριμνά για την εκτέλεση των καθηκόντων αυτών.

9) Εποπτεύει τους υπαρχιφύλακες και φύλακες κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους και αναφέρει στο διευθυντή εγγράφως κάθε πειθαρχικό παράπτωμά τους.

10) Καλεί καθημερινά τους υπαρχιφύλακες και φύλακες και τους δίνει οδηγίες για την εκτέλεση του προγράμματος κάθε ημέρας.

11) Ενεργεί σε οποιαδήποτε ώρα έλεγχο για τη διαπίστωση της εκτέλεσης της υπηρεσίας τους.

12) Ελέγχει την πιστή εφαρμογή των διατάξεων που καθορίζουν την ένδυση και τη συμπεριφορά τους.

13) Ορίζει, μετά από έγκριση του διευθυντή, τους χώρους εργασίας κάθε υπαρχιφύλακα και φύλακα και τα συγκεκριμένα καθήκοντα που εκτελούν στο χώρο επιτηρείας τους (κηκλίδες, επισκεπτήρια, θυρωρεία, προαύλια, μαγειρεία, συνεργεία, εργαστήρια, σκοπιές κ.λπ.). Για το σκοπό αυτό οργανώνει τις υπηρεσίες του προσωπικού φύλαξης σε τέσσερις βάρδιες, σε εικοσιτετράωρη βάση, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 4 και 5 του παρόντος.

14) Ελέγχει ενυπογράφως σε καθημερινή βάση την πιστή τήρηση και ενημέρωση των βιβλίων του αρχιφυλακείου ή τις αντίστοιχες εγγραφές στο ηλεκτρονικό αρχείο του που αφορούν όλες τις διαδικασίες και τα μέτρα που λαμβάνονται για την ασφάλεια του καταστήματος καθώς και την εκτέλεση των καθηκόντων του προσωπικού φύλαξης. Τα βιβλία αυτά (ή τα αντίστοιχα αρχεία) είναι:

α. το βιβλίο υπηρεσίας, όπου καταγράφονται καθημερινά η υπηρεσία και τα συγκεκριμένα καθήκοντα κάθε μέλους του προσωπικού φύλαξης σε κάθε βάρδια,

β. το βιβλίο καταμέτρησης κρατουμένων, όπου καταγράφονται όλες οι καταμετρήσεις των κρατουμένων κατά πτέρυγα, οι εισερχόμενοι και εξερχόμενοι κρατούμενοι και ο έλεγχος των προαυλίων,

γ. το βιβλίο πρακτικών ερευνών (θαλάμων, κελιών, κηκλιδωμάτων, λοιπών κοινοχρήστων εσωτερικών και εξωτερικών χώρων) όπου καταγράφονται οι έρευνες, οι χώροι που πραγματοποιήθηκαν, το αποτέλεσμα τους, ο

αριθμός και το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων οι οποίοι τις ενήργησαν και οι υπογραφές τους,

δ. το βιβλίο έρευνας εισερχομένων κρατουμένων, όπου καταγράφονται καθημερινά οι ερευνώμενοι κρατούμενοι, οι ερευνώντες υπάλληλοι με αντίστοιχες υπογραφές και τα είδη τα οποία κρίνονται απαγορευμένα και φυλάσσονται σε ειδική αποθήκη,

ε. το βιβλίο ελέγχου εισερχομένων τροφίμων και άλλων ειδών τα οποία παραγγέλλονται με δαπάνες των κρατουμένων από συμβεβλημένο με το κατάστημα ιδιώτη, όπου καταγράφονται η ημερομηνία, ο αριθμός του οχήματος μεταφοράς, το ονοματεπώνυμο του ερευνώντος υπαλλήλου και η υπογραφή του,

στ. το βιβλίο πρακτικών κατάσχεσης απαγορευμένων ειδών, όπου καταγράφονται τα απαγορευμένα είδη που κατάσχονται μετά από έρευνα,

ζ. το βιβλίο νυκτερινής υπηρεσίας, όπου καταγράφονται οι νυκτερινές υπηρεσίες, η εκτέλεση των οποίων ελέγχεται με τη χρήση ρολογιών νυκτοφρουράς,

η. το βιβλίο έκτισης πειθαρχικών ποινών κρατουμένων, όπου καταγράφονται τα ονοματεπώνυμα των τιμωρηθέντων κρατουμένων, η επιβληθείσα πειθαρχική ποινή, το πειθαρχικό αδίκημα, οι ημερομηνίες τέλεσης της πράξης, επιβολής και διαγραφής της κύρωσης,

θ. το βιβλίο παρουσίας υπαλλήλων, όπου καταγράφονται οι ώρες εισόδου και εξόδου κάθε υπαλλήλου,

ι. το βιβλίο επισκεπτών, όπου καταγράφονται η ημερομηνία και η ώρα εισόδου κάθε επισκέπτη, το ονοματεπώνυμό του, ο αριθμός ταυτότητας ή άλλου σχετικού εγγράφου (διαβατηρίου, κάρτας παραμονής κ.λπ.), η ιδιότητά του, ο προορισμός του, η ώρα αποχώρησής του και υπογραφή υπαλλήλου,

ια. το βιβλίο μεταγωγών κρατουμένων σε νοσοκομεία, όπου καταγράφονται οι ημέρες και ώρες παράδοσης και παραλαβής των κρατουμένων, τα ονοματεπώνυμα κάθε κρατούμενου και των συνοδών του, οι υπογραφές των τελευταίων και το νοσοκομείο στο οποίο ή από το οποίο μεταγεται κάθε κρατούμενος,

ιβ. το βιβλίο μεταγωγών κρατουμένων σε τμήματα τάξης, όπου καταγράφονται τα ανωτέρω και το τμήμα στο οποίο ή από το οποίο μεταγεται κάθε κρατούμενος,

ιγ. το βιβλίο μεταγωγών σε δικαστικές αρχές, όπου καταγράφονται τα ανωτέρω και η δικαστική αρχή στην οποία ή από την οποία μεταγεται κάθε κρατούμενος,

ιδ. το βιβλίο επισκέψεων δικηγόρων και συμβολαιογράφων, όπου καταγράφονται η ημέρα και η ώρα επίσκεψης, τα ονοματεπώνυμα των κρατουμένων και των επισκεπτών δικηγόρων και συμβολαιογράφων, ο αριθμός μητρώου των δικηγόρων και η ώρα αποχώρησής τους,

ιε. το βιβλίο εισόδου - εξόδου αδειούχων κρατουμένων, όπου καταγράφονται τα ονοματεπώνυμα των αδειούχων κρατουμένων, η ημέρα και η ώρα εξόδου τους με υπογραφή τους, η ημέρα και η ώρα επιστροφής με υπογραφή του αδειούχου και υπαλλήλου και τυχόν παρατηρήσεις (καθυστερημένη ή μη επιστροφή του κρατουμένου κ.λπ.),

ιστ. το βιβλίο εκτέλεσης ελεύθερων επισκεπτηρίων, όπου καταγράφονται η ημέρα και η ώρα διεξαγωγής, το ονοματεπώνυμο του κρατουμένου και του επισκέπτη, ο αριθμός ταυτότητας ή άλλου σχετικού εγγράφου (διαβατηρίου, κάρτας παραμονής κ.λπ.) του επισκέπτη, ο ιδιαίτερος χώρος του καταστήματος στον οποίο διεξάγεται το επισκεπτήριο, η ιδιότητά του επισκέπτη, η ώρα αποχώρησής του και η υπογραφή υπαλλήλου,

ιζ. το βιβλίο παραλαβής - παράδοσης εργαζομένων και

εκπαιδευομένων κρατουμένων εκτός καταστήματος κράτησης, όπου καταγράφονται η ημέρα και η ώρα εξόδου, το ονοματεπώνυμο κάθε κρατουμένου και του συνοδού του, υπογραφή του συνοδού, η ώρα εισόδου με υπογραφή του συνοδού,

ιη. το βιβλίο επισκεπτηρίου, όπου καταγράφονται τα ονοματεπώνυμα επισκεπτών και κρατουμένου, ο βαθμός συγγένειας ή η σχέση τους, η ώρα άφιξης και αναχώρησης, ο αριθμός ταυτότητας ή άλλου σχετικού εγγράφου (διαβατηρίου, κάρτας παραμονής κ.λπ.), η διεύθυνση κατοικίας και ο τόπος κατοικίας των επισκεπτών,

ιθ. το βιβλίο εισόδου - εξόδου κρατουμένων που φοιτούν εκτός καταστήματος κράτησης με εκπαιδευτική άδεια, όπου καταγράφονται η ημέρα και η ώρα εξόδου και επιστροφής, το ονοματεπώνυμο του κρατουμένου, οι υπογραφές του κρατουμένου και του υπαλλήλου,

κ. το βιβλίο εισόδου - εξόδου οχημάτων τροφοδοσίας, όπου καταγράφονται από τον θυρωρό της πύλης εισόδου οχημάτων τροφοδοσίας ο αριθμός κυκλοφορίας κάθε οχήματος τροφοδοσίας, το ονοματεπώνυμο του οδηγού του, η ώρα εισόδου και εξόδου και το ονοματεπώνυμο και η υπογραφή του ερευνησαντος υπαλλήλου,

κα. το βιβλίο εισερχομένων επιστολών, απλών και συστημένων, όπου καταγράφονται η ημερομηνία, το ονοματεπώνυμο του παραλήπτη κρατουμένου, του αποστολέα, το τυχόν χρηματικό ποσό, το ονοματεπώνυμο του ερευνησαντος υπαλλήλου και οι υπογραφές του κρατουμένου και του υπαλλήλου.

Άρθρο 58

Καθήκοντα αρχιφύλακα

1. Ο αρχιφύλακας είναι υπεύθυνος για την καθαριότητα, την τάξη και την ασφάλεια του καταστήματος.

2. Δίνει αναφορά στον αρχιφύλακα για την εκτέλεση των εντολών και οδηγιών καθώς και για κάθε συμβάν κατά το χρόνο της υπηρεσίας του.

3. Είναι ο κυρίως υπεύθυνος για την άσκηση των δοκιμών φυλάκων.

4. Είναι υπεύθυνος για το χώρο εργασίας στον οποίο έχει τοποθετηθεί καθώς και για την εργασία των κρατουμένων που εκτελείται στα κελιά και τους θαλάμους, στα εργαστήρια ή στην ύπαιθρο.

5. Επιβλέπει τους φύλακες που ευρίσκονται σε υπηρεσία.

6. Καθίσταται υπεύθυνος, με εντολή του αρχιφύλακα, για την ενημέρωση και τήρηση των βιβλίων του αρχιφύλακευ.

7. Τοποθετείται ως επικεφαλής σε μια από τις πτέρυγες του καταστήματος.

Άρθρο 59

Καθήκοντα φύλακα

1. Ο φύλακας είναι υπεύθυνος για την τήρηση της τάξης και της ασφάλειας του καταστήματος και κάθε χώρου στον οποίο διαβούν ή εργάζονται κρατούμενοι. Δεν επιτρέπει την έξοδο κρατουμένου από την κγκλίδα του ορόφου ή της πτέρυγας στην οποία κρατείται εάν δεν υφίσταται συγκεκριμένος υπηρεσιακός λόγος και την παραμονή κρατουμένου εκτός της κγκλίδας όταν δεν υφίσταται πλέον ο λόγος της εξόδου.

2. Συμβάλλει στην ομαλή διαβίωση των κρατουμένων και συντείνει με την εν γένει συμπεριφορά του στη διασφάλιση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και στην ενίσχυση του αυτοσεβασμού και της συναισθησης της κοινωνικής ευθύνης τους, ενόψει και της απόλυσής τους.

3. Ενεργεί σωματική έρευνα στους κρατουμένους, σύμφωνα με τους σχετικούς νόμους και τον παρόντα κανονισμό.

4. Ερευνά τα κελιά, τους θαλάμους και τους υπόλοιπους χώρους, σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό.

5. Κρατά τα κλειδιά που τού έχουν παραδοθεί και τα επιστρέφει μετά το τέλος της υπηρεσίας του στον αρχιφύλακα ή στον υπαρχιφύλακα.

6. Είναι υποχρεωμένος να μην εγκαταλείπει τη θέση του πριν από τον καθορισμένο χρόνο αλλαγής και την αντικατάστασή του.

7. Αναφέρει μετά το τέλος της υπηρεσίας του στον αρχιφύλακα και υποβάλλει έγγραφη αναφορά για τα τυχόν έκτακτα συμβάντα.

8. Ειδικότερα:

α. ο φύλακας επισκεπτηρίου ελέγχει το νόμιμο των επισκέψεων, ενημερώνει και καταγράφει κάθε επίσκεψη στο βιβλίο επισκέψεων κρατουμένων,

β. ο φύλακας θυρωρός του καταστήματος ελέγχει κάθε είσοδο στο κατάστημα και κάθε έξοδο από αυτό και είναι υπεύθυνος για την τήρηση των βιβλίων που περιγράφονται στο άρθρο 57 του παρόντος,

γ. ο φύλακας γενικών υπηρεσιών - έρευνας:

(α) ερευνά κάθε κρατούμενο εισερχόμενο στο κατάστημα και εξερχόμενο από αυτό, τα προσωπικά είδη αυτού, την ένδυση και τα επιτρεπόμενα τρόφιμα και είδη που παραδίδουν οι επισκέπτες,

(β) ενεργεί σωματική έρευνα στους κρατουμένους, στα προσωπικά τους αντικείμενα και στους χώρους κράτησης,

(γ) ερευνά τα επιτρεπόμενα τρόφιμα και αγαθά που προμηθεύονται οι κρατούμενοι με μεσολάβηση των υπηρεσιών του καταστήματος και

(δ) συμπράττει στις τακτικές και έκτακτες έρευνες σε όλους τους χώρους του καταστήματος,

δ. ο φύλακας που είναι τοποθετημένος στον κεντρικό ηλεκτρονικό έλεγχο παρακολουθεί μέσω του εγκατεστημένου ηλεκτρονικού συστήματος παρακολούθησης τους εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους που αυτό καλύπτει, αναλαμβάνει σε έκτακτες περιπτώσεις το χαρισμό των ηλεκτρονικών κλειδαριών, ενεργοποιεί το συναγερμό και ενημερώνει για κάθε σοβαρό γεγονός σχετικά με την ασφάλεια του καταστήματος,

ε. ο φύλακας που είναι τοποθετημένος στο επισκεπτήριο των δικηγόρων επιβλέπει την ομαλή και απρόσκοπτη εκτέλεση του επισκεπτηρίου και ελέγχει την τήρηση όλων των μέτρων ασφαλείας για την αποτροπή εισαγωγής όλων των απαγορευμένων ειδών ή τήρησης άλλων συναλλαγών,

στ. ο φύλακας τοποθέτης κεντρικής κγκλίδας και των κγκλίδων πτέρυγας ελέγχει την κίνηση των κρατουμένων, απαγορεύει τη διέλευση οποιουδήποτε κρατουμένου χωρίς συγκεκριμένο λόγο και σχετική άδεια, και καταγράφει σε ειδικό βιβλίο τη σχετική κίνηση.

ζ. ο φύλακας θυρωρός πύλης εισόδου οχημάτων τροφοδοσίας ελέγχει την είσοδο και έξοδο των οχημάτων, καταγράφοντας τα στοιχεία οδηγών και οχημάτων και ερευνώντας σχολαστικά τα οχήματα εσωτερικά και εξωτερικά,

η. ο φύλακας τοποθέτης στους ειδικούς χώρους κράτησης ή στα κελιά των άρθρων 21 παρ. 3 και 65 παρ. 2 και 3 Σωφρονιστικού Κώδικα παραμένει στο χώρο ευθύνης του ελέγχοντας κατά τακτά διαστήματα τα κελιά, ενημερώνει τους προϊστάμενους του για κάθε σοβαρό γεγονός και είναι υπεύθυνος για την τήρηση της καθαριότητας στο χώρο,

θ. ο φύλακας τοποθέτης μαγειρείων μεριμνά για την ασφαλή φύλαξη μαχαιριών και άλλων αιχμηρών αντικειμένων που είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν ως όπλα και ενημερώνει σε κάθε περίπτωση αμέσως τους προϊστάμενους του για τη σωστή χρήση, συντήρηση ή απώλεια μαγειρικών σκευών και συσκευών. Είναι υπεύθυνος για την τήρηση καθαριότητας στο χώρο, επιβλέπει τους εργαζόμενους κρατούμενους και ενημερώνει τους προϊστάμενους του για κάθε σχόλιο ή διαμαρτυρία σχετικά με το σουσίτιο.

ι. ο φύλακας τοποθέτης-επίτητης προαυλίων ελέγχει το χώρο ευθύνης του, ακόμη και όταν ο ίδιος χώρος ελέγχεται ηλεκτρονικά, πριν από το άνοιγμα και μετά το κλείσιμο του καταστήματος, εποπτεύει συνεχώς την τήρηση της τάξης στο προαύλιο, επιβλέπει την ήρεμη διεξαγωγή αθλοπαιδιών και ομαδικών παιχνιδιών. Ελέγχει την απομάκρυνση των κρατουμένων από το προαύλιο κατά το κλείσιμο του καταστήματος και, αφού ελέγξει το χώρο, κλειδώνει τις πόρτες.

ια. ο φύλακας θυρωρός πτέρυγας κρατά πάντοτε τα κλειδιά της πτέρυγας σε ασφαλές μέρος, δεν επιτρέπει την είσοδο και εξόδων κρατουμένων χωρίς να γνωρίζει τον προορισμό τους, συνεργάζεται με το αρχιφυλακείο ώστε οι εξερχόμενοι κρατούμενοι να συνοδεύονται πάντοτε από υπάλληλο. Σε κάθε έκτακτο γεγονός σχετικά με την ασφάλεια του καταστήματος, των υπαλλήλων ή και των κρατουμένων σε αυτό ενεργασιέται το συναγερμό και ενημερώνει αμέσως το αρχιφυλακείο.

ιβ. ο φύλακας τοποθέτης πτέρυγας δεν απομακρύνεται από το χώρο ευθύνης του. Είναι υπεύθυνος για το άνοιγμα και κλείσιμο των θαλάμων και κελιών, την καταμέτρηση των κρατουμένων και τη σίτισή τους. Ελέγχει πριν αναλάβει καθήκοντα την κατάσταση των κλειδαριών και των κγκλιδωμάτων. Πριν από τη δύση του ηλίου ελέγχει μακροσκοπικά, δια της αφής και με οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο ή μηχανισμό την κατάσταση των κγκλιδωμάτων και των παραθύρων των θαλάμων και κελιών. Ενεργοποιεί το συναγερμό και ενημερώνει σχετικά για οποιοδήποτε γεγονός έλαβε χώρα στο χώρο ευθύνης του κατά τη διάρκεια της βάρδιας. Παρέχει πληροφορίες στους κρατούμενους σχετικά με τη λειτουργία του καταστήματος και κάθε άλλο θέμα, ενημερώνοντας και την αρμόδια υπηρεσία του καταστήματος.

ιγ. ο φύλακας που εκτελεί νυκτερινή υπηρεσία ενημερώνει κάθε μισή ώρα ή σε τακτικά χρονικά διαστήματα τα ειδικά ρολόγια νυκτοφρουρών, σύμφωνα με οδηγίες που τού παρέχονται με ημερήσια διαταγή του διευθυντή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Άρθρο 60 Τρόποι λήξης της κράτησης

Η κράτηση λήγει σύμφωνα με τις προβλέψεις του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Σωφρονιστικού Κώδικα και άλλων ειδικών νόμων.

Άρθρο 61 Διαδικασία απόλυσης - Ενημέρωση για τη μετασωφρονιστική μέριμνα

1. Σε κάθε περίπτωση λήξης της κράτησης, ο διευθυντής του καταστήματος ή ο αναπληρωτής του ενημερώνεται από το προϊστάμενο του τμήματος διοικητικού και μεριμνά για την άμεση απόλυση του κρατουμένου. Εάν η

ημέρα λήξης της κράτησης είναι αργία ή εξαιρεσίμη, η απόλυση πραγματοποιείται την προηγούμενη εργάσιμη ημέρα.

2. Η απόλυση επέρχεται με την έκδοση αποφυλακιστηρίου από το τμήμα διοίκησης του καταστήματος. Το αποφυλακιστήριο υπογράφεται από τον γραμματέα και θεωρείται από τον διευθυντή. Σ' αυτό αναγράφονται οι λόγοι κράτησης και η διάρκειά της και τίθεται πρόσφατη φωτογραφία του απολυόμενου κρατουμένου.

3. Ο κρατούμενος λαμβάνει αντίγραφο του αποφυλακιστηρίου και, εάν επιθυμεί, ενημερώνεται από το ειδικό εισηγητικό προσωπικό για τους φορείς και τις υπηρεσίες που παρέχουν υποστήριξη μετά την απόλυση και παραπέμπεται αναλόγως. Η ενημέρωση αυτή μπορεί να γίνεται και μετά την αποφυλάκιση.

4. Σε περίπτωση θανάτου του κρατουμένου ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 80 Σωφρονιστικού Κώδικα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ' ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 62 Συμπλήρωση και τροποποίηση του εσωτερικού κανονισμού

1. Μετά την πάροδο τριετίας από την έναρξη ισχύος του, και μέσα σε ένα μήνα, τα Συμβούλια Φυλακής υποβάλλουν στο Κ.Ε.Σ.Φ. παρατηρήσεις και μπορούν να προτείνουν τη συμπλήρωση του κανονισμού, εφαρμοζομένης της διαδικασίας του άρθρου 10 παρ. 5 Σωφρονιστικού Κώδικα.

2. Πρόσθετες λεπτομέρειες στις οποίες δεν αναφέρεται ο παρών κανονισμός ρυθμίζονται με εγκυκλίους, οδηγίες και συστάσεις που εισηγείται το Κ.Ε.Σ.Φ. κατόπιν προτάσεων των οικείων Συμβουλίων Φυλακής.

Άρθρο 63 Δυνατότητα παράλληλης λειτουργίας συμβουλίων σε συνθήκες υπερπλήρωσης των καταστημάτων

Σε καταστήματα κράτησης με πραγματικό αριθμό κρατουμένων που υπερβαίνει το διπλάσιο των βεβαιωμένων διαθέσιμων θέσεων, ο εισαγγελέας-επίτητης ως πρόεδρος του Πειθαρχικού Συμβουλίου και ο διευθυντής του καταστήματος ως πρόεδρος του Συμβουλίου Φυλακής μπορούν να κατανέμουν τις αρμοδιότητες των συλλογικών αυτών οργάνων σε δύο συνθέσεις, μία με τα τακτικά και μία με τα αναπληρωματικά μέλη.

Άρθρο 64 Ειδικοί εσωτερικοί κανονισμοί για αγροτικά καταστήματα, θεραπευτικά καταστήματα και καταστήματα κράτησης νέων

Στην περίπτωση δημιουργίας πρόσθετων, ειδικών εσωτερικών κανονισμών για ορισμένα καταστήματα κράτησης ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 8 παρ. 3β Σωφρονιστικού Κώδικα.

Άρθρο δεύτερο Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος αρχίζει ένα μήνα μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 7 Απριλίου 2003
ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΕΤΣΑΛΗΝΙΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΡΩΓΗΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΠΑΤΡΑ

Αριθ. Πρωτ.: 30 - 29/02/2008

Γραφείο Επιμέλειας
28/2/08

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΣΩΦΡΟΝ. ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΣΩΦΡΟΝ. ΑΓΩΓΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΑΓΓ. ΚΑΤ/ΣΗΣ ΟΡΓ. ΕΡΓ.
ΚΡΑΤ/ΝΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝ. ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

Αθήνα, 23.01.2008
Αριθ. Πρωτ.: 1083 οικ.

Γεώργιος Μπασιμάνης
Επιμελητής Πρωτοδικών

Ταχ. Δ/ση : Μεσογείων 96
Ταχ. Κώδικας : 115 27
Πληροφορίες : Κ. Σπανομίχου
Τηλέφωνο : 210.77.67.241
Fax : 210.77.67.461

ΠΡΟΣ

1. κ. Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου
2. κ.κ. Εισαγγελείς Εφετών & Πρωτοδικών της Χώρας
3. Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής
(δια των Εισαγγελέων Πρωτοδικών της Χώρας)

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΩΤΟΔΙΚΩΝ
ΠΑΤΡΩΝ

Αριθ. Πρωτ. 1551/1
28 ΦΕΒ. 2008

Θέμα: Παροχή κοινωφελούς εργασίας

Σας διαβιβάζουμε συνημμένα την αριθ. 119663/19.11.07 (ΦΕΚ 2307 Β) Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας, Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δικαιοσύνης, με την οποία καταρτίστηκε νέος πίνακας φορέων που συμμετέχουν στην εφαρμογή του θεσμού της παροχής κοινωφελούς εργασίας, προκειμένου να λάβετε γνώση.

Τους Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής παρακαλούμε όπως μας αποστείλουν ενημερωτικό σημείωμα στο οποίο να μας αναφέρουν τον αριθμό των ατόμων των οποίων οι στερητικές της ελευθερίας ποινές μετατράπηκαν σε ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας.

Ο Γενικός Γραμματέας
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΚΛΕΤΣΟΣ

Εσωτερική διανομή:

- 1) Γραφείο κ. Υπουργού
- 2) Γραφείο κ. Γενικού Γραμματέα
- 3) Δ/νσεις Δ5 & Δ7

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:

- Α. κ.κ. Επόπτες Εισαγγελίες των
Καταστημάτων Κράτησης της Χώρας
(δια των Δ/ντων τους)
- Β. κ.κ. Δ/ντές των Καταστημάτων
Κράτησης της χώρας, ΚΑΥΦ & ΙΑΑΑ
Βόλου
- Γ. Φορείς Παροχής Κοινωφελούς
1. Δήμος Ελευσίνας Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ
 2. Δήμος Παιανίας Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ
 3. Δήμος Σαλαμίνας Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ
 4. Δήμος Αρακύνθου Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ
 5. Δήμος Άργους Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ
 6. Δήμος Λυρκείας Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ
 7. Δήμος Μιδέας Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ
 8. Δήμος Λεωνιδίου Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ
 9. Δήμος Σχηματαρίου Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ
 10. Δήμος Λαμπτείας Ν. ΗΛΕΙΑΣ
 11. Δήμος Σταυρούπολης Ν. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
 12. Δήμος Φιλίππων Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ
 13. Δήμος Ελασσόνας Ν. ΛΑΡΙΣΑΣ
 14. Δήμος Τυρνάβου Ν. ΛΑΡΙΣΑΣ
 15. Δήμος Βόλου Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
 16. Δήμος Σταυρούπολης Ν. ΞΑΝΘΗΣ
 17. Δήμος Αρκαδίου Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ
 18. Δήμος Κουρητών Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ
 19. Δήμος Ρεθύμνης Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ
 20. Δήμος Ακρωτηρίου Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 21. Δήμος Γεωργιουπόλεως Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 22. Δήμος Ελ. Βενιζέλου Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 23. Δήμος Θερίσου Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 24. Δήμος Ιναχωρίου Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 25. Δήμος Κρυσσερίδας Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 26. Δήμος Πλατανιάς Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 27. Δήμος Σούδας Ν. ΧΑΝΙΩΝ
 28. Δήμος Φρε Ν. ΧΑΝΙΩΝ

Ακριβές αντίγραφο
ΗΓ Προστατημένη του Τμήματος
Κ. ΣΦΑΝΟΜΙΧΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Αρ. Φύλλου 2307

4 Δεκεμβρίου 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ**

- Αναστολή λειτουργίας των Πυροσβεστικών Κλιμακίων Επαρχιακού Νομού Καστοριάς, Τροπαίων Νομού Αρκαδίας, Περιβολίου Νομού Γρεβενών και Βασιλικού Νομού Ζακύνθου μετά τη λήξη έκαστης αντιπυρικής περιόδου και μέχρι την έναρξη της επόμενης. 1
- Ίδρυση Παραρτήματος του Συνδέσμου Εφέδρων Αξιωματικών Νομού (ΣΕΑΝ) Δωδεκανήσου με έδρα την Επαρχία Κω. 2
- Κατάρτιση νέου πίνακα φορέων που συμμετέχουν στην εφαρμογή του θεσμού της παροχής κοινοφελούς εργασίας. 3

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- Αριθμ. 65341 οικ. Φ.1091 (1)
Αναστολή λειτουργίας των Πυροσβεστικών Κλιμακίων Επαρχιακού Νομού Καστοριάς, Τροπαίων Νομού Αρκαδίας, Περιβολίου Νομού Γρεβενών και Βασιλικού Νομού Ζακύνθου μετά τη λήξη έκαστης αντιπυρικής περιόδου και μέχρι την έναρξη της επόμενης.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:
 - α. Του άρθρου 4 του ν. 2612/1998 «Ανάθεση της διασποράς στο Πυροσβεστικό Σώμα και άλλες διατάξεις (Α' 112)».
 - β. Του άρθρου 11 παρ 4 και 7 του ν. 1481/1984 «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης» (Α' 152), όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε από την παρ.1 του άρθρου 1 του ν. 1590/1986 σε συνδυασμό με το άρθρο 28 του ν.2800/2000 (Α' 41).
 - γ. Του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 1590/1986 «Τροποποίηση διατάξεων του ν. 1481/1984 «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και άλλες διατάξεις» (Α' 49).
 - δ. Του π.δ/τος 137/1986 «Συγκρότηση της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Τάξης σε Υπουργείο Δημόσιας Τάξης» (Α' 51).
 - ε. Του άρθρου 90 του Κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά Όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο 1 του π.δ/τος 63/2005 (Α' 98).

στ. Του άρθρου 22 του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού κ.λπ.» (Α' 247).

ζ. Της υπ' αριθμ. 1039386/441/Α 006/21.4.2000 κοινής απόφασης του Πρωθυπουργού και Υπουργού Οικονομικών (Β' 571).

η. Το άρθ. 21Α του π.δ/τος 17/3.2.2006 «Ρύθμιση θεμάτων προσωπικού του Πυροσβεστικού Σώματος, τροποποίηση και συμπλήρωση των π.δ. 170/1996, 168/2003, 109/1994».

θ. Την παρ. 10 του άρθρου 2 του ν. 3511/206 Αναδιοργάνωση του Πυροσβεστικού Σώματος, αναβάθμιση της αποστολής του και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ Α' 258).

ι. Το άρθρο 1 του π.δ. 205/2007 Συγχώνευση Υπουργείων (ΦΕΚ Α' 231).

2. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσης απόφασης δεν προκύπτει οικονομική επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

3. Τα Πυροσβεστικά Κλιμακία Επαρχιακού Νομού Καστοριάς, Τροπαίων Νομού Αρκαδίας, Περιβολίου Νομού Γρεβενών και Βασιλικού Νομού Ζακύνθου να αναστείλουν τη λειτουργία τους από τη λήξη της αντιπυρικής περιόδου έκαστου ημερολογιακού έτους και μέχρι την έναρξη της επόμενης αντιπυρικής περιόδου, οπότε και επαναλειτουργούν κανονικά μέχρι το πέρας αυτής.

4. Η ισχύς της παρούσης απόφασης αρχίζει από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.
Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 22 Νοεμβρίου 2007

ο Υπουργός

ΠΡΟΚΟΠΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Αριθμ. Φ.959α/17/161885

- (2)
Ίδρυση Παραρτήματος του Συνδέσμου Εφέδρων Αξιωματικών Νομού (ΣΕΑΝ) Δωδεκανήσου με έδρα την Επαρχία Κω.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Έχοντας υπόψη:

- α. Τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 1301/1982 «Ενώσεις Εφέδρων σε Εφεδρεία Αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων (ΦΕΚ 132 τ.Α/29.10.1982).
- β. Τις διατάξεις των άρθρων της Φ.454/14/167090 απόφασης ΥΦΕΘΑ (ΦΕΚ τα Β' 594/30.9.1992) «Έγκριση Κανονισμού Οργάνωσης και Λειτουργίας της Ανώτατης Πανε-

λίας Ομοσπονδίας Εφέδρων Αξιωματικών (ΑΠΟΕΑ) και των Συνδέσμων Εφέδρων Αξιωματικών Νομών (ΣΕΑΝ).

γ. Τις διατάξεις των άρθρων της Φ.959/4/159792 Απόφασης ΥΦΕΘΑ (ΦΕΚ 788 τ.Β' /30.6.2006), «Περί οικονομικής ενισχύσεως Ανάπτυξης Πανελληνίας Ομοσπονδίας Εφέδρων Αξών (ΑΠΟΕΑ) και Συνδέσμων Εφέδρων Αξιωματικών Νομών (ΣΕΑΝ).

δ. Την υπ' αριθμ. 249139/20.9.2007 κοινή απόφαση Πρωθυπουργού και Υπουργού Εθνικής Άμυνας «Ανάθεση αρμοδιοτήτων ΥΕΘΑ στους ΥΦΕΘΑ» (ΦΕΚ τ.Β' / 19.9.2007)

ε. Την υποβληθείσα από τον Σύνδεσμο Εφέδρων Αξών Νομού (ΣΕΑΝ) Δωδεκανήσου πρόταση για την ίδρυση Παραρτήματος στην Κω.

στ. Την άποψη της ΑΠΟΕΑ όπως αυτή αναφέρεται στο υπ' αριθμ. 314/16.10.2007 έγγραφό της.

ζ. Την από 24.10.2007 σχετική εισήγηση της ΔΕΠΙΑΘΑ.

η. Το γεγονός ότι από την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας απόφασης, δεν προκαλείται οικονομική επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού, δεδομένου ότι οι Σύνδεσμοι διαθέτουν ιδίους πόρους από εισφορές μελών και επιχορηγήσεις της ΔΕΠΙΑΘΑ, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Την ίδρυση Παραρτήματος Συνδέσμου Εφέδρων Αξιωματικών Νομού Δωδεκανήσου με έδρα την επαρχία Κω.

1. Ονομασία: Σύνδεσμος Εφέδρων Αξιωματικών Νομού Δωδεκανήσου, Παράρτημα Επαρχίας Κω.

2. Έδρα: Νήσος Κως.

3. Περιοχή δικαιοδοσίας του Παραρτήματος: Επαρχία Κώ (Ν. Κως, Ν. Νίσυρος).

4. Διοίκηση του Παραρτήματος: Τριμελής Επιτροπή οριζόμενη με απόφαση του Δ.Σ. του ΣΕΑΝ Δωδεκανήσου.

5. Θέματα Διοικητικής Μέριμνας: Η κάλυψη των λειτουργικών Αναγκών του Παραρτήματος θα γίνεται από συνδρομές των μελών του και εισφορές από διάφορα φυσικά ή νομικά πρόσωπα προς αυτό, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ. β (1) και (2) του ν. 1301/1982. Το Παράρτημα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του ΣΕΑΝ και λειτουργεί σύμφωνα με τους ισχύοντες Νόμους, τον ισχύοντα Κανονισμό Οργάνωσης και Λειτουργίας ΑΠΟΕΑ και ΣΕΑΝ καθώς και με τις αποφάσεις του Δ.Σ. του ΣΕΑΝ.

6. Προέμενα Βιβλία - Αλληλογραφία Παραρτήματος: Τα κατά περίπτωση προβλεπόμενα και τηρούμενα και από τον ΣΕΑΝ Δωδεκανήσου, του οποίου θα έχει και την συμπάρσταση, με οδηγίες, αρχείο κ.λπ.

7. Έργο του Παραρτήματος Επαρχίας Καλύμνου: Το ίδιο με το έργο του ΣΕΑΝ προσαρμοζόμενο ανάλογα στις απαιτήσεις της επαρχίας Κώ.

Άρθρο 2

1. Η ισχύς της παρούσας αρχίζει από την ημέρα δημοσίευσής της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΦΟΡΕΙΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
1.	Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός και Περιφερειακά Τμήματα	Προγράμματα κοινωνικής φροντίδας (προσφυγές κ.λπ.)
2.	Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς	Δράστηριότητες Τμήματος Κοινωνικής Συμμετοχής
3.	Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης	Διάφοροι τομείς
4.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (ΕΚΑΚΒ)	Διάφοροι τομείς

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 12 Νοεμβρίου 2007

ο Υπουργός

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΑΣΟΥΛΑΣ

Αριθμ. 119663

Κατάρτιση νέου πίνακα φορέων που συμμετέχουν στην εφαρμογή του θεσμού της παροχής κοινωφελούς εργασίας. (3)

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ - ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ - ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ - ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:

α) του άρθρου 64 του ν. 2776/1999 (ΦΕΚ 291/τ.Α') «Σωφρονιστικός Κώδικας»,

β) του άρθρου 82 παρ. 1, 6, 7, 8 και 9 του Ποινικού Κώδικα όπως τροποποιήθηκαν από τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 2408/1996 (ΦΕΚ 104/τ.Α'),

γ) των άρθρων 15-17, 29 παρ. 3 του ν. 1941/1991 (ΦΕΚ 41/τ.Α') «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις».

2. Την υπ' αριθμ. ΔΙΔΚ/Φ.1/2/6139/ 2004 (ΦΕΚ 527/τ.Β') απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης».

3. Την υπ' αριθμ. 108842/1997 (ΦΕΚ 1104/τ.Β') κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υγείας και Πρόνοιας και Δικαιοσύνης.

4. Τις διορθώσεις σφαλμάτων της ανωτέρω απόφασης (ΦΕΚ 1223/τ.Β'/1997).

5. Το γεγονός ότι από τη δημοσίευσή της παρούσας δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού.

6. Την ανάγκη αναμόρφωσης του πίνακα των φορέων που επιθυμούν και έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν κοινωφελή εργασία, κατόπιν σχετικών αιτημάτων που υποβλήθηκαν στην Υπηρεσία μας, αποφασίζουμε:

1. Την κατάρτιση νέου πίνακα με τις υπηρεσίες του Κράτους, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τα ΝΠΔΔ και τα μη κερδοσκοπικά κοινωφελή ΝΠΔΔ που έχουν τη δυνατότητα να δεχθούν άτομα για να παράσχουν κοινωφελή εργασία, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 82 παρ. 6,7,8,9 του άρθρου 100 Α παρ. 3 περ. γ' και παρ. 8 του Π.Κ. και του άρθρου 64 του ν. 2776/1999 «Σωφρονιστικός Κώδικας», ο οποίος διαμορφώνεται ως εξής:

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
5.	Δήμος Αγίας Βαρβάρας Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και δραστηριότητες κοινωνικής υπηρεσίας για θέματα υγείας, κοινωνικά και ηλικιωμένων
6.	Δήμος Αγίου Δημητρίου Ν. Αττικής	Συντήρηση κήπων, πρασίνου και τομέας καθαριότητας
7.	Δήμος Αγίου Ιωάννου Ρέντη Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και κήπων, ηλεκτρομηχανολογικές και οικοδομικές εργασίες
8.	Δήμος Αγίας Παρασκευής Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας & κήπων & άλλες κοιν. δραστηριότητες
9.	Δήμος Δάφνης Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και οικοδομικών εργασιών
10.	Δήμος Ελευσίνος Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας κήπων, ηλεκτρολογικές και υδραυλικές εργασίες & ΔΕΑΔΕ
11.	Δήμος Ελληνικού Ν. Αττικής	Τομέας πρασίνου, κήπων και διοικητικές υπηρεσίες
12.	Δήμος Ζωγράφου Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και εργασίες γενικών καθηκόντων
13.	Δήμος Ηλιοπόλης Ν. Αττικής	Διάφοροι τομείς
14.	Δήμος Καισαριανής Ν. Αττικής	Υπηρεσία πρασίνου
15.	Δήμος Κορυδαλλού Ν. Αττικής	Τεχνικά συνεργεία, υπηρεσίες πρασίνου, καθαριότητας, γραφικών βοηθητικών εργασιών, άσκησης, κοινωνικής πολιτικής, ανάπτυξης και πολιτισμού
16.	Δήμος Ν. Ερυθραίας Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων, φύλαξης δασών, καθαρισμού ρεμάτων, αποκομιδής κηπευτικών, ασφάλειας μαθητών και ηλικιωμένων από τροχαία και γραφικών βοηθητικών εργασιών.
17.	Δήμος Παιανίας Ν. Αττικής	Διάφοροι τομείς
18.	Δήμος Παλαιού Φαλήρου Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και πρασίνου
19.	Δήμος Παπάγου Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και πρασίνου
20.	Δήμος Πειραιά Ν. Αττικής	Δραστηριότητες στους τομείς Κοινωνικών Υπηρεσιών και Πρόνοιας, καθαριότητας, πρασίνου και περιβάλλοντος, μηχανολογικού - ηλεκτρολογικού και άλλοι τομείς.
21.	Δήμος Περιστερίου Ν. Αττικής	Τεχνικές υπηρεσίες, πρασίνου και καθαριότητας, διοικητικές και άσκησης κοινωνικής πολιτικής.
22.	Δήμος Ραφήνας Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και τεχνικών έργων.
23.	Δήμος Σαλαμίνος Ν. Αττικής	Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής Πειραιά
24.	Δήμος Ταύρου Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και πρασίνου.
25.	Δήμος Φιλοθέης Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και συντήρησης χώρων πρασίνου
26.	Δήμος Χολαργού Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας
27.	Κοινότητα Βαρνάβα Ν. Αττικής	Διάφοροι τομείς.
28.	Κοινότητα Κρουνηρίου Ν. Αττικής	Υπηρεσίες καθαριότητας και κήπων
29.	Δήμος Αρακύνθου Ν. Αιτωλοακαρνανίας	Υπηρεσίες καθαριότητας και ύδρευσης
30.	Δήμος Άργους Ν. Αργολίδας	Τομείς ασφάλειας από τροχαία, πρασίνου, κήπων, καθαριότητας και δενδροστοιχιών, Κοινωνικών Υπηρεσιών & Πρόνοιας & ΚΑΠΗ
31.	Δήμος Ασίνης Ν. Αργολίδας	Διάφοροι τομείς
32.	Δήμος Ναυπλίων	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και πρασίνου
33.	Δήμος Λέρνος Ν. Αργολίδας	Διάφοροι τομείς
34.	Δήμος Λυρκείας Ν. Αργολίδας	Υπηρεσίες οδοποιίας, ύδρευσης και καθαριότητας
35.	Δήμος Μιδέας Ν. Αργολίδας	Τομείς πρασίνου, καθαριότητας, υδραυλικών, ηλεκτρολογικών εργασιών και γενικών καθηκόντων

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
36.	Δήμος Μυκηνών Ν. Αργολίδας	Διάφοροι τομείς
37.	Δήμος Νέας Τίρυνθας Ν. Αργολίδας	Διάφοροι τομείς
38.	Δήμος Λεωνιδίου Ν. Αρκαδίας	Υπηρεσίες καθαριότητας
39.	Δήμος Τρίπολης Ν. Αρκαδίας	Διάφοροι τομείς
40.	Δήμος Τροπαίων Ν. Αρκαδίας	Διάφοροι τομείς
41.	Δήμος Αρταίων Άρτας	Τομείς καθαριότητας, κήπων και γενικών καθηκόντων
42.	Δήμος Αρσανίας Ν. Αχαΐας	Τομέας υδραυλικών βλαβών
43.	Δήμος Αγίου Ν. Αχαΐας	Διάφοροι τομείς
44.	Δήμος Λαρισσού Ν. Αχαΐας	Τομέας καθαριότητας και πρασίνου
45.	Δήμος Μεσσοαΐδος Ν. Αχαΐας	Διοικητικές και τεχνικές υπηρεσίες και άλλοι τομείς
46.	Δήμος Μόβρης Ν. Αχαΐας	Διάφοροι τομείς
47.	Δήμος Πατρέων	Υπηρεσίες καθαριότητας
48.	Δήμος Αλιάρτου Ν. Βοιωτίας	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων & δενδροστοιχιών
49.	Δήμος Διατόμου Ν. Βοιωτίας	Τεχνική υπηρεσία και υπηρεσίες καθαριότητας
50.	Δήμος Σχημάταριου Ν. Βοιωτίας	Υπηρεσίες διοικητικές, τεχνικές, κοινωνικές σε ΚΑΠΗ και ασφάλειας από τροχαία
51.	Δημοτικό Διαμέρισμα Κάστρου του Δήμου Ακραιφνίας Ν. Βοιωτίας	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και παιδικών χαρών
52.	Δημοτικό Διαμέρισμα Σποών Δήμου Κορινθίου Ν. Δωδεκανήσου	Υπηρεσίες καθαριότητας και συντήρησης αγροτ. οδοποιίας
53.	Δήμος Μεγ. Χωριού Τήλου Ν. Δωδεκανήσου	Υπηρεσίες καθαριότητας
54.	Δήμος Κω Ν. Δωδεκανήσου	Τομείς καθαριότητας, πρασίνου και οικοδομικών εργασιών
55.	Δήμος Ροδίων Ν. Δωδεκανήσου	Διάφοροι τομείς
56.	Δήμος Τήλου Ν. Δωδεκανήσου	Διάφοροι τομείς
57.	Δήμος Αλεξανδρούπολης Ν. Έβρου	Διάφορες υπηρεσίες του Δήμου
58.	Δήμος Ερέτριας Ν. Ευβοίας	Διάφοροι τομείς
59.	Δήμος Καρπενησίου Ν. Ευρυτανίας	Υπηρεσίες καθαριότητας, πρασίνου και γενικών καθηκόντων
60.	Δήμος Ποταμιάς Ν. Ευρυτανίας	Διάφοροι τομείς
61.	Δήμος Ελατιών Ν. Ζακύνθου	Διάφοροι τομείς
62.	Δήμος Αμαλιάδας Ν. Ηλείας	Υπηρεσίες κηπουρικής, καθαριότητας, πλατειών και άλλοι τομείς
63.	Δήμος Αρχαίας Ολυμπίας Ν. Ηλείας	Διάφοροι τομείς
64.	Δήμος Βάλιακος Ν. Ηλείας	Τομείς καθαριότητας, πρασίνου, ύδρευσης, αποχέτευσης, τεχνικών έργων (οδοποιίας) & διοικητικές υπηρεσίες
65.	Δήμος Γαστούνης Ν. Ηλείας	Τομείς καθαριότητας, κηπουρικής, διοικητικών υπηρεσιών, ηλεκτρολόγων, μουσικών, γυμναστών, σκηνοθετών
66.	Δήμος Γόρτυνος Αμαλιάδας Ν. Ηλείας	Διάφοροι τομείς
67.	Δήμος Ζαχάφως Ν. Ηλείας	Διάφοροι τομείς
68.	Δήμος Λαμπειάς Ν. Ηλείας	Υπηρεσίες καθαριότητας, φύλαξης δημοσίων χώρων και δενδροφυτεύσεις
69.	Δήμος Τραγανού Ν. Ηλείας	Υπηρεσίες καθαριότητας, πρασίνου και άλλοι τομείς
70.	Δήμος Αλεξάνδρειας Ν. Ημαθίας	Υπηρεσίες καθαριότητας

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
71.	Δήμος Αποστ. Παύλου Ν. Ημαθίας	Τομείς καθαριότητας και πρασίνου
72.	Δήμος Πλατέος Ν. Ημαθίας	Διάφοροι τομείς
73.	Δήμος Ν. Αλικαρνασσού Ν. Ηρακλείου	Διάφοροι τομείς
74.	Δήμος Βιάννου Ν. Ηρακλείου	Υπηρεσίες εργατών, οδηγών, χαριστών χωματουργικών μηχανημάτων, διοικητικές υπηρεσίες (οικονομολόγοι, μηχανικοί).
75.	Δήμος Ηρακλείου Κρήτης	Τομείς καθαριότητας, τεχνικής υποστήριξης και κοινωνικών υπηρεσιών
76.	Δήμος Ραψά Ν. Ηρακλείου	Υπηρεσίες γενικών καθηκόντων
77.	Δήμος Τεμένους Ν. Ηρακλείου	Τομείς καθαριότητας, πρασίνου και κήπων, οικοδομικών εργασιών & εργασιών γενικών καθηκόντων
78.	Δήμος Ελευθερίου Κορδελιού Ν. Θεσσαλονίκης	Υπηρεσίες κήπων, δενδροστοιχιών και καθαριότητας
79.	Δήμος Ευόσμου Ν. Θεσσαλονίκης	Υπηρεσίες καθαριότητας και κήπων
80.	Δήμος Θέρμης Ν. Θεσσαλονίκης	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και δενδροστοιχιών
81.	Δήμος Θεσσαλονίκης	Τομείς πρασίνου
82.	Δήμος Καλλινδοίων Ν. Θεσσαλονίκης	Διάφοροι τομείς
83.	Δήμος Λοχανά Ν. Θεσσαλονίκης	Διάφοροι τομείς
84.	Δήμος Μηχανιώνας Ν. Θεσσαλονίκης	Διάφοροι τομείς
85.	Δήμος Σταυρούπολης Ν. Θεσσαλονίκης	Υπηρεσίες καθαριότητας, πρασίνου, εργάτες οικοδόμοι και βοηθητικό προσωπικό
86.	Δήμος Χαλάστρας Ν. Θεσσαλονίκης	Τομείς καθαριότητας και πρασίνου
87.	Δημοτικό Διαμέρισμα Τριλόφου Δήμου Μίκρας Ν. Θεσσαλονίκης	Υπηρεσίες καθαριότητας και πρασίνου
88.	Δήμος Άνω Πιργωνίου Ν. Ιωαννίνων	Υπηρεσίες λογιστηρίου, καθαριότητας και πρασίνου
89.	Δήμος Φιλίππων Ν. Καβάλας	Υπηρεσίες καθαριότητας και στη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης
90.	Δήμος Παξών Ν. Κέρκυρας	Διάφοροι τομείς
91.	Δήμος Πτολεμαΐδας Ν. Κοζάνης	Υπηρεσίες πρασίνου και καθαριότητας, τακτοποίησης αρχείου και βοηθητικές διοικητικές εργασίες
92.	Δήμος Άσσου-Λεγαίου Ν. Κορινθίας	Τομείς καθαριότητας και άλλοι τομείς
93.	Δήμος Ερμούπολης Ν. Κυκλάδων	Διάφοροι τομείς
94.	Δήμος Ονούτσας Ν. Λακωνίας	Υπηρεσίες πρασίνου, καθαριότητας και άλλοι τομείς
95.	Δήμος Σπάρτης Ν. Λακωνίας	Υπηρεσίες πρασίνου, καθαριότητας και άλλοι τομείς
96.	Δήμος Αμπελώνας Ν. Λάρισας	Τομείς καθαριότητας
97.	Δήμος Ελλασόνας Ν. Λάρισας	Διάφοροι τομείς
98.	Δήμος Τυρνάβου Ν. Λάρισας	Διάφοροι τομείς
99.	Δήμος Νεάπολης Ν. Λοσιθίου	Διάφοροι τομείς
100.	Δήμος Ευεργέτουλα Ν. Λέσβου	Τομείς υδραυλικών, ηλεκτρολογικών και εξωραϊστικών εργασιών.
101.	Δήμος Καλλινής Ν. Λέσβου	Υπηρεσία κήπων και δενδροστοιχιών
102.	Δήμος Αλμυρού Ν. Μαγνησίας	Υπηρεσίες καθαριότητας και κήπων
103.	Δήμος Βόλου Ν. Μαγνησίας	Υπηρεσίες καθαριότητας
104.	Δήμος Μουρεσίου Ν. Μαγνησίας	Διάφοροι τομείς

α/α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
105.	Δήμος Αστού Ν. Μεσσηνίας	Τομείς καθαριότητας, πρασίνου, τεχνικών έργων και διοικητικών υπηρεσιών
106.	Δήμος Δωριού Ν. Μεσσηνίας	Υπηρεσίες πρασίνου, καθαριότητας και άλλοι τομείς
107.	Δήμος Ξάνθης	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων, δενδροστοιχιών και ΚΑΠΗ
108.	Δήμος Σταυρούπολης Ν. Ξάνθης	Υπηρεσίες καθαριότητας
109.	Δήμος Έδεσσας Ν. Πέλλας	Διάφοροι τομείς
110.	Δήμος Σκύδρας Ν. Πέλλας	Υπηρεσίες καθαριότητας και πρασίνου
111.	Δήμος Λιτοχώρου Ν. Πιερίας	Υπηρεσίες καθαριότητας και φύλαξης δημοτικού πάρκου
112.	Δήμος Αρκαδίου Ν. Ρεθύμνης	Διάφοροι τομείς
113.	Δήμος Κουρητών Ν. Ρεθύμνης	Διάφοροι τομείς
114.	Δήμος Ρεθύμνης Ν. Ρεθύμνης	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες
115.	Δήμος Νέου Σιδηροχωρίου Ν. Ροδόπης	Διάφοροι τομείς
116.	Δήμος Τρεκαίων Ν. Τρικάλων	Τομείς καθαριότητας και πρασίνου
117.	Δήμος Λαμιέων Ν. Φθιώτιδας	Υπηρεσίες καθαριότητας, πρασίνου και ηλεκτρολογικών εργασιών
118.	Κοινότητα Τυμφρηστού Ν. Φθιώτιδας	Διάφοροι τομείς
119.	Δήμος Ακρωτηρίου Ν. Χανίων	Υπηρεσίες καθαριότητας, κήπων, και δενδροστοιχιών
120.	Δήμος Γεωργιουπόλεως Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
121.	Δήμος Ελ. Βενιζέλου Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
122.	Δήμος Θερίου Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
123.	Δήμος Ιναχωρίου Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
124.	Δήμος Κρουνερίδας Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
125.	Δήμος Μηθύμνης Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
126.	Δήμος Πλατανιάς Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
127.	Δήμος Σούδας Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
128.	Δήμος Φρέ Ν. Χανίων	Διάφοροι τομείς
129.	Δήμος Χανίων Κρήτης	Διάφοροι τομείς
130.	Δήμος Αγίου Μηνά Ν. Χίου	Διάφοροι τομείς
131.	Δήμος Καρδαμύλων Ν. Χίου	Υπηρεσίες καθαριότητας και δενδροφύτευσης
132.	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηλείας	Διάφοροι τομείς των Διευθύνσεων: α) Διοικητικών υπηρεσιών β) Αγροτικής Ανάπτυξης γ) Κτηνιατρικής δ) Πολεοδομίας-Χωροταξίας και Περιβάλλοντος ε) Υγείας και Πρόνοιας στ) Μεταφορών και Επικοινωνιών ζ) Εγγείων Βελτιώσεων-Υδάτινων πόρων και ορυκτού πλούτου η) Τεχνικών Υπηρεσιών θ) Τοπογραφικής ι) ΚΕΠ
133.	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας	Υπηρεσίες πρασίνου, καθαριότητας και άλλοι τομείς
134.	Εταιρεία Προστασίας Αηλίκων Αθήνας, Στέγη Αηλίκων Περισσού	Διάφοροι τομείς βοηθητικών εργασιών

Α/Α	ΦΟΡΕΑΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
135.	Εταιρεία Προστασίας Αηλίκων Πειραιά, Στέγη Αηλίκων «Ο ΚΑΛΟΣ ΠΟΙΜΕΝΑΣ»	Διάφοροι τομείς βοηθητικών εργασιών
136.	Εταιρεία Προστασίας Αηλίκων Ηρακλείου Κρήτης, Στέγη Φιλοξενίας Αηλίκων	Διάφοροι τομείς βοηθητικών εργασιών
137.	Εταιρεία Προστασίας Αηλίκων Κοζάνης, Στέγη Φιλοξενίας Αηλίκων	Διάφοροι τομείς
138.	Εταιρεία Προστασίας Αηλίκων Βόλου, Στέγη Φιλοξενίας Αηλίκων	Διάφοροι τομείς
139.	Υγειονομική περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος ΚΕΠΕ Π. Λαχωνών Ηλείας	Διάφοροι τομείς
140.	Περιφερειακό Σύστημα Υγείας και Πρόνοιας (Πε.Σ.Υ.Π.) Θεσσαλίας α) Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Λάρισας «Ο ΑΡΙΣΤΕΥΣ» β) Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Τρικάλων γ) ΚΕΠΕ/Γ. Καρδίτσας	Τομείς καθαριότητας, κουζίνας-εστιατορίου, συντήρησης κτιρίου και διοικητικών υπηρεσιών Διάφοροι τομείς Διάφοροι τομείς

2 Κατά τα λοιπά ισχύει η υπ' αριθμ. 108842/1997 καινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Υγείας και Πρόνοιας και Δικαιοσύνης. Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 19 Νοεμβρίου 2007

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Π. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
Β. ΜΑΓΓΙΝΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΓΙΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
Ε. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ
ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΗΣ
Α. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
Σ. ΧΑΤΖΗΓΑΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Στέργιος, «Σωφρονιστική», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2001
2. Αλεξιάδης Στέργιος, «Προς αναμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1995
3. Αλεξιάδης Στέργιος, «Εγκληματολογία», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004
4. Χάϊδου Ανθοζωή, «Το σωφρονιστικό σύστημα – ζητήματα θεωρίας και πρακτικής», εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2002
5. Χάϊδου Ανθοζωή, «Θετικιστική Εγκληματολογία: Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου», εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996
6. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου Α. , «Εγχειρίδιο εγκληματολογίας, Μέρος Α'», εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1984
7. Μαυρής Μ., «Το Πανοπτικό του Χρόνου», εκδ.Τυπωθήτω, Αθήνα, 2003.
8. Πανούσης Γιάννης, «Σύγχρονα θέματα εγκληματολογίας», Εκδόσεις Δανιά, Αθήνα, 1990
9. Πανούσης Γιάννης, «Η Σωφρονιστική Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα – (από τον κυνισμό της εργασίας στην ουτοπία της αγωγής;)», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1989
10. Πανούσης Γιάννης, «Το μήνυμα στην Εγκληματολογία» (άρθρα), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1995
11. Michel Foucault, «Επιτήρηση και τιμωρία: η γέννηση της φυλακής», μτφ. Καίτη Χατζηδημού – Ιουλιέττα Ράλλη, εκδόσεις Ράππα, Αθήνα, 1976
12. Δασκαλάκης Ηλίας, «Μεταχείριση Εγκληματία», εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985
13. Δασκαλάκης Ηλίας, «Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985

14. Κουκουτσάκη Αφροδίτη, «Εικόνες φυλακής», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2006
15. Σπινέλλη Κ. Δ., Τσήτσουρα Α., «Κρατούμενοι και Δικαιώματα του Ανθρώπου», εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1996
16. Goffman E. μτφ. Κομνηνός Ξ. Asylums μτφ. Άσυλα, εκδ. Ευρύαλος, Αθήνα, 1994

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bennett, C. 1977, Spaces for people: human factors in design, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
2. Depp, F.C., 1976, "Violent behavior patterns on psychiatric wards", Aggressive behavior, 2, 295-306.
3. Dietz, P.E. 1981, "Threats or blows? Observations on the distinction between assault and battery", International Journal of Law and Psychiatry, 4, 401-416.
4. Henderson, M. 1986, "An empirical typology of violent incidents reported by prison inmates with convictions for violence", Aggressive Behavior, L2, 21-32.
5. Jayewardene, C.H.S., & Doherty, P. 1985, "Individual violence in Canadian penitentiaries", Canadian Journal of Criminology, 27, 429-439.€
6. Lawson, W.B., Yesavage, J.A., & Werner, P.D., 1984, "Race, violence and psychopathology", Journal of Clinical psychiatry, 7, 294-297.
7. Mullen , P.E., 1984, "Mental disorder and dangerouwness", Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 18, 8-17.
8. Quinsey, V.L., & Varney, G. W., 1977, "Characteristics of assaults and assaulters in a maximum security psychiatric unit", Crime and Justice, 5, 212-220.
9. Sylvester, S.F., Reed, J. H. & Nelson, D.O. (Eds.), 1977, Prison homicide, New York : Spectrum.
10. Porporino, F. J., 1986, "Managing violent individuals in correctional settings", Journal of Interpersonal Violence, L, 213-237.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Thio Alex, «Παρεκκλίνουσα Συμπεριφορά», μτφ. Μαρία Μπαρμπάτση, Τέταρτη έκδοση, εκδόσεις «ΕΛΛΗΝ», 2003
2. Λαμπροπούλου Ε., «Το σύστημα των κρατουμένων από την εποχή του Big House μέχρι τη σύγχρονη φυλακή», Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα, τεύχος 41-42, Αθήνα, 1990.
3. Σπινέλλη Κ., «Θεσμικά Πλαίσια, όρια και ιδεολογικοπολιτικοί άξονες του κώδικα βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατούμενων, εριοδικό Σύγχρονα Θέματα, τεύχος 41-42, Αθήνα, 1990.
4. Γκανιάτσας Β., «Η φυλακή ως «ετεροτοπία»: Συμβολή στη θεώρηση του Foucault για τους χώρους εγκλεισμού», Περιοδικό Σύγχρονα Θέματα, τεύχος 41-42, Αθήνα, 1990.
5. Φ.Ε.Κ. Τόμος Α. Τεύχος 41/18-3-1991, σελ. 640 - 641
6. Δρίτσας Ι. «Αντιμετωπίζοντας Θεραπευτικά την Νεανική Παραβατική Συμπεριφορά», Περιοδικό Κοινωνικού Λειτουργού, Τεύχος 2, Αθήνα, 2006.

ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ

1. Πτυχιακή εργασία «Εγκληματικότητα Ενηλίκων: Αιτιολογική Προσέγγιση και Μέτρα Σωφρονισμού», Πάτρα, 2006
2. Πτυχιακή εργασία «Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και η προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα, 2000
3. Πτυχιακή εργασία «Φυλακή – Ένας θεσμός σωφρονισμού», Πάτρα, 2005
4. Πτυχιακή Εργασία: «Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης της φυλακής του Αγ. Στεφάνου Πατρών», Πάτρα, 2000.
5. Πτυχιακή Εργασία: «Το Ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα και οι προετοιμασία των κρατουμένων για την κοινωνική τους επανένταξη», Πάτρα, 2000.

INTERNET

1. Κουλιεράκης Γ., 2007, «Ψυχολογικές επιπτώσεις του εγκλεισμού», Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, (www.breakoutproject.odl.org/home/nsph/dia3c7eirisi.Kratoymenon/Imprisonment.pdf)
2. Νομαρχία Πειραιά, 2008, «Τριτοκοσμικές οι συνθήκες του Κορυθαλλού», Ελληνική Δημοκρατία, (www.nomarhiapeiraia.gr)
3. « Το έγκλημα στην Ελλάδα», Π.Λάγγαρης, 2003, Ελληνική εταιρία στρατιωτικών ερευνών, www.elesme.gr
4. Υπουργείο Δικαιοσύνης, 2004, www.ministryofjustice
5. «Το έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα», Ν.Κουράκης, 2006, www.niotho-asgalis.gr
6. «Η βία στις Φυλακές: Υπάρχει δικαίωμα «αυτοάμυνας» για τον κρατούμενο», Α. Μαγγανάς, 2007, www.astynomia.gr
7. «Καμία ανησυχία για τα ναρκωτικά στις φυλακές», Π. Τσιμπούκης, 2007, tovima.dolnet.gr
8. «3,5 εκατ. Ευρώ από τα ναρκωτικά στις φυλακές», Γ.Σουλιώτης, Ε.Καρανάτση, 2006, www.kathimerini.gr
9. Κατάστημα Κράτησης Πάτρας, 2008